Jean M. Auel

VATRENI KAMEN

2

Jean M. Auel

Vatreni kamen II

Djeca Zemlje

knjiga peta

ZEMLJA ZELANDONACA
DECA ZEMLJE
PREISTORIJSKA EVROPA
U LEDENO DOBA
Područje leda i promene u priobalju tokom međurazdoblja u trajanju od 10000 godina i nastupanje zagrevanja tokom Virm glacijacije iz poznog pleistocenskog razdoblja u vreme između 35000 i 25000 godina pre današnjice.
ZEMLJA ZELANDONACA
Logorište Devete pećine
Bela duplja
Uzvišenje
Logorište Letnjeg sabora
Severna reka
Reka
Južna strana
Stara dolina
Letnje logorište
Reflektor
Šumska reka
Čelo Reke
Reka
Deveta pećina
Sklonište
Mesto na reci
Nizvodno
Polje
Velika stena
Mala dolina
Visoka stena
Prelaz
Stena dve reke
Mesto okupljanja žena
Osmačetvrte
Mesto okupljanja
Ponor
izvorskih stena
Drugi vidikovac
Bistri potok
Mesto okupljanja muškaraca
Travnata reka
Starešinsko ognjište
Travnata reka
Stena Konjska glava
Medveđe brdo

21

Čim bi se vratili s prethodnog, ljudi Devete Špilje su započinjali s pripremama za sljedeći Ljetni sabor Zelandonaca, a kako se vrijeme polaska bližilo tako su i njihove aktivnosti i iščekivanje bili sve intenzivniji. Donosile su se posljednje odluke o tome što ponijeti sa sobom a što ostaviti, no i čin zatvaranja njihovog boravišta preko ljeta budio je u njima svijest o tome da odlaze i da se neće vratiti sve dok ne zapušu hladni vjetrovi.

Zbog ovog ili onog razloga, nekolicina ljudi je ostajala: oni koji su bili privremeno ili već dugo bolesni, oni koji su namjeravali dovršiti neki posao ili su nekoga čekali. Neki su pak povremeno navraćali u svoj zimski dom, no većina će izbivati tijekom cijelog ljeta. Tijekom cijelog ljeta neki će ljudi ostati u blizini mjesta održavanja Ljetnog sabora, no mnogi će zbog raznih razloga putovati na razna mjesta. Odlazit će u lov, ubirati će plodove, posjećivati rođake, svratiti na sastanke grupa drugih Zelandonaca i putovati do susjednih naroda. Neki mladi će se otputiti i dalje, odlazeći na svoja putovanja. Džondalarov povratak s puta s kojeg je donio nova otkrića, nove izume, doveo prekrasnu egzotičnu ženu koja posjeduje rijetku nadarenost i sve te uzbudljive priče, sve će to potaknuti i neke od onih koji su se već bavili mišlju da krenu na vlastito putovanje, a neke majke, koje su znale da je Džondalarov brat umro negdje u tuđini, požalit će što se Džondalar vratio i donio toliko uzbuđenja.

Noć prije planiranog polaska, Deveta je Špilja bila nemirna i u iščekivanju. Kad je Ejla razmišljala o Ljetnom saboru na kojem će se ona i Džondalar združiti, jedva je mogla vjerovati da je sve to istina. Ponekad bi se probudila i bilo ju je gotovo strah otvoriti oči zbog bojazni kako bi sve to mogao biti samo prelijep san i da će se sada opet zateći u malenoj špilji u njezinoj osamljenoj dolini. Često je mislila na Izu i tada bi poželjela da ta žena koju je smatrala majkom može nekako saznati da će ona uskoro biti združena i da je konačno pronašla svoj narod, barem one koje je sama odabrala da budu njezin narod.

Ejla se već davno pomirila s činjenicom da nikada neće upoznati narod u kojem se rodila i da čak neće saznati ni tko su oni bili i shvatila je kako to i nije važno. Dok je živjela s Plemenom željela im je pripadati, željela je biti žena Plemena i pritom joj nije bilo važno koje je to pleme unutar Plemena. No kad je konačno shvatila da ne pripada Plemenu i da im nikada neće pripadati, tada joj je jedina važna razlika bila ta da ona pripada Drugima i u svojim je mislima bila rođakinja svima Drugima. Bilo joj je drago što je postala Mamutovka, što je pripadala tom narodu koji ju je usvojio, no bilo bi joj drago i da je Šaramudonka, da pripada tom narodu koji je pozvao Džondalara i nju da ostanu živjeti s njima. Željela je postati Zelandonka samo zato što je to bio Džondalarov narod, a ne zato što bi oni bili bolji ili drukčiji od bilo kojih Drugih.

Tijekom duge zime, dok se većina ljudi držala blizu Devete Špilje, mnogi su provodili vrijeme izrađujući darove koje će davati ljudima kad se opet s njima susretnu na sljedećem Ljetnom saboru. Kad je Ejla čula kako neki ljudi razgovaraju o darovima, odlučila je i sama neke izraditi. Premda je imala na raspolaganju samo malo vremena, napravila je sitne darove koje je namjeravala dati onim ljudima koji budu posebno ljubazni prema njoj i za koje je znala da će darivati nju i Džondalara prigodom Združivanja. A imala je iznenađenje i za Džondalara. Nosila je to sa sobom cijelim putem, još od Ljetnog sabora Mamutovaca. Bila je to jedna od onih stvari koje je uporno nosila sa sobom kroz sve nevolje i teškoće koje su imali na svojem putovanju.

I Džondalar je sa svoje strane planirao iznenađenje. Razgovarao je sa Džoharanom o tome gdje bi unutar zaklona Devete Špilje Zelandonaca bilo najbolje mjesto da podigne dom za Ejlu i sebe i želio je da to već dočeka Ejlu kada se ujesen budu vratili. Već je sve bio ugovorio. Razgovarao je s

proizvođačima vanjskih panela i s ljudima koji su bili najbolji u gradnji donjih, kamenih zidova, kao i s onima koji rade panele za unutrašnje pregrađivanje; sa svim stručnjacima u izradi svih komponenti potrebnih da bi se podiglo boravište.

Planiranje njihovog budućeg doma zahtijevalo je i pomalo kompliciranu trgovinu i pogodbe. Kao prvo, Džondalar se složio da će zamijeniti nešto dobrih kremenih noževa za sirove kože, većinom kože bizona i megacerosa iz zadnjeg lova, i to s nekoliko ljudi. On će izraditi oštrice tih noževa, no na njih će biti stavljeni ršci koje proizvodi Solaban, čiji je rad Džondalar posebno cijenio. Zauzvrat, Džondalar se sa Solabanom pogodio da će mu izraditi nekoliko komada posebnog alata, nalik na dlijeta, i to prema Solabanovim posebnim zahtjevima. Do konačnog su sporazuma doveli dugi razgovori koji su uključili i crteže izrađene ugljenom na kori breze.

Neke od koža koje je Džondalar nabavio bile su potrebne za izradu panela od sirove kože za njegov budući dom, a neke će biti kompenzacija Šivoli, proizvođački panela, za njezino vrijeme i trud koji bude uložila. Također je obećao izraditi joj nekoliko posebnih noževa za rezanje kože, neka strugala za kožu i nešto alata za rezbarenje drveta.

Sličan aranžman imao je i sa Zelandoninim pomoćnikom Džonokolom za oslikavanje panela, što je uključivalo Džonokolove osobne zamisli i dizajn gdje će se poslužiti simbolima i likovima životinja uobičajenim za Zelandonce, zajedno s nekim posebnim Džondalarovim narudžbama. I Džonokol je tražio poseban alat. Imao je neke zamisli za klesanje visokog reljefa u vapnencu, no nedostajala mu je vještina u kalanju kremena da bi mogao sam realizirati vlastite zamisli o izradi posebnih dlijeta s vrhom poput kljuna. Već je i sama izrada dlijeta bila sama po sebi teška. Da bi se izradilo dobro dlijeto, čovjek je trebao biti vrlo vješt i iskusan u kalanju i obradi kremena.

Kada jednom sav građevni materijal i sve komponente budu spremne, za podizanje boravišta će trebati vrlo malo vremena. Džondalaru je već uspjelo nagovoriti nekoliko rođaka i prijatelja da, zajedno s nekoliko vještih radnika ali bez Ejle, svrate s Ljetnog sabora nazad ovamo i pomognu mu izgraditi boravište.

Smiješio se u sebi svaki puta kada je pomislio kako će ona biti zadovoljna kada se ujesen vrati i vidi da ima svoj vlastiti dom.

Mada mu je to oduzelo nekoliko dugih popodneva koja je utrošio na ugovaranje najrazličitijih zamjena vještina i dobara, ta su cjenkanja često znala biti sasvim zgodna i zabavna. To bi obično počinjalo s vrlo uglađenim iznošenjem zahtjeva, pa duhovitim primjedbama i dobronamjernim prepirkama, koje bi se ponekad zahuktale i zvučale poput svađa ili uvreda, no sve je najčešće završavalo sa smijehom uz šalicu čaja, barme, vina ili čak i jelom. Džondalar je uvijek pazio da Ejla ne bude u blizini dok on pregovara oko novog boravišta, ali to nije značilo da i ona nije zapazila takve aktivnosti.

Kad je prvi puta čula ljude kako se cjenkaju, pri takvim glasnim, vrlo osebujnim i uvredljivim razgovorima, nije znala o čemu se radi. Bio je to razgovor između Proleve i Salove, Rašemarove družice koja proizvodi košare. Izgledalo joj je da su žene zaista ljutite pa je požurila po Džondalara, nadajući se da će on moći učiniti nešto što bi ih zaustavilo.

– Kažeš da su se Proleva i Salova strahovito posvađale? O čemu su govorile?

– Proleva je govorila kako su Salovine košare ružne i loše izrađene, ali to nije istina. Njezine su košare prekrasne i sigurno i Proleva tako misli jer sam i u njezinom boravištu vidjela nekoliko tih košara. Zašto joj onda tako govori? – pitala je Ejla. – Zar ne možeš ništa učiniti da se prestanu svađati?

Džondalar je razumio njezinu iskrenu zabrinutost, no jedva je bio suspregnuo smijeh. Konačno više nije mogao izdržati pa se glasno nasmijao – Ejla, Ejla, one se ne svađaju, one se izvrsno zabavljaju.

Proleva želi nekoliko Salovinih košara i to ti se tako radi. Na kraju će se sporazumjeti i obje će biti zadovoljne. To se zove cjenkanje i ja to ne mogu zaustaviti. Kada bih se upleo, one bi mislile da im želim uskratiti njihovu zabavu. Vrati se k njima i samo promatraj. Vidjet ćeš. Ubrzo će se smješkati, obje uvjerene da su obavile dobar posao.

– Džondalare, jesi li siguran? Obje izgledaju tako ljutito – rekla je Ejla. Bilo joj je teško povjerovati da Proleva samo želi neke košare i da se to tako radi.

Vratila se, pronašla mjesto u blizini pa je tamo sjela kako bi mogla gledati i slušati. Ako je to način na koji Džondalarov narod obavlja svoje poslove, onda je i ona željela znati kako se cjenka. Nakon nekoliko trenutaka zapazila je kako i neki drugi ljudi to promatraju pa se osmjehuju i kimaju jedan drugome. Uskoro je shvatila da te dvije žene nisu zaista ljute, no iskreno je sumnjala da će ona sama ikada moći izgovoriti nešto tako grozno ako zaista bude vjerovala da su stvari vrlo lijepe. Vrtjela je glavom, čudeći se. Kako čudan način ponašanja!

Kad je cjenkanje završilo, otišla je potražiti Džondalara. – Zašto ljudi uživaju govoreći tako ružne stvari, a uopće tako ne misle? Ne vjerujem da ću ikada naučiti ovako se ‘cjenkati’.

– Ejla, i Proleva i Salova znaju da ni jedna od njih uopće ne misli to što govori. Obje igraju svojevrsnu igru. Tako dugo dok obje znaju da je to samo igra u tome nema ničeg lošeg – rekao je Džondalar.

Ejla je razmišljala o tome. Mora da u tome ima nečega, mislila je, ali nikako se nije mogla dosjetiti čega.

Noć prije nego su namjeravali krenuti, kad su već zavežljaji bili spakirani, svi šatori provjereni i popravljeni i sva oprema za put spremna, u Martoninom su boravištu svi bili uzbuđeni i nitko nije želio poći na spavanje. Svratila je Proleva s Džaradalom kako bi vidjela treba li kome kakva pomoć. Martona ih je pozvala neka uđu i ostanu malo kod njih, a Ejla je ponudila da će skuhati čaj. Kad se opet začulo kucanje na ulazu, Folara je pustila unutra Džoharana i Zelandonu. Stigli su ovamo zajedno, premda su pošli iz raznih smjerova, oboje s ponudama i molbama, ali zapravo želeći ih posjetiti i malo porazgovarati. Ejla je dodala još vode i trava u čaj.

– Jeste li morali popravljati putni šator? – pitala je Proleva.

– Samo malo – odgovorila je Martona. – Ejla je pomogla Folari to obaviti. Koristile su se onom Ejlinom spravom koja vuče konac.

Putni šatori koje će svake večeri postavljati bili su dovoljno veliki da se u njima smjesti nekoliko ljudi, a Martonin obiteljski šator dijelit će svi oni: Martona, Vilamar, Folara, Džoharan, Proleva, Džaradal, te Džondalar i Ejla. S njima će putovati i Zelandona, a Ejli je bilo drago što to čuje. Zelandona im je bila poput člana obitelji, kao neka teta koja nema svojeg muškarca. U šatoru će biti još jedan stanar, četveronožni lovac Vuk, a u blizini će biti dva konja.

– Jeste li imali problema pri nabavljanju motki? – pitao je Džoharan.

– Pukla mi je sjekira dok sam ih radio – odgovorio je Vilamar.

– Možeš li je ponovo nabrusiti? – upita Džoharan. Jer za motke za šator obarala su se visoka, ravna stabla, a putem će im još trebati drva za vatru; i to ne samo putem, nego i kada stignu na mjesto održavanja Ljetnog sabora, pa je svaka sjekira, čak i ona od neobrađenog kamena bila korisna.

– Raspala se je. Nisam je mogao naoštriti, nisam čak mogao spasiti ni sječivo – rekao je Vilamar.

– To je bio loš komad kremena – rekao je Džondalar. – Bio je pun primjesa.

– Džondalar je napravio novu sjekiru i naoštrio stare – rekao je Vilamar. – Dobro da se je vratio.

– Osim što ćemo sada opet morati stalno paziti na otpatke – rekla je Martona. – Ejla je zapazila da se ona osmjehuje pa je po tome znala da se samo šali. I njoj je bilo drago što se vratio.

– Sada je ipak počistio iza sebe, a ne kao kad je bio dječak. Sada nisam nigdje vidjela ni

komadića, no možda je to i zato što više ne vidim tako dobro.

– Čaj je gotov – rekla je Ejla. – Treba li tko šalicu?

– Džaradal je nema. Moraš uvijek sa sobom nositi svoju šalicu, Džaradale – rekla je Proleva, opominjući svog sinčića.

– Ne moram svoju šalicu nositi ovamo. Baka tu ima jednu šalicu koja je samo moja – rekao je Džaradal.

– Ima mali pravo – rekla je Martona. – Sjećaš li se gdje stoji, Džaradale?

– Da, ‘Tona – rekao je, ustajući i trčeći prema polici, a onda se vratio sa šalicom izdubljenom iz komada drveta. – Evo je.

Podigao ju je visoko kako bi je svima pokazao i time je od svih okupljenih izmamio radosne osmjehe. Ejla je primijetila da se Vuk pomaknuo sa svojeg uobičajenog mjesta uz ulaz i polako se, pužući, primicao dječaku, visoko uzdignuta repa, a svaki pokret tijela je pokazivao s kakvom žudnjom se primiče objektu svojih želja. Dječak ga je opazio, ispio svoj čak u nekoliko gutljaja pa objavio – Ja ću se sada igrati s Vukom. – Ipak je promatrao Ejlu i čekao kako će ona reagirati.

Džaradal ju je toliko podsjećao na Darka da se je morala osmjehnuti. Dječak je pošao prema životinji koja je sada zacvililа ustajući kako bi ga dočekala, a onda je počela lizati Džaradalovo lice. Ejla je znala da se Vuk već počeo osjećati sasvim ugodno u svom novom, mada golemom čoporu, a posebno s ovim djetetom i njegovim prijateljima. Zbog Vuka joj je bilo gotovo žao što će tako brzo krenuti na put. Znala je kako će mu biti teško kad će se opet morati suočiti s tolikim novim ljudima koje će susresti. I njoj će to biti teško. Njezino se uzbuđenje zbog Ljetnog sabora miješalo s blagom strepnjom.

– Ejla, ovo je vrlo dobar čaj – rekla je Zelandona. – Zasladila si ga s gospinim biljem, zar ne?

Ejla se osmjehnula – Da. To djeluje umirujuće na želudac. Svi su toliko uzbuđeni zbog polaska pa sam pomislila kako trebam pripremiti nešto smirujuće.

– A ima i dobar okus – Zelandona je ušutjela, razmišljajući o njezinim riječima. – Palo mi je na pamet kako bi sada, budući da smo svi tu, možda mogla pokazati Džoharanu i Prolevi tvoj način paljenja vatre. Znam da sam tražila da još nikome ne govorite o tome, ali putovat ćemo zajedno pa će to ionako vidjeti.

Džondalarov brat i njegova družica su ih začuđeno gledali, a onda su i međusobno izmijenili upitne poglede.

Folara se osmjehnula – Da ugasim vatru?

– Da, možeš – rekla je doniera. – Impresivnije je kad to prvi puta tako vidiš.

– Ne razumijem. Što je sad to s vatrom? – upita Džoharan.

– Ejla je otkrila nov način paljenja vatre, – rekao je Džondalar – ali lakše ćeš shvatiti kad to vidiš.

– Zašto im ti, Džondalare, ne bi pokazao? – upita Ejla.

Džondalar je pozvao svoga brata i Prolevu da priđu ognjištu, i kad je Folara ugasila vatru, a ostali pogasili sve svjetiljke u blizini, Džondalar je uzeo kamenje, kresnuo i ubrzo se zapalila vatra.

– Kako si to učinio? – upita vođa. – Nikada nisam vidio ništa slično.

Džondalar je podigao vatreni kamen – Ejla je u ovom kamenju otkrila magiju – rekao je. – Namjeravao sam ti to reći, ali događalo se toliko toga da nisam imao vremena. Pokazali smo Zelandoni, a nedavno Martoni, Vilamaru i Folari.

– Želiš li reći da to može svatko učiniti? – upita Proleva.

– Da, to može učiniti bilo tko, uz malo vježbe – rekla je Martona.

– Da. Daj, pokazat ću ti kako to kamenje radi – rekao je Džondalar. Ponovio je postupak i Džoharan i Proleva su bili zapanjeni.

– Jedan od ovih kamena je kremen, a što je drugi? I gdje ste ga uzeli?

– Ejla ovog zove vatreni kamen – rekao je Džondalar i onda je objasnio kako je ona slučajno otkrila svojstvo tog kamena. – Kad smo se vraćali ovamo, cijelim smo putem tražili takvo kamenje, ali ga nismo vidjeli. Već sam počeo vjerovati kako ga ima samo na istoku, a onda je Ejla pronašla nekoliko komada nedaleko odavde. Ako ih ima nekoliko, moralo bi ih biti još. Tražit ćemo i dalje. Imamo ih dovoljno za sve nas, ali to bi mogao biti itekako značajan dar, a Vilamar misli kako bi bilo dobro s njima trgovati.

– Džondalare, mislim da ćemo mi morati obaviti duge razgovore. Pitam se ima li još toga što mi nisi rekao. Otišao si na put i vratio se s konjima koji te nose na svojim leđima, s vukom koji dopušta djeci da ga vuku za dlaku, donio si ono moćno novo oružje, magično kamenje koje istog trena zapali vatru, priče o inteligentnim zbitoglavcima i doveo si prelijepu ženu koja zna njihov jezik i od njih je naučila kako se liječi. Jesi li siguran da nema još nešto što si mi zaboravio reći? – upita Džoharan.

Džondalar se lukavo osmjehnuo – Ovog trenutka se ne mogu ničega sjetiti – rekao je. – Kad to ovako sve zajedno nabrojiš mislim da to zvuči prilično nevjerojatno.

– ‘Prilično nevjerojatno’?! Ma daj ga slušaj! – rekao je Džoharan. – Džondalare, imam osjećaj da će se još godinama pričati o tom tvojem ‘prilično nevjerojatnom’ putovanju.

– On zaista ima zanimljivih priča koje bi mogao pričati – priznao je Vilamar.

– A za sve to si ti kriv, Vilamare – rekao je Džondalar uz osmijeh. – Sjećaš li se, Džoharane, kako smo do kasno u noć slušali kako nam priča o svojim putovanjima i avanturama? Uvijek sam mislio kako je bolji od većine onih putujućih pripovjedača. Majko, jesi li pokazala Džoharanu dar kojeg ti je Vilamar sada donio?

– Ne, Džoharan i Proleva još nisu to vidjeli – rekla je Martona. – Idem donijeti. – Otišla je u svoju spavaonicu i vratila se s plosnatim dijelom rogova jelena lopatara i pružila to Džoharanu. Na toj pločici su bile urezane dvije životinje aerodinamičnog oblika koje su očigledno plivale. Bile su poput riba, ali nisu bile ribe. – Kako si ono rekao da se te životinje zovu, Vilamare?

– Zovu ih tuljani – rekao je. – Žive u vodi, ali i udišu zrak i izlaze na kopno kotiti mlade.

– To je izvanredno – izjavi Proleva.

– Da, zar ne? – rekla je Martona.

– Mi smo na putu vidjeli neke takve životinje. Žive uz more koje je u unutrašnjosti, daleko na istoku – rekao je Džondalar.

– Neki narodi vjeruju da su to vodeni duhovi – dodala je Ejla.

– Vidio sam jedno drugo stvorenje koje živi u Velikoj Vodi Zapada, za koje ljudi koji tamo žive vjeruju da je poseban duhpomagač Majke. Te su životinje još više nalik ribama nego tuljani. One se rađaju u moru, ali govori se da i one udišu zrak i da doje mladunčad. Mogu stajati na površini vode oslonjene samo na rep... vidio sam jednog kako je to učinio... i priča se kako oni govore svojim posebnim jezikom. Ljudi koji tamo žive zovu ih dupini, a neki od njih su čak tvrdili da znaju govoriti jezikom dupina. Tada su ispuštali visoke piskutave zvukove kako bi mi to pokazali.

– O njima ima mnogo priča i legendi – nastavio je Vilamar. – Govori se kako pomažu ljudima pri ribolovu tjerajući ribe u mrežu i kako su spašavali živote ljudi čijim se brodovima daleko od obale dogodila havarija i koji bi se inače utopili. Njihove Stare legende kažu kako su nekada svi ljudi živjeli u moru. Neki od njih su otišli na kopno, a oni koji su ostali pretvorili su se u dupine. Neki ih nazivaju rođacima i njihova zelandona kaže da su oni u rodu s ljudima. Ona mi je dala ovu plaketu. Oni štuju dupine gotovo koliko i Majku. Svaka obitelj ima figuricu Doni, ali svi imaju i dupine koji su ili ovako urezani ili izrezbareni, ili kakav dio te životinje, kost ili zub. Vjeruje se da to donosi sreću.

– A ti kažeš kako ja imam zanimljivih priča, Vilamare – rekao je Džondalar. – Ribe koje udišu zrak

i stoje na repu na površini vode! Gotovo mi dođe da poželim putovati s tobom.

– Možda bi i mogao poći sljedeće godine, kada ću ići kupovati sol. To i nije tako dugačak put, posebno ako se usporedi s tvojim – rekao je Vilamar.

– Mislim, Džondalare, da si rekao kako više ne želiš putovati, – rekla je Martona – a evo, tek si stigao kući i već planiraš sljedeće putovanje. Je li se i kod tebe razvila ta potreba za putovanjem? Kao kod Vilamara?

– Pa, kratki trgovački izlet bi se teško mogao nazvati putovanjem, – rekao je Džondalar – a sada mi nije ni do kakvog izleta osim odlaska na Ljetni sabor, ali godina je duga.

Folara i Džaradal su se s Vukom ugodno smjestili na Folarinom krevetu, silno se trudeći da ostanu budni. Nisu željeli ništa propustiti, no ovako ležeći s Vukom između njih, slušajući priče i tih žamor razgovora, oboje su zaspali.

Sljedeći je dan osvanuo tmuran i kišovit, ali ljetni pljusak nije mogao smanjiti entuzijazam za predstojeće putovanje. Usprkos sinoćnjem dugom bdijenju, članovi Martoninog domaćinstva su rano ustali. S hranom koju su još noćas pripremili napravili su doručak i onda dovršili pakiranje. Sada je kiša padala nešto slabije, a sunce je nastojalo spržiti oblake, no vlaga koja se noću nakupila na lišću i u mlakama činila je zrak studenim, vlažnim i punim izmaglice.

Kada su se svi koji su odlazili okupili na prednjoj terasi, krenuli su. S Džoharanom na čelu, uputili su se prema sjeveru, silazeći niz kameniti prednji trijem prema dolini Šumske rijeke. Bila je to velika grupa, mnogo veća, primijetila je Ejla, nego ona kada je Lavlji logor odlazio na Ljetni sabor. Još je uvijek bilo mnogo ljudi koje ona nije dobro poznavala, ali sada je barem znala gotovo svačije ime.

Ejlu je zanimalo koji će put Džoharan odabrati. Kad su pošli, prisjetila se onog izleta s konjima kada je vidjela da je naplavna ravnica na desnoj obali Rijeke, na onoj strani gdje je Deveta Špilja, široka. Krenu li uzvodno uz Rijeku, ona tamo tvori meandre, no uglavnom se drži sjeveroistočnog smjera, i stabla će biti posve uz vodu, a s obje strane će biti široko prostranstvo travnjaka koji s obje strane odvajaju Rijeku od brdovitih predjela i postupno se uspinju. No vrlo brzo će vodeni tok obgrliti strme litice s druge strane, uz lijevu obalu koja je na desnoj strani ako se kreću uzvodno. Lijeva i desna obala su termini koji se uvijek koriste gledano nizvodno. Oni su putovali uzvodno. Džondalar je rekao kako je sljedeća najbliža zajednica Zelandonaca udaljena samo nekoliko kilometara, no ako se budu držali Rijeke trebat će im splav da bi došli tamo, jer je Rijeka promijenila smjer. Dalje uzvodno, Rijeka je skretala izravnije prema sjeveru, a reljef je tu natjerao Rijeku desnom obalom do samih litica, s njihove strane, ne ostavljajući nakon tog skretanja prema sjeveru mjesta ni za usku stazu. Prije no što je stizala do sljedećeg zaklona u stijeni, Rijeka je opet skretala prema istoku. Da bi posjetili svoje najbliže sjeverne susjede, ljudi Devete Špilje su se obično služili kopnenim putom.

Vođa je skrenuo stazom uz pritok Šumske rijeke sve do plitkog gaza, a onda kraticom, ravno kroz dolinu Šumske rijeke.

Zapazila je da ne idu onim putom kojim su ona i Džondalar išli jašući, nedugo nakon svog dolaska. Umjesto da su poprijeko presjekli dio uske doline sa suhim riječnim koritom, Džoharan ih je poveo putom koji je tekao paralelno s Rijekom, vodeći u niske ravnice uz desnu obali. Skrenuli su lijevo, kroz travu i grmlje pa pošli blagim obronkom, a onda opet skrenuli u krivudav pejzaž brežuljaka.

Ejla je držala na oku Vuka koji je, njuškajući, potrčao naprijed. Prepoznavala je većinu biljaka koje je ugledala i u mislima je ponavljala njihovu uporabu i mjesta gdje su rasle. Tamo, s druge strane Rijeke je skupina crnih breza, pomislila je, njezina kora pomaže pri sprečavanju pobačaja, a evo, tu je i ona vrst šaša koja ga može prouzročiti. A i uvijek je dobro znati gdje rastu vrbe; uvarak od

njihove kore je jako dobar protiv glavobolje, za kostobolju starijih ljudi i za druge bolove. Nisam znala da tu ima majorana. Od njega se pravi dobar čaj i dodaje dobar okus mesu, a i on je dobar protiv glavobolje i kolike kod male djece. Morat ću to zapamtiti. Dark nije mnogo patio od kolika, ali neka djeca pate.

Kako su se približavali vrhu, put je bio strmiji, a onda se opet otvorio u široku visoravan. Kada su se uspeli na vjetrovit plato, pošla je naprijed do samog ruba, a onda je stala kako bi pričekala Džondalara koji je imao poteškoća vodeći Trkača s njegovom nosiljkom uz strm, kamenit puteljak, pun oštrih zavoja. Dok su čekale, Njiska je pojela nekoliko vlati svježe trave. Ejla je malo podesila nosiljku koju je kobila vukla, provjerila teret koji je bio u košarama na leđima konja, a onda je pogladila životinju i pričala joj na onom posebnom jeziku kojim se obraćala konjima. Pogledala je dolje prema Rijeci i njezinoj naplavnoj dolini i dugoj koloni ljudi, mladih i starih, koji su se uspinjali stazom, a onda se zagledala dalje, iza njih.

S tog uzdignutog platoa vidjela se široka panorama okolnog krajolika i maglovite i nejasne scene dolje niže. Nešto pramenova magle se još uvijek vuklo kroz krošnje drveća pokraj vode i taj mekani bijeli veo je mjestimice prekrivao Rijeku, no i dizao se otkrivajući je. Tamo u daljini magla je bila gušća i vapnenasti su brežuljci utonuli u sivo-bijelo nebo.

Kada je Džondalar stigao s Trkačem, pošli su zajedno preko platoa. Hodajući uz tog visokog čovjeka s kojim je tako dugo putovala, s Vukom koji joj je išao uz nogu i s konjima koji su ih slijedili vukući motke, osjetila je euforiju. Bila je s onima koje je najviše voljela i jedva je mogla vjerovati da će se ovaj muškarac pokraj nje uskoro združiti s njom. I previše se dobro sjećala svojih osjećaja tijekom sličnog putovanja koje su poduzeli s Lavljim logorom. Tada se činilo kako ju svaki korak kojeg čini vodi sve bliže neizbježnoj sudbini koju nije željela. Bila je obećala da će se združiti s čovjekom do kojeg joj je bilo iskreno stalo i s kojim bi možda i mogla biti sretna da nije ranije srela Džondalara. No Džondalar se nekako udaljio od nje, činilo se da je više ne voli, a Ranek ju je, bez sumnje, ne samo volio nego i očajnički želio.

Ejla sada nije imala takvih proturječnih osjećaja. Bila je ispunjena srećom, osjećala je kako to naprosto zrači iz nje, kako se to širi zrakom oko nje i prodire u tlo po kojem gazi. I Džondalar se sjećao odlaska na Ljetni sabor Mamutovaca. Tada mu je problem stvarala njegova ljubomora i njegov strah da bi svom narodu doveo ženu koja se njima možda ne bi činila prihvatljivom. Razriješio je te svoje probleme i sada je bio ništa manje sretan nego ona. Prije mu se činilo da je zauvijek izgubio Ejlu, a sada je, eto, bila uz njega i svaki puta kad ju je pogledao, ona mu je uzvratila pogled očima punim ljubavi.

Preko visoravni su slijedili stazu koja ih je dovela do drugog vidikovca uz ivicu litice, tamo gdje su bili zastali kada su tu bili sami. Prije no što su prešli mali potok zastali su kako bi promatrali uzan vodopad koji se s litice rušio ravno u Rijeku što je tekla tu ispod. Ljudi Špilje raštrkali su se cijelom širokom visoravni i neki od njih su sada utabali svoje vlastite staze. Ljudi su zbog pješačenja ponijeli sa sobom samo toliko stvari koliko su mogli ponijeti, iako su im naprtnjače znale biti vrlo teške, a neki su planirali vratiti se po drugi dio tereta u kojem su najčešće bile stvari s kojima su namjeravali trgovati.

Ejla i Džondalar su razgovarali s Džoharanom i ponudili Špilji mogućnost da se neki teret natovari na konje. Vođa je porazgovarao s nekolicinom ljudi i odlučio konje natovariti s mesom iz nedavnog lova na jelene i bizone. Kada je bio planirao lov, računao je s tim da će se nekoliko ljudi morati još jednom vratiti u Devetu špilju kako bi prenijeli to meso do mjesta na kojem će se održati Ljetni sabor. Uporaba konja poštedjela ih je tog napora i on je sada po prvi puta shvatio kako uvježbani konji mogu značiti više od puke novotarije. Mogli su biti korisni. Ranije mu čak ni pomoć koju su im bili pružali

pri lovu, a ni ono kad je Džondalar brzo odjahao natrag u Devetu špilju javiti Zelandoni i Šivoranovoj družici o tragičnom događaju, nije dalo punu predodžbu o potencijalnoj korisnosti konja. To mu je postalo jasnije kada je shvatio kako se on i još nekolicina neće morati opet vraćati u Devetu Špilju, ali putujući ovako blizu uz konje postao je svjestan kako i s tim životinjama ima dodatnog posla.

Njiska je bila navikla vući nosiljku, jer vukla ih je najvećim dijelom njihovog dugog povratka ovamo. S Trkačem, gotovo posve nenaviklim, bilo je nešto teže. Džoharan je vidio kako njegov brat ima posla oko tog konja, posebice pri skretanjima, kad su motke nosiljke ometale konju slobodno kretanje. Trebalo je imati strpljenja da bi se mladog pastuha održalo mirnim i voditi ga oko prepreka a da pritom teret ostane netaknut. Kad su krenuli od Devete Špilje, Ejla i Džondalar su bili pri čelu kolone, ali do vremena kad su prelazili potočić i opet skretali na sjeverozapad već su bili bliže sredini grupe.

Kad su stigli do mjesta odakle su se Ejla i Džondalar ranije vratili sa svojeg izleta, put se počeo spuštati. Ovog puta su se držali staze, ma koliko ona krivudala. Došli su do zaklona u stijeni koji je bio tako blizu vodi da je jedan njegov dio bio iznad nje. Prešli su tek neka tri kilometra zračne udaljenosti, ali su strmi usponi učinili taj put dužim. Zaklon je imao prednji trijem tako blizu vode da se s njega moglo u nju skočiti. Ovaj zaklon se zvao Obala Rijeke i bio je okrenut prema jugu. Protezao se od istoka prema zapadu, duž meandra Rijeke koji je skretao na jug okrenuvši se sam oko sebe tako da bi se gotovo spajao na ‘vratu’ omče koju je tako tvorio, kada tu ne bi bilo komada izdignutog kopna. Iako je ovaj zaklon izgledao pogodan za stanovanje, tu nije živjela niti jedna Špilja, mada su se tu ponekad zaustavljali putnici, posebno oni koji su splavarili. Voda je bila isuviše blizu pa kada je rijeka plavila, znala je poplaviti i unutrašnjost zaklona.

Deveta se Špilja nije zaustavila na Obali Rijeke, nego su se popeli na liticu iza tog zaklona. Put se nastavljao prema sjeveru, a onda skrenuo na istok. Negdje kilometar i pol nakon Obale Rijeke, staza se strmo spuštala u dolinu malenog potoka koji bi ljeti najčešće presušio. Prešavši muljevito korito potoka, Džoharan se zaustavio i svi su se malo odmorili čekajući na Ejlu i Džondalara. Neki su ljudi zapalili male vatre kako bi ugrijali vodu za čaj. Neki su izvadili hranu koju su pripremili za put, posebno oni s djecom, i sada su mogli prezalogajiti.

– Ovdje se moramo odlučiti, Džondalar – rekao je Džoharan. – Što misliš kojim putem bismo nastavili?

Džondalar se okrenuo k Ejli. Ovdje je Rijeka tvorila meandre tekući tijesno uz litice, najprije s jedne pa onda s druge strane i ponekad je bilo lakše uputiti se preko visoravni. Postojala je i druga mogućnost da se dođe do sljedećeg odredišta.

– Odavde vode dva puta kojima možemo poći – rekao je Džondalar. – Ako nastavimo ovom stazom preko vrha litica morat ćemo se uspeti uz ovu padinu, pa preko visoravni otprilike polovicu puta kojeg smo već prešli, a onda se opet spuštati sve dok ne naiđemo na mali potok. U njemu obično ima vode, no plitak je i lako ga je prijeći. Tada opet imamo strmi uspon uz liticu iznad Rijeke i još jedno spuštanje. Tamo Rijeka prolazi sredinom velikog travnjaka naplavne doline. Tamo ćemo se zaustaviti i posjetiti Dvadeset i devetu Špilju, vjerojatno i prenoćiti.

– Ali postoji i drugi put – rekao je Džoharan. – Dvadeset i deveta Špilja se zove Tri stijene jer ima tri zaklona koji nisu jedan uz drugog nego su na različitim mjestima uz Rijeku u velikoj naplavnoj dolini. Dva su s ove, a treći je s druge strane Rijeke. – Džoharan je pokazao prema strmini ispred njih – Umjesto da se sada penjemo tu gore, možemo skrenuti na istok prema Rijeci. Ona tamo naprijed skreće ka sjeveru pa se mora prijeći na drugu stranu, jer s ove strane voda teče posve uz stijene, i postoji plitko mjesto gdje je lako prijeći. Tamo je Dvadeset i deveta Špilja postavila kamenje u vodu

i mi to mjesto zovemo Prijelaz. Tada bismo neko vrijeme nastavili po drugoj obali, ali onda Rijeka opet skreće na istok i teče posve uz litice s te strane, tako da se opet treba prijeći na ovu obalu, no i na tom se mjestu rijeka opet širi i postoji plićak gdje se lako prelazi hodajući s kamena na kamen. Možemo se zaustaviti u dva zaklona koja su s ove strane i posjetiti ih, ali opet moramo prelaziti rijeku da bismo došli do trećeg, najvećeg zaklona, jer tamo ćemo se vjerojatno i zaustaviti, posebno ako bude padala kiša.

– Ako idemo onim putem morat ćemo se penjati, a ako pođemo ovim, morat ćemo prelaziti rijeku – završi Džondalar umjesto njega. – Što misliš koji bi put bio bolji s obzirom na konje i te nosiljke koje za sobom vuku?

– S konjima je lako prijeći rijeku, ali ako je vrlo duboka moglo bi se smočiti meso koje vuku pa bi se moglo pokvariti ako se opet ne osuši – rekla je Ejla. – Kada smo mi putovali, spojili smo motke nosiljke s okruglim čamcem, tako da je teret uvijek plutao dok smo prelazili rijeke. Ali nisi li rekao da u svakom slučaju moramo barem jednom prijeći preko Rijeke?

Džondalar je zašao iza nosiljke koju je vukao Trkač. – Sjetio sam se nešto, Džoharane. Ako bi nekoliko ljudi stalo tu otraga iza konja i podigli krajeve motki samo onoliko koliko treba da budu iznad vode, mislim da bismo mogli prijeći a da se ništa ne smoči.

– Siguran sam da ćemo moći naći ljude koji će to učiniti. Uvijek se nađe pokoji mladić koji se ionako uvijek rado smoči kada prelazi preko rijeke. Raspitat ću se – rekao je. – Mislim da se većina ljudi, noseći sav taj teret, radije ne bi više uspinjala ako to baš nije nužno.

Kad je Džoharan otišao, Džondalar je odlučio pregledati Trkačev ular. Pogladio je konja i dao mu malo zrnja koje je nosio u vreći. Ejla mu se osmjehnula; ona se sada posvetila Vuku koji je došao pogledati zbog čega su se zaustavili. Osjećala je kako se, tijekom njihovog putovanja, između nje i Džondalara stvorila posebna veza, no bila je tu i druga veza. Bili su jedini ljudi koji su razumjeli i takvu vezu koja se mogla razviti između osobe i životinje.

– Postoji drugi način da se ide uzvodno... zapravo dva načina – rekao je Džondalar dok su čekali. – Jedan je sa splavima, odguravajući se motkama, ali mislim da to s obzirom na konje baš ne bi išlo. Drugi način je ići duž vrhova litica s druge strane Rijeke. Moraš prijeći kod Prijelaza i zapravo je lakše otići sve do Treće Špilje i odatle krenuti. Tamo imaju dobru stazu koja vodi do vrha Stijene dviju rijeka i nastavlja se dalje preko visoravni. Ta je strana mnogo ravnija od ove, sa samo nekoliko blagih neravnina. Na toj strani nema niti toliko pritoka Rijeke, ali ako se planira zaustaviti se kod Dvadeset i devete Špilje onda moramo sići dolje i opet prijeći rijeku. Zbog toga je Džoharan odlučio ostati na ovoj strani.

Dok su se odmarali, Ejla se raspitivala o ljudima koje će posjetiti. Džondalar joj je opisao malo neobičnu organizaciju te Špilje koja se sastojala od tri odvojena naselja u zaklonima tri odvojene litice koje su tvorile trokut oko naplavne ravnice rijeke koja je tu tvorila meandre, a zakloni su bili međusobno udaljeni oko dva i pol kilometra.

– Predanja govore kako su to ranije bile odvojene Špilje, svaka označena nekim od nižih brojeva i da ih je bilo više nego tri, – objašnjavao je Džondalar – ali sve su one morale dijeliti ista polja i rijeke pa su se stalno sukobljavale oko svojih prava, svađali oko toga koja će se Špilja čime i kada koristiti. Mislim da su se stvari jako zaoštrile pa su se neki ljudi počeli međusobno boriti. Tada se zelandona Južne obale dosjetila da se združe u jednu Špilju pa da zajednički rade i sve dijele. Ako je tuda prolazilo krdo bizona, onda ih više nisu morali odvojeno progoniti lovci iz svih tih Špilja, nego samo jedna lovačka družina.

Ejla je malo razmislila. – Ali Deveta Špilja surađuje sa svojim susjednim Špiljama. U zadnjem su lovu bili zajedno lovci iz Jedanaeste, Četrnaeste, Treće i Druge i svi su dijelili hranu.

– To je točno, ali sve naše Špilje ne moraju dijeliti sve – rekao je Džondalar. – Devetoj pripada dolina Šumske rijeke i životinje se ponekad sele duž Rijeke prilazeći tik uz nas, Četrnaesta ima Malu dolinu, Jedanaesta može splavariti sve do onog velikog polja s druge strane Rijeke, Trećoj pripada Travnata dolina, a Druga i Sedma dijele Slatku dolinu... na povratku ćemo svratiti do njih. Mi možemo surađivati ako to želimo, ali i ne moramo. Sve te Špilje koje su se udružile u Dvadeset i devetu morale su dijeliti isto lovno područje. To se sada zove Dolina triju stijena, ali to je dio Riječne doline i Doline sjeverne rijeke.

Objasnio joj je kako je Rijeka skrenula prema istoku probivši se kroz sredinu velikog travnjaka naplavne ravnice. On se na sjeveru spaja s bogatim pritokom i njegovom dolinom. Dva od tih naselja su na desnoj obali Rijeke: ono na zapadu do kojeg se može doći kopnom od Obale Rijeke i ono na sjeveru. Treća golema litica s nekoliko nizova zaklona nalazi se na jugu, na suprotnoj, lijevoj obali Rijeke. To je jedan od malobrojnih nenastanjenih zaklona u stijeni, okrenut prema sjeveru. Ono naselje na zapadu, takozvani Zapadni Posjed Dvadeset i devete Špilje Zelandonaca, sastojalo se od nekoliko manjih zaklona u padini brijega. Džondalar joj je rekao kako su oni pokraj Zapadnog Posjeda postavili i manje više permanentno logorište sa šatorima, vatrama, okvirima za sušenje mesa i svim ostalim. To su podigli na čistini u zaklonjenoj dolini punoj borova čije sjemenke u češerima su izvor tako kvalitetnog ulja da može gorjeti u svjetiljkama, no to je ulje tako ukusno da su ga rijetko kada uopće trošili za tu svrhu. Svi ljudi koji su pripadali zajednici Triju stijena, a i drugi koji su pozivani pomoći i zauzvrat im je obećan dio tih plodova, okupljali bi se za berbu sjemenki. To je i bila osnovna namjena tog logorišta podignutog pod vedrim nebom, no ono se nalazi i pokraj vrlo dobrog mjesta za ribolov i svi su uvijek govorili kako idu u 'ljetni logor'. Tako je to zapadno naselje postalo poznato kao Ljetni logor.

– Njihova zelandona je dobra umjetnica – rekao je Džondalar. – U jednom od tih zaklona urezala je po stijenama likove životinja. Možda ćemo imati vremena posjetiti je. Ona izrađuje i male rezbarije koje se mogu ponijeti. No ionako ćemo se ovamo vratiti ujesen, kad budemo brali te sjemenke.

Džoharan se vratio s tri mladića i jednom djevojkom, dragovoljcima koji će, kada budu prelazili rijeku, pomoći nositi iznad vode motke nosiljki. Izgledali su vrlo sretni što su odabrani za taj posao. Džoharan nije imao poteškoća u pronalaženju dragovoljaca, nego mu je bio problem koga od njih odabrati. Mnogi su ljudi željeli doći što bliže konjima, vuku, a i saznati više o toj strankinji. To bi im dalo zanimljivog materijala za prepričavanje na Ljetnom saboru. Na ovom ravnijem terenu, s izuzetkom samog prijelaza preko rijeke, Džondalar i Ejla su vodeći konje mogli hodati jedno uz drugog. Vuk se, po svojem običaju, nije držao uz njih. Dok su putovali volio je istraživati, trčeći naprijed ili slijedeći ih, onako kako mu je diktirala njegova radoznalost ili svi oni mirisi koje bi njegov osjetljiv nos osjetio. Džondalar je iskoristio tu prigodu kako bi Ejli rekao nešto više o tim ljudima kod kojih će odsjesti i o njihovom teritoriju.

Govorio joj je o velikom pritoku koji se spuštao sa sjevera i kojeg su zvali Sjeverna rijeka, koja je utjecala u Rijeku s desne strane obale. Sjeverniji dio ove travnate naplavne ravnice, koja je ionako bivala sve širom, još je više proširila dolina Sjeverne rijeke. Izdižući se između ovih dolina dviju rijeka, tu je bilo najstarije naselje ove zajednice, sjeverno naselje, službenog naziva Sjeverni Posjed Dvadeset i devete Špilje Zelandonaca, ali su ga svi jednostavno zvali Južna strana. Da bi iz Ljetnog logora došli tamo, služili su se putom koji je vodio preko pritoka pa se preko vode prelazilo skačući s kamena na kamen, no oni su sada tom mjestu prilazili idući uz Rijeku.

Ispred njih, na brežuljku koji se tu izdizao nad krajolikom, bila je litica trokutastog oblika i u njoj su se, stupnjevito poredane, nalazile tri terase okrenute prema jugu. Iako su se sva naselja koja su

činila zajednicu tri stijene nalazila unutar približno dva kilometra, nekoliko se pomoćnih naselja nalazilo mnogo bliže i sada su se i ona smatrala dijelom Sjevernog Posjeda Dvadeset i devete Špilje.

Objasnio joj je kako se dobro utabanom serpentinom lako svladava krivudav i strm put do srednjeg nivoa gdje je bilo glavno naselje Južne Strane. Gornji mali zaklon, s kojeg se pružao pogled na veći dio prostrane doline koristio se kao promatračnica i često ga se spominjalo kao Vidikovac Južne Strane, ili jednostavno Vidikovac. Najniži od tri nivoa, koji je dijelom bio ispod razine tla, više se koristio kao skladišni prostor nego za svakodnevni život. Tamo su, uz hranu i ostale stvari, držali i plodove sakupljane u Ljetnom logoru. Neki drugi zakloni koji su bili u sklopu naselja Južna Strana imali su također svoje zasebne nazive kao na primjer Dugački kamen, Duboka smočnica i Dobar izvor, naziv za nedaleki prirodni izvor.

– Čak i dio za skladištenje ima svoje ime – rekao je. – Zovu ga Goli kamen. Stari ljudi prepričavaju priču koju su njima govorili kad su bili mladi i koja je dio Predanja. Ta priča govori o oštroj zimi i vlažnom, studenom proljeću, kad su ostali bez zaliha hrane, kad je donji skladišni prostor bio samo goli kamen. A tada je zima stisnula onom posljednjom snagom i zadnjom mećavom. Nakratko su svi gladovali. Jedina stvar koja ih je spasila od skapavanja bila je velika zaliha sjemenki koje su vjeverice uskladištile u donjem dijelu zaklona i koju je slučajno pronašla neka djevojčica. Nevjerojatno je koliku zalihu mogu te životinjice napraviti. Ali i kad se je vrijeme dovoljno popravilo i razvedrilo pa se je moglo poći u lov, svi su konji i srne koje su oni lovili također već umirali od gladi – nastavio je Džondalar. – Meso je bilo tvrdo i posno, a još je dugo trebalo do prvih zelenih plodova. Sljedeće jeseni su ljudi sakupili mnogo više češera kao osiguranje protiv budućih studenih zima i gladnih proljeća i tako je nastao taj običaj berbe češera.

Ona mladež koja se dragovoljno javila pomagati oko nosiljki sada se nagurala oko Džondalara kako bi i oni čuli njegove priče o njihovim najbližim sjevernim susjedima. Niti oni nisu znali mnogo o tim ljudima, pa su sa zanimanjem slušali.

Nakon što su prešli još četiri kilometra i pregazili Rijeku, mogli su vidjeti Južni Posjed Dvadeset i devete Špilje Zelandonaca, tu najveću i najčudniju liticu u cijelom tom području. Iako su se zakloni okrenuti prema sjeveru rijetko koristili kao prebivališta, ovo na južnoj strani Rijeke bilo je suviše privlačno da bi ga se ignoriralo. Litica, dugačka osamsto metara, uzdizala se okomito iznad Rijeke i u svojoj visini od sedamdeset i pet metara i u pet nivoa, sadržavala je gotovo stotinu špilja, a uz njih i natkrivene zaklone i terase.

Sa svih tih terasa pružao se takav pogled da posebne promatračnice nisu bile ni potrebne. No s te litice su se pružali međusobno različiti pogledi. U jednom dijelu donje terase, nad mirnom vodom potoka, moglo se pogledati dolje i ogledati se u površini mirne vode.

– Taj dio nije, kao što bi mogla pomisliti, svoje ime dobio zbog veličine, – rekao je Džondalar – nego zbog tog neobičnog pogleda. Zove se Reflektor.

Ta je litica bila tako golema da većina mogućih mjesta za stanovanje nije ni bila zauzeta. Prirodni resursi okoliša ne bi bili dovoljni za opskrbu tolikih ljudi. Uništili bi sva krda i potpuno ogolili vegetaciju. No ta golema litica bila je izuzetno mjesto i oni koji su tu živjeli znali su da već i sam pogled na njihovo boravište ostavlja one koji ga prvi puta vide zaprepaštenima.

One koji su to već znali, moglo je to i zabaviti, shvatio je Džondalar gledajući tu izuzetnu prirodnu tvorevinu. Deveta Špilja je sa svojom golemom policom imala natkriven prostran i udoban prostor koji je imao svojih prednosti, prvenstveno zato što je bio okrenut prema jugu, no morao je priznati da i ova litica izgleda impresivno.

Ali i oni ljudi koji su sada stajali tamo na najnižoj terasi, gledali su s izvjesnim strahopoštovanjem prizor koji se pružao pred njima. Kretnje dobrodošlice, koje je došljacima upućivala neka žena koja

je stajala nešto ispred ostalih, bile su manje sigurne nego inače. Držala je podignutu ruku s dlanom okrenutim prema sebi, no kretnje s kojima je pomicala tu ruku nisu baš bile živahne. Ona je već čula za povratak Martoninog lutajućeg drugog sina i za strankinju koju je sa sobom doveo. Čak je čula da sa sobom imaju i konje i vuka, ali čuti nije bilo isto što i vidjeti sve to, a sada je gledala dva konja kako mirno idu s ljudima Devete Špilje, iza vuka... golemog vuka... i visoku, plavokosu nepoznatu ženu uz čovjeka kojeg je znala kao Džondalara i sve ju je to, blago rečeno, činilo nervoznom.

Džoharan je skrenuo pogledom kako bi prikrio osmijeh kojeg nije mogao suspregnuti kad je ugledao izraz na licu te žene, premda je dobro znao kako joj je. I sam je nedavno bio osjetio isti takav strah pred istim takvim prizorom. Začudio se pomislivši kako se brzo na to priviknuo. Tako se je brzo na to priviknuo da nije ni predvidio kakva će biti reakcija ovih njegovih susjeda, a trebao je to predvidjeti. Sada mu je bilo drago što su se bili zaustavili. Ovo mu je dalo naslutiti na kakvu reakciju ljudi će naići kada budu stigli na Ljetni sabor.

22

– Ostala bih vani i da Džoharan nije odlučio podići šator u polju – rekla je Ejla. – Dok putujemo želim biti s Njiskom i trkačem, a nisam ih željela voditi na tu liticu. To im se ne bi svidjelo.

– Mislim da se to niti Denani ne bi jako sviđalo – rekao je Džondalar. – Doima se vrlo nervoznom kad su životinje u blizini.

Jahali su uzvodno dolinom pritoka zvanog Sjeverna rijeka, pružajući i životinjama i sebi predah od tako bliskog druženja s brojnim ljudima. Obavili su one formalnosti upoznavanja s vođama i Ejla ih je još uvijek u sebi razvrstavala. Denana, koja je bila vođa Južnog Posjeda, takozvanog Reflektora, bila je priznati vođa Dvadeset i devete Špilje, ali Ljetni logor i Južna strana, Zapadni i Sjeverni Posjed su također imali svoje vođe. Kada se trebalo donijeti odluku koja se ticala svih članova Tri stijene, tri vođe su zajednički donosili odluku, ali prema drugima Denana je zastupala cijelu Dvadeset i devetu Špilju, jer su ostali vođe Zelandonaca ustrajavali na tome da, ukoliko Dvadeset i deveta želi sebe nazivati Špiljom, onda mora imati i samo jednog vođu koji će je zastupati.

Zelandone su imale nešto drukčije zahtjeve. Zapadni, Sjeverni i Južni Posjed imali su svaki svoju zelandonu, no te zelandone sva tri posjeda bile su pomoćnice četvrte doniere, koja je bila zelandona Dvadeset i devete. Kako je međusobna udaljenost tih Posjeda bila znatna, bilo je i prirodno da svaki od njih želi imati svoju zelandonu, nekoga tko će ih liječiti, posebice za hladna i olujnog vremena, iako su ih svi Zelandonci štovali prvenstveno kao zelandone.

Zelandona Reflektora bio je tako dobar iscjelitelj da je čak i trudnicama bilo drago što ga pri porodu imaju uza se. Zelandona cijele Dvadeset i devete je također živjela u Reflektoru, kako bi bila uz službenog vođu Špilje, i ona nije bila tako vješta u liječenju, ali je zato bila sjajna posrednica kojoj je vješto uspijevalo surađivati s preostale tri zelandone i tri vođe i diplomatskim potezima izgladiti nesporazume koji su se ponekad među njima javljali. Neki ljudi su imali osjećaj da bi se, kad nje ne bi bilo, zajedništvo Dvadeset i devete špilje brzo raspalo.

Ejli je bilo drago što se mogla poslužiti izgovorom kako se mora pobrinuti za konje pa je tako izbjegla ostatak službenih upoznavanja, slavlja i svih ostalih događanja. Prije no što su se sastali sa svojim sjevernim susjedima, Ejla je razgovarala s Džoharanom i Prolevom i objasnila im kako je za dobrobit Njiske i Trkača nužno da se ona i Džondalar pobrinu za njih. Vođa im je rekao kako će ih oboje ispričati, a vođina družica im je obećala sačuvati malo hrane.

Ejla je bila svjesna da je motre i dok je odvajala nosiljke, oslobađajući konje preostalog tereta i dok je pregledavala životinje kako bi se uvjerila da ih ta oprema i teret nisu ozlijedili.

Tada su oboje istrljali i očetkali životinje, a onda je Džondalar predložio da povedu konje i puste ih neka se istrče nakon cjelodnevnog sporog i opreznog hodanja. Kad je vidio Ejlin prekrasan zahvalni osmijeh, bilo mu je drago što je to predložio. Vidjevši da su se nekamo uputili s konjima, Vuk je pojurio naprijed; činilo se da je i njemu drago.

Džoharan je bio među onima koji su ih promatrali dok su timarili konje. Već ih je često gledao kako to rade, ali sada je shvatio kako je to više izraz njihove ljubavi prema tim životinjama nego stvar nužde. Konji očito nisu imali takvu vrst njege kad su živjeli u svojim stadima, no možda im je to bilo potrebno kada su obavljali ono što su ljudi željeli. Da, bilo je potencijalne koristi od korištenja konja u razne svrhe, no je li to bilo vrijedno tolikog truda oko njih? Gledajući svojeg brata i Ejlu kako odlaze, vagao je odgovor na to pitanje.

Gotovo istog trenutka kad su otišli, Ejla je osjetila olakšanje. Dok su ovako sami jahali imala je osjećaj opuštenosti i slobode. Tijekom svojeg dugog putovanja bili su već navikli putovati sami s ovim životinjama i sada su opet uživali u tome. Kad su dosegli dolinu Sjeverne rijeke i pred sobom

ugledali prostranstvo velikog travnjaka, pogledali su se, osmjehnuli i onda potjerali konje sve dok nisu punom snagom jurili preko polja. Nisu ni opazili da su se mimoišli s nekoliko ljudi koji su se vraćali u Dvadeset i devetu s kratkog izleta do mjesta gdje se održava Ljetni sabor, ali ti ljudi su njih opazili. Otvorenih usta su promatrali prizor kojeg nikada ranije nisu vidjeli i za koji nisu bili sigurni žele li ga još ikada kasnije vidjeti. Ljudi koji su jurili sjedeći na leđima konja ostavljali su pomalo nelagodan dojam.

Ejla je stala uz malen potok, a uz nju se zaustavio i Džondalar. Sporazumjevši se bez riječi, oboje su okrenuli konje i nastavili slijediti potok. Tako su stigli do njegovog izvora u nevelikom jezercu, nad kojim se nadvila vrba kao da štiti neko svoje rođenjem stečeno pravo na tu vodu samo za sebe i svoje mladice: brojne male vrbe što su se nagurale oko tog malenog prirodnog bazena iz kojeg se izlijevala voda. Sjahali su, skinuli jahaće pokrivače s konja i razastrli ih po tlu.

Konji su se napili vode i onda zaključili kako je sada pravo vrijeme za malo valjanja po travi. Mladi par nije mogao odoljeti da se ne nasmije gledajući kako životinje leže na leđima podigavši sve četiri u zrak, osjetivši se ugodno i dovoljno sigurno da si mogu dopustiti temeljito češanje leđa.

Odjednom je Ejla posegnula za svojom praćkom koju je nosila omotanu oko glave, brzo je uzela i bacila pogled prema jezercu, tražeći kamenje. Zagrabila je nekoliko komada oblog šljunka koji je bio pogodne veličine i brzo odapela. I ne gledajući, ponovo je punom snagom napela praćku i već je imala spreman drugi kamen, upravo kada je druga ptica polijetala. Oborila ju je, a onda pošla pokupiti svoje dvije kokoši kamenjarke, od one vrste koja je živjela uz vrbe.

– Kada bismo ovdje bili samo nas dvoje i da se sada spremamo ulogoriti, imali bismo dobru večeru – rekla je Ejla, podižući svoje trofeje.

– Ali nismo samo nas dvoje pa što ćeš onda učiniti s njima? – upita Džondalar.

– Pa, perje kamenjarki je najlakše i najtoplije, a u ovo doba godine je i lijepo prošarano. Mogla bih od toga napraviti nešto za dijete – rekla je. – No imat ću i kasnije vremena raditi opremu za novorođenče. Mislim da ću ove kokoši dati Denani. Konačno, ovo je njihov teritorij, a i izgleda toliko nervozna zbog Njiske, Trkača i Vuka da mi se čini kako bi joj bilo draže da nismo ni došli. Možda će se osjećati bolje kad joj ovo dadem.

– Ejla, gdje si se naučila tolikoj mudrosti? – upita je Džondalar, gledajući je s toplinom i ljubavlju.

– To nije mudrost, Džondalare, nego samo zdrav razum. – Podigla je pogled i osjetila se izgubljenom u magiji tih njegovih očiju. Jedino mjesto gdje je još vidjela tako bogato plavetnilo bila su duboka glečerska jezerca, no u njegovim očima nije bilo leda. Bile su tople i pune ljubavi.

Stavio je svoje ruke oko nje i ona ispusti ptice kako bi ga zagrlila i poljubila. Činilo se kao da je prošlo već mnogo vremena otkad ju je ovako držao, otkad su bili na nekom otvorenom polju uz konje koji su zadovoljno pasli i Vuka koji je radoznalo gurao svoj nos u svaki grm i svaku rupu u tlu, bez ikog drugog u blizini. Uskoro će se morati vratiti i nastaviti putovanje na Ljetni sabor, a tko zna kada će im se opet pružiti ovakav trenutak. Kad joj je Džondalar počeo maziti vrat, strastveno mu je odgovorila.

Prolazili su je trnci od njegovog vrelog daha i vlažnog jezika pa mu se prepustila, puštajući da je osjećaji preplave. Puhnuo joj je u uho, grickajući joj usku, a onda povukao svoje ruke do oble punoće njenih grudi. Sada su još punije, pomislio je i to ga je podsjetilo da ona u sebi nosi nov život, nov život za kojeg je govorila da je toliko njegov koliko i njezin. U najmanju ruku bio je siguran da je to dijete njegovog duha. Većinu vremena tijekom njihovog putovanja on je bio jedini muškarac u njezinoj blizini, jedini čijim se elanom mogla Majka poslužiti.

Razvezala je svoj pojas o kojem su visjeli različiti predmeti i vrećice što su bili pričvršćeni

omčama i uzicama pa ga je odložila dolje pored prostrtog prekrivača, provjeravajući usput jesu li sve te stvari dobro pričvršćene. On je sjeo na sam rub kožnatog prekrivača iz kojeg se širio jak, no ne i neugodan miris konja. Bio je to miris na kojeg je navikao i koji je budio ugodne asocijacije. Počeo je brzo odmotavati kožnato remenje obuće omotano oko nogavica hlača i onda ih je skinuo.

Kada je podigao pogled, vidio je da je Ejla učinila isto. Gledao ju je i svidjelo mu se to što je vidio. Njena je figura sada bila još oblija, ne samo grudi nego i trbuh gdje se već dalo nazrijeti da u njemu raste novi život. Osjetio je kako je njegova muškost na to odgovorila pa je skinuo tuniku i onda pomogao Ejli svući njezinu. Na koži je osjetio svjež povjetarac i vidio je kako se njezina koža naježila, a onda ju je uzeo u naručje, osjećajući njezinu toplinu i želeći da ona i ostane tako topla.

– Idem se oprati u jezercu – rekla je.

Osmjehnuo se, znajući da ga time poziva da joj pruži Užitke na način na koji je on to volio činiti. – Ne moraš – rekao je.

– Znam, ali želim. Oznojila sam se od tog silnog hodanja i penjanja – rekla je, idući prema jezercu.

Bilo je hladno, no ona se obično prala u hladnoj vodi i sad joj se ova učini svježom i prolazili su je trnci koji su, uglavnom, djelovali poticajno. Jutrom bi je to znalo probuditi. Ako se izuzme onaj dio gdje je voda izvirala, jezerce je bilo plitko. Blizu izvora je naglo postajalo dublje, sve dok joj noge više nisu doticale kamenito i pjeskovito dno. Uživala je u vodi, odmičući se od dubokog dijela i vraćajući se prema kamenitoj obali.

Džondalar je pošao za njom, premda je on mnogo manje nego ona volio studenu vodu. Zagazio je do butina u vodu i kad mu je ona prišla počeo ju je prskati. Vrisnula je i uzvratila mu, radeći s obje ruke valove koje je gurala prema njemu i koji su ga smočili sve do ramena. – Zatekla si me nespremnog – viknuo je, zatresavši se od hladnoće, a onda ju je ponovo poprskao. Konji su ih promatrali kako luduju u vodi. Osmjehnula se, a on je posegnuo za njom i nestalo je te bučne igre s vodom dok su stajali zagrljeni, sljubljenih usana. – Možda bih ti trebao pomoći pri pranju – mrmljao joj je u uho, odlazeći svojom rukom među njezine noge i osjetivši kako njegovo tijelo reagira.

– Možda bih ja trebala pomoći tebi – rekla je, primajući njegov tvrd, uzdignut ud, mičući mokrom rukom gore-dolje, oslobađajući tako glavić kože koja ga je prekrivala. Pomislio je kako je hladna tekućina trebala ohladiti njegov žar, no začudo, njezina je hladna ruka na njegovom toplom udu djelovala vrlo stimulirajuće. Tada je kleknula i kada je stavila glavić njegove muškosti u svoja usta, osjetio je vrelinu. Stenjao je dok se ona pomicala naprijed-nazad, kružeći jezikom oko glavića, i osjetio je toliku žudnju da se i sam iznenadio.

Odjednom, prije no što je mogao uspostaviti ikakvu kontrolu, osjetio je kako želja u njemu buja i nadire, nadolazeći u valovima. Odgurnuo ju je – Hajdemo iz ove hladne vode – rekao je. Ispljunula je tu njegovu srž i isprala usta, a onda mu se osmjehnula. Uzeo ju je za ruku i poveo iz vode. Kad su došli do pokrivača za konje sjeli su na njih, a onda ju je polegao i legao uz nju, oslonivši se na lakat kako bi je mogao gledati. – Jednostavno si me zatekla – rekao je osjećajući se opušteno no i malo nervozno. Ovo nije bilo ispalo onako kako je on planirao. Osmjehnula se; nije se često događalo da mu sperma nadre tako brzo, uvijek je on bio taj koji je pazio da sve nadzire. Njen blag smiješak se sada proširio u osmjeh zadovoljstva – Izgleda da si bio mnogo spremniji nego si ti to mislio – rekla je.

– Ne moraš izgledati toliko samozadovoljno – uzvratio je.

– Ne uspijeva mi baš često iznenaditi te – rekla je. – Ti mene znaš tako dobro da me to iznenadi i uvijek me obasipaš s Užicima.

Nije mogao ne nasmiješiti se gledajući je kako uživa. Nagnuo se kako bi je poljubio, a ona malo otvori usta, spremno ga dočekavši. Uživao je u tome da je dodiruje, da je grli, da je ljubi, uživao je u

svemu. Lagano joj je ispitivao unutrašnjost usta, dovodeći je u napast i ona mu je jednako tako odgovarala. Tada je u sebi osjetio naznaku ponovnog buđenja uzbuđenja i on osjeti zadovoljstvo. Možda se još i nije posve potrošio, a nikamo im se ne žuri.

Dugo ju je ljubio pa onda prelazio jezikom preko njezinih usana. Klizio joj je vratom, grickajući i ljubeći ga. To ju je škakljalo i morala se potruditi da se ne izmakne. Već je bila nadražena i susprezala se i dalje gomilajući te podražaje. Kada se počeo spuštati ljubeći joj rame pa unutrašnju stranu nadlaktice sve do lakta, jedva je to mogla podnijeti, a istovremeno je željela još. Nije ni opazila kako sada brže diše, a njega je to još više podsticalo. Tada joj je naglo uzeo bradavicu u usta, a ona je uzdisala osjećajući kako joj se toplina poput vatre širi utrobom.

Njegova je muškost opet bujala. Osjetio je oblinu njenih grudi pa je uzeo u usta nabreklu, uzdignutu bradavicu druge dojke i snažno je posisao. Onu prvu bradavicu je sada stiskao prstima. Ona se priljubila uz njega, osjećajući u sebi napetost i želeći još više. Nije čula šum povjetarca kroz grane breze niti je osjećala svježinu zraka, sva joj je pozornost bila usredotočena na vlastitu nutrinu, na ono što je on u njoj pobudio.

I on je osjećao kako se toplina širi njegovim tijelom i nabreklom muškošću. Pomaknuo se niže, smjestivši se među njezinim bedrima i otvarajući joj nabore krenuo ju je kušati. Još je bila mokra od vode no u toj hladnoći i vlazi otkrio je onu toplinu i slanoću, taj poznati okus Ejle, njegove Ejle. Poželio ju je cijelu, cijelu i odjednom, i posegnuo joj je za bradavicama istovremeno kada je naišao na onu tvrdu, pulsirajuću kvržicu.

Zastenjala je i kriknula, savijajući se u luku prema njemu dok ju je sisao i dodirivao jezikom. Uopće nije mislila, samo je osjećala. Tada je, i prije nego je toga postala svjesna, dosegla vrhunac, osjećajući kako vlaga u njoj nadire sve dok se nije prelila i on osjeti tu njezinu vlažnost. Posegnula je za njim požudno jecajući, želeći ga osjetiti u svojoj utrobi. Podigao se, pronašao njezin otvor i prodro unutra, onda povukao svoju muškost van i ponovo gurnuo unutra.

Dolazila mu je u susret gurajući se k njemu i odmičući se, savijajući se pomičući svoje tijelo kako bi ga osjetila upravo tamo gdje ga je željela osjetiti. On je osjećao potrebu no nije ta želja bila onolika kakva je znala biti. Umjesto da se trudi kontrolirati tu žudnju, jednostavno ju je pustio neka raste dok se ljuljao s njom, pomicao s njom, osjećajući kako napetost raste, uranjao je u nju duboko i bezbrižno. Ona je vikala i ti krici bez riječi bili su sve viši i jači. Tada je to doseglo vrhunac i to su glasnim povicima popratili, osjećajući silno opuštanje. Na trenutak su ostali posve mirni, a onda se još nekoliko puta pomaknuli i ostali mirno ležati, trudeći se da opet dođu do daha.

Ležeći zatvorenih očiju, Ejla je čula kako vjetar šumi u vrbi i kako ptica doziva svog para, osjetila je povjetarac i tu, njoj tako dragu, težinu njegovog tijela na sebi, osjetila je miris konjskog pokrivača i miris njihovih Užitaka, prisjetila se okusa njegove kože i njegovih poljubaca. Kada se on napokon maknuo i pogledao je, smiješila mu se onim snenim toplim, zadovoljnim osmjehom.

Kad su konačno ustali, pošla je opet do jezerca da se opere onako kako ju je to Iza davno bila podučila. I Džondalar je učinio to isto. Nekako mu se činilo da ako ona to radi onda mora i on, premda mu to nije bio običaj sve dok nije nju sreo. Nimalo nije volio hladnu vodu. Ipak, dok se ispirao razmišljao je kako bi se mogao i na to priviknuti samo kad bi bilo više dana poput ovog danas.

Vraćajući se na Južni Posjed Dvadeset i devete Špilje, Ejla je shvatila kako se ne bi moglo reći da ona jedva čeka da opet vidi te susjede koji su se doimali pomalo neprijateljski. I premda je od Džondalarove rodbine i Devete Špilje bila prihvaćena, nije žudjela ni za tim da njih vidi. Ma koliko je ranije željela da konačno dođe kraj njihovom dugom putovanju i da ponovo uživa u društvu drugih

ljudi, bila je već toliko naviknula na način života kakvog su ona i Džondalar putujući usvojili da joj je sada to nedostajalo. Kad su bili sa Špiljom, uvijek bi se našao netko tko je želio razgovarati s njom ili s Džondalarom, ili s oboje. Oboje su bili radosni zbog te topline i blizine drugih ljudi, no ponekad su mladi ljubavnici željeli biti sami.

Te noći, u njihovom obiteljskom šatoru, kada su se svi stisnuli zajedno, Ejla se podsjetila kako se spavalo u zemunici Mamutovaca i zatekla se kako razmišlja o njima. Kad ju je prvi puta ugledala, bila je zapanjena konstrukcijom te poluukopane zajedničke zgrade Lavljeg logora. Koristili su se kostima mamuta da bi poduprli zidove podignute od blata i trske premazane glinom, koji su ih štitili od vjetrova i zimske studeni tog kontinentalnog ledenjačkog područja. Sjećala se kako je pomislila da je to kao da si grade špilju. To je na izvjestan način i bilo točno, jer u tom području nije bilo špilja u kojima bi se mogli nastaniti, a imala je i zašto biti zadivljena, jer to je bio izuzetan pothvat.

Iako su obitelji koje su živjele u zemunici Lavljeg logora imale odvojen vlastiti prostor oko svojeg zasebnog ognjišta i zavjese s kojima su mogli zatvoriti svoje platforme za spavanje, ipak su svi dijelili isto sklonište. Živjeli su tek za dužinu ruke udaljeni od susjedne obitelji i morali su jedni drugima prolaziti kroz taj privatni prostor kako bi mogli dolaziti i odlaziti. Kako bi uzmogli živjeti na tako skučenom prostoru pridržavali su se izvjesnih pravila ponašanja koja su se podrazumijevala, koja su im omogućavala privatnost i koja su učili odmalena. Dok je tamo živjela Ejla nije mislila da je ta zemunica malena; to je pomislila tek kad je počela spavati u zaklonu Devete Špilje. Prisjetila se kako je i u Plemenu svaka obitelj imala svoj zaseban prostor, a ni tamo nije bilo zidova koji bi ih razdvajali nego samo nekoliko kamena koji su označavali granice. I ljude Plemena su također zarana učili izbjegavati izravne poglede u prostor koji je pripadao drugoj obitelji. Za njih je privatnost bila stvar običaja i obzirnosti.

Mada su boravišta Zelandonaca imala zidove, ti zidovi nisu, naravno, priječili da se ne čuju zvukovi. Njihovi domovi nisu trebali biti čvrste građe poput zemunice Mamutovaca jer su ih prirodni zakloni u stijeni štitili od većine nepogoda. Građevine Zelandonaca su imale osnovnu zadaću da sačuvaju toplinu unutra i zaustave vjetar koji bi se uvukao ispod kamene police.

Hodajući kroz nastanjen dio zaklona, moglo se čuti dijelove razgovora koji su dopirali iz svakog doma, no Zelandonci su naučili ne slušati glasove svojih susjeda. To je bilo nalik onome kako su ljudi Plemena naučili ne vidjeti susjedno ognjište i onoj uviđavnosti Mamutovaca koja se, mada ne izrijekom zahtijevana, podrazumijevala. Razmišljajući o tom, Ejla je shvatila kako je u ovo kratko vrijeme što ga je provela sa Zelandoncima, već naučila ne čuti ljude iz susjednih boravišta... barem većinu vremena.

I dok je mladi par ležao u krznima za spavanje i, s Vukom pokraj sebe, slušao tiho mrmljanje iz tuđih krzna, Ejla je rekla – Džondalare, sviđa mi se zelandonski način podizanja odvojenog boravišta za svaku obitelj, to što imaju svoj dom koji je odvojen od drugih.

– Drago mi je da ti se to sviđa – odgovorio joj je, sada još više zadovoljan samim sobom zbog svih onih svojih dogovora kojima će im pripremiti vlastiti dom kada se budu vratili s Ljetnog sabora i zadovoljan što je to držao u tajnosti kako bi je mogao iznenaditi.

Kad je sklopila oči, Ejla je razmišljala kako će jednoga dana imati vlastito boravište sa zidovima. Po njezinom sudu, zidovi zelandonskih boravišta pružali su količinu privatnosti kakva je bila posve nepoznata Plemenu, pa čak i Mamutovcima. Unutrašnje pregrađivanje je još više naglašavalo tu privatnost. Premda je tada bila usamljena, Ejla je u svojoj dolini bila naučila uživati u samoći, a i ono putovanje samo s Džondalarom je još više učvrstilo njezinu želju da stavi nešto između sebe i ostalih ljudi. A međusobna blizina boravišta davala joj je sigurnost i osjećaj kako u blizini ipak uvijek ima nekoga.

Ako bi to željela, još bi uvijek mogla slušati one poznate i utješne zvuke ljudi koji se pripremaju za noćenje, zvukove koje je slušala tijekom cijelog svog života: tihe razgovore, dječji plač, parove koji vode ljubav. Dok je živjela sama žudjela je za tim zvukovima, ali u Devetoj Špilji bilo je i mogućnosti za samovanje. Kad se je jednom zašlo među tanke zidove svakog od boravišta, lako se moglo zaboraviti da izvan njega postoje i drugi, a onaj vječni tihi žamor iz pozadine samo joj je pružao temeljni osjećaj sigurnosti. Mislila je kako Zelandonci žive upravo onako kako se i treba živjeti.

Kad su sljedećeg jutra izašli, Ejla je primijetila da su postali brojniji. Pridružilo im se mnogo ljudi iz Dvadeset i devete, iako je zapazila da to nisu ljudi iz Reflektora ili barem ne oni koje bi ona mogla prepoznati. Kad je tu brojnost spomenula Džoharanu, rekao joj je kako će većina Ljetnog logora, gotovo polovica Južnog Posjeda i nekolicina njih iz Reflektora putovati zajedno s njima. Ostali će krenuti dan kasnije ili tako nekako. Sjetila se kako joj je Džondalar nešto spominjao da se budu vratili u Ljetni logor pomoći pri berbi sjemenki borova i stekla je utisak kako je Deveta Špilja čvršće povezana sa Zapadnim Posjedom nego s ostalim Posjedima Dvadeset i devete Špilje.

Kada bi se od Reflektora nastavilo dalje uzvodno uz Rijeku, izbili bi na sjeveru na početak širokog zavoja koji je skretao ka istoku, a onda na jug, pa opet na istok, čineći drugi luk nalik omči koji je opet skretao prema sjeveru, čineći tako golemu krivulju u obliku slova S. Odande dalje, vodeni je tok nastavljao manjim meandrima krivudati prema sjeveroistoku. Na sjevernom kraju one prve 'omče' nalazilo se nekoliko malih zaklona u stijeni i oni su služili kao privremena odmorišta putnicima i lovcima, a sljedeće je naselje bilo na najjužnijem dijelu druge omče, gdje se malen potok združio s Rijekom, posred Stare Doline, doma Pete Špilje Zelandonaca.

Ako se nije putovalo sa splavima, što bi onda pak zahtijevalo petnaestak kilometara veslanja uzvodno, od Reflektora do Stare Doline lakše se dolazilo prečicom preko kopna nego slijedeći Rijeku i njezine meandre. Ovim kopnenim putem, Stara Dolina je bila udaljena tek pet kilometara, premda je sama staza, koja si je među brežuljcima pronalazila najpogodniji put, bila nešto duža.

Kad je Džoharan došao do tog jasno označenog puta, naglo je skrenuo od Rijeke i pošao stazom koja je išla uzduž grebena i prešla zaobljeni vrh gdje se susrela s puteljkom koji je dolazio od Treće Špilje na Stijeni dviju rijeka i vodio opet dolje u ravnicu Rijeke. Dok su hodali, Ejla je željela saznati nešto više o Petoj Špilji pa je odlučila pokušati potaknuti Džondalara da joj priča o njima.

– Džondalare, ako je Treća Špilja čuvena po svojim lovcima, a ljudi iz Četrnaeste poznati kao dobri ribari, po čemu je poznata Peta Špilja? – upitala ga je.

– Rekao bih da su ljudi Pete špilje poznati po tome što se ponašaju kao da su sami sebi dovoljni – odgovorio je.

Ejla je primijetila kako je ona mladež što se dragovoljno javila pomagati oko nosiljki, primakla bliže sada kad su čuli njezino pitanje. Iako su stalno živjeli u Devetoj Špilji i znali susjedne Špilje Zelandonaca, nikada nisu čuli kako ih se opisuje na način da to neki stranac može razumjeti. Zanimalo ih je kako će ih Džondalar okarakterizirati.

– Oni se hvale kako imaju vješte lovce, ribare i majstore u svim zanatima i vještinama – nastavio je Džondalar. – Čak rade i vlastite splavi i govore kako su oni prva Špilja koja ih proizvodi, premda je Jedanaesta Špilja tu iznimka. Njihova zelandona i njihovi umjetnici su uvijek bili vrlo štovani. U nekoliko njihovih zaklona su na stijenama prikazi u dubokom reljefu, drugdje pak slikarije i plakete, većinom s prikazima bizona i konja jer je Peta špilja posebno povezana s tim životinjama.

– A zašto se ovo zove Stara Dolina?

– Zato što su ovdje ljudi živjeli mnogo prije nego u većini drugih naselja. To se već vidi po

njihovom broju. Samo su Druga i Treća špilja starije od Pete. Predanja mnogih špilja govore o vezama s Petom. Njihove rezbarije su većinom tako stare da nitko i ne zna tko ih je napravio. Jedna od njih je prikaz pet životinja koje je nekada davno uklesao neki predak; ona se spominje u Najstarijim Legendama i simbol je njihovog broja, – rekao je Džondalar – a zelandone kažu da je broj pet vrlo svet broj.

– Kako misliš svet?

– On ima za Majku posebno značenje. Zamoli jednom Zelandonu neka ti priča o broju pet.

– Što se dogodilo s Prvom Špiljom – Ejla je na trenutak zastala, kako bi u sebi još jednom ponovila riječi za brojanje – i sa Četvrtom Špiljom?

– O Prvoj Špilji je mnogo toga sačuvano u Predanjima i Najstarijim Legendama i vjerojatno ćeš više o tome saznati na Ljetnom saboru, ali nitko ne zna što se dogodilo s Četvrtom. Većina ljudi misli da se radi o nekoj tragediji. Neki misle kako su neprijatelji s pomoću zle zelandone učinili da se svi razbole i umru. Drugi misle kako se radilo o svađi s lošim vođom pa su ljudi odlučili otići i pridružili se drugoj Špilji. Ali kad ljudi tako pristupe drugoj špilji to obično uđe u njihova Predanja, no Predanja niti jedne od špilja ne spominju Četvrtu, barem ne u nijednoj od ovih sada postojećih Špilja – rekao je Džondalar. – Neki ljudi misle da je broj četiri nesretan, ali Prva kaže da nije nesretan sam taj broj nego ono što se s njim povezuje.

Prešli su nekih šest kilometara, popeli se posljednjom uzbrdicom i prišli uskoj dolini posred koje je tekao živahan potočić, a litice s obiju strana nudile su osam kamenih zaklona različitih veličina. Kad je dugačka kolona predvođena Džoharanom krenula stazom koja se spuštala u Staru Dolinu, dva muškarca i jedna žena pošli su im tom istom stazom u susret. Nakon onih formalnosti pozdravljanja, rekli su putnicima da je većina članova Pete Špilje već otišla na Ljetni sabor.

– Vi ste, naravno, dobrodošli i možete se tu zaustaviti, no kako je tek podne, mislili smo da biste možda željeli nastaviti put – rekla je žena.

– Tko je ovdje? – pitao je Džoharan.

– Dvoje staraca koji ne mogu putovati... jedan od njih jedva može i ustati... i trudnica koja će uskoro roditi. Zelandona je mislila kako je bolje da ona ne putuje jer je već i ranije imala problema. I, naravno, ova dva lovca. Oni će biti tu dok mjesec opet ne postane mlad.

– Čini mi se da si ti Prva Pomoćnica Zelandone Pete Špilje – rekla je Ona Koja Je Prva.

– Da, jesam. Ja sam ostala kako bih pomogla pri porođaju.

– Prepoznala sam te. Možemo li mi nekako biti od pomoći?

– Mislim da ne. Ona još nije spremna. Rodit će tek za nekoliko dana, a s njom su i njezina mati i teta. Bit će sve u redu.

Džoharan se sastao s ljudima iz Devete i iz Špilja koje su im se pridružile kako bi se dogovorili. – Najbolja mjesta za podizanje logora su možda već zauzeta – rekao je. – Mislim da bismo trebali poći dalje, umjesto da se ovdje zaustavljamo. – Ostali su se brzo složili s njim i tako je odlučeno krenuti dalje.

Nakon one velike S krivulje, Rijeka je skrenula na sjeveroistok i sada je tekla nešto ravnije. Tu je sada bilo nekoliko zaklona koje su nastavale manje Špilje. Samo jedna od njih još nije bila otišla na Ljetni sabor i ta se Špilja sada pridružila putnicima, svrstavši se na začelje kolone. Džoharan je sada bio još više zabrinut kako će na Ljetnom saboru pronaći poželjnu lokaciju za smještaj svoje velike Špilje.

Ejlu je iznenadilo kako na tom području i na tako malenoj udaljenosti živi toliko ljudi. Kao i Zelandonci, i ljudi uz koje je ona odrasla zadovoljavali su sve svoje potrebe. I oni su se okupljali, bavili se lovom i ribolovom, radili odjeću koja ih je štitila od nevremena, i iz priručnog materijala

izrađivali oruđe i oružje za lov. Intuitivno je shvaćala kako, ako na nekom području živi više ljudi nego ima prirodnih resursa, tada neće biti svega toga dovoljno za sve ljude. Neki će ili morati otići ili pokušati preživjeti bez nekih od tih stvari. Čini se da zemlja Zelandonaca mora biti vrlo bogata kad omogućava život za toliko ljudi, ali negdje u analitičkom krajičku njezinog uma pitala se što bi se dogodilo kada bi se te stvari promijenile.

To je bio i razlog zašto se Ljetni sabor svake godine održavao na drugom mjestu. Tako veliko mnoštvo ljudi uvijek je iscrpilo resurse područja gdje se takav skup održavao i trebalo je nekoliko godina da se ponovo obnove. Ove godine sabor i nije bio tako daleko od Devete Špilje, možda tek nešto više od tridesetak kilometara uzvodno ako bi se tijesno držali riječnog toka, no oni su bili smanjili tu udaljenost idući izravno od Dvadeset i devete prema Petoj Špilji.

Mjesto prema kojem su se zaputili bilo je tek petnaestak kilometara udaljeno od Stare Doline i Džoharan je odlučio pokušati stići onamo bez da se putem još zaustavljaju zbog noćenja. Razmišljao je o tome treba li sazvati sastanak kako bi se o tome dogovorili, no bilo je previše ljudi i svi su oni bili različite starosti i različitih fizičkih mogućnosti, a tempo hodanja morao se uvijek prilagoditi onim najslabijima. Neki sastanak bi ih sada samo još više usporio. Umjesto toga namjeravao je malo ubrzati hod ne govoreći im ništa. Brinut će o zaustavljanju tek ako se budu počeli žaliti i prigovarati. Napravili su stanku zbog podnevnog obroka, no kad je Džoharan opet nastavio put, oni su ga slijedili.

Još nije pao mrak, no sunce se već duboko spustilo kada je Rijeka skrenula desno, bliže strmim padinama uz svoju lijevu obalu, tj. njihovu desnu. Napuštajući rijeku, skrenuli su u unutrašnjost i dobro utabanom stazom se uspinjali na brežuljak. Dok su se penjali otvorio im se vidik na okolni pejzaž.

Ali kad su se popeli na vrh, Ejli je zastao dah od jednog drugog pogleda: u dolini ispod njih bila je gomila ljudi. Znala je da Zelandonaca ima više od ukupnog broja onih koji su nazočili Ljetnom saboru Mamutovaca, a još nisu ni svi pristigli. Čak i kada bi ubrojila sve ljude koje je ikada susrela bila je sigurna da nikada nije vidjela ovoliko svijeta i to još sve na istom mjestu. I premda ih baš i nije bilo toliko, jedino s čim ih je ona mogla usporediti bila su ona beskrajna krda bizona ili sobova koji su se svake godine okupljali u tisućama, ali ovo ovdje je bilo brojno, uskomešano ljudsko stado.

Ona grupa koja je krenula iz Devete Špilje dosad se znatno uvećala, ali oni koji su im se bili putem pridružili sada su se brzo i raštrkali, tražeći svoje prijatelje, rođake i prostor za podizanje svojeg logorišta. Zelandonci su se uputili prema centralnom dijelu kampa gdje su u samom središtu zelandone imale svoju vlastitu nastambu. One su na Ljetnom saboru uvijek imale glavnu ulogu. Ejla se nadala da će Deveta Špilja za sebe pronaći prostor koji će biti nešto podalje od mjesta gdje se odvijala glavnina aktivnosti. Bilo bi lakše odvoditi životinje u šetnju ako ne budu morale prolaziti kroz gomilu radoznalaca. Džondalar je već bio razgovarao sa svojim bratom o potrebama životinja i objasnio mu kako su nervozne kad su okružene s tolikim ljudima. Džoharan je kimnuo rekavši kako će to imati na umu, no u sebi je pomislio kako su potrebe ljudi Devete Špilje važnije od potreba tih životinja. On je želio biti što bliže centru svih događanja i nadao se da će pronaći neko mjesto uz rijeku kako bi se izbjegla muka s donošenjem vode i da možda u blizini bude poneko stablo zbog hladovine, a i da sve to ne bude previše daleko od pojasa šume iz koje će se snabdijevati drvima za vatru. Ipak, znao je da će svi veći šumarci oko logorišta do kraja ljeta već biti opustošeni. Svima su trebala drva za vatru.

No kada su on, Solaban i Rašemar počeli tražiti mjesto, Džoharan je brzo shvatio da su sva ta pogodna mjesta već zauzeta. Deveta je bila velika Špilja s više ljudi nego ih je bilo u drugim Špiljama pa im je trebao i veći prostor za logor, a on je želio pronaći to mjesto prije nego padne

mrak. To je prisililo Džoharana na istraživanje perifernog dijela prostora na kojem se održavao Ljetni sabor. Velika se rijeka nakon posljednjeg zavoja sužavala i spazio je da su nizvodno od tog mjesta obale strmije što je otežavalo pristup vodi.

Njih trojica su se vratili do Rijeke i nastavili hodati uzvodno. Ubrzo su spazili potočić koji je tekao travnatom livadom i ulijevao se u glavnu rijeku, pa su skrenuli i slijedili njegov tok. Nešto iza Rijeke spazili su osamljen šumarak. Kad su se približili vidjeli su kako tu drveće raste s obje strane uz obale tog potočića. Zašli su među to drveće. Hodajući uz potok, Džoharan je shvatio da ta voda krivuda oko podnožja brežuljka, a šumarak postaje sve gušći pretvarajući se u pravu šumu koja je bila i veća i dublja nego se to u početku činilo. Nakon nekog vremena stigli su do mjesta gdje je potočić izvirao iz tla pjeneći se ispod grana vrba okruženih brezama, smrekama i ponekim arišem. S druge strane izvora bilo je duboko jezerce nastalo od voda istog izvora. Cijelo to područje bilo je prepuno prirodnih izvora pa je i ovaj, poput mnogih drugih, stvarao malen pritok Rijeci. Iza stabala s druge strane tog jezerca bio je prilično strm kamenit obronak prekriven kamenjem svih veličina, od sitnog šljunka do golemih gromada. Ispred jezerca bila je travnata draga koja je vodila do malene pjeskovite plaže s glatkim, vodom zaobijenim kamenjem i niza kržljavog grmlja što je raslo uz samu obalu.

Ovo je bilo zgodno mjesto i Džoharan je razmišljao kako bi se, da je bio sam ili samo s nekolicinom ljudi, upravo ovdje ulogorio, ali ovako sa cijelom Špiljom ne samo da im je trebalo veće mjesto nego su trebali biti i bliže glavnom logorištu. Tako su se njih trojica uputili uz potok nazad, a kad su stigli do livade uz Rijeku, Džoharan se zaustavio.

– Što mislite? – upitao ih je. – Ovo je malo podalje od svega.

Rašemar je umočio ruku u potok i kušao vodu. Bila je svježa i studena – Ovo će tijekom cijelog ljeta biti dobra voda. Znaš da do kraja ljeta i onaj potok i Rijeka kod logorišta i nizvodno više neće biti ni svježi ni čisti.

– I svi će se koristiti velikom šumom za snabdijevanje drvima – dodao je Solaban. – Ovim se dijelom neće mnogo koristiti, a tu ima drva i više nego se to čini.

Deveta je Špilja podigla svoj logor na ravnoj travnatoj livadi uz potok, između šume i Rijeke. Većina ljudi se složila s mišljenjem kako je to dovoljno blizu glavnog logorišta. Nije se činilo vjerojatnim da bi još neka Špilja podigla svoj logor na kakvom mjestu uzvodno od njihovog kampa pa im mutila vodu, jer bi takvo mjesto bilo predaleko od glavnih događanja. Tako će njihov dio rijeke ostati čist za njihovo vlastito plivanje, kupanje i pranje odjeće. Onaj potočić će biti dobar izvor bistre pitke vode, bez obzira na to koliko bi rijeka mogla postati prljava nakon što je stotine ljudi budu koristile za svoje potrebe.

Šumarak je nudio hladovinu i drva, a čini se tako malenim da neće privući mnogo ljudi koji tragaju za istim tim stvarima, barem ne još neko vrijeme. Mnogi će se usmjeriti prema dijelu s više stabala, tamo dalje nizvodno. Šuma je, zajedno s livadom, bila i izvor divljeg jestivog raslinja: bobica, oraha, raznog korijenja i lišća, ali i sitne divljači. U Rijeci je bilo obilje ribe, baš kao i slatkovodnih mekušaca. Ovo je mjesto imalo mnoge prednosti.

Najveći nedostatak ovog mjesta predstavljala je ta udaljenost koju su ljudi morali prelaziti kako bi došli do mjesta gdje će se odvijati većina aktivnosti. Neki ljudi su mislili kako su predaleko, većinom su to bili oni koji su u drugim Špiljama imali rođake i bliske prijatelje koji su se već ulogorili na mjestima za koja su vjerovali da su više poželjna. Nekolicina takovih odlučila je ulogoriti se kod drugih. Džondalaru je to na izvjestan način čak bilo i drago. Tako će ostati dovoljno prostora za Dalanara i Lanzadonce kada budu došli, ukoliko im neće smetati da su ovako pomalo po strani. Ejla je ovu lokaciju smatrala savršenom. Životinje će tu boraviti daleko od one gomile ljudi, a imaju i livadu na kojoj mogu pasti. Životinje su već postale objektom pojačanog zanimanja, što je, naravno, značilo

da se to odnosilo i na Ejlu. Ona se još dobro sjećala kako su Njiska, Trkač i Vuk bili nervozni kad su tek bili pristigli na Ljetni sabor Mamutovaca, iako se činilo da sada već sasvim dobro prihvaćaju ovoliku gomilu ljudi, možda čak i bolje nego ona. Ljudi su posve otvoreno komentirali, pa Ejla nije mogla ne čuti što govore. Izgleda da ih je posebno zapanjilo to kako se konji i vuk međusobno dobro podnose, zapravo toliko dobro da izgledaju kao da su si prijatelji, a čudilo ih je i kako te životinje slušaju tu strankinju i Martoninog sina.

Ejla i Džondalar su odjahali uzvodno i naišli na onu malu idiličnu dragu pokraj jezerca. To je bilo upravo onakvo mjesto kakva su oni voljeli. To im se mjesto činilo tako savršenim da su imali osjećaj kako pripada upravo njima, iako ga je, naravno, mogao koristiti bilo tko, no Džondalar nije vjerovao da će mnogi dolaziti ovamo. Većina ljudi je dolazila na Ljetni sabor zato da bi se bavila grupnim aktivnostima i imali su malo potrebe za trenucima osame, za razliku od Ejle, životinja, a, morao je to priznati, i njega samog. Ona je bila oduševljena otkrivši kako je ono kržljavo grmlje većinom ljeska, jer je silno voljela lješnjake. Lješnjaci još nisu bili zreli, no činilo se da će dobro uroditi, a Džondalar je već planirao kako će se vratiti ovamo kako bi provjerio ima li među onim silnim kamenjem na padini i kremena.

Kad što su se ljudi smjestili i počeli istraživati okoliš, većina je zaključila da je to dobro mjesto. Džoharanu je bilo drago što su stigli dovoljno rano da su ga mogli zauzeti. Vjerovao je kako bi ga netko već ranije zauzeo da nije bilo još jednog, nešto većeg pritoka čiji su meandri tekli posred velikog polja koje je okruživalo saborište. Većina ranije pristiglih Špilja se poredala duž obala tog pritoka, znajući da će se zbog silnog korištenja voda Rijeke vrlo brzo zagaditi. Bilo je to područje gdje se je isprva i Džoharan želio smjestiti, no sada mu je bilo drago što nije.

Džondalar je vjerovao kako je njegov raniji razgovor s bratom utjecao na to i da je Džoharan tražio mjesto koje bi bilo pogodno i za konje pa mu je sada zahvalio. Džoharan ga nije ispravio. Znao je da ga je vodila briga da ljudima bude što udobnije, no možda je taj komentar o konjima ostao negdje u njegovoj podsvijesti i pomogao mu pronaći ovo mjesto. Nije znao je li to istina ili nije, no ako je njegov brat imao osjećaj kako ga je on malo zadužio, nije imao ništa protiv toga. Bilo je prilično teško voditi ovako veliku Špilju i nije znao kada bi mu mogla zatrebati Džondalarova pomoć.

Kako je sada već bilo kasno, odlučili su noć provesti u putnim šatorima i tek sutra postaviti svoje ljetne nastambe. Kad su podigli logor, neki su se uputili prema središtu u potrazi za prijateljima ili rođacima koje nisu vidjeli od posljednjeg Ljetnog sabora, a i kako bi saznali što je u planu za sljedeći dan, ali većina ljudi je bila umorna pa su odlučili ostati tu u blizini. Mnogi su sad pregledavali ovo područje odlučujući gdje žele podignuti svoj šator ili zasebnu nastambu, a željeli su i vidjeti gdje raste pojedino bilje i gdje ima materijala koji će im biti potreban pri gradnji ljetne nastambe.

Ejla i Džondalar su vezali konje nedaleko šumarka i potoka, misleći da će tako biti bolje, više zbog toga da životinje zaštite od ljudi nego zato što bi vjerovali kako konje treba sputavati. Oni bi im rado dali više slobode i možda, jednom kad se već cijelo logorište bude priviknulo na njih i ne budu bili u napasti da te konje love, možda će ih tada moći pustiti da slobodno lutaju, kao što su to činili pokraj Devete Špilje.

Ujutro, nakon što su provjerili jesu li konji dobro smješteni, Džondalar i Ejla su pratili Džoharana koji je pošao u centar logorišta kako bi tamo pronašao druge vođe. Trebalo se je dogovoriti o lovu i skupljanju druge hrane te o podjeli tako sakupljenih namirnica, a tu je bilo i planiranje raznih aktivnosti i svečanosti, uključujući i prvo ljetošnje Združivanje. Uz Ejlu je hodao Vuk. Svi su već čuli za ženu koja ima neobjašnjivu moć nad životinjama, no jedno je čuti a posve drugo je to i vidjeti. Dok su hodali logorištem pratili su ih konsternirani pogledi, a ako ih neka osoba nije spazila već izdaleka nego je na njih naglo naišla, prva reakcija je bio šok i strah. Čak su i ljudi koji su poznavali

Džoharana i Džondalara samo zinuli umjesto glasnog pozdrava.

Hodali su uz neko nisko grmlje koje je sakrilo vuka, kad im je prišao neki čovjek. – Džondalare, čuo sam da si se vratio sa svojeg putovanja i sa sobom doveo ženu – doviknuo je, pritrčavši do njih. – Želio bih se upoznati s njom. – Bilo je nečeg vrlo čudnog u njegovom govoru i u prvi tren Ejla nije mogla odrediti o čemu se radi, a onda je shvatila da čovjek govori poput djeteta s muškim glasom. Tepao je.

Džondalar je podigao pogled i namrštio se. Ne bi se moglo reći da je bio izuzetno radostan što vidi tog čovjeka. Zapravo, bila je to jedina osoba od svih Zelandonaca za koju se je nadao da je neće susresti, a nije mu se svidjelo ni što se ovaj ponašao kao da su prijatelji, no osjećao je kako nema drugog izbora nego obaviti to upoznavanje.

– Ejlo od Mamutovaca, ovo je Ladroman iz Devete Špilje – rekao je, i ne opazivši kako ju je predstavio spominjući njezin prijašnji status. Glas mu je zvučao toliko neutralno koliko je to uspijevao izvesti, no Ejla je odmah osjetila onaj prizvuk negodovanja pa ga je brzo pogledala. Napetost koju mu je spazila na licu pokazivala je kako on nije daleko od škrgutanja zubima, a krut stav tijela u kojem nije bilo nikakve dobrodošlice dao joj je još jednu naznaku o tome kako to nije netko kome bi se on radovao što ga vidi.

Čovjek je prilazeći joj ispružio obje ruke i osmjehnuo se smiješkom koji je otkrivao da mu nedostaju dva prednja zuba. Mislila je da zna tko bi to mogao biti, a nedostatak zuba je to samo potvrdio. To je bio onaj čovjek s kojim se Džondalar bio potukao; Džondalar mu je udarcem izbio ta dva prednja zuba. Posljedica toga je bila da je Džondalar morao na neko vrijeme napustiti Devetu špilju i otići živjeti kod Dalanara, što je, kako se kasnije pokazalo, bilo najbolje što mu se moglo dogoditi. To mu je pružilo priliku da se bolje upozna s muškarcem svojeg ognjišta i nauči vještinu koju je kasnije i zavolio... kalanje kremena... i to da je nauči od najboljeg majstora.

Ejla je sada već znala dovoljno o tetovažama na licu da bi shvatila kako je ovaj čovjek pomoćnik zelandone, vježbenik koji se pripremao za poziv zelandone. Tada je, na svoje iznenađenje, osjetila kao joj je Vuk okrznuo nogu dok je išao pred nju kako bi se postavio između nje i tog neznanca i čula je njegovo tiho, upozoravajuće režanje. Vuk je to radio samo onda kada je osjećao da je ona u opasnosti. Možda on samo osjeća ovu Džondalarovu krutost i odbojni stav, pomislila je, ali ovaj se čovjek zbog nekog razloga nije svidio ni Vuku. Čovjek je ustuknuo i oklijevao, a oči su mu se raširile od straha.

– Vuče, budi miran! – rekla je na mamutovskom jeziku i stupila naprijed kako bi prihvatila ovo službeno upoznavanje – Pozdrrravljam te, Ladrrromane iz Devete Špilje. – Prihvatila je obje njegove ruke. Bile su vlažne.

– Ja više nisam ni Ladroman, niti sam iz Devete Špilje. Sada se zovem Madroman iz Pete Špile i pomoćnik sam zelandone. Ti si dobrodošla, Ejla od... kako je ono bilo? Matovaca, Mutonaca? – rekao je, gledajući vuka čije je režanje sad bilo glasnije. Odmah joj je pustio ruke. Bio je zapazio njezin čudan izgovor, no vuk ga je toliko zbunio da je jedva i obratio pozornost na to.

– Niti ona više nije Ejla od Mamutovaca, Madromane – ispravio se Džondalar. – Ona je sada Ejla iz Devete Špilje Zelandonaca.

– Zelandonci su te već prihvatili? Pa, Mamutovko ili Zelandonko, drago mi je što smo se sreli, ali sada moram ići... na sastanak – rekao je, povukavši se što je brže mogao. Okrenuo se i gotovo potrčao u smjeru odakle je i došao. Ejla je pogledala dvojicu braće. Na licu im je titrao identičan osmijeh.

Džoharan je spazio grupu ljudi koje je tražio. Među njima je bila i Zelandona. Kretnjom ruke je pozvala ovu trojku da im priđu, no onaj četvrti, Vuk, bio je taj koji je privukao najveću pozornost. Ejla mu je dala znak neka ostane otraga dok se obavi formalnost upoznavanja. Nije znala bi li on opet

na nekoga reagirao onako kao na Madromana. Nekoliko se ljudi iznenadilo kada je strankinja s čudnim izgovorom bila predstavljena kao Zelandonka i prijašnja Mamutovka, no bilo im je rečeno kako ju je, s obzirom na to da nema sumnje gdje će živjeti nakon združivanja s Džondalarom, Deveta Špilja već prihvatila.

Najvažnija odluka, osim one o združivanju, bila je hoće li muškarac živjeti s onima s kojima je živjela žena ili će ona otići živjeti s njim. U oba slučaja bilo je nužno imati suglasnost obje Špilje, posebno od onih gdje je mladi par namjeravao živjeti. Kako se je znalo gdje će Džondalar i Ejla živjeti, ovo prihvaćanje Devete Špilje je sredilo tu stvar.

Ejla je držala vuka čvrsto uza se dok je Džondalar slušao kako duhovni i svjetovni vođe raspravljaju o planovima. Odlučili su da će se tu večer održati obred koji će odrediti najpovoljniji smjer kojim se treba poći u uspješan lov. Ako sve bude išlo kako treba, prvo Združivanje bi se moglo uskoro obaviti. Ejla je već znala da svakog ljeta postoje dvije svečanosti Združivanja. Na prvoj su se združivali oni parovi koji su živjeli na istom području i koji su još tijekom zime odlučili združiti se. Drugi je obred bio ujesen, pred sam odlazak sa sabora. Većina parova koji su se tada združivali bila je iz različitih Špilja i koji su to odlučili tijekom Ljetnog sabora, gdje su se možda te godine i upoznali, ili su se znali od ranije.

– Kad već spominjemo Združivanje, – rekao je Džondalar – imam jednu molbu. – Kako je Dalanar muškarac mojeg ognjišta i namjerava doći ovamo, zamolio bih da se, ako je moguće, prvi obred Združivanja odgodi do njegova dolaska. Želio bih da on nazoči mojem združivanju.

– Nemam ništa protiv odgode od nekoliko dana, ali što ako Dalanar ni tada ne dođe? – pitala je Zelandona.

– Bilo bi mi draže kada bih se mogao združiti na prvom obredu, no ako Dalanar još dugo ne bude došao, voljan sam čekati drugi obred. Želim da on bude tu kad ćemo se združiti – odgovorio je Džondalar.

– To je prihvatljivo – rekla je Ona Koja Je Prva, – i mislim kako samo trebamo odlučiti za koliko vremena možemo odgoditi prvi obred, a to ovisi o onima koji se sada žele združiti.

Neka starija žena koja je na svom licu imala oznaku zelandone požurila je dodati – Koliko ja znam, Dalanar i Lanzadonci će nam se ove godine pridružiti – rekla je Džoharanu.

– Poslao je glasnika Zelandoncima Devetnaeste, jer su oni najbliži ovom mjestu saborovanja, kako bi to svima obznanio. Ovog ljeta će se združiti kćerka njegove družice pa želi za nju puni obred. Koliko sam shvatila, on bi želio i naći donieru za svoj narod. To bi mogla biti dobra prilika za kakvog iskusnog pomoćnika ili novu zelandonu.

– Džondalar nam je to rekao, zelandono Četrnaeste – rekao je Džoharan.

– To je jedan od razloga zašto on ove godine dovodi Lanzadonce ovamo – pojasnio je Džondalar. – Nedostaje im iscjelitelj, premda Džerika ima izvjesno znanje, i nemaju nikoga tko bi im vršio obrede. On ne vjeruje da bi oni mogli obaviti pravi obred Združivanja dok nemaju svoju donieru. Bili smo ga posjetili kad smo putovali ovamo. Džoplaja se Obećala dok smo mi bili tamo. Ona će se združiti s Ekozarom...

– Zar će Dalanar dopustiti Džoplaji združivanje s čovjekom čija je mati bila zbitoglavka? S čovjekom pomiješanih duhova? – prekinula ga je zelandona Četrnaeste – Kako može to učiniti? Njegova vlastita kćer! Znam da je Dalanar u svoju Špilju prihvatio neke neobične ljude, ali kako je mogao prihvatiti te životinje?

– Oni nisu životinje – rekla je Ejla, ljutito se namrštivši.

23

Žena se okrenula kako bi pogledala Ejlu, iznenađena što je strankinja uopće progovorila, a još više time što joj je tako otvoreno proturječila. – Ti nemaš ovdje što govoriti – rekla je.

– Ne tiče te se što mi na ovom sastanku govorimo. Ti si ovdje samo posjetitelj, nisi čak ni Zelandonka. – Znala je da se ta strankinja namjerava združiti s Džondalarom, no očito ju je netko trebao opomenuti i pokazati joj gdje joj je mjesto.

– Oprosti mi, zelandono Četrnaeste – uskočila je Ona Koja Je Prva. – Ejla se već upoznala s drugima i trebala sam te joj predstaviti čim si došla. Zapravo, Ejla jest Zelandonka. Deveta Špilja ju je usvojila prije no što smo pošli ovamo.

Žena se okrenula prema Prvoj, a njezino neprijateljstvo se gotovo moglo opipati. Ejla je slutila da ovaj animozitet između te dvije žene traje već dugo i prisjetila se što je čula o zelandoni koja je očekivala da će biti izabrana za Prvu, no pri glasovanju je dobila prednost zelandona Devete. Ejla je nagađala kako bi ovo mogla biti ta zelandona.

– Ejla i Džondalar nam govore da su zbitoglavci ljudi, a ne životinje. Ja držim da je to nešto o čemu još moramo raspraviti i namjeravao sam potegnuti to pitanje – rekao je Džoharan, nastojeći smiriti situaciju. – No ne znam je li baš sada najpogodnije vrijeme za to, jer najprije moramo raspraviti još neke stvari.

– Ne znam zašto bismo uopće trebali razgovarati o njima. – odvrati žena.

– Mislim da je to važno, već radi naše vlastite sigurnosti – rekao je Džoharan. – Ako su oni inteligentni ljudi... a Ejla i Džondalar su me već gotovo uvjerili u to... a mi ih tretiramo kao da su životinje, zašto se nisu pobunili?

– Vjerojatno zato što jesu životinje – rekla je žena.

– Ejla kaže da nas oni izbjegavaju, – rekao je Džoharan – a najčešće i mi izbjegavamo njih. Ali ako mi o njima mislimo kao o životinjama koje doduše ne lovimo, no svojatamo njihovu zemlju i sva ta lovišta, polja za okupljanje i sve ostalo proglašavamo zelandonskim teritorijem... što ako oni počnu pružati otpor? I što ćemo učiniti ako oni, za promjenu, odluče nešto od toga tražiti za sebe? Mislim da bismo se trebali pripremiti za to; barem bismo trebali razmotriti tu mogućnost.

– Mislim, Džoharane, da si cijelu tu stvar prenapuhao. Ako zbitoglavci nisu ranije tražili svoj teritorij, zašto bi sada započeli s tim? – rekla je zelandona Četrnaeste, odbacujući cijelu tu zamisao.

– Ali oni traže svoj teritorij – rekao je Džondalar. – S druge strane ledenjaka Losadunajci znaju da zemlja sjevernije od Majke Rijeke pripada zbitoglavcima. Zato se i drže južnije, osim grupe mladih nasilnika koji su već zakuhali nevolje i bojim se da Pleme neće to još dugo trpjeti, posebice njihovi mlađi pripadnici.

– Zašto to misliš? – pitao je Džoharan. – To nisi prije spominjao.

– Kad smo tek bili krenuli na put, kad smo Tonolan i ja prešli na drugu stranu ledenjaka i zašli u gorje, susreli smo grupu zbitoglavaca... ljudi Plemena... vjerojatno lovačku družinu, – rekao je Džondalar – i imali s njima manji sukob.

– Kakvu vrst sukoba? – pitao je Džoharan.

Svi drugi su pozorno slušali.

– Jedan mladić je bacio kamen na nas, mislim zato što smo bili na njihovoj strani rijeke, na njihovom teritoriju. Kad je Tonolan vidio kako se nešto pokreće u šumi gdje su se oni skrivali, bacio je koplje. Odjednom su svi izašli iz zaklona i pokazali se. Nas dvojica protiv nekolicine njih, tu baš nismo imali dobre šanse. Iskreno rečeno, ne vjerujem da bi nam šanse bile dobre ni da smo se trebali boriti jedan protiv jednoga. Oni možda jesu niski, ali su snažni. Uopće nisam znao kako bih se

izvukao iz svega toga, ali je njihov vođa to riješio.

– Kako si znao da su imali vođu? A i da jesu, kako znaš da to nije samo čopor, poput vukova? – upitao je neki čovjek.

Džondalaru se učinilo da ga poznaje, ali nije bio siguran. Konačno, nije ga bilo pet godina.

– Sada sam siguran u to jer sam u međuvremenu susretao i druge, ali čak je i tada to bilo očigledno. On je mladiću koji je bacio kamen rekao neka vrati Tonolanu koplje i pokupi kamen, a onda su kliznuli u šumu. Ovaj je sve vratio kako je i bilo pa je to tako bilo sređeno. Kako nitko nije stradao, sve je bilo u redu.

– Rekao je mladiću? Zbitoglavci ne mogu govoriti – reče onaj čovjek.

– Zapravo mogu – uzvrati Džondalar. – Oni samo ne govore na način na koji mi to radimo. Oni se većinom služe pokretima ruku. I ja sam naučio neke od tih znakova pa sam i razgovarao s njima, no Ejla je u tome mnogo bolja. Ona zna njihov jezik.

– Meni je teško povjerovati u to – rekla je zelandona Četrnaeste.

Džondalar se osmjehnuo – U početku je bilo i meni – rekao je. – Prije tog susreta nisam ih nikada vidio iz blizine. Jesi li ih ti vidjela?

– Ne, niti mogu reći da sam ih vidjela, niti ih želim vidjeti – odgovori žena. – Koliko sam čula, nalik su medvjedima.

– Oni nisu ništa sličniji medvjedima nego smo to mi. Izgledaju kao ljudi, malo drukčiji ljudi, no nema sumnje u to da su ljudi. Ona lovačka družina je imala koplja i nosili su odjeću. Jesi li ikada vidjela medvjede da to rade?

– Pa onda su to neki pametniji medvjedi – odgovorila je.

– Nemoj ih podcjenjivati. Nisu oni nikakvi medvjedi niti bilo koje druge životinje. To su ljudi, inteligentni ljudi – rekao je Džondalar.

– Rekao si da si komunicirao s njima. Kada je to bilo? – pitao je onaj čovjek za kojeg Džondalar nije znao kamo bi ga smjestio.

– Jednom, dok smo živjeli sa Šaramudoncima, ja sam na Velikoj Majci Rijeci zapao u nevolje. Šaramudonci žive uz tu rijeku, nedaleko od mjesta gdje se ona ulijeva u Beransko more. Kada tek siđeš s ledenjaka, Majka je tek maleni vodotok, ali tamo gdje oni žive ona je golema, mjestimice tako široka da izgleda gotovo poput jezera. I premda se doima mirnom, taj izgled vara; brza je, duboka, s vrlo snažnom strujom. Do tog mjesta je ona primila već mnoge pritoke, velike i male, pa kada je pogledaš iz doma Šaramudonaca odmah ti je jasno zašto je zovu Velika Majka Rijeka. – Džondalarov glas je poprimio onu intonaciju pripovjedača priča i ljudi su napeto slušali. – Šaramudonci rade izvrsna plovila i to tako da ih istešu iz velikih trupaca, tako da ih izdube i oblikuju nalik na ljusku ušiljenih krajeva. Učio sam upravljati takvim čamcem s pomoću vesla i onda sam izgubio kontrolu. – Džondalar se tu osmjehnuo kao sa se ispričava, pokazujući tako malu nelagodu. – Moram iskreno reći da sam se malo pravio važan. Oni obično drže u čamcu spreman pribor za pecanje, s uzicom koja je jednim krajem pričvršćena za čamac i uvijek spremnim mamcem i ja sam htio dokazati da mogu uloviti ribu. Nevolja je u tome što su u tako velikoj rijeci i ribe velike, posebno jesetre. Kada idu na veliku ribu, ljudi koji tamo žive ne kažu da idu pecati, oni kažu da idu u lov na jesetre.

– Ja sam jednom vidio lososa velikog gotovo kao čovjek – doviknuo je netko.

– Tamo pri kraju Velike Majke Rijeke neke jesetre dosegnu veličinu tri visoka čovjeka – rekao je Džondalar. – Kada sam vidio taj pribor za pecanje, zabacio sam udicu no nisam imao sreće. Ulovio sam jednu! Ili, bolje rečeno, velika jesetra je ulovila mene. Kako je uzica bila vezana za čamac, kad je riba zaplivala povukla je i mene. Ostao sam bez vesla i više nikako nisam mogao upravljati čamcem. Posegnuo sam za svojim nožem kako bih prerezao uzicu no čamac je o nešto udario i izbio

mi nož iz ruke. Ta riba je bila snažna i brza. Pokušavala je roniti i nekoliko puta mi je gotovo potopila čamac. A ja sam se jedino mogao nekako držati dok me ta jesetra vukla uzvodno

‘Što si onda učinio?’ ‘Koliko daleko te je vukla?’ ‘Kako si je zaustavio?’ čula su se pitanja.

– Kasnije se pokazalo da je kuka na kojoj je bio mamac ranila ribu i ona je krvarila. To ju je konačno iscrpilo, ali me dotad već odvukla dobrano u širinu rijeke i dobar komad uzvodno. Kad je konačno posustala, slučajno smo se našli u jednom riječnom rukavcu s mirnom vodom pa sam izašao iz čamca i otplivao na obalu, zahvalan što sam opet osjećao tvrdo tlo pod nogama.

– To ti je dobra priča, Džondalare, ali kakve to veze ima sa zbitoglavcima? – rekla je zelandona Četrnaeste.

On joj se osmjehnuo, posvećujući joj svoju punu pozornost – Upravo sam došao do tog dijela. Bio sam na kopnu, no potpuno mokar i tresao sam se od hladnoće. Nisam imao nož s kojim bi nasjekao drva, nisam imao ništa s čime bih mogao zapaliti vatru, većina drva po tlu je bilo mokro i zbilja sam se smrzavao. Odjednom je ispred mene iskrsnuo neki zbitoglavac. Tek mu je počela rasti brada i po tome sam znao da baš ne može biti jako star. Dao mi je znak da ga slijedim, iako u prvom trenutku nisam bio siguran što time misli. Onda sam u pravcu kamo je pošao opazio dim pa sam ga slijedio i on me je doveo do vatre – rekao je Džondalar.

– Zar te nije bili strah ići s njim? Nisi znao što bi on mogao učiniti – pitao je neki drugi glas. Džondalar je opazio kako im se pridružilo još ljudi. I Ejla je bila svjesna te gomile koja se sakupila oko njih.

– Bilo mi je hladno pa nisam mislio o tome. Jedino što sam želio bila je ta vatra. Čučnuo sam, primakavši se vatri što sam bliže mogao. Tada sam osjetio kako je netko prebacio krzno preko mojih ramena. Kada sam podigao pogled, ugledao sam ženu. Ona se brzo sagnula iza nekog grma i sakrila se pa je više nisam mogao vidjeti, iako sam pokušavao. Po onom kako sam je na trenutak bio vidio, zaključio sam da je to starija žena, možda majka onog mladića.

– Kad sam se napokon ugrijao, – nastavio je Džondalar – on me je poveo natrag do čamca i ribe koja je, s trbuhom okrenutim prema gore, plutala uz obalu. Nije to bila najveća jesetra koju sam ikada vidio, ali nije bila niti malena, bila je dugačka barem kao dva čovjeka. Onaj mladi pripadnik Plemena je izvadio svoj nož pa prepolovio ribu i to uzdužno. Pokazao mi je neke pokrete rukama koje ja tada nisam razumio, zatim je jednu polovicu ribe zamotao u kožu, zabacio je na leđa i odnio. Tada su već Tonolan i neki ljudi s rijeke doveslali s čamcem i pronašli me. Bili su vidjeli kako me je riba vukla uzvodno pa su me pošli tražiti. Kada sam im ispričao o mladom zbitoglavcu, oni mi, baš kao i ti, zelandono Četrnaeste, nisu vjerovali, no tada su vidjeli onu ostavljenu polovicu ribe. Nikada me nisu prestali zafrkavati, govoreći kako odlazim pecati i vraćam se samo s pola ribe, no trebalo ih je trojica da bi odvukli onu polovicu ribe do čamca, a onaj mladić je sam odnio svoju polovicu.

– Eh, to ti je dobra ribička priča, Džondalare – rekla je zelandona Četrnaeste.

Džondalar ju je izravno pogledao, punim intenzitetom svojih čudesno plavih očiju – Znam da to zvuči kao ribička priča, no kažem ti da je istinita. Istinita je svaka riječ, – rekao je s velikom iskrenošću, a onda je slegnuo ramenima i osmjehnuo se – ali ne mogu ti zamjeriti što sumnjaš u to. Zbog tog plivanja sam se jako prehladio – nastavio je – pa sam neko vrijeme ležao s temperaturom i imao sam vremena razmišljati o zbitoglavcima. Taj mladić mi je vjerojatno spasio život. U najmanju ruku, znao je da mi je hladno i da mi je potrebna toplina. Mogao se jednostavno samo bojati mene onako kako sam se i ja bojao njega, ali on mi je pružio ono što mi je trebalo i u zamjenu za to uzeo je polovicu moje ribe. Kada sam prvi puta vidio zbitoglavce iznenadilo me što imaju koplja i nose odjeću. Nakon ovog susreta s tim mladićem i njegovom majkom znao sam da se koriste vatrom i imaju oštre noževe... i da su vrlo snažni... ali, što je još važnije, on je bio pametan. Shvatio je da mi je

hladno pa mi je pomogao i mislio je kako zato ima pravo uzeti polovicu mojeg ulova. Ja bih mu dao i cijelu ribu, a vjerujem da bi je on lako odvukao, no on nije uzeo sve nego ju je podijelio.

– To je zanimljivo – rekla je žena, osmjehnuvši se Džondalaru.

Sav onaj nehotični šarm i karizma tog zgodnog čovjeka dojmili su se ove starije žene i Ona Koja Je Prva je to uočila. Morat će to ubuduće imati na umu. Ako se bude mogla poslužiti Džondalarom kako bi olakšala svoje odnose sa zelandonom Četrnaeste, ona neće oklijevati. Jer otkad su nju izabrali za Prvu, ova joj je žena bila poput guštika prepunog trnja i opstruirala je svaku politiku koju je Prva pokušavala provesti.

– Mogao bih vam pričati i o dječaku miješanih duhova kojeg je usvojila družica vođe Lavljeg logora Mamutovaca, jer tada sam već znao neke od znakova kojima se oni služe, – nastavio je Džondalar – ali mislim da bi priča o muškarcu i ženi koje smo susreli, neposredno prije no što smo počeli prelaziti ledenjak vraćajući se ovamo, bila mnogo značajnija jer oni žive blizu...

– Mislim da ćeš morati pričekati s tom pričom – prekinula ga je Martona koja im se bila pridružila. – Nju ćeš morati ispričati kada bude nazočno više ljudi, a ovaj sastanak je, ako nemaš ništa protiv, sazvan kako bi se donijele odluke u vezi Združivanja – rekla je, gledajući izravno zelandonu Četrnaeste i slatko se osmjehujući. I ona je uočila kakav je učinak njezin zgodan sin imao na tu stariju ženu, a bila je i više nego svjesna svih problema koje je ta zelandona Četrnaeste bila zadavala Onoj Koja Je Prva. I sama je bila vođa pa je to razumjela.

– Osim ako vas ne zanima slušati cijelu diskusiju i sve detalje, – rekao je Džoharan Džondalaru i Ejli – ovo bi mogao biti zgodan trenutak da potražite neko mjesto gdje biste mogli ljudima pokazati vaš bacač koplja. Rado bih da to učinite prije prvog lova.

Ejla bi rado bila ostala. Željela je naučiti što više o Džondalarovom, a sada i njezinom, narodu, no on je jedva dočekao ovaj prijedlog. Želio je svoje novo lovačko oružje podijeliti sa svim Zelandoncima. Istraživali su područje logorišta, a Džondalar je susretao prijatelje i upoznavao ih s Ejlom. Vidjeli su kako ih, zbog Vuka, svi promatraju, ali to su i očekivali. Ejla je željela da se nekako prebrodi ono prvo iznenađenje i da to čim prije završi. Što se prije ljudi budu navikli viđati te životinje to će ih prije prihvatiti kao nešto posve obično i prirodno.

Odlučili su se za jedno područje koje im se činilo pogodnim za pokazivanje bacača, a onda su ugledali jednog od onih mladića koji su im pomagali oko nosiljki dok su prelazili rijeke. On je bio iz Tri stijene, Zapadnog Posjeda Dvadeset i devete Špilje, poznatog također i kao Ljetni logor i koji je ostatak puta proboravio uz njih. Malo su popričali, a onda je naišla njegova mati i pozvala da s njima podijele obrok. Sunce je već bilo visoko, a oni od ranog jutra nisu ništa pojeli pa su sa zahvalnošću prihvatili poziv. Čak su i Vuku dali kost na kojoj je bilo i mesa. Proširili su svoj poziv i na jesenju berbu sjemenki borova.

Na povratku u svoj kamp prošli su pokraj velike nastambe zelandona. Prva je upravo izlazila, i zaustavila se kako bi im rekla da se svi koji imaju neke veze s Združivanjem i s kojima je do sada o tome razgovarala, slažu da se obred odgodi do dolaska Dalanara i njegovih Lanzadonaca. Upoznali su se s još nekoliko zelandona i sa zanimanjem su promatrali njihovo različito reagiranje na vuka.

Kad su ponovo nastavili put prema kampu Devete Špilje, sunce je već zapadalo za horizont, treperećí zlatnim plamenom čije su se zrake probijale kroz purpurne oblake. Kad su došli do obale Rijeke, koja je tako mirno tekla da se površina tek neznatno mreškala, nastavili su uzvodno sve do malenog pritoka. Tu su se na trenutak zaustavili da bi promatrali kako se večernje nebo mijenja u paradi blještavila dok je zlatna boja prelazila u narančasto-crvene nijanse što su polako tamnjele pretapajući se u treperavi purpur da bi, s pojavom prvih vatri na nebu, potamnjele u tamno modrilo. Uskoro je poput čađe tamna noć postala pozadinom za mnoštvo blještavih svjetala što su ispunila

ljetno nebo, a mnoga od njih su se na svom putu tijesno zbila, poput staze što se pružala duž nebeskog svoda.

Ejla se prisjetila stiha iz Majčine pjesme '*Na svodu tad nastala je staza od Majčinog mlijeka*'. Je li to tako nastalo, pitala se kad su skrenuli prema vatrama njihovog logora.

Kad se Ejla sljedećeg jutra probudila činilo se kako su već svi ustali i otišli, a ona se osjećala neuobičajeno lijeno. Oči su joj se priviknule na slabu svjetlost unutar boravišta dok je ležala u svojim krznima za spavanje i promatrala crteže i rezbarije na čvrstom središnjem stupu i mrlje čađe koja je već zacrnila rubove otvora za dim, sve dok nije osjetila potrebu da obavi malu nuždu... u posljednje vrijeme je to sve češće osjećala. Nije znala gdje se nalaze lokalni jarci za vršenje nužde, pa se poslužila noćnom posudom. Opazila je da nije jedina koja se njome poslužila. Isprazniti ću je kasnije, pomislila je. Bila je to jedna od onih neugodnih dužnosti koju su obavljali oni koji su to osjećali kao dužnost, ali i oni koje su na to morali natjerati ako se opazilo da to nisu činili.

Vraćajući se natrag do svojih krzna kako bi ih protresla, pogledala je malo pozornije unutrašnjost ovog ljetnog skloništa. Iznenadilo ju je koliko je toga već bilo od jučer podignuto. Iako je vidjela takve nastambe ljudi koji su se ulogorili bliže centralnom prostoru logorišta, ipak je očekivala da će ugledati još putnih šatora, no većina ljudi se ovdje nije koristila s šatorima s kojima su putovali na Ljetni sabor. Tijekom ljeta te putne šatore koristit će ljudi za odlazak u lov i za druge namjene. Ljetne nastambe bile su trajnije građevine, kružnog oblika i okomitog zida. Iako su drukčije izgledale, Ejla je shvatila kako imaju istu namjenu kao i one građevine Mamutovaca na njihovom ljetnom saborištu.

Iako je unutra bilo mračno – jedina svjetlost je dopirala kroz ulazni otvor i povremeno bi se malo sunčevih zraka nekako probilo kroz pukotine na zidu, na mjestima gdje su bili spojevi – Ejla je vidjela da boravište, osim onog središnjeg stupa od borovine, ima i unutrašnji zid od panela ispletenih od spljoštenih stabljika rogoza, oslikanim raznim likovima i životinjama. Bili su pričvršćeni na unutrašnju stranu motki koje su bile kružno postavljene oko centralnog stupa i davale prilično prostran unutrašnji prostor koji je mogao ostati otvoren ali ga se, prenosnim unutrašnjim panelima moglo i pregraditi na manje odjeljke. Tlo je bilo prekriveno prostirkama istkanim od raznih biljaka, dok su krzna za spavanje bila prostrta oko ognjišta postavljenog nešto izvan središta prostorije. Dim je izlazio kroz otvor iznad ognjišta, blizu središnjeg stupa. S pomoću malenog štapa koji je bio za njega pričvršćen, poklopac na tom otvoru se je mogao podešavati iznutra.

Zanimalo ju je kako je bio izveden i ostali dio te građevine, pa je izašla. Najprije je pogledala po kampu koji se je sada sastojao od nekoliko veliki okruglih građevina koje su okruživale glavno ognjište, a onda je obišla oko nastambe. Motke su bile povezane na isti način kako je to bilo izvedeno na ogradi koju su podigli kako bi ih štitila od životinja, ali umjesto slobodnostojeće elastične konstrukcije koja bi mogla popustiti kad se životinja zaleti u nju, ove su ograde bile pričvršćene za široko postavljene ukopane stupove od johe.

Zid od čvrstih okomitih panela prekrivenih lišćem širokolisnog rogoza koji je štitio od kiše, bio je postavljen s vanjskih strana motki, ostavljajući prazan prostor između vanjskih i unutrašnjih zidova kao dodatnu izolaciju koja će ih hladiti u vrućim danima i štititi od svježih noći. Time se je također izbjeglo nakupljanje kondenzirane vlage kada je vani bilo hladno. Krov je bio napravljen od prilično debelog sloja trstike koja se koso spuštala od središnjeg stupa i prelazeći rubove zida tvorila malenu zaštitnu strehu. Krov nije bio posebno solidne građe no trebao je tek štititi od kiše i izdržati do kraja ljeta.

Neke dijelove za nastambu donijeli su sa sobom, posebice tkane prostirke za tlo, panele, unutrašnje pregrade i neke od motki. Uglavnom, svaka od osoba koje su dijelile neko boravište donijela je

poneku sekciju ili dio, ali mnogo od tog potrebnog materijala su svake godine uzimali i izrađivali na području gdje se sabor održavao. Ujesen, kad su se vraćali kući, ponijeli su neke dijelove koji su se dogodine mogli opet negdje uporabiti, a ostatak gotovo nikada nije izdržao teške zimske snjegove i vjetar i do sljedećeg ljeta to su već bile ruševine koje su se truljenjem i raspadanjem vratile natrag prirodi mnogo ranije negoli je ta lokacija bila ponovno odabrana za Ljetni sabor.

Ejla se prisjetila kako su Mamutovci imali drukčije nazive za svoje ljetne logore. Tako je na primjer Lavlji logor na Ljetnim saborima postajao logor Rogoza, iako su u njemu živjeli oni isti ljudi iz Lavljeg logora. Pitala je Džondalara ima li Deveta Špilja ljeti neko drugo ime. Objasnio joj je kako njihovo područje samo zovu Logor Devete Špilje, ali način života Zelandonaca na Ljetnom saboru nije bio posve isti kao kad su zimi živjeli u svojim zaklonima u stijenama.

Svakog ljeta se u ovim ljetnim boravištima smjestilo više ljudi nego ih je inače dijelilo prostranije i trajnije građevine u velikom zaklonu Devete Špilje. U pravilu, svi članovi neke obitelji, uključivši i one koji su zimi imali zasebno boravište, dijelili su istu ljetnu nastambu, ali neki nisu čak ni odsjeli u istom kampu. Nije bilo nimalo neuobičajeno da neki provode ljeto s drugim rođacima ili prijateljima. Primjerice, mlade žene koje su nakon združivanja živjele u Špilji svog muškarca, voljele su povesti sa sobom djecu i ljeto provesti sa svojim majkama, rođacima i prijateljima iz djetinjstva, a njihovi muškarci su im se često pridružili.

Osim toga, djevojke koje će te godine imati svoj Prvi obred, živjele su zajedno u odvojenoj zgradi nedaleko velike centralne zgrade koja je bila namijenjena zelandonama, i tu bi zajedno proboravile barem prvu polovicu ljetne sezone. Druga nastamba je bila podignuta za žene koje su odabrale da će te godine biti doni-žene i tako postati dostupne mladićima koji su ulazili u pubertet.

Većina mladića koji su već prerasli pubertet, a i neki ne baš tako mladi muškarci, često su se združili i živjeli zajedno, odvojeni od svojih obitelji. Od njih se tražilo da se nastane u udaljenom dijelu saborišta, što dalje od vrlo poželjnih djevojaka koje su se pripremale za Prvi obred. Muškarci najčešće nisu imali ništa protiv toga. Oni bi rado očijukali s tim djevojkama, no bila im je draža privatnost njihovog vlastitog društva gdje im nitko nije mogao prigovarati ako su bili malo preglasni i raspojasani. Zbog toga se takvu mušku nastambu zvalo ‘daleka koliba’. Muškarci koji su tamo boravili najčešće su bili neoženjeni, ili su se rastali s družicom... ili bi vrlo rado to učinili.

Kako nije dobrzao k njoj da bi je pozdravio, Ejla je zaključila da je Vuk s Džondalarom. Vani nije bilo mnogo ljudi, jer je većina vjerojatno otišla do središnjeg dijela saborišta gdje je sve bilo usredotočeno, ali je uz logorsko ognjište pronašla neke ostatke čaja. Vidjela je kako to glavno ognjište nema onaj tipičan okrugao oblik uobičajen za logorske vatre, nego je više nalik rovu. Sinoć je vidjela kako oko vatre stane mnogo više ljudi kad ju se proširi, ako se zapale dugi trupci i grane, bez da ih se cijepa u manje klade. Dok je tako pila čaj, Salova, Rašemarova družica, je izašla iz svoje nastambe, noseći svoju malu djevojčicu.

– Pozdravljena, Ejla – rekla je, spuštajući djetešce na prostirku.

– Zdravo, Salova – odgovori Ejla, prišavši kako bi pogledala djevojčicu. Pružila je prst kojeg je djevojčica primila i osmjehnula joj se.

Oklijevajući, Salova pogleda Ejlu i onda je zamoli – Bi li mi htjela malo pričuvati Marsolu? Sakupila sam nešto materijala za košare i ostavila to da se moče u potoku. Rado bih ih donijela ovamo i razvrstala. Obećala sam nekim ljudima da ću im izraditi košare.

– Vrlo rado ću ti je pričuvati – odgovorila joj je Ejla osmjehnuvši se, a onda se okrenula k djetetu.

Salova je uz ovu strankinju bila malo uzbuđena pa je nastavila nervozno čavrljati – Upravo sam je nahranila pa nećeš imati nikakvih problema. Imam mnogo mlijeka. Ono malo što dajem Lorali se i ne osjeti. Lanoga mi ju je sinoć donijela. Mala je postala tako zgodna i bucmasta i sada se smiješi. Prije

se uopće nije smiješila. Oh, ti još nisi jela, zar ne? Od sinoć mi je ostalo malo juhe u kojoj ima dobrih komada srnetine. Ako želiš samo se posluži. I ja sam je jutros jela, vjerojatno je još topla.

– Hvala ti, mislim da ću uzeti malo te juhe.

– Odmah ću se vratiti – rekla je Salova i brzo otišla.

Ejla je pronašla juhu u posudi napravljenoj od bivoljeg želuca, koja je bila postavljena na drvene okvire i onda stavljena da se ugrije iznad malo žeravice uz rub ognjišta. Žeravica je jedva tinjala, ali juha je još bila topla. Tu je bila i hrpa raznih zdjelica, od kojih su neke bile čvrsto pletene, neke izrezbarene iz drveta, a nekoliko plitkih bilo je oblikovano iz neke dugačke kosti. U blizini su bile raštrkane i neke koje su ljudi već koristili i tako ih ostavili. Ejla je zagrabila juhu kutljačom napravljenom od savijenog ovnovog roga, a onda je izvadila svoj nož za jelo. Vidjela je kako u juhi ima i povrća no ono se je već bilo raskuhalo.

Sjela je na prostirku pokraj djeteta koje je ležalo na leđima i mahalo nožicama. Oko skočnog zgloba bile su joj pričvršćene kosti stopala srne koje su zveckale čim bi zamahnula nožicom. Kad je pojela juhu, Ejla je uzela dijete na ruke i držala je tako da je mala može gledati. Kad se Salova vratila sa širokom, plitkom košarom punom raznih biljnih vlakana, vidjela je kako Ejla priča djevojčici i nasmijava je. Mladoj majci je to bilo drago i sada se uz tu strankinju osjećala opuštenije.

– Stvarno sam ti zahvalna što si je pričuvala, Ejla. Tako sam si mogla ovo pripremiti.

– Bilo mi je zadovoljstvo, Salova. Marsola je prekrasno djetešce.

– Jesi li znala da će se Prolevina mlađa sestra, Levela, združiti na istom obredu kada i ti? Uvijek se osjetiš nekako posebno vezana s onima koji se združuju na istom obredu kada i ti. Proleva želi da zato za nju napravim nekoliko košara kako bi ih dala kao dio svojeg dara za združivanje.

– Bi li ti smetalo ako bih te malo promatrala kako radiš? I ja sam radila košare, ali rado bih vidjela kako ih ti radiš.

– Nimalo mi ne smeta. Dobro će mi doći društvo, a možda bi mi mogla pokazati kako ih ti radiš. Uvijek volim naučiti neki nov način – odgovorila je Salova.

Dvije mlade žene su sjedile razgovarajući i uspoređujući načine pletenja košara dok je dijete kraj njih spavalo. Ejli se sviđao način na koji je Salova koristila materijale različitih boja pa je, koristeći se tim kontrastom, uplitala u svoje posude slike životinja i druge uzorke. Salova je mislila kako Ejlina fina tehnika stvara raznolike površine koje daju začudnu elegantnost tim njezinim naizgled jednostavnim košarama. Obje su ponešto naučile i divile se i ovoj drugoj ženi i njezinom radu.

Nakon nekog vremena Ejla je ustala – Trebala bih otići do onih jaraka za obavljanje nužde. Znaš li gdje su? I morala bih isprazniti i noćnu posudu. A mogla bih oprati i ove zdjelice – dodala je, sakupljajući one već korištene koje su stajale razasute uokolo. A onda bih morala ići pogledati konje.

– Jarci su tamo, – rekla je Salova, pokazujući u smjeru suprotnom od potoka i logorišta – a posuđe peremo tamo na kraju potoka, kod njegovog ušće u Rijeku. Tamo ima čistog pijeska za ribanje, a ne moram ti ni govoriti gdje su konji. – Tada se osmjehnula – Jučer sam s Rašemarom otišla pogledati konje. U početku sam bila malo nervozna, no onda sam vidjela da izgledaju nekako pitomo i zadovoljno. Kobila je pojela travu koju sam držala u ruci. – Osmijeh joj je postao još širi, a onda se zabrinuto namrštila – Nadam se da nismo učinili ništa loše. Džondalar je rekao Rašemaru da je to u redu.

– Naravno da je u redu. I oni se osjećaju ugodnije kad upoznaju ljude – odgovorila je Ejla.

Ona i nije tako čudna, pomislila je Salova, gledajući Ejlu kako odlazi. Malo čudno govori, ali je jako draga. Pitam se kako joj je uopće palo na pamet da može naučiti životinje da rade sve što ona želi. Ja nisam nikada ni sanjala da bi mi konj mogao jesti travu iz ruke.

Kad je oprala posuđe i poslagala ga pokraj glavnog ognjišta, Ejla pomisli kako bi bilo dobro otići

okupati se i malo plivati. Vratila se natrag do njihove kolibe, osmjehnula se Salovi i djetetu pa ušla unutra. Iz putne naprtnjače je izvadila mekanu kožu za brisanje, a onda je pregledala svoju odjeću. Nije imala mnogo, no i to je bilo više od onoga s čim je doputovala. I premda je sve to bilo oprano, nije željela nositi tu otrcanu odjeću punu mrlja koju je na svojem dugom putovanju gotovo posve uništila i koja je još samo mogla poslužiti kao radna odjeća.

Odjeća koju je na sebi nosila idući na Ljetni sabor bila je ona koju je sačuvala za susret s Džondalarovim narodom, no i to je već bilo iznošeno i prekriveno mrljama. Imala je i ono dječačko zimsko rublje koje su joj dale Marona i njezine prijateljice, no znala je to do ovdje ne bi bilo prikladno. Naravno, imala je i svoju opremu za Združivanje, no to će sačuvati baš kao i prekrasnu odjeću koju joj je Martona darovala, onu za posebne prigode. Preostale su još samo neke stvari koje su joj dale Martona i Folara. Nije bila navikla na takvu odjeću, no mislila je da bi to moglo odgovarati.

Prije no što je napustila kolibu spazila je prostirku koju je pri jahanju stavljala na konja kako uredno smotana leži uz njezina krzna za spavanje, pa je odlučila i nju ponijeti. Tada se uputila do konja. I Njiska i Trkač su bili radosni što je vide i gurali su se uz nju kako bi privukli njezinu pozornost. Oboje su imali ular i bili su dugačkim užetima vezani uz čvrsto stablo. Skinula im je to, spremila u svoju naprtnjaču pa stavila prostirku preko Njiske, zajahala, je i uputila se uzvodno.

Konji su bili dobro raspoloženi i, sretni zbog slobode, pojurili su punom snagom. To njihovo raspoloženje prenijelo se i na Ejlu koja im je dopustila neka samo odabiru brzinu kretanja. Posebno joj je bilo drago što je, kad su došli do livade uz jezerce, spazila kako im Vuk trči u susret. To je značilo da je i Džondalar u blizini.

Nedugo nakon što je Ejla bila otišla, u logoru se pojavio Džoharan i upitao Salovu je li vidjela Ejlu.

– Da, zajedno smo plele košare – odgovorila mu je. – Kad sam je posljednji puta vidjela išla je pogledati konje. Rekla je da želi vidjeti kako im je.

– Potražit ću je, ali ako je budeš vidjela hoćeš li joj poručiti da Zelandona želi razgovarati s njom?

– Naravno – rekla je Salova, pitajući se što li to doniera želi. Onda je slegnula ramenima, znajući da njoj nitko neće reći što to Prva želi.

Ejla je spazila Džondalara kako se pojavio iza jednog grma i na licu mu je vidjela kako se iznenadio. Zaustavila je konja, sjašila i potrčala mu u zagrljaj.

– Što ti ovdje radiš? – upitao ju je nakon toplog zagrljaja. – Nisam nikome rekao da idem ovamo. Šetao sam uzvodno i kada sam došao dovde sjetio sam se one sipine na obronku iza jezerca pa sam odlučio pogledati ima li tamo kremena.

– Pa ima li ga?

– Da, nije najbolje kakvoće ali može poslužiti. A kako si ti odlučila doći ovamo?

– Kad sam se probudila osjećala sam se pomalo lijeno. U blizini nije bilo gotovo nikoga osim Salove i njezine djevojčice. Zamolila me da joj pričuvam Marsolu dok donese svoj materijal za izradu košara. Curica joj je jako slatka, Džondalare. Malo smo razgovarale i plele košare, a onda sam odlučila okupati se i izvesti konje da se malo istrče. I pronašla sam tebe. Kakvo lijepo iznenađenje – rekla je s osmjehom.

– I ja sam se ugodno iznenadio. Možda bih se mogao okupati s tobom. Prilično sam se zaprašio vukući to kamenje, ali najprije moram uzeti kamenje koje sam odabrao i donijeti ih ovamo. A tada ćemo već vidjeti – dodao je, mameći je osmijehom. Dao joj je nježan i vrlo dug poljubac – Možda bih se mogao i kasnije pobrinuti za to kamenje.

– Samo ti idi i donesi ga, da ne bi morao dva puta skidati prašinu sa sebe. Ionako sam željela

oprati kosu. Oznojila sam se dok sam došla ovamo.

Kad je Džoharan došao do mjesta gdje su konji bili vezani, bilo je očito da ih tu više nema. Sigurno su poveli konje na jednu od onih svojih dugih šetnji, pomislio je, a Zelandona je željela vidjeti Ejlu. I Vilamar je želio s njima razgovarati. Džondalar se ponaša kao da ne zna da će oni nakon Združivanja imati dovoljno vremena za sebe, a morao bi znati kako na samom početku Ljetnog sabora ima mnogo važnijih stvari koje se trebaju obaviti, mislio je, pomalo ljutit što ih ne može pronaći. Nije mu bilo nimalo drago što je doniera baš njega spazila kad je tražila nekog koga će poslati po njih. Konačno, imao je on i važnijeg posla od trčkaranja za svojim bratom, no nekako nije mogao odbiti Zelandonin zahtjev, barem ne bez dobrog razloga i obrazloženja.

Na tlu je ugledao svježe tragove konja. Bio je i previše iskusan tragač pa da ne bi opazio smjer kojim su se uputili, a znao je da nisu otišli daleko. Činilo se da su pošli uzvodno uz potok. Sjetio se one zgodne male drage uz potok i jezerca gdje je potok izvirao. Sigurno su se tamo zaputili, pomislio je, smiješeći se u sebi. Kad je već bio poslan da ih pronađe, nije se želio vratiti bez njih.

Slijedio je potok, provjeravajući tragove kao da se želi uvjeriti da se nisu uništili i kad je ispred sebe spazio konje kako zadovoljno pasu, znao je da ih je pronašao. Došavši do onog niza lijeski od kojih su neke bile visoke poput stabala, provirio je i ugledao samo Ejlu pa se upitao gdje li mu je brat. Kad je došao na pjeskovitu obalu Ejla je upravo zaronila pa ju je pozvao tek kad je izronila da bi udahnula zrak.

– Ejla, posvuda te tražim.

Ejla je zabacila, kosu i protrljala oči – Oh, to si ti Džoharane – rekla je tonom kojeg on nije mogao precizno odrediti.

– Znaš li gdje je Džondalar?

– Da. Tražio je kremen u onoj gomili kamenja iza jezera i sada je otišao donijeti komade koje je pronašao. Onda će se vratiti ovamo da bi se kupao sa mnom – odgovori Ejla, doimajući se pomalo zbunjeno.

– Zelandona te želi vidjeti, a i Vilamar želi razgovarati s vama.

– Oh – rekla je, a u glasu joj se osjetilo razočaranje. Džoharan je često viđao žene koje nisu imale na sebi odjeće.

Većina njih se ljeti svakog jutra kupala u Rijeci, ili su se zimi tamo prale. Golotinja se sama po sebi nije smatrala posebno sugestivnom. Žene su za sastanke s muškarcima odijevale posebnu odjeću koja je, na onog koga su odabrale trebala djelovati zamamno, ili su se same ponašale na posve određen način, posebice u vrijeme svečanosti štovanja Majke. Ali kad je Ejla izašla iz vode, postalo mu je jasno da su ona i njegov brat imali druge planove koje je on sada omeo. Ta ga je pomisao učinila svjesnom njezinog tijela, dok mu je prilazila.

Bila je visoka, lijepo oblikovane i dobro razvijene muskulature. Krupne dojke su još uvijek imale djevojačku čvrstinu, a njemu su se oduvijek sviđale žene s malo zaobljenim trbuhom. Prisjetio se kako su Maronu uvijek smatrali ‘najljepšom bobicom u grozdu’ pa nije ni čudo što je ova već pri prvom susretu bila osjetila toliku odbojnost prema Ejli. Ejla je izgledala dobro i u onom zimskom rublju u koje ju je prijevarom odjenula, no to nije bilo ništa u usporedbi s ovim kad ju se ovako vidi. Marona joj nije bila niti blizu. Moj brat je sretnik, pomislio je. Ejla stvarno dobro izgleda. No ona će na Majčinim svečanostima privući veliku pozornost i nisam baš siguran da će se to Džondalaru svidjeti.

Ejla ga je promatrala sa zagonetnim izrazom lica i Džoharan je po tome shvatio da zuri u nju. Malo je pocrvenio i skrenuo pogledom, a onda je ugledao svoga brata kako im prilazi, noseći kamenje. Pošao mu je pomoći.

– Što ti ovdje radiš? – upita ga Džondalar.
– Zelandona želi razgovarati s Ejlom, a Vilamar bi htio razgovarati s vama oboma.
– Što Zelandona želi? Ne može li to pričekati?
– Čini kako da ona misli da ne može. A niti ja nisam planirao utrošiti dan loveći moga brata i ženu koja mu se obećala. Ne brini, Džondalare, – rekao je Džoharan uz zavjerenički osmijeh – morat ćeš još samo malo pričekati. A ona je vrijedna tog čekanja, zar ne?
Džondalar je već počeo protestirati i nijekati bratove primisli, a onda se opustio i osmjehnuo – Dugo sam čekao da bih je uopće pronašao – rekao je. – Pa, kad si već tu, možeš mi pomoći nositi ovo kamenje. Namjeravao sam plivati i malo se oprati.
– Zašto ne bi za sada ostavio to kamenje ovdje? Neće ti pobjeći, a pružit će ti izliku da se kasnije možeš vratiti ovamo – rekao je Džoharan. – Siguran sam da ćeš se sada ipak stići okupati... ako je to sve što si naumio.

Već je gotovo bilo podne kad su se Ejla, Džondalar u Vuk vratili u središnji dio logorišta, a sudeći po njihovom zadovoljstvu i opuštenosti, Džoharan je posumnjao da su po njegovu odlasku pronašli vremena i za još nešto osim brzog kupanja. On je bio obavijestio Zelandonu da je pronašao brata i prenio im njezinu poruku, rekavši im neka požure. Nije on kriv što je Džondalar odugovlačio s tim dolaskom a, iskreno rečeno, nije ga mogao ni kriviti.
Uz dugačko ognjište pokraj kolibe koja je pripadala zelandonama okupilo se nekoliko ljudi iz Devete špilje i upravo kad je Ejla prilazila ulazu kako bi javila donieri da je stigla, ta je krupna žena, koja je bila Prva, je izašla, a slijedili su je još neki koji su na čelu imali tetovaže Onih Koji Služe Majci.
– Tu si, Ejla – rekla je Zelandona kad ju je spazila. – Cijelo jutro te već čekam.
– Bili smo uzvodno od logora kad nas je Džoharan pronašao. Tamo je lijepo jezerce s izvorom. Htjela sam pustiti konje neka se istrče i očetkati im dlaku. Malo su nervozni dok se ne priviknu na tolike ljude, a češljanje ih smiruje, a i ja sam se htjela okupati kako bih se oprala nakon putovanja ovamo – rekla je Ejla. Sve to što je rekla bilo je istina, premda možda nije uključilo baš sve što je radila.
Doniera ju je promatrala, čistu i odjevenu u zelandonsku odjeću koju joj je Martona dala, a onda je ugledala Džondalara koji se također doimao svježe i čisto pa je podigla obrvu i njen znalački pogled je bio vrlo rječit. Džoharan je promatrao Onu Koja Je Prva i ženu koju je njegov brat doveo sa sobom kući i shvatio je da Zelandona ima posve jasnu predstavu o tome što ih je bilo zadržalo, a na Ejli se vidjelo da nije nimalo zabrinuta što nije odmah dotrčala. Krupna je žena djelovala autoritativno i znao je da je ona mnoge zaplašila, no činilo se da ovu strankinju nije prestrašila.
– Upravo smo napravili stanku za objed – rekla je Zelandona, idući prema velikom ognjištu za kuhanje, prisiljavajući tako Ejlu da hoda uz nju. – Proleva je sva organizirala i samo nas je obavijestila kako je sve spremno. Možeš nam se pridružiti. To će mi pružiti priliku da porazgovaram s tobom. Imaš li jedan od onih tvojih kamena za paljenje vatre?
– Da, pribor za paljenje vatre nosim uvijek uza se – odgovorila je Ejla.
– Rado bih zelandonama pokazala tvoj nov način paljenja vatre. Mislim da bi se to trebalo pokazati ljudima, no važno je da tu bude pokazano na pravi način, uz odgovarajući obred.
– Meni nije trebao nikakav ritual da bih to pokazala Martoni ili tebi. Kad jednom vidiš kako se to radi, onda uopće nije teško.
– Ne, nije teško, no to je nov i moćan način i mogao bi djelovati uznemirujuće, posebno na one ljude koji teško prihvaćaju promjene i opiru im se – rekla je doniera. – Sigurno i ti znaš takve ljude.

Ejla se prisjeti Plemena, s njihovim životom zasnovanim na tradiciji, njihove nevoljkosti da prihvate promjene i nesnalaženja u novim zamislima. – Da, i ja znam takve ljude – rekla je. – Ali svi ljudi koje u posljednje vrijeme susrećem, čini se, uživaju u učenju novih stvari.

Njoj je izgledalo da su se svi Drugi koje je susrela vrlo lako prilagođavali promjenama u njihovim životima i brzo ih usvajali. Nije opazila da bi moglo biti i nekih kojima nije bilo ugodno kad su se stvari počele obavljati na nov način i koji su se tome zapravo odupirali. Tek je sada to shvatila i namrštila se na tu pomisao. To bi moglo objasniti neke stavove i incidente koji su je bili čudili, kao, na primjer, zašto se činilo da ne žele prihvatiti pomisao da su i članovi Plemena ljudi. Poput one zelandone, one iz Četrnaeste Špilje koja ih je i dalje nazivala životinjama. Čak i kad joj je Džondalar objasnio, ona se ponašala kao da mu ne vjeruje. Mislim da ona nije željela promijeniti svoje mišljenje.

– To je točno. Većina ljudi rado nauči kako se nešto radi na bolji ili brži način, no ponekad to ovisi o tome kako im se to prikaže – rekla je Prva. – Na primjer, Džondalara dugo nije bilo ovdje. Za to vrijeme je sazrio i naučio je mnogo toga, ali ovi ljudi koje on poznaje nisu bili tamo s njim da bi to mogli vidjeti pa ga zato neki još uvijek doživljavaju onakvim kakav je bio prije svog odlaska. Sada se on vratio i jedva čeka da s njima podijeli sve što je otkrio i naučio, što je za svaku pohvalu, no ni on nije sve to odjednom naučio. Čak i ono njegovo oružje, koje je vrijedan pribor za lov, zahtijeva vježbanje da bi se s njim moglo koristiti. Oni koji su bili vrlo uspješni s oružjem kakvo im je bilo na raspolaganju možda neće željeti ulagati dodatan napor da bi savladali uporabu novog, premda ne sumnjam da će se jednoga dana svi lovci služiti s njim.

– Da, bacač koplja zahtjeva uvježbavanje – složila se Ejla. – Sada to i mi znamo, no u početku smo se malo mučili s tim.

– A to je samo jedna od stvari – nastavila je doniera, podižući tanjur izrađen od lopatične kosti srne i stavljajući na njega nekoliko komadića mesa. – Koja je ovo vrst mesa? – upitala je ženu koja je stajala u blizini.

– To je mamutovina. Neki lovci iz Devetnaeste Špilje pošli su u lov na sjever i ulovili mamuta. Odlučili su podijeliti jedan dio. Koliko sam čula, ulovili su i vunastog nosoroga.

– Već dugo nisam okusila mamutovinu – rekla je Zelandona. – Uživat ću u ovome.

– Jesi li ti kušala mamutovo meso – upita žena Ejlu.

– Da, – odgovorila je – Mamutovci, ljudi s kojima sam prije živjela, poznati su kao lovci na mamute, iako su lovili i druge životinje, no prošlo je već dosta vremena otkad sam je jela. I ja ću uživati u ovome.

Zelandona je htjela Ejlu upoznati s tom ženom, ali ako sad počne s upoznavanjima tome neće biti kraja, a ona je još željela s Ejlom razgovarati obredu vezanom uz uporabu kamenja za paljenje vatre. Zato se okrenula k Ejli dok je na tanjur dodavala još komade raznog kuhanog povrća pomiješanog s komadima smeđih spužvastih klobuka vrganja.

– Džondalar je doveo i tebe, Ejla, i tvoje životinje. Sigurno znaš kako zaprepašćujuće to djeluje. Ljudi su konje lovili, i promatrali su ih, ali nikada nisu vidjeli konje koji se ponašaju poput tvojih. Isprva djeluje zastrašujuće kada se vidi da konji idu tamo kuda ti želiš ili kad vuk prolazi kroz logor prepun ljudi i radi sve što mu ti kažeš – rekla je, tek sada spomenuvši Vuka iako ga je sigurno već ranije primijetila. Kad ga je pogledala tiho je zacvilio nešto nalik na lavež.

Taj običaj kojeg su Vuk i ova žena usvojili iznenadio je Ejlu. Zelandona se nije uvijek obratila Vuku čim bi ga vidjela, a u tim prilikama je i on ignorirao nju, sve dok mu se ne bi obratila, ali kad je to konačno učinila, uzvratio bi joj ovakvim kratkim cviljenjem. Rijetko kada ga je doticala, osim ako bi ga, tek ponekad, potapšala po glavi, a tada bi joj Vuk zubima uhvatio ruku, nikada ne ostavljajući

na njoj tragove zuba. Ona je to uvijek dopuštala, govoreći samo kako oni jedno drugog razumiju. Ejli se činilo da je to, na izvjestan način, točno.

– Znam kako si rekla da svatko može to učiniti ukoliko počne s vrlo mladim životinjama, i to je možda točno, ali ljudi to ne znaju. Oni to mogu vidjeti samo kao nešto što se u njihovom svijetu ne smatra prirodnim, pa zaključe kako to potiče iz drugog svijeta, svijeta duhova. Iskreno sam se začudila vidjevši kako su dobro prihvatili te životinje, no to nije posve glatko prihvaćanje. Za to će još trebati vremena. A sada im želimo pokazati još nešto što si donijela, a što nitko nikada ranije nije vidio. Ejla, ljudi te još ne poznaju. Sigurna sam da će se ljudi htjeti koristiti vatrenim kamenom kad jednom budu vidjeli kako se to radi, ali mogli bi ga se bojati. Mislim da im to treba pokazati kad Dar kojeg im Majka daje, a to se može učiniti ako ga najprije shvate i prihvate zelandone i prikaže ga se uz odgovarajući obred.

Način na koji je sve ovo objasnila djelovao je posve logično, ali negdje u kutku svojeg mozga Ejla je shvatila kako Zelandona zna biti uvjerljiva. – Kada ovako sve objasniš, onda razumijem – rekla je Ejla. – Naravno, pokazat ću zelandonama kako se vatreni kamen koristi i pomoći ću ti pri bilo kakvom obredu za kojeg ti zaključiš da je potreban.

Pridružile su se Džondalarovoj obitelji i još nekim ljudima iz Devete Špilje koji su sjedili s ljudima iz drugih Špilja. Nakon jela, Zelandona je povela Ejlu na stranu – Možeš li malo ostaviti vuka izvan kolibe? Važno je da se usredotočimo na paljenje vatre, a vuk bi ih mogao dekoncentrirati.

– Sigurna sam da će ga Džondalar htjeti pričuvati – rekla je Ejla, okrenuvši se kako bi ga pogledala. On je kimnuo, pa kad je ona ustala da ode, rekla je Vuku neka ostane s njim, pokazujući mu to i znakovima, premda većina ljudi to nije ni zapazila. Podnevno sunce je blistalo, a to je učinilo da koliba zelandona djeluje mračno, iako je u njoj bilo zapaljeno mnogo svjetiljki. Oči su joj se brzo priviknule, ali kad je Prva ustala kako bi započela govoriti, zelandona Četrnaeste je prigovorila.

– Zašto je ona ovdje? – upitala je. – Ona možda i jest Zelandonka, ali nije zelandona. Ona je strankinja i nije joj mjesto na ovom sastanku.

24

Ona Koja Je Prva Među Onima Koji Služe Majci suspregnula je uzdah nezadovoljstva. Nije željela ničim jasno pokazati svoju ljutitost i tako pružiti zelandoni Četrnaeste Špilje zadovoljstvo da zna koliko je uzrujava. Ali ova je primjedba izazvala i još neke bore i neodobravajuće poglede drugih zelandona, a i posprdan osmijeh pomoćnika zelandone Pete Špilje, onoga kojem su nedostajali prednji zubi.

– Imaš pravo, zelandono Četrnaeste – rekla je Prva. – Stranci i oni koji ne pripadaju zelandonama nisu često pozivani na sastanke poput ovog. Ovo je sastanak onih koji su imali nekakvo iskustvo sa svijetom duhova, onih koji su bili pozvani i pomoćnika koji su pokazali da obećavaju i koji sada uče. Upravo sam zato i pozvala Ejlu. Vidjet ćete da je ona iscjeliteljica. Bila je od velike pomoći Šivonaru, onom čovjeku kojeg je u posljednjem zajedničkom lovu pregazio bizon – rekla je doniera.

– Šivonar je umro i ja ne znam od kakve je to velike pomoći ona bila, jer ja ga nisam pregledala – rekla je zelandona Četrnaeste. – Ima ih mnogo koji posjeduju malo znanja o izvjesnim načinima liječenja. Na primjer, svi znaju kako kora vrbe pomaže pri zaustavljanju nekih manjih bolova.

– Uvjeravam te da ona zna mnogo više nego to gdje se može koristiti kora vrbe – rekla je Ona Koja Je Prva. – Jedno od njezinih imena i veza iz naroda gdje je prije živjela je Kćer Mamutovog Ognjišta. Mamutovo Ognjište je Mamutovcima isto što i nama zelandone, jer oni su Oni Koji Služe Majci.

– Želiš li reći kako je ona zelandona Mamutovaca? Gdje joj je tetovaža? – Ovo je pitanje postavila starija žena sijede kose i inteligentnih očiju.

– Njezina tetovaža, zelandono Devetnaeste? – upitala ju je krupna žena, razmišljajući što li zelandona Devetnaeste zna o tome. On je bila iskusna zelandona na koju se moglo osloniti i koja je mnogo toga naučila u svojem dugačkom životu. Bila je prava šteta što ju je mučio artritis pa nije mogla odlaziti na Ljetne sabore. Da se ovaj nije održavao tako blizu njezine Špilje, ona vjerojatno ne bi ni mogla doći.

– Ja sam čula za Mamutovce. Džerika od Lanzadonaca je neko kraće vrijeme živjela s njima dok je još bila mlada i kad je sa svojom majkom i muškarcem njezinog ognjišta bila na njihovom dugačkom putovanju. Jednog ljeta prije mnogo godina, kad je bila trudna sa Džoplajom, imala je nekih tegoba pa sam je posjetila. Ona mi je pričala o Mamutovcima. I njihove doniere imaju na licima oznake, premda ne izgledaju kao naše. Ali ako je Ejla nešto poput zelandone, gdje joj je oznaka?

– Ona je učila, ali nije posve završila s obukom kad je krenula s Džondalarom na put. Osim toga, u Mamutovo Ognjište ju je prihvatio mamut Koji Je Prvi, i to zato što je uočio njezin potencijal – rekla je Prva.

Ejla je bila malo konsternirana. Iako bi ona rado s nekim od njih porazgovarala o iscjeljivanju, nije imala nikakvu želju postati zelandona. Samo je željela združiti se s Džondalarom i imati djecu, a primijetila je da je malo od zelandona združeno i imaju djecu. Nije to bilo tako zato što se one ne bi mogle združiti, nego je posao zelandona bio toliko zahtjevan da jednostavno nisu imale vremena bit još i majke.

– Zašto je onda ona ovdje? – pitala je zelandona Četrnaeste. Njezina rijetka sijeda kosa se izvukla iz punđe na potiljku, s jedne strane više nego s druge, i to joj je davalo pomalo zapušten izgled. Da se našao netko ljubazan, savjetovao bi joj neka popravi tu kosu prije nego bude izlazila, no Prvoj to nije bilo ni nakraj pameti. Jer ova bi sve što ona kaže shvatila kao kritiziranje.

– Zamolila sam je neka dođe jer bih željela da vam pokaže nešto za što mislim da će vas jako zanimati.

– Je li to nešto o životinjama nad kojima ona ima takav nadzor? – upita jedan od zelandona.

Prva se osmjehnula. Konačno se oglasio netko tko je voljan priznati da Ejla ima neke neobične sposobnosti koje bi zelandonama mogle biti od koristi – Ne, zelandono Južnog Posjeda dvadeset i devete Špilje. To bi moglo biti povodom za neki drugi sastanak, ali ovoga puta ona vam može pokazati nešto posve drugo. – Iako je zelandona Južnog Posjeda Dvadeset i devete bio pomoćnik glavnoj zelandoni Dvadeset i devete, to je bilo samo u okvirima te Špilje. Bio je zelandona sa svim pripadajućim pravima i Prva ga je znala kao dobrog iscjelitelja. Imao je jednako pravo govoriti kao i bilo koja doniera.

Ejla je primijetila kako se Prva obraća ostalima nazivajući ih njihovim punim imenima, što je ponekad bilo vrlo dugačko jer je uključivalo i brojeve njihovih Špilja, no zvučalo je vrlo formalistički i vrlo važno. Tada joj je sinulo da ih se i može razlikovati samo po tim brojevima. Svi su oni odustali od svojih osobnih imena i bili su samo ‘zelandona’. Shvatila je da su svoja imena zamijenili brojevima.

Dok je živjela u svojoj dolini, Ejla je na štapu svakoga dana zarezala jednu oznaku. Kada je Džondalar stigao, ona je već imala gomilu tih štapova prepunih zareza. Kad se on koristio brojevima kako bi izbrojio koliko je dana provela u dolini i kada joj je to rekao, njoj se to činilo tako magičnim i tako snažnim znanjem da je to bilo gotovo zastrašujuće. Kad ju je to naučio shvatila je koliko su te riječi za brojanje bile važne Zelandoncima i kako su ih visoko cijenili. Sada je shvatila da su one, barem među zelandonama, važnije od osobnih imena i da ta njihova uporaba prenosi na zelandone samu bit tih snažnih simbola.

Prva je dala znak Džonokolu – Prvi pomoćniče Devete Špilje, hoćeš li sada uzeti pijesak kojeg sam te zamolila da doneseš i njime ugasiti vatru? A ti, prva pomoćnice Druge špilje, hoćeš li ugasiti svjetiljke?

Ejla je prepoznala ovo dvoje pomoćnika od kojih je sada bila zatražena pomoć. Oni su je vodili kada je posjetila Stijenu vodoskoka, duboku špilju oslikanu životinjama. Sada su se iz okupljene grupe začuli komentari i radoznala pitanja, jer su znali da im Prva priprema nešto dramatično. Većina onih starijih i iskusnijih pripremila se zauzeti kritički stav. Oni su znali i razumjeli takvu tehniku dramatičnog prikaza i njezine posljedice pa su bili odlučni u tome da ne podlegnu lako nekom triku ili varci.

Kada su sva svjetla bila pogašena, u kolibi je još uvijek bila poneka zraka sunca koja je tu i tamo prodrla kroz zidove. Koliba nije bila u potpunom mraku. Ejla je pogledala uokolo i vidjela kako svjetlost prodire unutra, posebice uz okvir ulaza premda je bio zatvoren i oko jednom manje očiglednog mjesta koje se nalazilo nasuprot ulazu. Kasnije je razmišljala kako je mogla izaći i s vanjske strane te prostrane kolibe potražiti taj drugi otvor.

Prva je znala da bi ovaj prikaz bio mnogo impresivniji noću kad je potpun mrak, ali to za ove koji su se tu nalazili i nije bilo važno. Oni će istog trenutka shvatiti sve mogućnosti.

– Hoće li netko doći ovamo i provjeriti je li vatra na ognjištu potpuno ugašena? – upitala je.

Brzo se je Četrnaesta dragovoljno javila. Oprezno je pipala pijesak i, uronivši prste u neka još topla mjesta, objavila – Pijesak je suh, na nekim mjestima vruć, ali vatra je ugašena i nigdje nema žeravice.

– Ejla, hoćeš li mi reći što ti treba da bi zapalila vatru? – upita Prva.

– Većinu toga imam uza se – rekla je vadeći svoj pribor za paljenje vatre kojim se tako često koristila tijekom putovanja. – Potrebno mi je samo malo sitniša, bit će dobro bilo što, samo ako može prihvatiti iskru – rekla je, nabrajajući kakva sve vrst lakozapaljivog materijala bi odgovarala.

Začuo se tih žamor i Prva je razaznala, neke od riječi koje su iskazivale razdražljivost. Te su riječi govorile kako njima ne treba poduka iz paljenja vatre. Svi su oni već kao mala djeca naučili kako se

pali vatra. Fino, pomislila je, osjećajući se prilično zadovoljnom. Neka samo rogobore. Oni samo misle da znaju sve o paljenju vatre.

– Ejla, molim te, zapali nam vatru – rekla je vođa svih zelandona.

Ejla je malo razbarušila hrpicu dlakavog sitniša, a u lijevoj ruci je već držala komad željeznog pirita i u desnoj kremeno kresivo, no to se baš nije moglo primijetiti. Kresnula je vatreni kamen, vidjela kako je dobra iskra pala na pahuljast sitniš pa je puhnula udahnuvši tome život i dodala sitno iverje. Za kraće vrijeme nego bi bilo potrebno da se to objasni, vatra je već plamtjela.

Začulo se nekoliko nehotičnih *ooh* povika i '*Kako je to učinila*?' komentara, a onda je zelandona Treće upitao – Možeš li to opet učiniti?

Ejla se osmjehnula zelandoni Treće. Taj stariji čovjek je bio tako ljubazan i pružao joj potporu kad je pokušavala pomoći Šivonaru pa joj je bilo drago što ga vidi. Pomakla se na drugo mjesto, malo bliže, i unutar kamenjem ograđenog ognjišta, pokraj prve vatre zapalila drugu, a tada je i bez da su to od nje tražili, zapalila i treću.

– U redu, a sada nam reci kako joj to uspijeva – upita neki čovjek Prvu. Ejla ga nije ranije vidjela.

– Zelandono Pete Špilje, kako je ona ta koja je otkrila takav način paljenja, neka ti Ejla to i objasni – odgovorila je Prva.

Ejla shvati da je ovo zelandona Pete, Špilje koja je već otišla na Ljetni sabor kad su se oni bili zaustavili u Staroj dolini. Bio je to nešto mlađi čovjek, srednjih godina, smeđe kose i okruglog lica, a i tijelo mu je bilo okruglo. Bilo je u njemu neke okrugle mekoće a zbog mesnatog lica, oči su mu izgledale malene, no procijenivši ga pogledom, zaključila je da je pametan. Uvidio je kako to može biti korisno i nije bio suviše ponosan da se ne bi raspitivao. Tada se prisjetila da je njegov pomoćnik onaj bez prednjih zuba kojeg Džondalar nije volio i na kojeg je Vuk režao.

– Prva pomoćnice Druge, hoćeš li sada opet zapaliti svjetiljke, a ti, Ejla, hoćeš li pokazati zelandonama kako pališ vatru? – rekla je krupna žena, boreći se da suspregne samozadovoljni osmijeh. Vidjela je kako se njezin pomoćnik Džonokol s užitkom smijulji. Jako je volio gledati svoju mentoricu kako nadmudruje ove ostale mudre, lukave inteligentne, odlučne i ponekad arogantne zelandone.

– Uzmem vatreni kamen, ovako, i kresnem po njemu komadom kremena – Ejla je ispružila obje ruke, pokazujući željezni pirit u jednoj i kremen u drugoj.

– Ja sam već vidjela takvo kamenje – rekla je zelandona Četrnaeste, pokazujući na ruku u kojoj je bio željezni pirit.

– Nadam se da se i sjećaš gdje si to vidjela – rekla je Prva. – Jer još uvijek ne znamo je li taj kamen rijetkost ili ga ima u obilju.

– Gdje si našla takvo kamenje? – pitao je Ejlu zelandona Pete.

– Prve sam našla u jednoj dolini, daleko odavde prema istoku. Putem ovamo, Džondalar i ja smo ga tražili. Možda nismo tražili na dobrim mjestima, ali nismo pronašli nijedan sve dok nismo stigli ovamo. Prije nekoliko dana pronašla sam ih nekoliko u blizini Devete Špilje – objasni Ejla.

– I pokazat ćeš nam kako se to radi? – upitala je visoka plavokosa žena.

– Zato je i došla ovamo, zelandono Druge špilje – rekla je Prva.

Ejla je znala da se još nije susrela sa zelandonom Druge, no nešto joj se na njoj činilo poznatim. Tada se prisjetila Džondalarovog prijatelja Kimerana, njegovog vršnjaka s kojim je dijelio izvjesnu sličnost zbog njegovog visokog stasa i boje kose. On je bio vođa Druge špilje i premda je žena izgledala nešto starija, Ejla je jasno prepoznala tu sličnost. Takav slučaj gdje je brat bio vođa, a sestra duhovni vođa podsjetio ju je navođstvo brata i sestre kod Mamutovaca, – ta joj je uspomena izmamila osmijeh – osim što se je tamo vođenje dijelilo, a Mamut im je bio duhovni vođa.

– Imam kod sebe samo dva vatrena kamena – rekla je Ejla, ali u logoru ih imamo još. Ako je Džondalar negdje u blizini možda bi ih on mogao donijeti, tako da ih nekoliko ljudi može odjednom iskušati. – Krupna žena je kimnula, a Ejla nastavi – To nije teško, ali zahtijeva malo vježbe da se postigne vještina. Najprije treba provjeriti da imamo dobar sitniš za potpalu. A onda, ako ih dobro kresnete, dobit ćete iskru koja gori dovoljno dugo da je možete raspuhati u plamen.

Dok je Ejla onoj gomili koja se okupila oko nje demonstrirala uporabu kamenja, Ona Koja Je Prva poslala je Mikolana, drugog pomoćnika Četrnaeste, da potraži Džondalara. Promatrajući ih, vođa zelandona je vidjela kako se sada više nitko ne suzdržava. Više nije bilo ni sumnji niti pitanja. Ovaj nov način paljenja vatre nije bio nikakav trik, bio je to posve normalan način da se vatra upali brzo i svi su oni to željeli naučiti, upravo onako kako je ona i predmnijevala da će biti. Vatra je bila previše važna da se o njoj ne bi naučilo sve što se može naučiti.

Ljudima koji su živjeli u tom drevnom, hladnom pojasu uz ledenjake, vatra je bila bitna i značila je razliku između života i smrti. Morali su znati kako će je zapaliti, kako će je održati i kako će je prenijeti s mjesta na mjesto. Premda je tu moglo biti vrlo hladno, u tim širokim prostranstvima koja su okruživala ledene plohe i koja su se od polarne zone protezala daleko na jug, bilo je mnogo života. Brutalno hladni i suhi zimski uvjeti priječili su rast drveća, ali u umjerenijem klimatskom pojasu ipak su se smjenjivala godišnja doba. Ljeti je čak znalo biti vruće i to je omogućavalo širenje travnjaka koji su osiguravali ispašu krdima raznih biljoždera. Ovi su pak, zauzvrat, osiguravali hranu punu energije mesožderima i svežderima.

Sve vrste životinja koje su živjele u blizini ledenjaka prilagodile su se tim uvjetima tako da im je rasla gusta i topla dlaka, sve osim jedne. Samo je čovjek, sa svojom golom kožom i bez krzna, bio tropsko stvorenje koje nije moglo bez pomoći preživjeti u ovim područjima. Ljudi su se tu pojavili kasnije i uronili u to bogatstvo hrane, ali tek kada su ovladali vatrom. Koristeći se krznom životinja, ubijali su ih da bi se prehranili i mogli su se nakratko izložiti toj klimi, no da bi se tu nastanili trebala im je vatra koja će ih grijati dok se odmaraju i spavaju i da bi mogli kuhati hranu – i meso i povrće – da bi je učinili lakše probavljivom. Kada je bilo dovoljno materijala koji je mogao gorjeti, brzo su naučili prihvaćati vatru kao nešto što se samo po sebi razumije, ali nikada nisu smetnuli s uma kako je nezamjenjiva i čim je ponestalo goriva ili je vrijeme bilo vlažno ili je snijежilo, shvaćali su koliko o njoj ovise.

Kad je već nekoliko ljudi pokušalo zapaliti vatru i kad su predali kamenje drugima, stigao je Džondalar s još kamenja. Na ulazu je Prva osobno od njega preuzela to kamenje, prebrojila ga i predala ga Ejli. Nakon toga je uvježbavanje teklo brže. Kad je konačno svaka od zelandona uspjela upaliti barem jednu vatru, bili su pozvani pomoćnici da i oni savladaju tehniku paljenja i Ejli su sada pritom pomagale i neke od zelandona koje su već osjetile dovoljno samopouzdanja. A tada je zelandona Četrnaeste postavila ono pitanje koje su svi željeli postaviti.

– Što namjeravaš učiniti sa svim tim kamenjem? – pitala je.

– Još od samog početka Džondalar je govorio kako ćemo to podijeliti s njegovim ljudima – započne Ejla. – Vilamar je također govorio kako bi se s tim moglo trgovati. Sve ovisi o tome koliko ćemo ga naći. Mislim da nije na meni da sama o tome odlučujem.

– Naravno, svi bismo se mogli dati u potragu za tim kamenjem, ali misliš li da ga ima dovoljno da bi na ovom Ljetnom saboru svaka od Špilja mogla dobiti barem jedan kamen? – upitala je Prva. Ona ih je već bila prebrojila pa je znala odgovor na to pitanje.

– Ne znam koliko ima Špilja na ovom Ljetnom saboru, ali mislim da bi moglo biti dovoljno.

– Ako ima samo po jedan za svaku Špilju, onda mislim da bi ga se trebalo povjeriti zelandonama na čuvanje – rekla je Četrnaesta.

– Slažem se i mislim kako bismo ovaj način paljenja vatre trebali zadržati za sebe. Ako ćemo samo mi moći tako zapaliti vatru, zamislite kakovo će to strahopoštovanje izazvati. Pomislite kako će špilja reagirati vidjevši kako brzo može zelandona zapaliti vatru, posebno ako se to učini po mraku – rekao je zelandona Pete. Oči su mu bile pune entuzijazma – Porastao bi nam autoritet, a to bi mogao biti i učinkovit način da obredi zadobe jači smisao.

– Imaš pravo, zelandono Pete – rekla je Četrnaesta, iskazujući svoje slaganje. – To je dobra zamisao.

– Ili bi taj kamen možda trebalo povjeriti na zajedničko čuvanje zelandoni i vođi Špilje, – rekao je zelandona jedanaeste – kako bi se izbjegao svaki mogući sukob. Znam da Kariđi ne bi bilo drago kada i sama ne bi imala udjela i neki nadzor nad tim novim načinom.

Ejla se osmjehnula sitnom, mršavom muškarcu, prisjetivši se njegovog čvrstog stiska ruke i velikog samopouzdanja. Bio je lojalan vođi svoje Špilje i to je smatrala pohvalnim.

– Ovo vatreno kamenje je suviše korisno za Špilje da bi ga se držalo u tajnosti – rekla je Prva. – Mi smo ovdje kako bismo služili Majci. Odrekli smo se naših osobnih imena kako bismo postali tek dio svog naroda. Uvijek moramo ponajprije misliti na dobrobit Špilje. Nama bi moglo biti uzbudljivo kada bismo mogli zadržati to kamenje za sebe, ali zajednička dobrobit Zelandonaca odnosi prevagu nad našim željama. Kamenje na zemlji su kosti Velike Majke Zemlje. To je Njezin dar kojeg mi ne možemo zadržati.

Ona Koja Je Prva je sad zastala, pozorno gledajući svaku od nazočnih zelandona. Ona je znala da se kamenje nikada ne bi moglo držati u tajnosti, čak i da ga još nisu bili podijelili. Vidjela je nešto očitog razočaranja i pomalo otpora na licima doniera iz nekih Špilja. Bila je sigurna kako se Četrnaesta već sprema prigovoriti.

– Ne možete ga držati u tajnosti – rekla je Ejla, namrštivši se.

– Zašto ne? – upita Četrnaesta. – Mislim da bi o tome trebale odlučiti zelandone.

– Već sam dala to kamenje Džondalarovoj obitelji – rekla je Ejla.

– Šteta, – rekao je zelandona Pete, odmahujući glavom i odmah shvativši kako više nema smisla dalje govoriti o tome – ali što je učinjeno, učinjeno je.

– Imamo dovoljno autoriteta i bez tog kamenja, – rekla je Ona Koja Je Prva – a još se uvijek s njim možemo koristiti na naš vlastiti način. Možemo, na primjer, napraviti zaista uzbudljivu svečanost kad ćemo to kamenje pokazati svojoj Špilji. Mislim da bi ostavilo jak utisak kada bi sutra Ejla zapalila obrednu vatru

– Ali hoće li tako rano uvečer biti dovoljno mračno da bi se vidjela iskra? Možda bi bilo najbolje pustiti vatru neka se ugasi i onda je ponovo upaliti – rekao je zelandona Treće.

– Ali kako će onda ljudi znati da je nanovo upaljena i da se nije prihvatila od stare žeravice? – upita neki stariji čovjek svijetle kose za koju Ejla nije bila sigurna je li plava ili sijeda.

– Ne, ja mislim da nam treba drugo ognjište, neko u kojem nije gorjela vatra, ali što se tiče mraka, tu imaš pravo. U sumrak, baš u vrijeme kada se pali obredna vatra, ima previše toga što odvlači pozornost. Samo u potpunom mraku možeš svačiju pozornost usmjeriti tamo gdje ti to želiš, onda kada oni ne mogu vidjeti ništa osim onoga što ti želiš da vide.

– To je točno, zelandono Sedme Špilje – složila se Prva. Ejla je zapazila da on sjedi uz visoku plavokosu ženu iz Druge Špilje pa se lako opazila njihova sličnost. Mogao je biti stariji muškarac njezinog ognjišta, možda združen s njezinom bakom. Sjetila se kako joj je Džondalar rekao da su Druga i Sedma špilja rodbinski povezane i da su smještene na suprotnim stranama Travnate rijeke i njezine naplavne doline. Toga se dobro sjećala jer je Druga bila Najstarije ognjište, a Sedma se zvala Stijena konjske glave, i bio joj je obećao kako će je, kad se ujesen budu vraćali, povesti tamo kako bi

joj pokazao tog konja u stijeni.
– Svečanost možemo započeti bez vatre i zapaliti je tek nakon što se smrači – predložila je zelandona Dvadeset i devete, žena ugodne vanjštine čiji je osmijeh djelovao umirujuće, ali Ejlina sposobnost čitanja govora tijela otkrila je ispod te površine veliku upornost i snagu karaktera. Već ju je ranije nakratko susrela: To je bila ona žena za koju je čula kako se govori da drži Dvadeset i devetu Špilju na okupu.
– Ali, zelandono Dvadeset i devete, ljudi će pomisliti da je čudno što već na samom početku nema obredne vatre – rekao je zelandona Treće. – Možda bi bilo najbolje odgoditi početak dok ne padne mrak.
– Postoji li nešto što bi se još moglo obaviti prije toga? Neki se ljudi počnu rano okupljati. Oni će postati nemirni budemo li dugo zavlačili s početkom – dodala je neka druga žena. Bila je srednjih godina i gotovo jednako tako debela kao i Ona Koja Je Prva, no bila je i vrlo niskog rasta. I dok je Prvoj njezina visina i krupan stas davao izgled nekoga tko zapovijeda, ova je žena izgledala toplo i majčinski.
– A što misliš, zelandono Zapadnog posjeda, o tome da se počne s pričanjem priča? Pripovjedači su ovdje – predložio je mlad čovjek koji je sjedio pokraj nje.
– Priče bi mogle poremetiti ozbiljnost cijelog tog obreda, zelandono Sjevernog posjeda – rekla je zelandona Dvadeset i devete.
– Naravno, ti si u pravu, zelandono Tri stijene – brzo je prihvatio mlad čovjek. Izgledalo je da se on nekako drukčije ponaša prema glavnoj zelandoni Dvadeset i devete. Ejla je uočila kako četiri zelandone te špilje ne oslovljavaju jedna drugu brojevima nego imenom lokacije s koje dolaze. To je i imalo smisla, jer su svi dolazili iz iste Špilje. Pomislila je kako je to zbunjujuća situacija, no izgleda da su se svi snalazili.
– Onda neka netko govori o kakvoj ozbiljnoj stvari – predloži zelandona Južnog posjeda.
To je bio onaj koji je pitao Zelandonu je li Ejla došla ovamo zbog životinja, a Južni posjed je bio Stijena reflektora u kojem je živjela špilja koju je vodila Denana. To je bila ona za koju je Ejla osjećala da na nju, ili možda njezine konje i vuka, gleda s izvjesnim neprijateljstvom, no ton njegova glasa nije bio neprijateljski. Ona će još pričekati i vidjeti, pa tek onda donijeti sud.
– Džoharan želi govoriti o tome jesu li zbitoglavci ljudi ili nisu – rekao je zelandona Jedanaeste. – To je vrlo ozbiljna stvar.
– Ali neki ljudi ne žele saslušati takve ideje pa bi se mogli sukobiti u mišljenjima. Ne želimo ovaj Ljetni sabor započeti s raspravama i neslaganjima. To bi ih moglo potaknutu da postanu svadljivi kad se bude radilo o bilo čemu – rekla je Prva.
– Morat ćemo uspostaviti ozračje prihvaćanja prije nego se iznesu nove ideje o zbitoglavcima.
Ejla se pitala bi li bilo u redu da ona to komentira. – Zelandona, – konačno je upitala – mogu li ja nešto predložiti?
– Naravno da možeš, Ejla – rekla je Ona Koja Je Prva.
– Putujući ovamo, Džondalar i ja smo posjetili Losadunajce. Dali smo losaduni i njezinom muškarcu nekoliko vatrenih kamena... za cijelu Špilju... jer su na neki način bili od pomoći... – Ejla je oklijevala.
– Da? – hrabrila ju je zelandona.
– Kad su oni priredili svečanost na kojoj su pokazali vatreno kamenje, oni su imali dva ognjišta – nastavila je Ejla. – Jedno je bilo osvijetljeno ali hladno. U drugom je gorjela vatra. Tada su to ognjište potpuno ugasili. Odjednom je zavladao takav mrak da nisi mogla vidjeti osobu koja sjedi pokraj tebe i moglo se dobro vidjeti da niti komadić žeravice više nema u sebi ni tračka svjetlosti.

Tada sam zapalila vatru na onom drugom ognjištu.

Jedan časak je vladala potpuna tišina. – Hvala ti, Ejla – rekla je Zelandona. – Mislim da je to dobra zamisao. Možda bismo mogli učiniti nešto slično. Takvo bi prikazivanje moglo biti vrlo dojmljivo.

– Da, i meni se to sviđa – rekao je zelandona Treće. – Na taj bi način obredna vatra mogla gorjeti od samog početka.

– A hladno ognjište, spremno da bude upaljeno učinit će ljude radoznalima. Pitat će se čemu ono služi i radoznalost će samo rasti – rekla je zelandona Zapadnog posjeda Dvadeset i devete Špilje.

– Kako bismo ugasili vatru? Ako je zalijemo vodom podići će se mnogo pare, a prekrijemo li je zemljom odmah će se ugasiti.

– A možemo je i preliti blatom – dodao je netko koga Ejla nije poznavala. – To proizvede malo pare, ali uništi žeravicu.

– Meni se sviđa zamisao da je ugasimo vodom i tako podignemo mnogo pare – dodao je još netko koga Ejla nije poznavala. – To će djelovati mnogo impresivnije.

– Ne, ja mislim da je impresivnije ako se ona trenutačno ugasi. U jednom trenutku je svijetlo, a u sljedećem mrkli mrak.

Ona nije upoznala sve zelandone koje su se tu nalazile i kako je diskusija živnula, one se međusobno više nisu oslovljavale sa svim onim formalnostima pa ih Ejla nije mogla identificirati. Ona nije imala pojma koliko jedna takva svečanost zahtijeva planiranja i konzultacija. Uvijek je mislila kako se takvi događaji odvijaju spontano i da su zelandone i oni koji su povezani sa svijetom duhova samo namjesnici tih nevidljivih sila. Sada su počeli govoriti slobodno, a njoj je postajalo jasnije zašto su se neki protivili njezinoj nazočnosti, no kako su oni minuciozno analizirali svaki detalj, Ejline su misli počele lutati.

Pitala se jesu li i mog-uri Plemena tako detaljno planirali svoje obrede i shvatila je da vjerojatno i jesu, ali to nije bilo isto. Pleme je održavalo drevne obrede i oni su se uvijek odvijali točno na način na koji su se oduvijek odvijali, ili na način koji je bio najbliži mogući. Sada je i malo bolje razumjela kakva je to bila dilema kada je Kreb, vrhovni Mog-ur, želio da ona preuzme značajnu ulogu u jednom od njihovih najsvetijih obreda.

Osvrnula se po toj velikoj kolibi zelandona koja je također bila kružnog oblika. Konstrukcija duplih zidova i vertikalnih panela bila je slična kao i u kolibama za spavanje u logoru Devete Špilje, samo nešto veća. Pokretni unutrašnji paneli koji su dijelili unutrašnji prostor u zasebne odjeljke bili su postavljeni između mjesta za spavanje koje je bilo uz vanjski zid i tako su tvorili samo jednu veliku prostoriju. Primijetila je kako su sva mjesta za spavanje zbijena na jednom mjestu i nešto povišena, pa se prisjetila da su tako podignuti i ležajevi u Zelandoninom boravištu u Devetoj Špilji. Pitala se zašto je to tako, a onda je pomislila kako je to zbog bolesnika koje su donosili u Zelandonino boravište i tako ih je bilo lakše njegovati.

Tlo je bilo prekriveno prostirkama, različitim jastucima i sjedalima raspoređenim oko nekoliko niskih stolova različitih veličina. Na većini njih stajale su uljanice izrađene iz pješčanika ili vapnenca koje su u pravilu gorjele danju i noću, a imale su po nekoliko fitilja. Uz svjetiljke su se nalazile različite figurice koje su prikazivale Veliku Majku Zemlju i koje je Džondalar zvao Doni. Te su se figurice međusobno razlikovale po veličini, no sve su mogle stati u ruku. Na njima su ruke jedva i bile naznačene, a noge su bile ušiljene tako da su se mogle zabiti u tlo ili uspravno postaviti u kakvu zdjelu s pijeskom. Lica im se nisu mogla raspoznati na način da bi to bio prikaz neke točno određene osobe, nije bilo linija koje bi davale određeni identitet, a tijelo je bilo izvedeno na način na koji su umjetnici prepoznavali ženu. To nije bio prikaz mladih vitkih djevojaka tek propupalih grudi.

Takva Doni figurica prikazuje zrelu, puniju ženu koja je posjedovala životno iskustvo. Ona nije trudna, ali je bila. Njene debele butine su u skladu s njezinim krupnim grudima obješenim preko krupnog, ponešto obješenog trbuha žene koja je rodila i na grudima othranila nekoliko djece. Te malene izrezbarene figurice htjele su prikazati dobro uhranjenu uspješnu majku koja skrbi za svoju djecu; to su bili simboli obilja i velikodušnosti.

Stvarnost nije bila daleko od toga. Neke su godine bile teže od drugih, no Zelandonci su živjeli prilično dobro. U zajednici je bilo debelih žena; skulptor tih figurica je morao znati kako debela žena izgleda da bi je mogao prikazati u svim detaljima. Kasno proljeće, kad su zimske zalihe hrane već bile gotovo iscrpljene, a nove biljke su tek nicale, znalo je biti gladno doba, no niti tada nisu doslovno gladovali.

Svaka Doni figurica bila je na izvjestan način posuda koju je ispunjao duh Velike Majke Zemlje i predstavljala je neviđene sile koje su upravljale njihovim životima i svim onim što im je bilo potrebno za opstanak. Doni je predstavljala njihovu nadu da će jestivo bilje bogato uroditi i da će ga biti lako pronaći i ubrati, a životinje će biti lako uloviti. Bila je simbol obilja na zemlji koja je bogata i obilato pruža mnoštvo hrane i dobar život. Doni je bila idealizirana figura koja je evocirala sve što su žarko željeli.

– Željela bih zahvaliti Ejli...

Na zvuk svojeg imena trgnula se iz razmišljanja i više nije ni znala o čemu je mislila.

– ... na njezinoj spremnosti da nam pokaže nov način paljenja vatre i na strpljenju koje je pokazala prema nekima od nas kojima je trebalo malo više vremena da bismo to naučili – rekla je Ona Koja Je Prva.

Začulo se mnogo glasova odobravanja, čak je i Četrnaesta djelovala iskreno u svojoj zahvali. Tada su počeli raspravljati detalje vezane uz ostatak svečanosti s kojom će otpočeti ovogodišnji Ljetni sabor i o ostalim svečanostima koje će uslijediti, posebno o obredu sparivanja poznatom kao Združivanje. Ejla je poželjela da malo više govore o tome no oni su se u osnovi samo dogovorili kada će se ponovo susresti da bi o tome detaljnije raspravili. Tada su se usredotočili na pomoćnike.

Zelandona Koja Je Prva je ustala i rekla – Zelandona je ta koja čuva predanja o svojem narodu. – Pogledom je prelazila preko vježbenika, tih njihovih mladih pomoćnika, no Ejla je imala osjećaj da je na neki način tu uključila i nju.

– U dio obuke pomoćnika ulazi i to da upamti Najstarije Legende i Predanja. U njima je rečeno tko su Zelandonci i odakle dolaze. Učenje napamet također pomaže pri učenju, a ima mnogo stvari koje pomoćnik mora naučiti. Završimo ovaj sastanak s Njezinom Legendom, s Majčinom Pjesmom.

Zastala je i činilo se da su joj sada oči okrenute u vlastitu nutrinu, izvlačeći iz sjećanja priču čijoj uspomeni je još davno posvetila svoj život. To je bila najvažnija od svih Najstarijih Legendi jer je to bila ona koja je govorila o samom iskonu, o počecima. Legende su bile u stihovima kako bi ih bilo lakše zapamtiti, a oni koji su imali dara za komponiranje glazbe često su im dodavali i melodiju, kako bi ljudi uživali u učenju. Neke od tih pjesama su bile tako stare i poznate da je i sam zvuk melodije bio dovoljan da bi se prisjetili priče.

Za Majčinu Pjesmu je Zelandona sama stvorila melodiju koju su mnogi ljudi već počeli učiti. Započela je pjevati svojim jasnim, glasnim i prekrasnim glasom

„Iz mrkle tmine, iz kaosa vremena
Kovitlac rodi Majku i bila si je dovoljna
Tad shvati da je život nešto dragocjeno
Tamno ništavilo je Majku rastužilo.”

„Sama bijaše Majka mila. Jedina je ona bila.”

Kad je Prva započela, Ejla je osjetila uzbuđenje prepoznavši pjesmu pa se pridružila ostalima koji su, unisono s Prvom, pjevali ili samo recitirali posljednji stih.

„Iz praha svog rođenja ona stvori drugog svata
Treperavo biće – prijatelja, druga, brata
Zajedno su stasali, naučili su voljeti
Kad je bila spremna, odlučiše se združiti.”
„Kružio je oko nje, silno ljubio ju je.”

Ejla se sjećala i zadnjeg stiha druge kitice pa ga je izgovorila zajedno s drugima, a onda je dalje slušala stihove, ispod glasa govoreći ono što je bila upamtila. Željela je sve točno upamtiti, jer joj se ta pjesma svidjela, a sviđao joj se i način na koji ju je Prva pjevala. Već joj je sam zvuk njezinog glasa gotovo mamio suze na oči. Premda je znala da je nikada neće naučiti pjevati, željela je upamtiti riječi. Bila je upamtila losadunajsku verziju koju je čula kad su se Džondalar i ona na svojem putovanju zaustavili kod njih prije nego se prešli glečer, no i jezik i ritam i poneki dijelovi priče su se razlikovali. Željela je naučiti Zelandoninu priču pa je pozorno slušala.

„Sva mračna prostranstva i Zemlja jalova
Nestrpljivo su rođenje života čekala
Što srži Njenom se hranio i krv Njenu pio
Njenu kožu rasprsnuo, Njezin kamen raskolio.”
„Majka će roditi. Nov život će stvoriti.”

Dok su bili putovali, Džondalar joj je ponavljao neke stihove, ali nikada nije čula ništa nalik ovoj zvonkosti i dramatičnoj snazi s kojom je to Prva Među Onima Koji Služe Majci izvodila. A ni riječi koje je on bio govorio nisu bile posve iste.

„Bujica plodnih voda stvori tad rijeke i mora
Kopno je preplavila, drveću rasti pomogla
Iz dragocjene kapi svake niknuo je list i travke
Sve dok bujnost zelenila nije Zemlju svu prekrila.”
„Njene vode su potekle. Zelenilo su stvorile.”

„Kroz trudove teške, kroz oganj i borbu
Rođenje je dala novome životu
A krv Njena postade tek okera gruda
No divno djetešce vrijedilo je truda.”
„Radosna je Majka bila. Sjajnog sina je rodila.”

„Uzdigle su se planine, plamen s njihovih visina
Tim grudima od planina Ona dojila je sina
Sisao je tako silno, plamen liznuo do neba
Na svodu tad nastala je staza od Majčinog mlijeka.”
„Život njegov počeo je. Sina svojeg dojila je.”

To je bio jedan od onih dijelova koje je posebno voljela. Podsjećao ju je na njezino osobno iskustvo, posebno dio koji je govorio kako je sve bilo vrijedno truda zbog te majčine velike radosti, njezinog prekrasnog sina.

,,Kad Majka je snila, njen sinak se iskrao.
Dok mračni se kovitlac kaosom šuljao
Da bi vještim trikovima pustoš prevario.
I kaos mu nasjeo, Njenog sinka zarobio.”
,,Tmina otela joj sina. Tog mladoga i sjajnoga.”

Baš kao što je i Braud uzeo njezinog sina. Zelandona je tako dobro kazivala svoju priču da je Ejla strepila i za Majku i za sina. Nagnula se malo naprijed, ne želeći propustiti niti riječ.

,,I svjetlo Njen dragan želio se sukobiti
S lopovom što dijete Joj ukrao s grudi
Zajedno su se borili za Njeno dijete milo
I konačno uspjeli, njegovo svjetlo se vratilo.”
,,On sav je plamtio. Sjaj mu se vratio.”

Ejla je duboko uzdahnula i pogledala oko sebe. Ona nije bila jedina koja se unijela u priču. Pozornost sviju bila je usmjerena na krupnu ženu.

,,Velika Majka tužno je živjela
Zauvijek od sinka svojeg rastavljena
Za djetetom svojim silno je žudjela
Još jednom u utrobi život je potakla.”
,,Nije mogla prihvatiti bez djeteta da će biti.”

Suze su tekle niz Ejlino lice i osjetila je oštru bol zbog svojeg vlastitog sina kojega je morala ostaviti u Plemenu, i duboko je suosjećala s tugom Majke.

,,Kad bila je spremna, plodne vode Njene
Vratile su zelenilo na tlo puste Zemlje
Suze što su tekle za sina izgubljena
Postadoše rosa i duga treperava.”
,,Zelenilo je donijela, al’ tuga se vidjela.”

Ejla je bila sigurna da više nikada neće moći razmišljati o jutarnjoj rosi ili o dugi na način kako je to ranije činila. Odsad će je to uvijek podsjećati na Majčine suze.

,,Uz prasak groma Njeno se kamenje raspalo
Duboku je dolje špilju otvorilo
Iz praznog tog prostora život je iznijela
Iz utrobe svoje Djecu Zemlje je rodila.”
,,Usamljena i očajna, više djece je rodila.”

Sljedeći dio nije bio tako tužan, no bio je zanimljiv. Objašnjavao je kao sada stvari stoje i zašto je

to tako.

„Svi joj bijahu djeca s kojom se ponosila
Ali potrošili su snagu koju je imala
Ostade je još samo za stvorenje jedno jedino
Za dijete koje će znati Tko je sve stvorio.”
„Za dijete koje će je štovati. I naučiti štititi.”

„Živa i već zrela prva Žena se rodila
S Darovima koje će trebati da bi preživjela
Prvi dar joj bijaše Život, i poput Majke Zemlje
Znala je koliko je njegovo značenje.”
„Prva Žena je stvorena, od svoje vrste jedina.”

Ejla je podigla pogled i vidjela kako je Zelandona promatra. Bacila je pogled prema drugima, a kad ga je vratila natrag, Zelandonin je pogled nekamo odlutao.

„Majka se prisjetila vlastite samoće
I ljubavi koju njen dragi pružao je
Zadnjom iskrom snage rađat je počela
Da dijeli ljubav sa Ženom, Muškarca je stvorila.”
„Opet je od sebe davala, još jedno biće je stvorila.”

„Ženu i Muškarca Majka je rodila
I dom njihov na Zemlji im dala
I vodu i zemlju i sve što je stvorila
Na čuvanje svega toga ih je obvezala.”
„Da s tim domom se koriste, a ne da ga unište.”

„Za Djecu Zemlje Majka je stvorila
Darove za opstanak i onda odlučila
Dati im Dar Užitka i nježnosti
Da štuju je radošću fizičke ljubavi.”
„Te darove zaslužuju kada Majku svoju štuju.”

„Majka bijaše zadovoljna s parom kojeg je stvorila
Kad su se združili, ljubavi ih nježnoj naučila
Usadila im žudnju da jedno drugog žele
Darovala im sreću da Užitke svoje dijele.”
„Prije nego je skončala Njena djeca su se već voljela
Djeca Zemlje će živjeti. Sad se može odmoriti.”

Ejlu su zbunila posljednja dva retka. Oni su se razlikovali od uobičajenog jednog reda pa se pitala što tu nije u redu i nedostaje li što. Kad je pogledala prema Zelandoni vidjela je kako žena zuri u nju i njoj postade neugodno. Spustila je pogled, a kad ga je ponovo podigla, Zelandona ju je još uvijek gledala.

Kad je sastanak završio i ljudi se razilazili, Zelandona je hodala uz Ejlu – Moram ići u logor

Devete Špilje. Hoće li ti smetati ako pođem s tobom?

– Ne, naravno da neće – odgovorila je Ejla.

Išle su šuteći. Ejla je još uvijek bila pod dojmom legende, a Zelandona je čekala da čuje što će ona reći.

– To je bilo prekrasno, Zelandona – konačno je rekla Ejla. – Kad sam živjela u Lavljem logoru, ponekad su svi svirali ili pjevali, ili plesali... svi zajedno, a neki od njih su imali vrlo lijepe glasove, ali ničiji nije bio tako krasan kao tvoj.

– To je Dar koji se dobije od Majke. Ja nisam učinila ništa da bih ga dobila, rodila sam se s tim. Ova legenda o Majci se zove Majčina Pjesma zato što je neki ljudi vole pjevati – rekla je Zelandona.

– Dok smo bili na putu, Džondalar mi je malo pričao o Majčinoj Pjesmi. Rekao je da ju nije cijelu upamtio, ali neke njegove riječi nisu baš bile posve iste kao tvoje.

– To nije ništa neobično. Postoje pomalo različite verzije. On ju je učio od stare zelandone, a ja sam učila pjesmu kako ju je govorio moj mentor. Neke od zelandona unesu sitne ispravke. Tako dugo dok to ne mijenja sam sadržaj i rime, sve je u redu. Ako im se tako svidi, onda ljudi to i usvoje. Ako ne, to se zaboravi. Ja sam izmislila vlastitu melodiju jer me je to veselilo, ali pjeva se i na druge načine.

– Mislim da većina ljudi to pjeva na isti način kao i ti, ali što znače riječi ritam i rime? Mislim da mi Džondalar nije nikada objasnio njihovo značenje.

– Nisam to ni mislila. Pjevanje i pričanje priča nisu baš njegove omiljene vještine, iako sada već mnogo bolje priča o svojim avanturama.

– Niti ja nemam za to dara. Mogu upamtiti priču, ali ne znam pjevati. Ipak, volim slušati pjevanje – rekla je Ejla.

– Ritam i rime pomažu ljudima da upamte. Ritam je smisao za pokret. On te vodi kao kad hodaš ravnomjernim korakom. Rime su riječi koje slično zvuče. One doprinose ritmu, ali i pomažu da se sjetiš sljedećih riječi.

– Losadunajci imaju sličnu ovakvu legendu o Majci, ali nisam se ovako osjećala dok sam je učila.

Zelandona se zaustavila i zagledala se u Ejlu – Naučila si je? Losadinajski je jezik različit od našeg.

– Da, ali je jako sličan zelandonskom. Nije ga teško naučiti.

– Da, sličan je, no nisu baš isti i neki ljudi misle kako je prilično težak. Koliko dugo ste bili kod njih?

– Ne predugo. Manje od jednog mjeseca. Džondalaru se žurilo da pređemo preko ledenjaka prije nego ga proljetna otapanja učine još opasnijim.

– Naučila si njihov jezik za manje od mjesec dana?

– Ne baš savršeno. Još uvijek radim mnogo pogrešaka, ali upamtila sam neke od legendi koje mi je Losaduna rekla. Pokušavala sam naučiti Legendu o Majci kao Majčinu Pjesmu i govoriti je onako kako je ti pjevaš.

Zelandona ju je još malo gledala, a onda nastavila hodati prema njihovom logoru – Rado ću ti pomoći da je naučiš – rekla je.

Dok su tako hodale, Ejla je razmišljala o toj legendi, posebno o dijelu koji ju je podsjećao na nju samu i na Darka. Bila je sigurna da je razumjela kako se Velika Majka osjećala kada je morala prihvatiti da je zauvijek ostala bez svog sina. I ona je ponekad patila za tim da joj sin bude pokraj nje i radovala se rođenju novog djeteta, Džondalarovog djeteta. Prisjetila se nekih od stihova koje je upravo čula pa je počela hodati u tom ritmu i u sebi kazivati stihove.

Zelandona je osjetila promjenu u njezinom koraku. Činilo joj se to nekako poznatim. Pogledala je

Ejlu i na licu joj je vidjela izraz duboke usredotočenosti. Ova mlada žena pripada zelandonama, rekla je u sebi.

Kad su stigle do logora, Ejla se zaustavila i upitala – Zašto su na samom kraju pjesme dva retka umjesto jednoga?

Prije no što joj je odgovorila, žena ju je malo promatrala – Ponekad mi postave to pitanje. Ne znam odgovor. To je tako bilo oduvijek. Većina ljudi vjeruje da je to tako napravljeno da bi označilo definitivan kraj, jednom za stihove, a jednom za cijelu priču.

Ejla je kimnula. Zelandona nije znala znači li to prihvaćanje objašnjenja ili samo to da razumije takvo stajalište. Većina pomoćnika se uopće ni ne upušta u raspravu o završetku Majčine Pjesme, pomislila je. Ova ovdje definitivno pripada zelandonama.

Pošle su još malo dalje. Ejla je opazila da se sunce spušta prema zapadnom obzorju. Uskoro će početi padati mrak.

– Mislim da je sastanak dobro protekao – rekla je Zelandona. – Zelandone su bile impresionirane tvojim paljenjem vatre i zahvalna sam ti što si imala dobru volju da to svakom pokažeš. Ako pronađemo dovoljno vatrenog kamenja, svi će uskoro tako paliti vatru. A ako ga ne budemo našli mnogo... ne znam. Vjerojatno bi u tom slučaju bilo najbolje s njim paliti samo posebne obredne vatre.

Ejla se namrštila – A što s ljudima koji već imaju vatreni kamen ili koji će ga možda naći? Možeš li im ti reći da se s njim ne smiju koristiti?

Zelandona se zaustavila i uputila Ejli izravan pogled. Uzdahnula je – Ne, ne mogu. Mogu od njih tražiti da se sa mnom slože, ali imaš pravo. Ne mogu ih prisiliti i u svakom slučaju uvijek će biti onih koji će raditi ono što oni žele. Mislim da sam samo naglas razmišljala o idealnoj situaciji, ali to se zapravo ne bi moglo ostvariti, posebno kada svi budu znali na taj način upaliti vatru. – Na licu joj se pojavio pomalo ironičan izraz.

– Kad su zelandona Pete i Četrnaeste govorili kako bi to trebala ostati tajna koju će znati samo zelandone, oni su samo glasno govorili ono za što vjerujem da je većina nas željela, a tu moram uključiti i sebe. Za nas bi to bilo vrlo dojmljivo oruđe, no ne možemo to ljudima zatajiti. – Nastavila je koračati. – Obred Združivanja se planira tek nakon prvog lova. U tom lovu će sudjelovati sve Špilje i ljudi to čekaju s velikim uzbuđenjem. Vjeruju kako je uspješan prvi lov dobar znak za cijelu godinu, a neuspješan je loš znak. Zelandone će obaviti Traženje plijena. To ponekad pomaže. Ako u blizini ima nekih stada, dobar Tragač može pomoći pri njihovom pronalaženju, ali ni najbolji Tragač ne može pronaći divljač ako je nema.

– Ja sam pomagala Mamutu pri Traganju. Prvi puta me je to iznenadilo, ali čini se da smo imali dobru povezanost i lako sam mu se u tom pridružila – rekla je Ejla.

– Ti si Tragala sa svojim Mamutom? – iznenađeno upita Zelandona. – Kako je to izgledalo?

– To je teško objasniti, ali osjećaš se poput ptice koja leti iznad nekog područja, ali nema vjetra – rekla je Ejla – a niti to tlo ne izgleda baš sasvim jednako.

– Bi li htjela pomoći zelandonama? Imamo neke Tragače, ali uvijek je bolje ako ih je više – rekla je doniera. Mogla je vidjeti kako Ejla oklijeva.

– Rado bih pomogla... ali... ja ne želim biti zelandona. Ja se samo želi združiti s Džondalarom i imati djecu – rekla je Ejla.

– Ne moraš postati, ako to ne želiš, Ejla. Nitko te ne može na to prisiliti, ali ako Traganje dovede do uspješnog lova tada će i Združivanje biti sretno, ili se barem tako vjeruje, i pružit će združenima dug zajednički život i uspješno ognjište... obitelj – rekla je Prva.

– Pa dobro, mislim da bih mogla pokušati pripomoći, ali ne znam hoću li uspjeti.

– Ne brini o tome. Nikada nitko nije siguran. Sve što netko može učiniti jest da pokuša. –

Zelandona se osjećala zadovoljna samom sobom. Bilo je očito da se Ejla opire i da ne želi postati zelandona i sada se treba na tome poraditi. Ona mora postati dijelom zajednice zelandona, mislila je Prva. Previše je nadarena, raspolaže s previše vještina i postavlja mnoga inteligentna pitanja. Nju se mora uvući u jato, jer ostane li izvan njega mogla bi prouzročiti sukobe.

25

Kada su se približile logoru Vuk joj je potrčao u susret. Vidjela ga je kako dolazi pa se pripremila dočekati, za slučaj da on u svojem entuzijazmu odluči skočiti na nju, no dala mu je znak neka ostane dolje. Zaustavio se i to je čini se bilo sve što je mogao učiniti kako bi sam sebe kontrolirao. Sagnula se k njemu i dopustila mu da joj lizne vrat, držeći ga sve dok nije zaključila da se smirio. Tada je ustala. Gledao ju je očima punim nade i ona kimne i potapša svoja ramena. Skočio je, stavio šape tamo gdje je ona pokazala i tiho režeći uhvati je zubima za čeljust. Uzvratila mu je na isti način i onda je s obje ruke primila tu njegovu prekrasnu glavu i zagledala mu se u oči pune zlaćanih pjegica.

– I ja tebe volim, Vuče, ali ponekad se pitam zašto me baš tako jako voliš. Je li to samo zato što sam vođa tvojeg čopora ili tu ima još nečega? – upita ga, prislonivši svoje čelo uz njegovo, a onda mu dade znak da se spusti.

– Ti zahtijevaš ljubav, Ejla – rekla je Prva – i tu ti ljubav drugi ne mogu odbiti.

Ejla ju je pogledala, misleći kako je to neobičan komentar. – Ja ništa ne zahtijevam – rekla je.

– Ti daješ naredbe ovom vuku. On je motiviran da ti ugađa s ljubavlju koju osjeća prema tebi. Ti to ne činiš prijevarom ili ucjenom, ali privlačiš tu ljubav k sebi. I oni koji te vole, vole te iskreno i duboko. Ja to vidim kod tvojih životinja. Ja to vidim kod Džondalara. Njega dobro poznam. On nikada nije nikoga volio na način na koji voli tebe, a nikada ni ne bude. Možda je to zato što ti sebe daješ tako potpuno i otvoreno ili možda imaš Dar kojeg ti je Majka dala da izmamiš ljubav. Uvijek ćeš biti žarko ljubljena, no s Majčinim Darom treba postupati oprezno.

– Zašto ljudi to govore, Zelandona? Zašto bi netko trebao biti zabrinut zbog dara kojeg mu je Majka dala? Zar Njezini darovi nisu dobra stvar?

– Možda zato što su Njezini darovi i previše dobri. Ili zato što su previše jaki. Kako se osjećaš kada ti netko daruje nešto što ima veliku vrijednost?

– Iza me je učila kako darovi stvaraju obveze. Moraš uzvratiti s nečim podjednake vrijednosti – odgovorila je Ejla.

– Što više slušam o tim ljudima koji su te podigli, to ih više poštujem – rekla je Ona Koja Je Prva. – Kada Velika Majka daruje neki Dar, mogla bi očekivati nešto zauzvrat, nešto slične vrijednosti. Kada je dano mnogo, mnogo se može i očekivati, ali kako se može znati što bi to bilo sve dok ne dođe vrijeme za to? Zato su ljudi sumnjičavi. Ponekad su Njezini Darovi preveliki, više nego su ljudi željeli, a ti darovi se ne mogu vratiti. A obilje često ne donosi ništa više sreće nego oskudica.

– Zar čak i previše ljubavi? Upita Ejla.

– Najbolje će ti na to pitanje odgovoriti primjer Džondalara. On je posve sigurno Majčin ljubimac – rekla je žena koju su nekada znali kao Zolenu. – Tako previše voljen i dobio je previše. Bio je tako zgodan i tako dobro građen da nije mogao a da ne privlači pozornost. Čak su mu i oči tako izuzetne boje da se jedva može suzdržati da se ne zuri u njega. Ima prirodnog šarma i privlači ljude, posebice žene... mislim da ne postoji ta žena koja bi mu išta mogla odbiti, pa čak ni sama Majka... a on uživa u tome da usreći ženu. Inteligentan je i izuzetno vješt u kalanju kremena, a uz sve to ima i srce koje brine o drugima, no on brine i previše. I ima previše ljubavi za druge. Čak i ta ljubav prema obradi kamena, prema izradi alata, i to se kod njega pretvorilo u pravu strast. Ali ta silina osjećaja koja ga obuzima prema svemu i svima koje voli, ponekad posve ovlada i s njim i s onima do kojih mu je stalo. On se bori kako bi to držao pod kontrolom, no ponekad mu to ne uspijeva. Ejla, ja nisam sigurna da ti uopće razumiješ koliko su njegovi osjećaji snažni. I svi ti njegovi Darovi nisu ga usrećili, barem ne do sada, jer su uvijek budili više zavisti nego ljubavi.

Ejla je zamišljeno kimnula – Čula sam kako neki ljudi govore kako je Džondalarov brat Tonolan

bio Majčin ljubimac i da je zato otišao tako mlad. Je li on bio izuzetno zgodan i nadaren?

– Nije on bio samo Majčin ljubimac nego svačiji. Tonolan je bio naočit muškarac, ali nije imao tu neodoljivu... dolazim u napast kazati ljepotu, mislim na mušku ljepotu... kao Džondalar, ali imao je tako toplu i otvorenu narav da su ga, ma kamo pošao, ljudi voljeli, podjednako i muškarci i žene. On se znao brzo i prirodno sprijateljiti i nitko se nije ljutio na njega niti mu je zavidio.

Stajale su tako i razgovarale, a Vuk se skutrio kraj Ejlinih nogu. Kada su krenule prema logorskoj vatri, Ejlino je lice još uvijek bilo namršteno dok je razmišljala o donierinim riječima.

– Sada, kad te je Džondalar doveo kući, mnogi muškarci mu još više zavide, a mnoge žene su ljubomorne na tebe jer te on voli – nastavila je Zelandona. – Zato je Marona željela da izgledaš glupo u onoj odjeći. Bila je ljubomorna i zavidjela vam je oboma, jer ste jedno u drugom pronašli sreću. Neki ljudi misle kako ona ima mnogo toga, ali sve što je ona ikada imala bila je ta neobična ljepota, a sama ljepota je jedan od najvarljivijih darova. Ona je neljubazna žena kojoj je stalo do malo toga osim nje same, s vrlo malo prijatelja i bez ijednog pravog talenta. Kada Maronina ljepota izblijedi, ostat će bez ičega a bojim se, kako izgleda, čak i bez djece.

Opet su prešle nekoliko koraka, a onda se Ejla zaustavila i okrenula prema ženi – U zadnje vrijeme nisam viđala Maronu, ni nekoliko dana prije nego što smo krenuli ovamo, niti dok smo bili na putu.

– Vratila se je sa svojom prijateljicom u Petu Špilju i s njima je došla na sabor. Ona je u njihovom logoru – rekla je doniera.

– Ne volim Maronu, ali žalim je ako ne može imati djecu. Iza je znala neke stvari koje su se mogle poduzeti da bi žena postala prijemčivijom za duh čije dijete treba zanijeti – rekla je Ejla.

– Znam ih nekoliko i ja, no ona nikada nije zatražila pomoć, a ako zaista ne može zanijeti onda tu nikakav lijek ne pomaže.

Ejla je čula ton žaljenja u njezinom glasu. I njoj bi, naravno, bilo žao kada ne bi mogla zanijeti. Tada joj nestade one bore i ona se osmjehne – Jesi li znala da čekam dijete? – upitala je.

Zelandona joj uzvrati osmijeh. Njezina nagađanja o Ejli sada su se potvrdila.

– Drago mi je zbog tebe, Ejla. Zna li Džondalar da je vaše sparivanje bilo blagoslovljeno?

– Da, rekla sam mu. Bilo mu je vrlo drago.

– I treba mu biti. Jesi li rekla još kome?

– Samo Martoni i Prolevi i sada tebi.

– Ako to još uvijek nije opće poznata stvar i, ako želiš, mogli bismo svih iznenaditi i na vašem Združivanju objaviti tu dobru vijest. Postoje posebne riječi koje mogu postati dijelom obreda ako je žena već blagoslovljena.

– Mislim da bi mi se to svidjelo – odgovorila je Ejla. – Prestala sam označavati moje vrijeme mjeseca otkad sam prestala krvariti i baš se pitam ne bih li trebala nastaviti stavljati znakove sve dok se dijete ne rodi. Džondalar me je naučio služiti se riječima za brojanje, ali ne znam kako ću brojiti tako daleko.

– Ejla, misliš li da su riječi za brojenje teške?

– Oh ne, ja se rado služim tim riječima – odgovorila je. – Džondalar me je jako iznenadio kada ih je prvi puta koristio. Samo iz onih zareza na štapovima koje sam svake noći urezala, on je znao koliko dugo sam živjela u dolini. Rekao je kako mu je to još bilo olakšano jer sam stavljala posebnu crtu iznad zareza za dane kad je počinjalo moje vrijeme u mjesecu kako bih se mogla za to pripremiti. Činilo mi se da mi je bilo teže loviti u dane kada sam krvarila. Mislim da su me životinje mogle nanjušiti. Nakon nekog vremena sam zapazila uvijek počinjem krvariti kada zalazeći mjesec poprimi izvjestan oblik pa više nisam morala stavljati oznake na štap, no ipak sam ih stavljala.

Zelandona pomisli kako se već počela navikavati na iznenađenja koja je ona iznosila tako ležerno

kao da to nije ništa. Ali označavanje oznakama za brojanje dana kada krvari i povezivanje toga s mjesečevim fazama bilo je zaista i odviše a da bi se netko sam toga dosjetio.

– Ejla, bi li željela naučiti još riječi za brojanje i različite načine kako se možeš s njima poslužiti? – upita je žena. – Na primjer, s njima se možeš koristiti kako bi saznala kada će se promijeniti godišnje doba i prije nego te promjene budu vidljive ili možeš izbrojiti dane do rođenja tvojeg djeteta.

– Da, rado – Ejla se široko nasmiješila. – Kreb me je naučio kako se rade ti znakovi, iako mislim da je bio pomalo nervozan kada me je vidio da to radim. Većina žena u Plemenu, a zapravo i većina muškaraca, nije znala brojiti mnogo dalje od broja tri. Kreb se mogao služiti znakovima za brojanje zato što je bio Mog-ur, ali on nije imao riječi za brojanje.

– Ja ću te naučiti velike brojeve – rekla je Prva. – Mislim da će biti najbolje da imaš djecu sada kad si još mlada. Kada budeš starija, možda ti tada neće biti do toga da se brineš oko sitne djece. Ne zna se što ćeš tada odlučiti.

– Nisam ja baš tako mlada, Zelandona. Mogu izbrojiti devetnaest godina, ukoliko je Iza točno procijenila koliko sam bila stara kada me je pronašla.

– Onda svakako izgledaš mlađa nego što jesi. No to i nije važno. Dobro si započela – rekla je gotovo za sebe i onda u sebi dovršila misao zaključivši da je Ejla vješta iscjeliteljica i neće to morati učiti prije nego postane zelandona.

– Što sam to dobro započela? – zbunjeno upita Ejla.

– Pa... započela si stvarati obitelj, sada kad se život u tebi već začeo – odgovorila je Zelandona. – No nadam se da ne budeš imala previše djece. Ti si dobrog zdravlja, no previše djece može izmoždtiti ženu i učiniti da brže ostari.

Ejla je imala jak utisak da Zelandona ne želi da ona zna što je zapravo mislila i da je brzo rekla nešto drugo. Ima pravo na to, pomislila je. Ima se pravo suzdržati i ne reći što misli, pomislila je, no ipak se pitala što je to bilo.

Dok su prilazile logorskoj vatri sumrak se već spustio i već se je slabije vidjelo. Kad su prišle jarku u kojem je bila vatra, ljudi su ih pozdravili i ponudili im hranu. Ejla osjeti kako je gladna; ovo je bilo radno i dobro ispunjeno poslijepodne. Zelandona je jela s njima i planirala je tu noć prespavati u logoru Devete Špilje i onda se odmah upustila u diskusiju s Martonom i Džoharanom o predstojećem lovu i o Traganju koje će zelandone obaviti. Spomenula je kako će i Ejla u tome sudjelovati, što su oni pak prihvatili kao nešto što je posve prirodno i sasvim u redu, no Ejla se je osjetila malo nelagodno. Nije željela postati jedna od Onih Koji Služe Majci, no činilo se da je okolnosti stalno usmjeravaju na taj put i to joj nije bilo drago.

– Morat ćemo doći tamo ranije. Moram organizirati postavljanje meta i izmjeriti udaljenost – rekao je Džondalar kada je sljedećeg jutra izlazio iz kolibe. Držao je šalicu čaja od mente kojeg mu je Ejla pripremila i počeo žvakati kraj grančice koju mu je ogulila kako bi mu je pripremila za čišćenje zuba.

– Želim najprije pogledati Njisku i Trkača. Jučer sam ih jedva i vidjela. Ti bi sada mogao otići sam i sve pripremiti. Ja ću povesti Vuka sa sobom i kasnije ću ti se pridružiti – rekla je Ejla.

– Nemoj se dugo zadržati. Ljudi će se rano okupiti, a ja bih im zaista želio pokazati što ti možeš učiniti. Jedna je stvar kada ja daleko bacim koplje, a nešto posve drugo kada vide da žena može bacačem baciti koplje dalje nego bilo koji muškarac i to će ih zainteresirati.

– Doći ću čim budem mogla, ali želim očetkati konje i provjeriti Trkačevo oko. Bilo je crveno, kao da je nešto upalo unutra. Možda ću mu to morati malo bolje pogledati.

– Misliš da je dobro? Misliš li da bih i ja trebao poći s tobom? – glas mu je bio pun brige.

– Nije izgledalo tako strašno. Sigurna sam da mu je sasvim dobro i samo želim provjeriti. Ti kreni, a ja ću brzo doći.

Džondalar je kimnuo, trljajući zube grančicom, a onda je čajem isprao usta. Ostatak je popio i osmjehnuo se – Nakon ovoga se uvijek bolje osjećam.

– To te razbudi i daje ti osjećaj da su ti usta čista – rekla je Ejla. Ona mu je svakoga jutra pripremala taj čaj i grančicu, a sada je i sama usvojila taj njegov ritual. – I ja sam to primijetila, posebno kad mi je ujutro mučno.

– Imaš li još uvijek te jutarnje mučnine?

– Ne, više ne, ali opazila sam kako mi trbuh raste.

Nasmijao se – Sviđa mi se taj tvoj trbuščić koji raste – rekao je obgrlivši je i stavljajući joj ruku na trbuh, – a posebno mi se sviđa ono što je u njemu.

Uzvratila mu je osmijehom – I meni – rekla je.

Toplo ju je poljubio – Mislim da mi nedostaje onaj dio našeg putovanja kada smo se mogli zaustaviti i dijeliti Užitke bilo kada kad smo to poželjeli. Sada mi se čini da stalno imamo neke obveze i ne možemo raditi ono što želimo onda kada želimo. – Pogladio joj je vrat i njezine pune, oble grudi pa je opet poljubio. – Možda i ne moram doći tako rano na bacalište za koplja – rekao je nekim promuklim glasom.

– Moraš, moraš – nasmijala se. – Ali ako želiš ostati...

– Ne, imaš pravo, ali potražit ću ja tebe kasnije.

Džondalar je krenuo prema središnjem logorištu, a Ejla se vratila u kolibu. Kad je opet izašla imala je naprtnjaču, onu s tobolcem za koplja i za bacač, u koju je složila neke stvari. Zviždukom je pozvala Vuka i pošla uzvodno uz potok. Oba su konja znala da ona dolazi i krenuli su joj u susret onoliko koliko im je to dopuštala užad kojom su bili vezani. Opazila je kako se ta užad zaplela u vegetaciju. Uz onu dugačku travu koja se obmotala oko užadi, Njiska je u svom užetu imala upetljan jedan cijeli sasušen grm, a Trkač je sa svojim užetom iščupao dosta raslinja zajedno s korijenom. Možda bi obor bio mnogo bolji od ove užadi, pomislila je.

Ejla ih je oslobodila i ulara i užadi i dok je to radila pogledala Trkačevo oko. Bilo je malo crveno, ali inače je izgledalo sasvim dobro. Trkač i Vuk su dodirivali gubicama i, sretan što se riješio užeta koje ga je ograničavalo u kretanju, Trkač počne trčati u širokim krugovima, a Vuk je jurio za njim. Ejla je počela četkati Njisku i kad se ponovo okrenula vidjela je kako sada Trkač bježi za Vukom, a kad je ponovo pogledala Vuk je lovio Trkača. Nakratko je prestala češljati dlaku kako bi ih promatrala. Kad se je Vuk približio Trkaču, mladi pastuh bi zapravo usporio i pustio Vuka ispred sebe, a kad su opet optrčali puni krug, Vuk bi usporio i puštao Trkača da ga pretekne.

Najprije je pomislila kako se to njoj samo čini i da oni to ne rade namjerno, no kad ih je nastavila promatrati vrlo brzo je postalo posve očito da oni igraju neku igru i uživaju u njoj. Oba su mlada mužjaka bili tako puni života i energije pa su pronašli način kako će to istrčati iz sebe i pritom se i zabaviti. Ejla se osmjehnula i odmahnula glavom žaleći što sad tu nema Džondalara, a onda se vratila četkanju kobile. I na Njiski se već mogla opaziti trudnoća, ali činilo se da je izvrsnog zdravlja.

Kad je završila četkanje svog konja vidjela je kako Trkač mirno pase, a Vuka nije bilo nigdje na vidiku. Otišao u izviđanje, pomislila je. Zazviždala je onu određenu melodiju kojom je Džondalar dozivao svog konja. Trkač je podigao pogled i pošao prema njoj. Gotovo je došao do nje, kad se opet začuo isti zvižduk. I žena i konj su sad pogledom tražili zviždača. Ejla je pomislila kako je to Džondalar koji se zbog nečega morao vratiti, no onda je vidjela kako iz tog smjera dolazi neki dječak.

Nije ga poznavala pa se čudila što on tu traži i zašto je tako točno oponašao baš taj zvižduk. Kad se primakao, pomislila je kako mu je možda devet ili deset godina, a onda je vidjela i kako mu je jedna

ruka malo zakržljala i kraća od druge i da visi na neki čudan način, kao da dječak nema punu kontrolu nad njom. Taj ju je dječak podsjetio na Kreba kojem je, još dok je bio dječak, jedna ruka bila amputirana u laktu i ona zbog te pomisli osjeti simpatiju prema dječaku.

– Jesi li ti fućkao?

– Da.

– Zašto si baš tako? – upitala je Ejla.

– Nikada nisam čuo takav zviždük. Želio sam provjeriti mogu li to ponoviti.

– Možeš. Tražiš li tu nekoga?

– Ne.

– Što si ovdje radio?

– Samo sam gledao. Netko mi je rekao da su tu konji, ali nisam znao da se tu itko ulogorio. To mi nije rekao. Svi drugi su kod Srednjeg potoka.

– Mi smo tek nedavno stigli. Kako dugo si ti već ovdje?

– Tu sam se rodio.

– Oh, onda to znači da pripadaš Devetnaestoj Špilji?

– Da. A zašto ti tako smiješno govoriš?

– Jer se ja nisam tu rodila. Dolazim izdaleka. Ranije sam se zvala Ejla iz Lavljeg logora Mamutovaca, a sada sam Ejla iz Devete Špilje Zelandonaca – odgovorila je i prišla mu, ispruživši ruke u onoj kretnji uobičajenoj za formalno upoznavanje.

Bio je malo nervozan jer nije mogao dobro baratati onom djelomično oduzetom rukom. Ejla je uzela obje njegove ruke u svoje, kao da je sve savršeno normalno, no zamijetila je da mu je ta ruka manja i malformirana, a tri mala prsta bila su srasla s onim do njih. Za trenutak je zadržala njegove ruke u svojima i osmjehnula se.

Tada, kao da se upravo sada toga sjetio, dječak je rekao – Ja sam Lanidar iz Devetnaeste Špilje Zelandonaca. – Činilo se da će na tome i ostati, a onda je dodao – Devetnaesta Špilja želi ti izraziti dobrodošlicu na Ljetni sabor, Ejlo iz Devete Špilje Zelandonaca.

– Jako dobro fućkaš. Tvoj je zviždük bio jako dobra imitacija mojeg. Voliš li fućkati? – upitala je, pustivši mu ruke.

– Mislim da volim.

– Mogu li te zamoliti da više ne ponavljaš onaj zviždük.

– Zašto?

– Ja se koristim tim zviždukom kada zovem konja, ovog ovdje, pastuha. Ako ti budeš tako zviždao pomislit će da ga zoveš i to će ga zbuniti – objasnila je. – Ako voliš zviždati, mogu te naučiti zviždati neke druge stvari.

– Kakve?

Ejla se osvrnula i spazila na grani obližnjeg drveta sjenicu koja je upravo cvrkutala. Malo ju je slušala, a onda je ponovila cvrkut. Dječak je bio zapanjen, a ptica je na trenutak ušutjela pa onda opet nastavila cvrkutati. Ejla je ponovila cvrkut. Ptičica crne glave odgovori, pogledavajući oko sebe.

– Kako to radiš? – upita dječak

– Naučit ću te ako želiš. Ti bi to mogao naučiti kad tako dobro zviždiš.

– Znaš li oponašati još neku pticu?

– Da

– Koju?

– Koju god želiš.

– Možeš li oponašati ševu?

Ejla na trenutak sklopi oči, a onda odzviždi niz tonova koji su zvučali upravo kao ševa.

– Možeš li me zaista to naučiti? – upita dječak, gledajući je zadivljeno.

– Ako zaista budeš želio naučiti.

– Kako si ti to naučila?

– Vježbala sam. Ako si dovoljno strpljiv, ponekad će ti ptica doletjeti dok budeš uvježbavao njezin pjev – odgovorila je. Prisjetila se vremena kada je živjela sama u dolini i učila oponašati pjev ptica. Kad ih je počela hraniti, nekoliko ih je uvijek dolazilo na njen poziv i jelo joj iz ruke.

– Znaš li zviždati još nešto osim ptičjeg pjeva? – upita dječak, sada potpuno zaokupljen ovom čudnom ženom koja je tako smiješno govorila, a tako dobro fućkala.

Ejla se malo zamisli, a onda, možda zato što ju je dječak podsjetio na Kreba, počne zviždati čudesnu melodiju koja je zvučala kao da svira na flauti. Dječak je mnogo puta čuo flautu, no nikada nešto poput ovoga. To je bio zvuk flaute kako ju je svirao mog-ur na Plemenskom okupljanju na kojem je bila s Brunovim plemenom. Lanidar ju je sada slušao sve dok nije prestala.

– Nikada nisam čuo takvo zviždanje.

– Sviđa ti se? – upitala je

– Da, ali bilo me pomalo i strah. Zvučalo je kao da dolazi izdaleka.

– I došlo je – rekla je, a onda zazviždala kratak zvižduk koji je imao neki prizvuk poziva. Uskoro se kroz visoku travu približavao Vuk.

– Pa to je vuk! – prestrašeno reče dječak.

– Ne boj se, on je moj prijatelj. Jučer sam s njim prošla kroz glavni logor. Mislila sam da znaš da je on tu zajedno s konjima.

Dječak se smirio, no još uvijek je široko rastvorenih očiju promatrao Vuka. – Jučer sam išao s mojom mamom brati kupine. Nitko mi nije ni rekao da ste tu. Samo su rekli da su na Gornjoj livadi neki konji – rekao je Lanidar. – Svi su samo govorili o nekoj stvari koja se zove bacač koplja i koju neki čovjek želi pokazati. Ja baš nisam dobar u bacanju koplja pa sam odlučio umjesto toga pogledati konje.

Ejla se upitala ne događa li se sve ovo s nekom svrhom. Zaključila je kako dječak njegova uzrasta vjerojatno vodi samotan život ako odlazi s majkom brati kupine. Pomislila je kako dječak s deformiranom rukom, koji ne može bacati koplje, vjerojatno ima malo prijatelja i da mu se drugi dječaci sigurno rugaju. Ali jedna ruka mu je posve dobra. Mogao bi naučiti bacati koplje, posebno ako bi se služio bacačem.

– Zašto nisi baš tako dobar u bacanju koplja? – upitala ga je.

– Zar ne vidiš? – ispružio je deformiranu ruku i pogledao je gotovo s gađenjem.

– Ali imaš drugu ruku koja ti je posve dobra.

– S drugom rukom svi uvijek drže rezervna koplja. A osim toga, nikada me nitko nije htio naučiti kako se baca. Rekli su da ionako nikada ne bih pogodio metu.

– A što kaže muškarac tvog ognjišta?

– Ja živim s majkom i njezinom majkom. Ranije je u ognjištu bio muškarac, mama mi ga je pokazala, ali on ju je već davno napustio i ne želi sa mnom imati posla. Nije mu se svidjelo kada sam ga htio posjetiti. Izgledao je kao da ga je stid. Ponekad bi poneki muškarac došao i neko vrijeme živio s nama, ali nitko od njih se nije mnogo bavio sa mnom.

– Bi li htio vidjeti taj bacač koplja? Imam jednog uza se.

– Gdje si ga dobila?

– Poznam tog čovjeka koji ga je napravio. To je muškarac s kojim ću se združiti. Čim tu sada završim s konjima ići ću tamo i pomoći mu pokazati bacač.

– Mislim da bih mogao pogledati kako izgleda – rekao je dječak.

Njena naprtnjača je bila na tlu u blizini. Izvadila je bacač i nekoliko kopalja i vratila se.

– To ti radi ovako – rekla je, vadeći koplje i stavljajući ga na čudnu spravu. Pripazila je da onu rupu pri dnu koplja zakvači za kuku na stražnjoj strani bacača, a onda je provukla prste kroz omče s prednje strane. Pogledala je niz polje i odapela koplje.

– Otišlo je strašno daleko! – rekao je Lanidar – Mislim da nikada nisam vidio da bi neki muškarac bacio tako daleko.

– Vjerojatno i nije. Upravo to je ono što čini bacač tako dobrim lovačkim oružjem. Mislim da bi i ti mogao s njim baciti koplje. Dođi, pokazat ću ti kako ga trebaš držati.

Ejla je uočila da bacač nije rađen za nekoga Lanidarovog uzrasta, no mogao je poslužiti. Kako mu je desna ruka bila deformirana, to ga je prisililo razviti lijevu. Bilo je nevažno bi li i inače bio ljevak jer sada je to svakako bio. Nije se sada bavila nišanjenjem nego mu je pokazala kako mora napeti koplje. Onda mu je dala bacač. Koplje je poletjelo visoko, ali i prilično daleko, a dječak se presretno osmjehnuo.

– Ja sam ga bacio. Gledaj kako daleko je otišlo! – gotovo je vikao. – Može li s tim zaista nešto i pogoditi?

– Ako vježbaš, može – odgovorila je uz osmijeh. Ogledavala se po polju, no nije vidjela ništa što bi moglo poslužiti kao meta. Okrenula se Vuku koji je ležao na trbuhu i podignute glave sve to promatrao. – Vuče, idi i pronađi mi nešto – rekla je, a znak koji mu je pokazala govorio mu je više nego riječi.

Skočio je i potrčao u duboku travu livade koja je mijenjala boju iz zelene u zlatnu. Polako je pošla za njim, a dječak ju je slijedio. Uskoro je vidjela kako se trava pred njom pomakla i krajem oka spazila krupnog zeca kako bježi ispred vuka. Držala je bacač spreman i kad je vidjela mjesto za koje je pretpostavila da bi se zec tu mogao pojaviti, odapela je malo koplje. Koplje je pogodilo svoju metu i zabilo se u tlo, a vuk je stajao iznad njega i gledao je.

– Ja želim ovog, Vuče. Idi pa si sam ulovi svojega – rekla je mesožderu, ponovo mu istovremeno pokazujući i znakovima. No dječak nije spazio te znakove i bio je potpuno zadivljen gledajući kako vuk poslušno radi sve što mu ona kaže. Ona je uzela zeca i pošla prema konjima.

– Trebao bi poći tamo i pogledati kako će taj čovjek ljudima pokazati gađanje bacačem kojeg je napravio. Mislim, Lanidare da će te to zanimati, a uopće nije važno to što inače ne znaš bacati koplje. Nitko od tih ljudi tamo ne zna kako se treba služiti bacačem. Svi će morati učiti od samog početka. Ako me hoćeš malo pričekati ići ću tamo zajedno s tobom.

Lanidar ju je promatrao dok je češljala pastuha. – Nikada nisam vidio konja takve smeđe boje. Većina ih je iste boje kao ova kobila.

– Znam, – rekla je Ejla – ali daleko na istoku, iza mjesta gdje završava Velika Majka Rijeka koja izvire s druge strane ledenjaka, tamo ima i nekih konja koji su smeđi poput ovoga. Ovi konji su tamo živjeli.

Uskoro se i Vuk vratio. Pronašao si je mjesto, malo kružio oko njega, a onda je, još silno zadihan, legao na trbuh i promatrao ih.

– Zašto ove životinje prilaze k tebi, dopuštaju ti da ih diraš i rade ono što im kažeš? – pitao je Lanidar. – Nikada nisam vidio da životinje to rade.

– One su moji prijatelji. Kada sam lovila, majka kobile je upala u zamku. Nisam ni znala da je imala ždrijebe sve dok ga nisam vidjela. I čopor hijena je ugledao to ždrijebe, a ja ne znam zašto sam ih otjerala. Ždrijebe ne bi preživjelo samo pa kad sam ga već spasila onda sam ga i othranila. Mislim da je ona odrasla vjerujući da sam joj ja mama. Kasnije smo se sprijateljile i naučile kako ćemo

jedna drugu razumijeti. Ona radi ono što joj kažem zato što to želi. Nazvala sam je Njiska – rekla je, ali način na koji je to izgovorila bio je savršena imitacija konjskog njiska. Tamo na livadi, kobila je podigla glavu i pogledala prema Ejli.

– To si bila ti! Kako to napraviš? – upita Lanidar.

– Pozorno slušam i vježbam. To je njezino pravo ime. Većina ljudi samo kaže Njiska jer to tako bolje razumiju, ali to nije onako kako sam ja rekla kada sam joj dala ime. Ovaj pastuh je njezin sin. I Ja i Džondalar smo vidjeli kada se on rodio. Džondalar mu je kasnije dao ime Trkač.

– Trkač može značiti nekoga tko voli brzo ići ili nekoga tko voli biti ispred svih drugih – rekao je dječak.

– To mi je i Džondalar rekao. On ga je tako nazvao jer Trkač voli trčati i ići naprijed, osim kad ga vežem užetom. Onda hoda iza svoje majke – rekla je Ejla i nastavila timariti konja.

– A što je bilo s vukom?

– Slična stvar. I njega sam othranila. Ubila sam mu majku jer mi je ukrala hermelina iz stupica koje sam postavila. Nisam znala da ima štene. Slijedila sam je do njezinog brloga. Bila je usamljen vuk i okotila se izvan sezone, a kako nije bilo drugih vukova koji bi joj pomogli othraniti leglo, svi mali su uginuli osim ovoga. Njega sam izvadila iz tog brloga kad je bio još tako malen da je tek progledao. Odrastao je uz djecu Mamutovaca i misli da su ljudi njegov čopor.

– Kako si ga ono zvala?

– Vuk. Tako se na mamutovskom jeziku kaže vuk. Hoćeš li se upoznati s njim?

– Kako to misliš ‘upoznati s njim’? Kako se možeš upoznati s vukom?

– Dođi pa ću ti pokazati – rekla je Ejla. Oprezno je prišao. – Sada mi daj svoju ruku pa ćemo dopustiti Vuku da je onjuši i tako se privikne na tvoj miris. Onda mu možeš protrljati dlaku.

Lanidar je oklijevao pružiti onu svoju zdravu ruku tako blizu vučjoj gubici, no ipak ju je polako ispružio. Ejla ju je prinijela bliže Vukovom nosu. On ju je onjušio i onda liznuo.

– To škaklja! – dječak se nervozno nasmijao.

– Možeš mu dotaknuti glavu, a on voli kad ga se češka – rekla je Ejla, pokazujući mu kako će to učiniti. Dječak je dotakao životinju i oduševljeno se osmjehnuo, ali je podigao pogled kad je pastuh zarzao.

– Mislim da bi i Trkač htio malo pozornosti. Bi li htio i njega pogladiti?

– Mogu li? – upita Lanidar.

– Trkaču, dođi ovamo – rekla je Ejla, istovremeno mu pokazujući znak. Tamnosmeđi pastuh crne grive i repa je ponovo zarzao, napravio nekoliko koraka prema ženi i dječaku i spustio glavu prema malome pa se dječak brzo odmaknuo. Ovo možda i nije bio opasni mesožder s gubicom punom oštrih zuba, no to nije značilo i da je bezopasan. Ejla je posegnula rukom u naprtnjaču pokraj svojih nogu.

– Nemoj raditi nagle pokrete i pusti da te i on onjuši. To je način na koji te životinje upoznaju, a onda ga možeš potapšati po nozdrvama ili sa strane po licu.

Dječak je učinio kako mu je rekla. – Kako mu je nos mekan! – rekao je Lanidar. Odjednom se, niotkuda, tu stvorila i Njiska, gurajući Trkača u stranu. Dječak se prestrašio. Ejla ju je bila vidjela kako im prilazi, željna vidjeti što se tu događa.

– I Njiska voli kad joj se posveti malo pozornosti – rekla je Ejla. – Konji su vrlo radoznali i vole kada ih se primijeti. Hoćeš li ih hraniti? – Kimnuo je. Otvorila je svoj dlan na kojem su bila dva bijela korijena za koje je znala da ih konji vole. Bila je to svježa mlada divlja mrkva.

– Je li tvoja desna ruka dovoljno jaka da u njoj možeš nešto držati? – pitala je.

– Da.

– Onda ih možeš oboje istovremeno hraniti. Oni postanu ljubomorni ako jednome daš, a drugome

ne, pa bi Njiska odgurnula Trkača. Ona mu je mama i on je mora slušati.

– Zar i konji moraju slušati mamu?

– Da, i konji.

Ustala je i uzela ulare za koje je bila privezana užad – Mislim da moramo krenuti, Lanidare. Džondalar me očekuje. Konje ću ponovo vezati. Radije ih ne bih, ali tako će biti sigurniji. Ne želim da tuda slobodno lutaju sve dok svi ljudi na Ljetnom saboru ne budu znali da ovo nisu konji koje se može loviti. Razmišljala sam kako bi im možda bilo bolje da su u ograđenom prostoru nego ovako vezani jer se užad spetlja oko grmlja i trave.

Grm omotan Trkačevim užetom bio je tako spetljan da ga je spustila i pošla prema naprtnjači kako bi izvadila malenu sjekiru koju joj je Džondalar bio napravio. Pronašla ju je na dnu naprtnjače, sasjekla spetljane grane i oslobodila užad. Svezala je konje i pokupila naprtnjaču i onog zeca kojeg će dati nekome koga bude vidjela da radi u blizini logora Devete Špilje. Onda je pogledala dječaka – Ako te naučim oponašati zvižduk ptica i druge zvižduke, Lanidare, hoćeš li i ti meni učiniti nešto?

– Što?

– Ponekad me nema tu po cijeli dan. Bi li, dok me nema, htio ponekad doći ovamo i provjeriti je li s konjima sve u redu. Tada bi ih mogao zvati onim zviždukom. Vidjeti da se užad nije spetljala i konjima posvetiti malo pozornosti. Oni vole društvo. Ako bi bilo nekih problema, samo me potraži. Misliš li da bi to mogao učiniti?

Dječak je jedva mogao vjerovati da to traži od njega. Nikada ne bi ni sanjao da bi mogla to od njega tražiti. – Smijem li ih i hraniti? Svidjelo mi se kad su mi odjednom jeli iz obje ruke.

– Naravno. Uvijek možeš ubrati malo svježe zelene trave, a oni jako vole i te divlje mrkve i još neko korijenje koje ti mogu pokazati. Sada moram ići. Hoćeš li ići sa mnom gledati Džondalara i njegov bacač?

– Da – rekao je.

Ejla se s dječakom vratila u logor usput oponašajući nekoliko ptičjih zvižduka.

Kad su Ejla, Vuk i Lanidar stigli do mjesta pretvorenog u bacalište za koplje, Ejla se iznenadila kad je uz Džondalarov bacač vidjela još nekoliko komada tog lovačkog oružja. Neki od onih ljudi koji su već ranije vidjeli Džondalarov prikaz bacača napravili su svoje vlastite verzije tog oružja i sada su, s različitim rezultatima, pokazivali njegovu uspješnost. Džondalar ju je spazio kako dolazi i izgledalo je da mu je laknulo. Pošao joj je u susret.

– Što te je toliko zadržalo? – rekao je odmah. – Nakon što smo im pokazali, nekoliko je ljudi pokušalo napraviti svoj bacač, ali znaš i sama koliko je vježbe potrebno da bi se postigla preciznost. Zasad sam ja jedini koji je uspio pogoditi ono što sam gađao i bojim se da su ljudi već počeli misliti kako je moja vještina tek puka sreća i da s tom spravom nitko drugi nikada neće ništa pogoditi. Nisam im htio tebe spominjati. Mislio sam da će ostaviti bolji utisak ako im sama pokažeš svoju vještinu. Drago mi je da si konačno došla.

– Timarila sam konje... Trkačevo oko je u redu... i pustila sam ih da se malo istrče – objasnila je. – Mislim da bismo trebali razmisliti o nečemu osim te užadi koja se stalno petlja. Možda bismo mogli napraviti mali obor ili bilo kakvu ogradu. Zamolila sam Lanidara da ponekad svrati do njih kada mi nismo u logoru. On se susreo s konjima i svidio im se.

– Tko je Lanidar? – pomalo nestrpljivo upita Džondalar. Ona pokaže dječaka koji je stajao uz nju i pomalo se krio iza nje, gledajući gore u tog visokog čovjeka koji je djelovao ljutito, a to ga je prestrašilo. – Džondalare, ovo je Lanidar iz Devetnaeste Špilje. Netko mu je rekao da su tamo u polju gdje smo mi podigli logor konji, pa ih je došao vidjeti.

Džondalar se nije obazirao, još je uvijek mislio na demonstraciju bacača koja se nije odvijala

onako dobro kako se on nadao i tek tada je spazio dječakovu deformiranu ruku i zabrinut izraz na Ejlinom licu. Pokušavala mu je nešto reći i to je, vjerojatno, bilo u vezi s tim dječakom.

– Mislim da bi nam on mogao biti od velike pomoći – rekla je. – Čak je naučio i zvižduk kojim mi pozivamo konje, no obećao je da se neće njime koristiti bez dobrog razloga.

– Drago mi je što to čujem – rekao je Džondalar obrativši sada pozornost na dijete – i siguran sam da će nam takva pomoć dobro doći. – Lanidar se malo opustio, a Ejla se osmjehnula Džondalaru.

– I Lanidar je došao vidjeti demonstraciju bacača. Kakve ste mete postavili? – pitala je Ejla idući prema okupljenim ljudima, većinom muškarcima, koji su ih gledali. Neki od njih izgledali su kao da su već bili spremni otići.

– Crtež srne na koži s kojom je omotana hrpa trave.

Dok su još prilazili, Ejla je imala spreman bacač i čim je ugledala metu nanišanila je i opalila. Tup udarac koji se čuo svih je iznenadio, nisu očekivali da će žena tako brzo opaliti. Izvela je to još nekoliko puta, ali nepokretne mete su već djelovale posve obično i mada je koplje letjelo dalje negoli je ikada itko vidio da ga žena može izbaciti, oni su već vidjeli kako je Džondalar to nekoliko puta učinio. Sada to više nije bilo ništa izuzetno.

Činilo se da je dječak to shvatio. Hodao je uz nju, ne znajući želi li ona da on ode ili ostane. – Zašto ne kažeš vuku da ti nađe nekog zeca ili nešto? – upitao ju je.

Žena mu se osmjehnula i dala neprimjetan znak vuku. Cijelo je ovo područje bilo dobro utabano nogama okupljenih ljudi i nije baš bilo vjerojatno da se tu zadržala još ikakva životinja, no ako je takva postojala, Vuk će je sigurno pronaći. Pomalo prestrašeni, neki ljudi su opazili kako je Vuk naglo pobjegao od Ejle. Već su se polako počeli privikavati na to da tog mesoždera viđaju uz Ejlu, ali ovo bježanje od nje bilo je nešto posve novo.

Još prije nego je Ejla došla, neki je čovjek upitao Džondalara koliko daleko može izbaciti koplje s nekim od tih bacača, no ovaj mu je odgovorio da je već bacio sva koplja i mora ih donijeti nazad pa tek onda može ponovo bacati. Džondalar i grupica ljudi su sada upravo bili pošli po ta koplja, kada je Ejla po položaju Vukovog tijela otkrila da je nešto pronašao. Najednom je, na padini iznad bacališta, iz šumarka se u nebo vinuo bučan tetrijeb. Ejla je već čekala sa spremnim laganim kopljem u bacaču.

Izbacila je koplje onom brzinom koju je već tako uvježbala da je bila gotovo instinktivna. Pogođena ptica ispusti krik zbog kojeg su se ljudi okrenuli kako bi vidjeli o čemu se radi. Gledali su pticu kako pada. Odjednom je opet poraslo zanimanje za to oružje.

– Koliko daleko ona može baciti? – pitao je onaj čovjek koji se već ranije raspitivao za maksimalne domete.

– Pitaj nju – odgovorio mu je Džondalar.

– Misliš samo dobaciti ili i pogoditi metu? – upita Ejla.

– Oboje.

– Ako želiš samo vidjeti kako daleko može koplje odletjeti, onda imam bolju ideju – rekla je pa se okrenula k dječaku. – Lanidare, hoćeš li im pokazati kako daleko možeš izbaciti koplje?

On se malo stidljivo ogledavao, no znala je da on nije oklijevao pitati i odgovarati na pitanja ni kad ju je prvi puta vidio i vjerovala je da ga ni nazočnost ovih ljudi neće zbuniti. Pogledao ju je i kimnuo.

– Misliš da ćeš se sjetiti kako si prije izbacio koplje? – Opet je kimnuo.

Dala mu je bacač i onakvo lagano koplje... još su joj samo dva preostala. Bio je malo nespretan dok je s onom rukom pripremao koplje za izbačaj, no uspio je to učiniti bez ičije pomoći. Tada je stao posred vježbališta, povukao zdravom lijevom rukom koplje unazad i ispalio ga onako kako je to i ranije učinio, puštajući da se stražnji kraj bacača odigne i time dade koplju dodatnu silu kojom će

postići veću daljinu. Koplje je preletjelo manje od pola one udaljenosti na koju su odletjela Džondalarova i Ejlina koplja, no to je još uvijek bilo mnogo dalje nego bi itko očekivalo da bi dječak mogao baciti, posebno dječak s njegovom manom.

Sada se tu naguralo još više ljudi i činilo se da se više nikome ne odlazi. Sada se opet javio onaj koji je tražio to bacanje. Pogledao je dječaka i vidio ukrase na njegovoj tuniki i malenu ogrlicu oko vrata pa se iznenadio – Ovaj dječak nije iz Devete nego iz Devetnaeste Špilje. A vi ste tek stigli ovamo. Kada je on naučio služiti se s tom spravom?

– Jutros – odgovorila je Ejla.

– Tako daleko baca koplje, a to je tek danas naučio?

Ejla je kimnula.

– Da. Naravno, nije još naučio kako će pogoditi ono što gađa, no to će doći s vremenom i vježbanjem. – Pogledala je maloga. Dječakov osmjeh je bio tako pun ponosa da se i sama morala osmjehnuti. Vratio joj je bacač i ona na njega stavi lako koplje pa opali svom snagom. Ljudi su promatrali kako leti visoko i pada daleko iza onih meta koje je Džondalar postavio. Svi su bili toliko zauzeti promatranjem tog koplja da nisu ni opazili da je uzela i drugo. Čulo se kako je ono udarilo u jednu od meta pa su neki ljudi okrenuli glave i iznenadili se vidjevši dugačko koplje zabodeno u vrat nacrtane srne.

Začuo se žamor, a kad je pogledala Džondalara vidjela je da je njegov osmijeh onako širok kakav je bio Lanidarev. Ljudi su se natisnuli oko njih želeći pogledati to novo oružje, a neki su ga i sami željeli isprobati. No kada su se htjeli koristiti i njezinim poslala ih je k Džondalaru, izgovarajući se kako mora ići potražiti Vuka. Otkrila je kako joj nije teško ponekad ponuditi nekom svoje oružje, ali da joj baš i nije drago kad je ljudi traže da im ga dade i ta njezina reakcija ju je iznenadila. Nikada nije imala mnogo toga što bi mogla smatrati svojim vlasništvom.

Malo se zabrinula za Vuka i otišla ga je potražiti. Našla ga je na obronku kako sjedi pokraj Folare i Martone. Djevojka je vidjela da ona gleda u njihovom smjeru pa je u zrak podigla onog tetrijeba. Ejla je pošla prema njima.

Kada je napustila polje s metama, prišla joj je neka žena, a onda je vidjela da uz nju, no držeći se malo otraga, stoji Lanidar.

– Ja sam Mardena iz Devetnaeste Špilje Zelandonaca – rekla je žena, pružajući obje ruke za pozdrav. – Ove godine smo mi domaćini sabora. U ime majke, želim ti dobrodošlicu na Ljetni sabor. – Bila je to sitna i mršava žena. Ejla je lako mogla vidjeti sličnost s Lanidarom.

– Ja sam Ejla iz Devete špilje Zelandonaca, ranije sam pripadala Lavljem logoru Mamutovaca. U ime Doni, Velike Majke Zemlje, znane i kao Muta, pozdravljam te – odgovori Ejla.

– Ja sam Lanidarova mati.

– To sam i mislila. Slični ste si.

Opazila je Ejlin jak naglasak i to ju je malo odbijalo.

– Htjela sam te upitati kako si upoznala mojeg sina. To sam pitala i njega, no on ponekad jednostavno drži jezik za zubima – rekla je Lanidarova majka pomalo ljutito.

– Dječaci znaju biti takvi – Ejla se osmjehnula. – Netko mu je rekao da su u našem logoru konji. Došao ih je vidjeti. Ja sam slučajno naišla.

– Nadam se da te nije gnjavio.

– Ne, nimalo. Zapravo, on bi mi mogao biti od pomoći. Nastojim konje držati po strani i to zbog njihove sigurnosti, dok se svi ne priviknu na njih i budu znali da to nisu konji koje se može loviti. Namjeravam za njih sagraditi obor, no nisam još imala vremena pa ih, za sada, držim samo vezane dugom užadi za drvo. To uže im se vuče po tlu i zakvači se za trave i grmlje pa se konji više ne mogu

kretati. Zamolila sam Lanidara da ih ponekad pogleda kada mene ne bude bilo tamo pa da mi javi ako se pojavio neki problem. Htjela bih samo biti sigurna da im je dobro – rekla je Ejla.

– On je samo dječak, a ti konji su krupni, zar ne?

– Da, jesu, i ako im je tijesno ili se nađu u nepoznatoj situaciji, ponekad se prestraše. Tada se znaju propinjati i ritati, no Lanidara su vrlo dobro prihvatili. Oni su vrlo nježni prema djeci i prema ljudima koje poznaju. Možeš sama otići tamo i uvjeriti se. No ako bi ti smetalo da mali odlazi tamo, pronaći ću nekog drugog – rekla je Ejla.

– Nemoj odbiti, majko! – molio je Lanidar i brzo dodao – Ja to želim raditi. Ona mi dopušta da ih diram, i jeli su mi iz ruke, iz obje ruke! Ona mi je pokazala i kako se bacačem baca koplje. Svi dječaci bacaju koplje, a ja ga nikada prije nisam bacio.

Mardena je znala koliko njezin sin žudi za tim da bude poput ostalih dječaka, no osjećala je kako on mora naučiti da to nikada neće biti. Boljelo ju je kad ju je nakon Lanidarovog rođenja napustio muškarac s kojim se združila. Bila je sigurna da se on stidi djeteta i mislila je kako svi osjećaju isto što i on. Uz taj hendikep s rukom, Lanidar je bio za svoje godine i vrlo sitan pa ga je pokušavala zaštititi. Bacač koplja njoj nije značio ništa. Došla je to gledati samo zato što su išli i svi drugi i jer je mislila da bi Lanidar to rado vidio. No kad ga je potražila, nigdje ga nije bilo. Nitko nije bio više iznenađen nego Lanidarova mati kad je ta strankinja pozvala upravo njega da pokaže kako se koristi to novo oružje i morala je saznati kako ga je Ejla upoznala.

Ejla je mogla vidjeti kako ona oklijeva – Ako nemaš nekog važnog posla, dođi sutra ujutro s Lanidarom u logor Devete Špilje. Tako ćeš moći vidjeti dječaka s konjima i sama procijeniti – predložila je.

– Majko, ja to mogu. Znam da to mogu – molio je Lanidar.

Moram razmisliti o tome – rekla je Mardena. – Moj sin nije kao ostali dječaci. On ne može raditi sve što oni mogu.

Ejla je pogledala ženu.

– Nisam sigurna da sam te razumjela.

– Sigurno si vidjela kako ga njegova ruka ograničava – rekla je žena.

– Ponešto, ali mnogi ljudi nauče nadvladati takvu vrst ograničenja.

– Koliko će toga moći nadvladati? Sigurno znaš da nikada neće biti lovac i da ne može svojim rukama izrađivati predmete. To ne ostavlja mnogo prostora – rekla je Mardena.

– Zašto ne bi mogao biti lovac ili naučio izrađivati predmete? – upita Ejla. – Inteligentan je. Ima dobar vid. Ima jednu savršeno dobru ruku, a u nekoj mjeri se može poslužiti i drugom. Može hodati, čak i trčati. Vidjela sam kako su bili nadvladani daleko veći problemi nego što je njegov. Treba samo nekoga tko će ga podučiti.

– Tko bi ga podučavao? – rekla je Mardena. – Čak ni muškarac njegovog ognjišta to nije htio.

Ejli se učini da je počela shvaćati – Ja ću ga vrlo rado podučavati, a mislim da će i Džondalar rado pomoći. Lanidarova lijeva ruka je jaka. Mogao bi naučiti kako će njome kompenzirati slabost desnice ili, točnije rečeno, uravnotežiti to, no sigurna sam da može naučiti bacati koplje, posebno ako se bude koristio bacačem.

– Zašto biste se vi gnjavili s tim? Mi ne živimo u vašoj Špilji. Vi ga čak i ne poznate – rekla je žena.

Ejla nije mislila da bi joj žena povjerovala kada bi joj rekla da bi to učinila jer joj se dječak svidio premda ga je tek upoznala. – Mislim da svi imamo obvezu naučiti djecu svemu onome što možemo, – rekla je – a ja sam upravo postala Zelandonka. Moram dati neki doprinos mojem novom narodu, nešto čime ću pokazati da nešto vrijedim. Osim toga, ako mi bude pomagao oko konja zadužit će me, a ja bih mu htjela to nečim uzvratiti. Tako sam odgajana.

– Čak ako bi ga ti i pokušala podučavati, što ako ne bude mogao naučiti loviti? Ne bih željela da njegove nade nerealno porastu i onda se razočara.

– Mardena, on mora naučiti neke vještine. Što će biti kada odraste, a ti budeš previše stara da bi ga mogla štititi? Sigurno ne želiš da on bude Zelandoncima na teret. To ne želim niti ja, ma gdje on živio.

– On zna sakupljati sa ženama hranu.

– Da, i to je vrijedan doprinos, ali morao bi naučiti još neke vještine. Barem bi trebao pokušati – rekla je Ejla.

– Mislim da si u pravu, ali što on može raditi? Ne vjerujem da bi zaista mogao loviti – rekla je Lanidarova mati.

– Vidjela si ga kako je bacio koplje, zar ne? Čak i ako ne bude postao neki izuzetan lovac... premda ja vjerujem da bi to mogao postati... ako bude naučio loviti, to bi moglo voditi i do drugih stvari.

– Kao na primjer?

Ejla je pokušavala na brzinu nešto smisliti – On dobro zviždi. Osoba koja zna zviždati često može naučiti oponašati glasanje životinja. Ako to može, onda može postati Dozivač i mamiti životinje na mjesto gdje ih čekaju lovci. Za takvo što ti ne treba ruka, ali morat će biti tamo gdje su životinje kako bi ih mogao čuti i naučiti oponašati njihovo glasanje.

– To je točno, on je dobar zviždač – rekla je Mardena, razmišljajuću sada o tome na što nikada nije pomislila. – Zar zaista vjeruješ da bi s tim nešto mogao učiniti?

Lanidar je s velikim zanimanjem slušao ovaj razgovor – Ona zviždi, majko. Može zviždati poput ptičjeg pjeva – upao je u razgovor. – I zviždukom doziva konje, ali može tako oponašati konje da pomisliš da je konj.

– Je li to istina? Možeš li zaista oponašati njištanje konja?

– Dođi sutra ujutro s Lanidarom posjetiti logor Devete Špilje, Mardena – rekla je Ejla. Bila je sigurna da će je žena sada tražiti neka oponaša glasanje konja, a njoj se sada, okruženoj ovolikim ljudima, baš nije njištalo.

– Mogu li dovesti i svoju majku? – upita Mardena. – Sigurna sam da će ona željeti doći.

– Pa naravno, dođite svi k nama na doručak.

– U redu, doći ćemo sutra ujutro – složila se Mardena.

Ejla je gledala kako zajedno odlaze. Prije nego se okrenula i pošla pridružiti se ženama i Vuku vidjela je kako se dječak osvrnuo i uputio joj jedan širok i zahvalan osmijeh.

– Tu ti je tvoja ptica – rekla joj je Folara, držeći tetrijeba iz kojeg je virilo malo koplje. – Što ćeš s njim učiniti?

– Pa, s obzirom da sam upravo pozvala neke ljude sutra k nama na doručak, mislim da ću danas završiti uz ognjište pripremajući ga za njih.

– Koga si pozvala? – upitala je Martona.

– Onu ženu s kojom sam razgovarala – odgovori Ejla.

– Mardenu? – iznenađeno upita Folara.

– I njezinog sina i njezinu majku.

– Njih nitko ne poziva, osim na zajedničke proslave, naravno – rekla je Folara.

– Zašto?

– Sada kad me to pitaš, moram priznati da ni sama nisam sigurna da znam zašto – odgovorila je Folara. – Mardena živi povučeno. Mislim da ona sebe krivi, ili misli da nju ljudi krive zbog dječakove ruke.

– Neki ljudi je i krive, – rekla je Martona – a dječak bi mogao imati teškoća kad si bude tražio družicu. Majke će se bojati da bi on mogao u to združivanje donijeti duhove koji stvaraju nakaze.

– Ona stalno vuče tog dječaka uza se – dodala je Folara. – Misli da će ga drugi dječaci gnjaviti ako ga nekamo bude pustila samog. Vjerojatno je u pravu. Ne vjerujem da mali uopće ima prijatelja. Ona mu ne daje nikakvu mogućnost da ih stekne.

– Razmišljala sam o tome – rekla je Ejla. – Ona se prema njemu ponaša zaštitnički. Čak i previše, mislim. Vjeruje kako ta deformirana ruka ograničava njegove sposobnosti, no ja mislim da njegovo najveće ograničenje nije njegova ruka nego njegova mati. Ona se boji dopustiti mu da išta pokuša, ali on će jednoga dana morati odrasti.

– Ejla, zašto si baš njega odabrala da baci ono koplje? Izgledalo je kao da ga poznaš – upita je Martona.

– Netko mu je rekao da se tu gdje smo se mi ulogorili nalaze konji... na Gornjoj livadi, tako je on to nazvao... pa ih je došao pogledati. Slučajno sam se zatekla tamo kada je došao. Mislim da se je htio skloniti od gomile, ili od svoje majke, no onaj tko mu je rekao za konje nije mu rekao da smo se i mi tu ulogorili. Znam da su Džondalar i Džoharan svima razglasili neka se drže podalje od konja. Možda je taj ‘netko’ tko je Lanidaru rekao za konje očekivao da će dječak tražeći konje zapasti u nevolje. No meni ne smeta ako ih ljudi žele pogledati, samo ne želim da netko pomisli na to kako bi ih lovio. Navikli su na ljude i ne bi znali pobjeći – objasnila je Ejla.

– Pa si, naravno, dopustila Lanidaru dodirnuti konje, a on se, kao i svi, uzbudio – nasmiješila se Folara.

Ejla se također osmjehnula – Pa ne baš svi, ali vjerujem da bi ljudi kada bi imali prilike upoznati ih, shvatili kako su divni i ne bi dolazili u napast da ih love.

– Vjerojatno si u pravu – složila se Martona.

– Čini se da su ga konji prihvatili, a odmah je naučio i onaj zvižduk pa sam ga pitala bi li htio nadzirati konje kada mene nema u blizini. Nisam ni mislila da bi njegova mati mogla tome prigovoriti.

– Nema mnogo majki koje bi sinu koji će napuniti dvanaest godina branile naučiti više o konjima ili bilo kojoj životinji – rekla je Martona.

– Zar već ima toliko. Ja bih mu dala devet, možda deset. Govorio je o tom Džondalarovom pokazivanju bacača i rekao kako ne želi tamo ići jer ne može bacati koplje. Činilo se da misli kako je to njemu nedostižno, no njegova lijeva ruka je posve zdrava, a imala sam i bacač uza se pa sam mu pokazala kako će se njime koristiti. Sad, kad sam mu upoznala majku, jasno mi je otkud mu ta ideja, ali u tim godinama trebao bi učiti i još neke vještine osim branja bobica sa svojom majkom. – Ejla je pogledala obje žene. – Ovdje je tako mnogo ljudi i sigurno ne poznate baš svakoga. Kako to da znate Lanidara i njegovu majku?

– Uvijek kad se rodi neko dijete s kojim nije sve u redu, to se pročuje, – rekla je Martona – i o tome se govorka. Ta govorkanja nisu nužno samo negativna. Ljudi se samo pitaju kako se to dogodilo i požele da se ništa takvoga ne dogodi njihovoj djeci. Tako su, naravno, svi znali kada ih je njezin muškarac napustio. Većina ljudi je mislila kako je to zato što se stidio Lanidara zvati sinom svojeg ognjišta, ali vjerujem da je razlog njegovom odlasku barem djelomice bila Mardena. Nije željela da itko vidi to dijete, pa čak ni njezin muškarac. Pokušavala ga je sakriti, pokrivala mu ruku i ponašala se tako zaštitnički.

– Ona je njegov problem. Kad sam joj rekla da sam ga zamolila da provjeri kako su konji, nije mu htjela to dopustiti. A nisam tražila nešto što on ne bi mogao učiniti. Samo sam htjela da provjeri ako je sve u redu i da me pozove ako vidi da nije sve u redu – rekla je Ejla. – Zato će oni sutra doći ovamo pa ću je pokušati uvjeriti da ga konji neće povrijediti. A obećala sam joj da ću ga naučiti loviti ili barem bacati koplje. Ne znam kako se sve to dogodilo, ali nekako što je više prigovora ona nalazila, to sam ja postajala odlučnijom da ga podučavam.

Obje žene su se smijuljile i kimale u znak da su je potpuno shvatile.

– Hoćete li reći Prolevi da ujutro imamo goste i da ću pripremiti ovog tetrijeba – zamoli ih Ejla.

– Nemoj zaboraviti ni na svog zeca – rekla je Martona. – Salova mi je rekla da si jutros ulovila jednog. Hoće li ti trebati pomoć pri kuhanju?

– Samo ako misliš da bi nam se moglo pridružiti još ljudi – odgovorila je Ejla. – Mislim da ću iskopati rupu u tlu, staviti u nju vruće kamenje i tamo tijekom noći zajedno ispeći i pticu i zeca. Možda ću dodati i malo trava i povrća.

– Bit će to jutarnja gozba iz podzemne peći... hrana je uvijek tako mekana kada se pripremi na taj način – rekla je Folara. – Jedva čekam.

– Mislim, Folara, da je bolje ako isplaniramo i našu pomoć, jer ako Ejla bude kuhala svi će željeti kušati. Oh, gotovo sam zaboravila. Rekli su mi neka te obavijestim da će sutra poslijepodne u kolibi zelandona biti sastanak svih žena koje će se tu združivati i njihovih majki.

– Ja nemam majku koju bih povela – rekla je Ejla, smrknuvši se. Nije željela biti tamo jedina koja će biti bez majke.

– Općenito govoreći, to nije mjesto na koje bi išla majka muškarca, ali kako žena kojoj si se ti rodila ne može biti ovdje, ja ću, ako želiš, rado poći s tobom – ponudi joj Džondalarova mati.

– Hoćeš li zaista? – upita Ejla koju je ta ponuda usrećila i raznježila. – Bila bih ti vrlo zahvalna. – Sastanak žena koje će se uskoro združiti, pomislila je Ejla. Uskoro ću biti Džondalarova družica.

Kada bi barem Iza mogla biti ovdje. Ona je ta mati koja bi trebala biti uz mene, a ne ona žena koja me je rodila. A kako su sada obje u svijetu duhova, zahvalna sam Martoni što je voljna poći, no Iza bi bila tako sretna. Bojala se kako ja nikada neću sebi pronaći muškarca, a možda i ne bih, da sam ostala u Plemenu. Imala je pravo kada mi je govorila neka ih napustim i krenem potražiti svoj narod i svojeg muškarca... a ona mi tako nedostaje, a i Kreb i Dark. Moram prestati razmišljati o njima.

– Ako se sada vraćate u logor, hoćete li ponijeti i tetrijeba? – zamoli ih Ejla. – Ja idem potražiti još nešto što ću moći skuhati za jutarnji obrok.

Iza i udesno od središta Ljetnog saborišta, vapnenački brežuljci su tvorili formu nalik plitkoj zdjeli koja je sprijeda otvorena. Dno su činila malena, relativno ravna polja. Travom prekriveni obronci brežuljaka unutar te djelomično ‘zdjelaste’ depresije uzdizali su se postupno, u nejednakim padinama, vrtačama i brežuljcima. Cijela ta površina bila je dovoljno prostrana da bi mogla udomiti cijeli Ljetni sabor sa više od dvije tisuće ljudi.

Ejla je krenula uzbrdo prema drveću, stazicom uz plitki potok u čijem se koritu ljeskalo kamenje. Zastala je kako bi se napila vode i uživala u prizoru koji je pružao potočić koji je polagano tekao niz padinu.

Pozornost joj je privukao neki zvuk koji se začuo iz logorišta i širio se uokolo. Bio je to zvuk kakav nikada ranije nije čula: kombinacija zvukova koji se čuju iz tako velikog logorišta punog ljudi i žamor njihovih razgovora, sve kanalizirano u jedan jedinstven zvuk. Bilo joj je drago što je barem nakratko tome izmakla i što je sama.

Ipak, nije bila posve sama. Promatrala je Vuka kako gura svoj nos u svaku jamicu i pukotinu na koju je naišao i osmjehnula se. Bilo joj je drago što je s njim. Iako je bila nenavikla na tolike ljude, posebice kada su svi oni u isto vrijeme na istom mjestu, ona zapravo nije voljela biti sama. To je dobro osjetila u onoj dolini gdje je živjela nakon što je napustila pleme i nije znala bi li to bila podnijela da joj nije bilo Njiske i, nešto kasnije, Mladunčeta, koji su joj pravili društvo. Čak se i uz njih osjećala usamljenom, no znala se pobrinuti za hranu i napraviti si stvari koje su joj bile potrebne i tu je spoznala radost apsolutne slobode... i njezinih posljedica. Tada je po prvi puta mogla činiti sve što želi, pa čak i usvojiti ždrijebe ili lava. Živeći sama i u potpunosti oviseći o sebi, naučila je da čovjek može neko vrijeme živjeti sam u relativnom komforu i ugodno ako je mlad, zdrav i jak. Tek kad se bila ozbiljno razboljela shvatila je koliko je takav život opasan.

Tada je u potpunosti shvatila kako ona ne bi preživjela da ju Pleme nije prihvatilo kada su je našli kao maleno ranjeno siroče, premda su znali da pripada onima koje su nazivali Drugi. Kasnije, kada su Džondalar i ona živjeli s Mamutovcima, shvatila je kako život u zajednici, bilo kojoj, čak i onoj koja vjeruje kako su želje i potrebe pojedinca važne, ograničava slobodu jedinke jer su i potrebe zajednice jednako važne. Preživljavanje ovisi o suradnji i zajedništvu, unutar nekog Plemena, Logora ili Špilje, unutar grupe koja će surađivati kako bi jedni drugima pomogli. Uvijek postoji sukob između grupe i pojedinca i pronalaženje ravnoteže između toga predstavlja stalni izazov koji ima i dobrih strana.

Suradnja unutar grupe pruža pojedincu i više od onog nasušnog minimuma potrebnog za opstanak. Osigurava mu i vrijeme dokolice kada se može prepustiti aktivnostima u kojima uživa i upravo to je kod Drugih dovelo do procvata osjećaja za estetiku. Umjetnost koju su oni stvarali nije bila toliko umjetnost sama za sebe koliko je bila sustavni dio njihovog načina života, dio njihove egzistencije. Gotovo svaki član Špilje Zelandonaca bavio se nečim i uzajamno su se divili rezultatima postignutim u njihovim vještinama. Djeci je od rane mladosti bilo dopušteno eksperimentiranje kako bi pronašli zanimanje za koje imaju sklonosti i dara i tu nije bilo razlike u usavršavanju pa se zanat nije držao ništa važnijim od bavljenja nekom umjetničkom aktivnosti.

Ejla se prisjetila da je Šivonar, onaj čovjek koji je poginuo u lovu na bizone, proizvodio koplja. Nije on bio jedina osoba u Devetoj Špilji koja bi znala napraviti koplje, no uža specijalizacija pogodovala je razvijanju veće vještine, a to je opet podizalo status osobe i to ne samo društveni nego često i materijalni. Među Zelandoncima i većinom drugih naroda koje je susrela ili je živjela s njima, hrana se je dijelila, a onome tko ju je ulovio ili sakupio rastao je ugled jer je to omogućio. Muškarac ili žena mogli su preživjeti čak ako se nisu postarali ni za osobnu prehranu, ali bez nekog specijaliziranog zanimanja ili posebnog talenta koji bi osobi omogućavao prestiž nitko nije mogao dobro živjeti.

I premda joj je taj koncept još uvijek bio pomalo zagonetan, Ejla je shvatila kako se među Zelandoncima zamjenjuju predmeti i usluge. Gotovo sve što su proizvodili ili činili imalo je izvjesnu vrijednost, premda ta praktična vrijednost nije uvijek bila posve očita. Do vrijednosti se najčešće dolazilo sporazumijevanjem ili pojedinačnim cjenkanjem rezultat toga je bio da je neki kvalitetan proizvod bio nagrađivan više od onog prosječnog; djelomično zato što je za takvim bila veća potražnja pa mu je to dizalo cijenu, a djelomično zato što je uvijek trebalo više vremena da bi se nešto izradilo ili učinilo bolje.

Dobro izrađeno koplje koje je uz to bilo i lijepo ukrašeno imalo je veću vrijednost nego jednako tako dobro koplje koje je samo služilo svojoj svrsi, ali koje je opet vrijedilo beskrajno više od nekog loše napravljenog koplja. I neka traljavo ispletena košara mogla je poslužiti svrsi kao i ona koja je bila sjajno izrađena i imala pomno odabrane dekorativne uzorke ili bila obojena u raznim tonovima, no ni izbliza nije bila tako poželjna. Ova koja je jedva služila svrsi mogla se koristiti da bi se u nju stavljalo netom iz zemlje izvađeno korijenje, ali kad je to korijenje jednom bilo očišćeno ili osušeno, tada bi ljudi radije odabrali onu ljepšu da ga u nju spreme. Ista stvar vrijedila je i za različitu kvalitetu svih drugih proizvoda.

No nije se vrednovalo samo ono što je bilo rezultat rada ruku. Zabavljanje ljudi se također smatralo vrlo bitnim. Duge i studene zime znale su dugo vremena držati ljude prikovane uz njihova boravišta u nekom zaklonu i trebali su se nekako riješiti onog pritiska koji je boravak u skučenom prostoru sobom donosio. Plesanje i pjevanje bili su cijenjeni i kao pojedinačna i kao grupna aktivnost, a onaj tko je dobro svirao flautu bio je jednako cijenjen kao i onaj tko je proizvodio kvalitetna koplja ili košare. Ejla se prisjetila kako su i ljudi koji su pričali priče bili na visokoj cijeni. Čak su i u Plemenu postojali ljudi koji su se bavili kazivanjem priča. Posebno se uživalo u prepričavanju priča koje su već znali.

I Drugi su voljeli prepričavanje poznatih priča, no rado su slušali i nove. Zagonetke i igre riječima su i stari i mladi igrali s podjednakim oduševljenjem. Posjetitelji su bili rado primani, ako ni zbog čega drugog onda zato što su sa sobom donosili nove priče. Nagovaralo ih se da pričaju o svojem životu i svojim pustolovinama, bez obzira imali oni dara za pripovijedanje ili ne, jer to je davalo materijala za duge sate razgovora oko zimskih vatri. Gotovo je svatko znao ispresti kakvu zanimljivu priču, no oni koji su pokazali pravi dar za pričanje bili su pozivani, moljeni i preklinjani neka dođu posjetiti i susjednu Špilju, a to je opet još samo podizalo ugled takvom pripovjedaču. Neki od njih su provodili cijeli život, ili barem nekoliko godina, putujući od Špilje do Špilje, prenoseći novosti, donoseći poruke i pričajući priče. Nitko nije mogao biti više dobrodošao nego oni.

Većinu ljudi se lako moglo identificirati prema dizajnu na njihovoj odjeći, ogrlicama i drugom nakitu kojeg su nosili, no tijekom vremena pripovjedači su usvojili poseban način odijevanja, tako da je njihov izgled odmah najavio čime se bave. Kad bi stigli prepoznala su ih i mala djeca i tada bi gotovo sve druge aktivnosti zamrle. Često su se zbog njih znali odgoditi čak i planirani odlasci u lov. Tada su se priređivale i spontane gozbe pa, premda su mogli, niti jedan od tih pripovjedača nije

morao odlaziti u lov ili skupljati biljke da bi se prehranio. Uvijek su dobivali darove koji su trebali poslužiti kao poticaj da ponovo svrate, a kad su postali previše stari ili umorni da bi putovali slobodno su se mogli smjestiti u Špilju koju sami odaberu.

Ponekad bi i nekolicina takvih pripovjedača putovala zajedno, često zajedno sa svojim obiteljima. Posebno nadarene grupe mogle su uključiti pjevanje i ples ili sviranje različitih glazbala. U njihovom su nastupu mogli sudjelovati i lokalni glazbenici, pjevači, plesači i oni koji su imali ispričati pokoju priču.

Priče su mogle biti sačinjene od bilo čega: od mitova i legendi, predanja, osobnih avantura, opisa dalekih i imaginarnih mjesta, ljudi ili životinja. Dio repertoara svakog pripovjedača bile su, jer se to uvijek tražilo, privatne priče o događajima iz susjednih Špilja; vedri ili tužni, ozbiljni, smiješni, stvarni ili izmišljeni tračevi. Bilo je zanimljivo baš sve što se moglo dobro ispripovijedati. Ti su pripovjedači prenosili i privatne poruke od prijatelja ili rođaka ili poruku od jednog vođe drugome, od jedne zelandone drugoj, premda je takovo privatno komuniciranje znalo biti vrlo osjetljive prirode. Prije nego su im se takve stvari povjerile, pripovjedači su se morali dokazati kao ljudi od povjerenja, a nisu svi bili takvi.

Iza vrha brežuljka koji je u tom području bio najviša točka, zemljište se spuštalo i opet izravnavalo. Ejla se spuštala strmom stazom do podnožja gdje je područje vinove loze prepuštalo prostor travnjacima. Kod jednog sasušenog riječnog korita, čije je zbijeno kamenje ostavljalo malo prostora ikakvom raslinju, se okrenula i slijedila ga uzbrdo.

Činilo se da je Vuk vrlo radoznao. I za njega je to bio nov teritorij pa je vrludao za svakim tračkom nekog primamljivog mirisa. Uspinjali su se tim kamenitim riječnim koritom koje se bilo usjeklo u vapnenac još u danima kada je kroz njega hrlila voda, a onda je on pojurio naprijed i izgubio se iza neke hrpe kamenja. Ejla je očekivala da će se sad svakog trenutka ponovo pojaviti, no nakon nekog vremena, koje je bilo neuobičajeno dugo, ona se zabrinula. Zaustavila se pred tim kamenjem i gledala na sve strane pa konačno oštro zazviždala posebnim zviždukom kojeg je koristila samo za dozivanje Vuka. Onda je čekala. Prošlo je još nešto vremena prije nego je iza bodljikavim grmljem obraslog otvora ugledala neke pokrete i čula ga kako se provlači ispod te trnovite prepreke.

– Gdje si bio, Vuče? – upitala je, sagnuvši se i gledajući ga u oči. – Što se to nalazi iza tih kupina pa ti je tako dugo trebalo da se vratiš?

Odlučila je vidjeti o čemu se radi pa je skinula naprtnjaču i izvadila onu sjekiricu koju joj je Džondalar napravio. Nije to baš bilo najučinkovitije oruđe za probijanje kroz dugačke, drvenaste vitice raslinja prepune trnja, no uspjela je u njima napraviti otvor kroz kojeg je mogla vidjeti, ali ne tlo kao što je bila očekivala, nego mračan prazan prostor. Sada je postala radoznala.

Još je malo raščistila i povećala otvor, dovoljno da se sa samo nekoliko ogrebotina provuče kroz njega. Tlo se naglo spuštalo u nešto što je očito bila špilja s posve udobnim širokim ulazom. Koristeći se dnevnim svjetlom koje je ulazilo kroz otvor u trnju kojeg je napravila, nastavila se spuštati, koristeći se time riječima za brojanje, imenujući njima svaki svoj korak. Kad je napravila trideset i jedan korak spazila je da se tlo izravnalo i koridor proširio. Uz slabu dnevnu svjetlost koja se prosijavala u špilju kroz ulazni otvor i očima već priviknutim na mrak, vidjela je da je zašla u mnogo šire područje. Osvrnula se oko sebe, a onda je donijela odluku i krenula nazad prema izlazu.

– Pitam se, Vuče, koliko ljudi zna za ovu špilju.

Uzela je sjekiru i još malo proširila ulaz, a onda izašla i dobro promotrila taj predjel. Nedaleko, ali okružen bodljikavim grmljem divlje ruže, stajao je bor čije su iglice bile smeđe. Činilo se da je stablo već mrtvo. Sjekirom se nekako probila kroz drvenaste vitice i prešla taj razmak do stabla.

Opipala je granu kako bi vidjela je li dovoljno krhka da bi je mogla slomiti. Iako se morala o nju objesiti svom težinom, uspjela ju je nekako slomiti. Osjetila je da su joj ruke ljepljive i osjetila miris, a kad je pogledala granu ugledala je tamne kapljice smole. Grana puna smole bit će i bez kakvog dodatnog materijala sasvim dobra baklja kada je bude zapalila.

Pokupila je nešto suhih grančica i kore s grane suhog bora, a onda otišla do onog presahlog kamenitog riječnog korita. Iz naprtnjače je izvadila svoj pribor za paljenje vatre i, koristeći se slomljenom korom i grančicama kao sitnišem, uskoro je s vatrenim kamenom zapalila malu vatru. Njome je zapalila granu bora koja će joj poslužiti kao baklja. Vuk ju je promatrao pa kad je vidio kako se vraća prema špilji, požurio je naprijed koristeći se svojim već oprobanim načinom ulaženja, ispod one rupe koju je Ejla napravila sijekući grmlje. Nekada davno, kad je rijeka stvarala ovu špilju strop je sigurni bio mnogo viši, no otad se urušio i stvorio onu gomilu kamenja pri ulazu. Uz treperavu svjetlost baklje ušla je u špilju i spustila se onom strminom, koja je bila prilično skliska jer se tlo sastojalo od vlažnog pijeska i gline, ponovo rabeći riječi za brojanje. Ovog puta joj je trebalo samo dvadeset i osam koraka da stigne do mjesta gdje se tlo izravnalo; s bakljom u ruci imala je sada nešto duži korak. Široka ulazna galerija sada se otvorila u prostranu gotovo okruglu prostoriju koja je imala oblik slova U. Podigla je baklju visoko i pogledala gore, a onda joj je zastao dah. Stijene, blještave od kristaliziranog kalcita, bile su gotovo bijela, čista i nedirnuta blještava površina. Dok se polako kretala, titrava svjetlost baklje stvarala je i animirala na zidovima sjene koje su lovile jedna drugu po zidovima, kao da su žive. Prilazila je bliže tim bijelim zidovima koji su počinjali negdje u visini njezine brade... negdje na kakvih stotinu pedeset i pet centimetara iznad tla... sa zaobljenom policom od žućkastog kamena i podizala se u luku koji se svijao prema unutra, tvoreći strop. Prije onog posjeta dubokoj špilji kod Stijene vodoskoka ona ne bi na to pomislila, no sada je razmišljala što bi umjetnik poput Džonokola mogao napraviti u špilji poput ove.

Ejla se kretala uz zidove vrlo oprezno jer je pod bio blatan, neravan i sklizak. Kad je došla do dna onog U oblika, u tom luku se nalazio otvor u drugu galeriju. Gornji dio zidova bio je bijel i zakrivljen, no donji dio je bio vrlo uzak i neravan hodnik pa je odlučila da neće ulaziti. Nastavila je ići uz drugi krak slova U prema izlazu i tamo naišla na još jedan prolaz, ali samo je pogledala unutra. Već je bila odlučila da ovo mora ispričati Džondalaru i još nekima i dovesti ih ovamo da vide tu špilju.

Ejla je već vidjela mnogo špilja, mnoge od njih ispunjene prekrasnim kamenim mosurima što su visjeli sa stropa ili cijelim draperijama stalaktita koji su se spuštali niz stijene i odgovarajućim stalagmitima što su nicali iz tla i rasli kako bi se s njima susreli, ali još nikada nije vidjela špilju poput ove. Iako je to bila vapnenačka špilja, formirao se sloj nepropusnog lapora koji nije propuštao one kapljice zasićene kalcijevim karbonatom da otječu formirajući stalaktite i stalagmite. Umjesto toga, zidovi su bili prekriveni kalcitnim kristalima koji su rasli veoma polako stvarajući velike ploče bjeline koja je prekrivala izbočine i udubine prirodnog reljefa u kamenu. Bilo je to rijetko i prelijepo mjesto, najljepša špilja koju je ikada vidjela.

Primijetila je kako se svjetlost baklje smanjila. Pri kraju se nakupilo čađe i to je gušilo plamen. U nekoj drugoj špilji ona bi jednostavno udarila bakljom o najbliži zid i tako odbacila taj izgorjeli dio i time pojačala plamen, no to je obično ostavljalo crn trag. Ovdje je odlučila biti pažljiva; nije mogla tek tako odbiti dio koji se pretvorio u ugljen i tako uprljati potpuno bijele zidove. Odabrala je jedno mjesto koje se nalazilo nisko dolje i gdje je bilo područje tamnijeg kamena. Kad je udarila bakljom, dio tog ugljena je pao na tlo i ona istog trenutka osjeti potrebu da to očisti. Bilo je nečeg svetog u ozračju tog mjesta, doimalo se duhovno i vanzemaljski pa ga nije htjela ni na koji način oskvrnuti.

Onda je odmahnula glavom. To je samo špilja, pomislila je. Malo ugljena na tlu ne može joj naškoditi. Osim toga, opazila je kako je Vuk bez ikakva oklijevanja označio to mjesto. Na svakih

nekoliko metara podizao je nogu i svojim mirisom proglašavao to svojim teritorijem. No te njegove oznake nisu dosizale visinu bijelih zidova.

Ejla se vratila u logor što je prije mogla, uzbuđena što će moći ljudima ispričati kako je našla špilju. Tek kad je stigla tamo i vidjela kako nekoliko ljudi vadi zemlju iz jame koja će poslužiti kao pećnica, a nekolicina drugih priprema hranu koja će se u nju staviti, sjetila se da je pozvala neke ljude sutra na doručak. Namjeravala je ubrati neke biljke koje bi skuhala ili uloviti neku životinju, no u svojem uzbuđenju zbog otkrivene špilje sve je to zaboravila. Vidjela je da su Martona, Folara i Proleva iz skladišta s ledom izvadile cijeli but bizona.

Prvoga dana kad su ovamo stigli, ljudi Devete Špilje kopali su duboku jamu, sve dolje do sloja permafrosta, kako bi sačuvali one komade mesa koje su donijeli iz lova, a koji nisu bili osušeni. Područje Zelandonaca bilo je dovoljno blizu ledenjacima sjevera da bi prevladavali uvjeti permafrosta što opet nije značilo da je tlo bilo zamrznuto tijekom cijele godine. Zimi je zemlja bila tvrda kao led i zamrznuta sve do površine, no ljeti se gornji sloj odmrzavao do različitih dubina, od nekoliko decimetara pa do i više od metra, ovisno o tome što je bilo na površini i je li taj dio bio izložen suncu ili u sjeni. Skladištenje mesa u jami iskopanoj do smrznutog dijela održavalo ga je duže svježim, premda većini ljudi nije smetalo ako meso malo odleži, a neki su i voljeli okus mesa koje je već dobilo jak miris.

– Žao mi je, Martona – rekla je Ejla, stigavši do glavnog ognjišta. – Išla sam nabaviti još hrane za sutrašnji doručak, no tu u blizini sam pronašla špilju i posve zaboravila na sve drugo. To je najljepša špilja koju sam u životu vidjela i htjela sam je pokazati i tebi i drugima.

– Nikada nisam čula da tu u blizini uopće ima špilja, – rekla je Folara – a kamoli neka prekrasna. Kako je daleko odavde?

– Odmah s druge strane ove padine, iza glavnog logorišta – objasni Ejla.

– To je tamo gdje smo lani brali borovnice – rekla je Proleva. – Tamo nema špilja. – Još su neki ljudi čuli što je Ejla rekla i sada su se okupili oko njih, a među njima su bili i Džondalar i Džoharan.

– Ona ima pravo – rekao je Džoharan. – Nikada nisam čuo da tamo ima špilja.

– Bila je skrivena iza guštika i hrpe kamenja koje se nalazi ispred nje – rekla je Ejla. – Zapravo ju je Vuk pronašao. Njuškao je onuda i onda nestao. Kad sam ga pozvala zviždukom, trebalo mu je mnogo vremena dok se je vratio pa sam se pitala kamo je to bio otišao. Prosjekla sam si put i pronašla špilju.

– Sigurno nije velika – rekao je Džondalar.

– Ukopana je u brdu i velika je, Džondalare, a i vrlo je neobična.

– Možeš li nam je pokazati?

– Naravno, zbog toga sam i došla ovamo, ali mislim da bih sada trebala pomoći pripremiti jelo za sutrašnji doručak.

– Samo smo zapalili vatru u jami za pečenje – rekla je Proleva – i naslagali unutra hrpu drva. Trebat će vremena da to izgori i zagrije kamenje koje smo poslagali oko drva. Upravo smo se spremali da, dok čekamo, stavimo hranu na visoke okvire pa tako nema razloga da sada ne pođemo to vidjeti.

– Ja sam pozvala ljude na doručak, a sada ga pripremaju svi osim mene. Trebala sam barem pomoći pri kopanju jame za pečenje – rekla je Ejla, osjećajući kako joj je neugodno. Činilo joj se kao da se izvukla od teškog posla.

– Ne brini zbog toga, Ejla. Ionako smo morali iskopati jednu takvu jamu – rekla je Proleva. – A još je i mnogo ljudi bilo tu. Sada su već mnogi otišli do glavnog logorišta, ali nije bilo teško kada se toliki ljudi prime posla. Taj doručak nam je samo dao povod da je iskopamo.

– Hajdemo pogledati tu tvoju špilju – rekao je Džondalar.
– Znaš, ako krenemo ovako svi u gomili, cijelo logorište će krenuti za nama – rekao je Vilamar.
– Možemo krenuti odvojeno i susresti se kod potoka – predloži Rašemar. I on je pomagao iskopati jamu za pečenje i sada je samo čekao da Salova nahrani Marsolu pa da krenu do glavnog logora. Salova mu se sada osmjehnula. Njezin muškarac nije mnogo govorio, no kad bi nešto rekao tada bi to najčešće pokazalo koliko je pametan, pomislila je. Pogledom je potražila Marsolu koja je nedaleko od nje sjedila na tlu. Pomislila je kako će sada morati uzeti i nosiljku za dijete ako namjeravaju planinariti uokolo, no zvučalo je uzbudljivo.
– To ti je dobra ideja, Rašemare, ali mislim da imam još bolju – rekao je Džondalar. – Do druge strane te padine možemo doći i ako pođemo uz naš potočić pa je zaobiđemo. Ona padina iza jezerca nije daleko odatle. Već sam se penjao onuda tražeći u onoj gomili kamenja kremen pa sam dobro pogledao okolicu.
– Odlično! Krenimo! – rekla je Folara.
– Htjela bih tu špilju pokazati i Zelandoni i Džonokolu – rekla je Ejla.
– A kako je ovo njihov teren, mislim da bismo trebali pozvati i vođu Devetnaeste, Tormadena, da nam se i on pridruži – dodala je Martona.
– U pravu si, majko. Po svim pravilima, oni je imaju pravo prvi istražiti – rekao je Džoharan. – Ali kako je oni sami nisu pronašli tijekom cijelog tog vremena koliko ovdje žive, mislim da od toga možemo napraviti zajednički pothvat. Idem pozvati Tormadena da nam se pridruži, – vođa se smijuljio – ali mu neću reći razlog. Samo ću mu reći da je Ejla nešto pronašla i želi mu to pokazati.
– I ja bih pošla s tobom, Džoharane pa ću svratiti u kolibu zelandona i reći Zelandoni i Džonokolu neka nam se pridruže – rekla je Ejla.
– Koliko vas želi ići? – pitao je Džoharan. – Svi koji su tamo stajali pokazali su zanimanje, ali kako je većina od dvije stotine ljudi koji su pripadali Devetoj Špilji već otišla do glavnog logora, grupa zainteresiranih i nije bila tolika kolika je mogla biti. Procijenio je da bi ih bilo oko dvadeset i pet pa je pomislio kako s grupom te veličine ne bi trebalo biti poteškoća.
– U redu, ja idem s Ejlom u glavni logor. Ti, Džondalare povedi ostale stražnjim putom pa ćemo se susresti u podnožju padine iza izvora.
– I ponesi nešto s čim ćete sasjeći ono trnje, Džondalare, a uzmite i baklje i tvoj pribor za paljenje vatre – rekla je Ejla. – ja sam prošla samo kroz prvu veliku prostoriju, no opazila sam još nekoliko prolaza koji odande vode dalje.
Zelandona je s još nekoliko zelandona i novih pomoćnika bila usred priprema za sastanak sa ženama koje bi se trebale združiti; Ona Koja Je Prva na Ljetnom je saboru uvijek imala pune ruke posla. Ali kad je Ejla upitala može li s njom privatno razgovarati, zaključila je po držanju mlade žena da bi to moglo biti nešto važno. Ejla joj je rekla za špilju i kako će se ljudi iz Devete Špilje sresti s njima kod izvora kako bi je zajedno otišli pogledati. Kad je žena oklijevala, Ejla je ustrajala u tome kako bi barem Džonokol svakako trebao poći pa je to pobudilo radoznalost Prve i ona na kraju ipak odluči poći.
– Zelandono Četrnaeste, hoćeš li ti preuzeti vođenje ovog sastanka? – upitala je Prva Doniera onu koja je oduvijek željela biti Prva. – Moram se pobrinuti za nešto u vezi Devete Špilje.
– Naravno – rekla je starija žena. Bila je radoznala... svi su bili... što bi to moglo biti toliko važno da Prva odlazi usred značajnog sastanka, no istovremeno joj je bilo i drago što je bila izabrana da je zamijeni. Možda ju je Prva najzad počela cijeniti.
– Džonokole, hajde sa mnom – rekla je zelandona Devete svojem Prvom pomoćniku. Ovo je izazvalo još veću radoznalost, no nikome pa ni samom Džonokolu nije ni palo na pamet da se

raspituje, premda je njemu bilo drago što će, izgleda, saznati o čemu se radi.

Džoharan je imao izvjesnih teškoća pri pronalaženju Tormadena, a nije mu bilo lako ni nagovoriti ga da sve ostavi i pođe s njim, posebno zato što mu nije htio reći o čemu se radi.

– Ejla je nešto pronašla pa mislimo da bismo ti to morali pokazati jer je ovo tvoj teritorij – rekao mu je Džoharan. – Još neki ljudi Devete Špilje znaju za to... jer su bili nazočni kada mi je to rekla... pa mislim da bi i ti to morao znati prije negoli cijeli Ljetni sabor bude znao. Znaš već kako se novosti brzo šire.

– Misliš li zaista da je to važno? – pitao je Tormaden.

– Ne bih ti ni rekao da nije – odgovorio je Džoharan.

Odlazak u razgledavanje špilje koju je Ejla pronašla Deveta je Špilja prihvatila kao avanturu, tako da su ljudi osim baklji željeli ponijeti sa sobom i hranu pa napraviti od toga izlet. Većina od njih mislila je kako su zapravo imali sreće što su još uvijek bili u njihovom logoru kad je Ejla došla i to im ispričala pa će zato biti među prvima koji će vidjeti tu novu špilju za koju je ova zanimljiva žena koju je Džondalar doveo tvrdila da je tako prekrasna. Pretpostavili su da će se ta ljepota očitovati u formacijama stalaktita i da će to biti još jedna špilja poput one koja se nalazila nedaleko Devete Špilje i koju su nazivali Lijepa unutrašnjost.

Prošlo je dosta vremena dok su se konačno svi okupili. Džoharan i Tormaden su pristigli zadnji, a oni koji se bili prvi došli, grupa iz Devete Špilje, čekali su ih na padini s druge strane brežuljka jer da su ostali čekati gore na grebenu lako bi ih se uočilo iz glavnog logorišta i to bi izazvalo sumnjičavost i radoznalost. Ta mala tajnovitost doprinosila je još većem uzbuđenju, no svaki čas bi netko od njih otišao do izvora pa, sakriven iza drveća, provjeravao stiže li Ejla sa Zelandonom i njezinim pomoćnikom ili Džoharan s vođom Devetnaeste Špilje.

Nakon kratkog kurtoaznog pozdravljanja Ejla se formalno upoznala s Tormadenom i Devetnaestom Špiljom neposredno nakon dolaska na Ljetni sabor. Ejla i Vuk su ih poveli stazicom koja je išla poprijeko padinom obraslom borovnicama. Ejla je dala znak Vuku da se drži uz nju, a i njemu je to odgovaralo jer se uz toliko ljudi on osjećao prema njoj vrlo zaštitnički, a ona pak nije htjela da se itko osjeća nelagodno u blizini tako krupnog mesoždera, premda su se ljudi Devete Špilje već pomalo priviknuli na njega. Sviđala im se reakcija koju je on pobudio kod drugih ljudi na Ljetnom saboru i neizbježna pozornost koju su im, zahvaljujući njemu, poklanjali.

Pri podnožju je skrenula prema suhom riječnom koritu. Kad su stigli do mjesta gdje je bila špilja, najprije su vidjeli ostatke njezine vatre, ali uskoro su opazili i otvor kojeg je bila prosjekla kroz trnovito grmlje. Rašemar, Solaban i Tormaden odmah su se bacili na posao i proširili taj otvor, dok je Džondalar brzo zapalio vatru. Sada ih je špilja još više zanimala, posebno Džondalara. Kada su zapalili nekoliko baklji, svi su kroz prolaz u grmlju krenuli prema tamnom otvoru. Tormaden je bio vrlo iznenađen. Sada je mogao vidjeti da je to špilja, a nije imao pojma da se ona tu nalazi. Oni su odlazili na stražnju stranu obronka samo kada su bobice bile zrele. Taj predjel prekriven bobicama bio je golem, prekrivao je cijeli brežuljak i to je grmlje oduvijek bilo tamo. Držeći se samo ruba staze, koju su svake godine morali iznova prokrčiti, nalazili su više tog voća nego su ga mogli ubrati, čak i za vrijeme Ljetnog sabora. Zato se nitko i nije gnjavio probijajući se negdje dalje i krčeći put da bi naišao na špilju.

– Ejla, što te je natjeralo da se probijaš kroz ovo grmlje? – upitao ju je Tormaden dok su ulazili u mračan otvor.

– Vuk me je natjerao. Zapravo je on pronašao špilju. Tražila sam neku sitnu divljač za sutrašnji doručak. Vuk ima dobar njuh i često mi pomaže u lovu. Provukao se tu ispod granja i nestao iza ovog

kamenja pa ga dugo nije bilo. Zanimalo me što je našao. Prosjekla sam otvor u grmlju i otkrila da je to špilja, onda sam se vratila ovamo, zapalila baklju i ponovo otišla unutra.

– I mislio sam da si morala imati neki razlog – rekao je, postavši svjestan i nje same i njezinog čudnog načina govora. Pomislio je kako je to prekrasna žena, posebno kad se osmjehuje.

S Ejlom, vukom i Tormadenom na čelu kolone, ljudi su s bakljama u ruci, jedan iza drugog krenuli u špilju. Iza onih na čelu išli su Zelandona i Džonokol, a za njima Džoharan, Martona i Džondalar. Ejla je spazila da su se ljudi posve instinktivno svrstali onim istim redoslijedom kojeg su koristili pri posebnim prigodama kakva je bila i ona pogrebna povorka i zbog tog joj je sada bilo neugodno. Nije vjerovala da je zaslužila biti na čelu tako formirane kolone.

Pričekala je dok su svi ušli u špilju. Zadnja je ušla kći Laramara i Tremede Lanoga, noseći sestricu Loralu. Ejla joj se osmjehnula i zauzvrat je dobila stidljiv Lanogin osmijeh. Bilo joj je je drago što je i djevojčica odlučila doći. Lorala je već dobila onaj bucmast izgled kakav djetešce njezine dobi i treba imati i Lanogi sigurno nije bilo lako nositi je, iako je bila itekako sretna što joj sestrica tako napreduje. Ponašala se poput kakve zamjenske majke i sjedala je zajedno s onim mladim majkama Devete špilje koje su se hvalile svojom djecom pa je i ona počela govoriti o postignućima svoje Lorale.

– Budite oprezni, jer je tlo vrlo sklisko – rekla je Ejla, krećući dalje, vodeći grupu u podzemlje. Uz nekoliko baklji sada se lakše vidjelo kako se sa spuštanjem tla ulazna galerija širi. Postala je svjesna hladne vlage u špilji, onog mirisa zemlje koji se širio iz vlažne gline, prigušenog zvuka kapkanja vode i disanja ljudi koji su hodali iza nje, ali nitko nije govorio. Činilo se kao da špilja traži tu tišinu čak i od male djece.

Kad je osjetila kako se tlo pod nogama izravnava, usporila je i spustila baklju. Ostali su učinili to isto, gledajući pred svoje noge i pazeći kamo staju. Kada su svi dospjeli do ravnoj dijela, Ejla je podigla baklju i držala ju je visoko. Ostali su učinili to isto i najprije su im se nehotice oteli uzdasi iznenađenja, svi oni oooh i aaah, a onda su svi ušutjeli, očarani tom bjelinom kristaliziranog kalcita koji se priljubio uz reljef stijena i pri svjetlosti baklji treperio poput živog bića. Ljepota ove špilje nije imala nikakve veze sa stalaktitima kojih jedva da je i bilo, nego je to bila čista ljepota, a i više od toga, bila je ispunjena nekom moćnom aurom koja je bila magična, natprirodna i duhovna.

– O, Velika Majko! – rekla je Zelandona – Ovo je Njezino svetište! To je njezina maternica! – Tada je svojim prekrasnim vibrantnim glasom zapjevala:

„Iz mrkle tmine, iz kaosa vremena
Kovitlac rodi Majku i bila si je dovoljna
Tad shvati daje život nešto dragocjeno
Tamno ništavilo je Majku rastužilo."
„Sama bijaše majka mila. Jedina je ona bila."

Glas joj se odbijao od zidova stvarajući privid glasova koji ju prate. Tada je netko zasvirao flautu i stvarno popratio njezin pjev. Ejla je pogledala tko je to. Svirao je neki nepoznat mladić. Iako joj se nekako nejasno činio poznatim, znala je da on nije iz Devete Špilje. Po njegovoj odjeći je vidjela da je iz Treće Špilje i onda je shvatila zašto joj se učinio poznatim. Bio je sličan vođi Treće Špilje, Manvelaru. Pokušala se prisjetiti je li se s njim upoznala i u mislima joj iskrsne ime Morizan. Stajao je pokraj Ramile, one zgodne, bucmaste smeđokose djevojke koja je bila jedna od Folarinih prijateljica. Vjerojatno je bio u posjeti njihovom logoru pa je pošao zajedno s njima. Ljudi su se pridružili pjevanju Majčine Pjesme i sad su već stigli do onog dijela koji je bio posebno dubok:

,,Kad bila je spremna, plodne vode njene
Vratile su zelenilo na tlo puste Zemlje
Suze što su tekle za sina izgubljena
Postadoše rosa i duga treperava."
,,Zelenilo je donijela, ali tuga se vidjela."

,,Uz prasak groma Njeno se kamenje raspalo
Duboku je dolje špilju otvorilo
Iz praznog tog prostora život je iznijela
Iz utrobe svoje Djecu Zemlje je rodila."
,,Usamljena i očajna, više djece je rodila."

,,Svako dijete joj drukčije, i veliko i malo
Nekoje hodalo il' letjelo, plivalo il' puzalo
Ali svaki oblik je savršen, svaki duh je cjelovit
Svako od njih je stvorenje koje može se ponovit."
,,Majka ih je rađala, s njima Zemlju ispunila."

Odjednom je osjetila nešto što je osjetila već i ranije, ali nije dugo trajalo: obuzeo ju je osjećaj neke zle slutnje. Još od onog Plemenskog okupljanja kada je Kreb na neki neobjašnjiv način bio shvatio da je ona drukčija, njoj se ponekad vraćao taj poseban strah, neka čudna dezorijentacija, kao da ju je on promijenio. To se očitovalo žmarcima i trncima, nekom nervozom popraćenom ježenjem kože i općom slabošću i drhtala je dok je njezino prisjećanje na tminu tamniju od ijedne špilje postajala stvarnost. Negdje otraga u grlu osjetila je mračnu studen ilovače i rast gljiva drevnih, predledenjačkih šuma.

Kroz tišinu se prolomila bijesna rika, a promatrači su se prestrašeno odmaknuli. Golem špiljski medvjed pritisnuo je vrata kaveza i smrvio ih. Poludjeli medvjed bio je slobodan! Braud je stajao na njegovim ramenima; preostala dvojica muškaraca objesili su se medvjedu o krzno. Monstruozna životinja je odjednom dohvatila jednoga, a onaj krik ispušten u agoniji bio je naglo prekinut čvrstim zagrljajem medvjeda koji mu je slomio kralježnicu. Mog-uri su pokupili tijelo i svečano i dostojanstveno ga odnijeli u špilju. Kreb ih je, odjeven u svoj ogrtač od medvjeđe krzna, šepajući predvodio.

Ejla je zurila u bijelu tečnost u napukloj drvenoj zdjeli. Bila je vrlo zabrinuta, sigurno je negdje pogriješila. U ovoj zdjeli nije trebalo biti nimalo te tekućine. Prinijela ju je ustima i ispila. Njezina perspektiva se promijenila. U njoj je sad bilo bijelo svjetlo i ona je rasla sve više, gledajući s velikih visina dolje na zvijezdama obasjanu stazu. Zvijezde su se pretvorile u mala treperava svjetla koja vode kroz beskrajnu špilju. Tada je ono crveno svjetlo u dnu postajalo sve veće, ispunjajući sav prostor i ona je s osjećajem slabosti i mučnine ugledala mog-ure kako su posjedali u krug, napola skriveni iza stupova stalagmita.

Tonula je sve dublje u crni ponor, skamenjena od straha. Odjednom se u njoj s onom tečnom svjetlošću nalazio i Kreb, pomažući joj, podržavajući je, smanjujući njezin strah. Poveo ju je na čudan put nazad sve do zajedničkog iskona, kroz slane vode i bolne gutljaje zraka; ilovače i visokih stabala. Tada su bili na zemlji, hodali su uspravno na dvije noge, prelazeći velike udaljenosti, idući na zapad prema velikom slanom moru. Stigli su do strmog zida okrenutog rijeci i ravnici s dubokim udubljenjem ispod velikog prevjesnog dijela; bila je to špilja njegovih dalekih predaka. Ali kako su prilazili špilji tako je Kreb počeo blijediti i napuštati je.

Slika postade nejasna, Kreb je blijedio sve brže, već je gdtovo nestao. U očajničkoj potrazi za njim pretraživala je krajolik. Tada ga je ugledala na vrhu litice, ponad špilje njegovih predaka, rta dugačkoj i pomalo spljoštenoj gromadi kamenog stupa nagnutog preko ruba, kao da je bio na mjestu zamrznut u trenutku kada je trebao pasti. Zvala ga je, no on je nestao u kamenu. Ejla se osjećala osamljeno i prazno; Kreb je otišao i ostala je sama. Onda se na njegovom mjestu pojavio Džondalar.

Osjećala je kako se silnom brzicom kreće iznad neznanih svjetova i opet je osjetila strah od mračnog prostranstva, no ovog puta je bilo drukčije. Bila je zajedno s Mamutom i oboje su bili užasnuti. Tada je nejasno, iz velike daljine, začula Džondalarov glas, prepun smrtnog straha i ljubavi, kako je zove, kako je vuče nazad, a s njom i Mamuta, kako je vuče nekom čudesnom snagom svoje ljubavi. I u trenutku se vratila, osjećajući kako ju je hladnoća prožela do kostiju.
– Ejla, jesi li dobro? – pitala je Zelandona. – Sva se treseš.

– Dobro mi je – rekla je Ejla. – Ovdje je hladno. Trebala sam ponijeti nešto toplije. – Vuk, koji je istraživao novu špilju, sada se vratio i gurao joj se uz nogu. Posegnula je dolje i dotakla mu glavu, a tada je kleknula i zagrlila ga.

– Svježe je, a ti si trudna. Osjetljivija si – rekla je Zelandona, no znala je da se ne radi samo o onome što je Ejla rekla – Ti znaš za sutrašnji sastanak, zar ne?

– Da, Martona mi je rekla. Kako ja nemam vlastitu majku koja bi sa mnom došla, poći će ona – rekla je Ejla.

– Želiš li da ona dođe?

– O, da. Zahvalna sam joj što se je ponudila. Nisam željela biti tamo jedina koja je bez majke, ili barem bez nekoga tko je poput majke.

Prva je kimnula – Dobro.

Ljudi su sada polako nadvladali onaj prvi dojam strahopoštovanja i počeli su se slobodnije kretati uokolo. Spazila je Džondalara kako korača uzduž i poprijeko tom velikom dvoranom i osmjehnula se. Znala je kako se on koristi svojim tijelom da bi izmjerio prostoriju, jer već ga je i ranije vidjela kako to radi. Širina stisnute šake bila mu je jedna mjera, a dužina šake druga. Da bi nešto izmjerio, koristio se raširenim rukama ili bi koračao, dajući svojim koracima riječi za brojanje. Zato je i ona usvojila takav način mjerenja. Podižući baklju visoko, pogledao je otraga u galeriju, ali nije u nju ulazio.

Ljudi su ga promatrali. Tormaden, vođa Devetnaeste Špilje, razgovarao je s Morizanom, onim mladićem iz Treće Špilje. Oni su bili jedini koji nisu bili iz Devete Špilje. Vilamar, Martona i Folara su stajali uz Prolevu i Džoharana i dvojicu njegovih najbližih pomoćnika koji su tu bili sa svojim družicama. Tamnokosi Solaban i njegova družica pepeljasto plave kose Ramara, razgovarali su s Rašemarom i Salovom, koja je na svom boku držala malenu Marsolu. Ejla je opazila da tu nema ni Prolevinog sina Džaradala, niti Ramarinog Robenana, pa je pomislila kako su ta dva dječaka koji su se zajedno igrali sigurno otišli na neku zajedničku aktivnost u glavni logor. Džonokol se osmjehnuo Ejli dok im je prilazila zajedno sa Zelandonom i vukom. Džondalar se vratio i pridružio im se.

– Rekao bih da je visina stropa ove prostoriji jednaka visini trojice visokih ljudi, – rekao je – a otprilike toliko je i široka, približno šest mojih koraka. Dužina je vjerojatno samo nešto kraća od tri puta toliko, okruglo nekih šesnaest koraka, ali ja imam dugačak korak. Tamniji kamen donjeg dijela zidova dopire otprilike dovde, – držao je ruku na polovici svog prsnog koša – a to je pet mojih koraka kada bi se stavili jedan do drugog.

Džondalar je prilično dobro procjenjivao udaljenosti. Bio je visok metar i devedeset i osam centimetara, a bijeli zidovi koji su počinjali u visini sredine njegovih prsa bili su visoki negdje oko metar i pol. Prostorija je bila široka gotovo sedam metara, a dugačka nešto manje od sedamnaest metara, i negdje na polovici nalazilo se udubljenje u kojem je bilo vode. Taj prostor nije bio dovoljno prostran da bi u njega stali svi koji su došli na Ljetni sabor, no bio je dovoljno velik da u sebe primi cijelu jednu Špilju, osim možda Devete, ali svakako dovoljno velik za sve zelandone.

Džonokol je stajao u sredini prostorije i kao začaran zurio u zidove i strop. Bio je u svom elementu, izgubljen negdje u svojoj mašti. Znao je da ovi bijeli zidovi u sebi kriju nešto spektakularno što želi izbiti na površinu. Nije žurio. Ma što se s tim učinilo, treba biti učinjeno na pravi način. Već su mu dolazile neke zamisli, no trebao se posavjetovati s Prvom, meditirati sa zelandonama, proniknuti u taj prostor i iznaći onaj otisak drugog svijeta kojeg je Majka tu ostavila. Ona mu je morala reći što se tu nalazi.

– Tormadene, hoćemo li sada istražiti ona dva prolaza ili ćemo se vratiti kasnije? – pitao je

Džoharan. Želio je nastaviti, ali je osjećao kako odluku o tome treba prepustiti vođi na čijem se teritoriju špilja nalazi.

– Siguran sam da bi ljudi Devetnaeste Špilje željeli pogledati ovu špilju i dublje je istražiti. Naša zelandona tu vjerojatno neće moći učiniti ništa izuzetno, no siguran sam da bi njezin prvi pomoćnik želio u ovome sudjelovati. On je iz roda onih koji su uzeli vuka kao svoj znak, a kako ju vuk pronašao špilju, njega će to jako zanimati.

– Da, vuk ju je pronašao, ali da Ejla nije bila dovoljno radoznala da pođe istražiti gdje je bio, mi ni sada ne bi znali da je ovdje špilja – rekao je Džoharan.

– Sigurna sam da bi ga u svakom slučaju zanimalo – rekla je Zelandona. – Svih nas zanima, a zanimati će i sve zelandone. Ovo je rijetka i sveta špilja, Drugi svijet joj je vrlo blizak i sigurna sam da smo svi to osjetili. Devetnaesta Špilja ima veliku sreću da im se špilja nalazi tako blizu, ali mislim kako to znači da će vam u goste dolaziti više zelandona, a i svih ostalih koji će željeti hodočastiti na ovo mjesto – rekla je Prva. Jasno je rekla kako niti jedna Špilja neće moći svojatati ovo izuzetno mjesto, čak niti ako se ono nalazi na teritoriju koji se smatra njihovim. Ovo je mjesto pripadalo svoj Djeci Zemlje. Devetnaestoj Špilji može samo biti povjereno da je čuva za sve njih.

– Mislim kako je nužno detaljnije je razgledati, no nema žurbe – rekao je Džonokol. – Sada kad znamo gdje je, ona neće nikamo pobjeći. Nitko ne zna koliko je toga ovdje ni koliko je špilja duboka. Svako istraživanje treba biti pažljivo planirano ili bismo mogli pričekati dok netko ne bude pozvan da to obavi.

Zelandona je u sebi kimnula. Ona je čak i bolje od njega razumjela da je njezin prvi pomoćnik, koji je samo želio biti umjetnik i nije mu bilo stalo do toga da postane zelandona, pronašao razlog za povezivanje. On je želio ovu špilju. I špilja je htjela njega. On ju je želio upoznati, istražiti je, osjetiti se pozvanim, a posebno oslikati je. On će pronaći način kako će se preseliti u Devetnaestu da bi joj bio bliže i ne radi se o tome da bi on to svjesno planirao nego će jednostavno sve njegove misli i svi snovi bili vezani uz tu špilju.

A onda joj je pala na pamet druga misao. Ejla je to znala! Od trenutka kad je ugledala tu špilju, Ejla je znala da ona pripada Džonokolu. Zato je onako ustrajavala da je on pođe pogledati, ako ja ne budem išla. Znala je da će špilja biti važnija njemu nego bilo kome. Ona je zelandona, znala to ona ili ne i željela to ona ili ne željela. Onaj stari Mamut je to znao. Možda je i onaj šaman ljudi uz koje je odrasla, onaj kojeg je nazivala Mog-ur bio prepoznao to u njoj. Ona to ne može izbjeći jer je za to rođena.

I mogla bi zamijeniti Džonokola i postati moja pomoćnica. Ali baš kao što on kaže, nema žurbe. Pustimo je neka se združi i rodi to dijete, a onda će moći otpočeti s obukom.

– Naravno da će njezino istraživanje zahtijevati izvjesno planiranje, ali rado bih malo pobliže pogledao onaj stražnji prolaz – rekao je Džondalar. – Zar ne bi i ti, Tromadene? Moglo bi nas nekoliko otići tamo otraga i pogledati kamo on vodi.

– A neki ljudi bi rado izašli – rekla je Martona. – Ovdje je hladno, a nitko nije ponio topliju odjeću Mislim da ću uzeti baklju i krenuti van, iako sam sigurna da ću se htjeti još vratiti ovamo.

– Idem i ja, – rekla je Zelandona – a i Ejla se je malo prije tresla od hladnoće.

– Sada mi je dobro – rekla je Ejla – i rado bih pogledala što je tamo otraga.

Na kraju su Džondalar, Džoharan, Tromaden, Džonokol, Morizan i Ejla, njih šestoro i Vuk, ostali kako bi malo dublje pogledali tu novu i prekrasnu špilju.

Taj koridor na stražnjoj strani glavne prostorije nalazio se gotovo točno na suprotnoj strani od onog ulaznog i nastavljao se uzdužnom osi špilje. Ulaz u tu galeriju bio je prilično simetričan i prema vrhu se širio i zaobljavao, a pri dnu sužavao. Za Ejlu koja je pomagala pri porođaju mnoge djece i

koja je pregledala mnoge žene, taj je otvor bio ženstven i majčinski, čudesno podsjećajući na ženski organ. Premda je upravo tako izgledao nije ju toliko podsjećao na vaginu koliko je taj gornji zaobljen dio sugerirao rodnicu, sužavajući se prema analnom dijelu. U potpunosti je razumjela što je Zelandona željela reći kada je kazala da je ovo Majčina maternica, iako su se sve špilje smatrale ulazom u Njezinu maternicu. Kad su zašli u njega, taj je krivudav kanal i dalje bio uzak i teško savladiv, iako su se gore bijeli zidovi širili tvoreći široko zaobljene lukove. Nije bio jako dug, nego podjednak kao i onaj pri samom ulazu u špilju. Kada su doprli do kraja, stijene su se rastvarale oko jednog stupa, stvarajući privid kako on gore nešto podupire, dok mu je zapravo nedostajalo pola metra da bi dosegnuo do tla. Tu je prolaz naglo skretao udesno, pa onda ulijevo krivudajući još koji metar i tu je završavao. U mjestu gdje su se okrenuli oko onog stupa, nivo tla se spustio gotovo za metar, no tu je bio i jedan širi prostor koji se opet uzdizao za tridesetak centimetara pa je predstavljao zgodno mjesto gdje se je moglo zastati, sjesti i odmoriti se. Ejla je iskoristila tu priliku pa je sjela i pogledala kako sve to izgleda iz te perspektive. Zapazila je kako se nešto moglo skrivati iza vertikalnog prolaza koji je bio sa strane. Također je opazila plitka udubljenja u stijeni nasuprot stupu, ta mjesta u koja su se mogli staviti manji predmeti. Pomislila je kako će sljedeći puta donijeti nešto na što će moći sjesti, jer bi je čak i malo trave štitilo od hladnoće kamena na kojemu je sjedila.

Kad su se vratili iz te galerije, pogledali su ulaz u drugi prolaz koji je bio s desene strane onog prvog, no to je bio još manji tunel koji bi zahtijevao puzanje, a na tlu su se nalazile barice s vodom. Svi su se složili da će istraživanje tog prostora ostaviti za neko drugo vrijeme.

Kad su izlazili iz špilje, Vuk je pošao naprijed s Džondalarom i s dvojicom vođa, s Džoharanom i Tormadenom. Džonokol je išao pokraj Ejle i zaustavio ju je pitanjem – Jesi li ti rekla Zelandoni da me povede ovamo?

– Nakon što sam vidjela što si naslikao u Stijeni vodoskoka, mislila sam da bi ti trebao vidjeti ovu špilju – odgovorila je – ili bih se trebala zvati dubina?

– Dobar je i jedan i drugi naziv. Kad bude dobila ime zvat će je dubina, no to je još uvijek špilja. Hvala ti što si me dovela ovamo, Ejla. Nikada nisam vidio ljepšu špilju i potpuno me zadivila.

– Da, i mene. Ali zanima me kako će ona dobiti ime? Tko će joj ga dati?

– Ona će si sama dati ime. Ljudi će je počet spominjati na način za koji vjeruju da je najbolje opisuje ili da je za nju najprikladniji. Kako bi je ti nazvala kada bi željela nekome o njoj govoriti? – upita je Džonokol.

– Nisam sigurna, možda špilja s bijelim zidovima.

– Rekao bih da će ime biti vrlo slično tome, barem jedno od njezinih imena, ali još ne znamo mnogo o njoj, a i zelandone će joj nadjenuti neko ime.

Ejla i Džonokol su bili posljednji izašli iz špilje. Kad su došli na izlaz, nakon tmine koju je obasjavalo tek nekoliko baklji, sunce im se učinilo posebno blještavim. Kad su joj se oči priviknute, Ejla se iznenadila ugledavši kako je Martona čeka zajedno s Džondalarom i Vukom.

– Tormaden nas je pozvao na jelo – rekla je Martona. – On je požurio naprijed reći svojima kako bi nas očekivali. Zapravo, pozvao je tebe, no onda je rekao neka i ja dođem, a i svi drugi koji su sada bili u špilji. To uključuje i tebe, Džonokole. Svi drugi imaju već nekog drugog posla, jer je većina ljudi tijekom Ljetnog sabora vrlo zaposlena.

– Znam da u našem logoru Džoharan ima sastanak s ljudima iz drugih Špilja kako bi planirali lov – rekao je Džondalar.

– Zapravo će i Tormaden otići tamo čim te bude upoznao sa svojim ljudima. I ja sam mislio ići, no taj će se sastanak odužiti pa ću na njega stići i kasnije. Mene inače ne bi uključili u planiranje takvih stvari, ali otkad smo se vratili, Džoharan me stalno nastoji uključiti u to.

– Zašto ne bismo svi otišli u naš logor? – upita Ejla. – Još uvijek se treba pripremiti posebno jelo za sutra ujutro, a ja nisam nimalo pomogla.

– Kao prvo, zato što kada te vođa logora koji je domaćin Ljetnog sabora pozove na obrok, onda je pristojno prihvatiti taj poziv ako možeš.

– Zašto bi on mene pozvao?

– Ejla, ne događa se svaki dan da netko pronađe ovakvu špilju, – rekla je Martona – a ona se nalazi u blizini Devetnaeste, na njihovom teritoriju. Njihova Špilja će sada vjerojatno dobiti na važnosti.

– A i tebi će se sada posvetiti više pozornosti – rekao je Džondalar.

– Ja sam već i do sada dobila i previše pozornosti – odgovorila je – i uopće je ne želim. Ja se samo želim združiti, roditi dijete i biti kao i svi drugi.

Džondalar se nasmiješio i obgrlio je rukom – Daj im malo vremena – rekao je. – Ti si još uvijek nova. Kad se ljudi malo naviknu na tebe, stvari će se smiriti.

– Točno je, stvari će se smiriti, ali i sama znaš da nikada nećeš biti poput svih ostalih. Jer svi ostali nemaju konje i vuka – rekla je Martona, s osmjehom gledajući krupnog mesoždera.

– Mardena, jesi li sigurna da oni znaju da mi dolazimo? – pitala je starija žena, oprezno koračajući preko malog potoka koji je uticao u Rijeku.

– Ona nas je pozvala, majko. Rekla je neka dođemo i podijelimo s njima doručak. Nije li tako, Lanidare?

– Da, bako, tako je rekla – kazao je dječak.

– Zašto su se ulogorili tako daleko? – pitala je baka.

– Ne znam, majko, zašto to ne pitaš njih kad stignemo tamo? – rekla je Mardena.

– Oni su najveća Špilja i treba im mnogo mjesta – rekla je žena. – Mnogo ljudi je već ranije došlo i postavilo svoje logore.

– Ja mislim da je to zbog konja – rekao je Lanidar. – Ona ih drži na zasebnom mjestu, tako da netko ne pomisli kako su to obični konji i pokuša ih loviti. Njih bi bilo lako uloviti jer ne bi bježali.

– Svi govore o njima, ali mi nismo bili u logoru kad su oni stigli. Je li istina da ti konji dopuštaju ljudima da im sjede na leđima? – upita starica. – Zašto bi itko poželio sjesti konju na leđa?

– Ja to nisam vidio, ali ne sumnjam u to – rekao je Lanidar. – Konji su meni dopustili da ih dodirnem. Dodirivao sam mladog pastuha, a onda je došla kobila pa je htjela da i nju dotaknem. Oba konja su mi jeli iz ruke. Ona mi je rekla da ih moram hraniti istovremeno kako ne bi bili ljubomorni. Rekla je da je kobila pastuhova mati i zapovijeda mu, a on je sluša jer i konji slušaju svoju majku.

Kad su prišli logoru, Mardena je usporila i malo se namrštila vidjevši ljude kako razgovaraju i osmjehuju se, okupljeni oko onog jarka u kojem je gorjela velika vatra. Činilo se da je tu mnogo ljudi. Možda je ipak pogriješila, možda ih nisu očekivali.

– Tu ste! Čekali smo vas.

Na zvuk tog glasa, dvije žena i dječak su se okrenuli i vidjeli visoku, zgodnu djevojku.

– Vjerojatno me se ne sjećate. Ja sam Folara, Martonina kći.

– Da, slična si joj – rekla je starija žena.

– Kako sam prva koja vas je susrela, mislim da bih vas trebala i službeno pozdraviti – ispružila je obje ruke starijoj ženi. Mardena je gledala svoju majku kako je učinila još korak naprijed i prihvatila ruke.

– Ja sam Folara iz Devete Špilje Zelandonaca, Blagoslovljena od Doni, Kćerka Martone koja je ranije bila vođa Devete Šilje Zelandonaca, Sestra Džoharana, vođe Devete Špilje Zelandonaca,

Sestra Džondalara iz Devete Špilje Zelandonaca koji je Glavni obrađivač kremena i Putnik-povratnik i koji će se uskoro združiti s Ejlom iz Devete Špilje Zelandonaca. Ona ima cijelu gomilu svojih vlastitih imena i veza, ali ono koje se meni najviše sviđa je 'Prijateljica konja i Vuka'. U ime Velike Majke Zemlje, Doni, dobro došli u Logor Devete Špilje.

– U ime Doni, Velike Majke, pozdravljam te, Folara iz Devete Špilje Zelandonaca. Ja sam Denoda iz Devetnaeste Špilje Zelandonaca, Majka Mardene iz Devetnaeste Špilje i Baka Lanidara iz Devetnaeste Špilje, nekad sam bila združena s...

Folara ima mnogo važnih imena i veza, pomislila je Mardena dok je njezina majka govorila. Ona se još nije združila i pitam se koji je znak njezinog roda. I tada, kao da je njezina mati znala što ona misli, čula je kako je upitala Folaru – Nije li Vilamar, muškarac tvojeg ognjišta nekada pripadao Devetnaestoj Špilji? Mislim da nam je zajednički znak roda. Ja sam Bizon.

– Da, Vilamar je Bizon. Moja mati je Konj pa sam, naravno i ja.

Oko njih se okupilo nekoliko ljudi, čekajući da se formalno upoznaju. Prišla je Ejla i pozdravila Mardenu i Lanidara, a onda je Vilamar u ime cijele Devete Špilje pozdravio Denodu.

– Nabrajanje imena i veza može potrajati cijeli dan ako se netko ne dosjeti da to prekine. Završio je govoreći – Sjećam se tebe, Denoda. Bila si prijateljica moje starije sestre, zar ne?

– Da – odgovorila je uz osmijeh. – Vidiš li je ikad? Otkad se tako daleko odselila nisam je godinama vidjela.

– Ponekad, kad odlazim trgovati na obali Velike Vode, posjetim njezinu Špilju. Sada je ona već baka. Njezina kći ima troje djece, a i družica njezinog sina ima dječaka.

Neki pokreti uz Ejline noge privukli su Mardeninu pozornost. – To je vuk – gotovo je kriknula.

– Neće ti on ništa, majko – rekao je Lanidar, pokušavajući smiriti majku. Nije htio da sada naglo ode.

Ejla se sagnula i obgrlila vuka – Ne, obećajem ti da te on neće ozlijediti. – Mogla je vidjeti strah u očima žene.

Došla je i Martona i s mnogo manje formalnosti pozdravila Denodu. – Taj vuk živi s nama u kolibi i voli kada se i njega pozdravi. Denoda, hoćeš li se upoznati s vukom? – Primijetila je da je starica pokazala više zanimanja nego straha. Primila ju je za ruku i povela prema Ejli i Vuku. – Ejla, upoznaj ga s našim gostima.

– Vukovi imaju dobar vid, ali naučili su raspoznavati ljude po mirisu. Ako mu dopustite da vam onjuši ruku, on će vas se kasnije sjetiti. To je to formalno upoznavanje – objasnila je Ejla.

Žena je ispružila ruku i dopustila Vuku da je onjuši. – Ako se želiš pozdraviti s njim, on voli kad ga se pogladi po glavi.

Vuk je otvorene gubice i objepisšenog jezika gledao Denodu dok ga je ona oprezno gladila. Ona mu se osmjehnula – On je topla, živa životinja – rekla je. Okrenula se k svojoj kćerki – Dođi, Mardena, i ti bi se trebala s njim upoznati. Malo je ljudi koji su se susreli s vukom i onda mogli otići dalje i o tome pričati.

– Moram li? – pitala je Mardena.

Bilo je očito da se Mardena neobično boji i Ejla je znala da će Vuk to nanjušiti. Čvrsto ga je prihvatila. On nije uvijek najbolje reagirao na tako očigledan strah.

– Kada ti je to ponuđeno, onda je pristojno i učiniti. Inače se nikada nećeš usuditi doći posjetiti ih, jer će te biti strah. Ne trebaš se bojati ovog vuka. Možeš vidjeti da ga se nitko drugi ne boji, pa čak ni ja, i zašto bi ga se onda ti bojala? – rekla je Denoda.

Mardena pogleda oko sebe u veliku grupu ljudi koji su je promatrali. Pomislila je kako se ovdje vjerojatno okupila cijela Deveta Špilja i činilo se da se nitko ne boji. Osjećala je da se nalazi pred

kušnjom i ako sada ne priđe bliže tom vuku, neće kasnije od sramote moći pogledati nikoga od ovih ljudi. Pogledala je svojeg sina, tog dječaka prema kojem je uvijek imala pomiješane osjećaje. Voljela ga je više od ičeg u svom životu i istovremeno ga se stidjela, stidjela se što ga je rodila.

– Hajde, mama, – rekao je – i ja sam se upoznao s njim.

Konačno je Mardena zakoračila jednom nogom prema ženi i vuku, a onda i drugom. Kad je došla do njih Ejla joj je primila ruku i, držeći je u svojoj, prinijela je vuku do nosa. Mogla je gotovo namirisati strah, no ta žena ga je ipak prevladala i suočila se sa životinjom. Ejla pomisli kako je Vuk vjerojatno više njušio njezinu vlastitu ruku nego Mardeninu. Tada joj je povela ruku do vučje dlake na glavi i pogladila je.

– Vuk može biti malo grub, ali vidiš kako je tu mekan – rekla je puštajući joj ruku. Mardena ju je još malo tamo zadržala prije nego ju je povukla.

– Vidiš, nije bilo tako strašno – rekla je Denoda. – Ponekad ti se, Mardena, stvari čine gorima nego što jesu.

– Dođite i popijte malo čaja, to je mješavina koju Ejla radi i stvarno je dobar – rekla je Martona. – Odlučili smo od ovog vašeg posjeta napraviti mali događaj pa smo u jami za pečenje svašta pripremili. Gotovo je već sve spremno da se može izvaditi.

Ejla je hodala uz Mardenu i Lanidara. – To ste se onda dosta naradili oko doručka – rekla je Mardena. Nije bila naviknuta da se prema njoj ljudi tako širokogrudno ponašaju.

– Svi su pomagali pri pripremi – rekla je Ejla. – Kad sam rekla da sam te pozvala i pomislila da iskopam jamu za pečenje, svi su se složili kako je kopanje te jame dobra zamisao. Rekli su da su je ionako namjeravali iskopati i sada sam im dala dobar povod. Pripremila sam nešto hrane na način kojeg sam naučila kad sam bila djevojčica. Probaj tetrijeba, jučer sam ga ubila kopljem iz bacača, ali ako ti se okus ne bude svidio molim te nemoj oklijevati da uzmeš umjesto toga nešto drugo. Na svojem putovanju sam naučila kako postoje mnogi načini za pripremanje hrane, a ne voli svatko svaki način.

– Dobro došla u Devetu Špilju, Mardena.

Bila je to Prva Među Onima Koji Služe Majci! Mardena je pomislila kako nikada nije razgovarala s njom, osim onih dijelova koji se unisono recitiraju na svečanostima

– Pozdravljam te, Zelandono Koja Si Prva – rekla je osjećajući se pomalo nervozno zbog toga što razgovara s tom krupnom ženom koja je sjedila na povišenom sjedalu. Bilo je nalik onome kakvo je imala u kolibi zelandona, no ovo je ostavljeno tu u logoru za vrijeme koje bude željela provesti sa svojom Špiljom.

– A dobro došao i ti, Lanidare – rekla je Prva. U tonu kojim se Prva obratila njezinom sinu Mardena je osjetila neku toplinu kakvu nikada ranije nije čula od ove moćne žene – Kako sam shvatila, ti si jučer bio ovdje.

– Da – odgovorio je. – Ejla mi je pokazala konje.

– Rekla mi je da jako dobro zviždiš – kazala je Zelandona.

– Ona me je učila oponašati cvrkut ptica.

– Bi li mi htio pokazati?

– Ako želiš. Vježbao sam glasanje livadske ševe – rekao je, a onda oponašao taj prekrasan pjev. Svi su se okrenuli i pogledali ga, čak i njegova majka i baka.

– To je bilo vrlo dobro, mladiću – rekao je Džondalar, osmjehujući se dječaku. – To je gotovo jednako dobro kao i Ejlina livadska ševa.

– Hrana je spremna – objavila je Proleva. – dođite jesti.

Ejla je povela goste do pladnjeva i nagovarala ih neka kušaju pomalo od svega. Tada su se i drugi

svrstali u red za hranu. Obično su oni koji su dijelili istu kolibu zajedno i doručkovali, no ovo je bilo prvo od mnogih jela koja će podijeliti, ne samo unutar vlastite Špilje nego i s prijateljima i rođacima. Biti će čak nekoliko prigoda kada će cijeli Ljetni sabor blagovati zajedno, no to će zahtijevati mnogo planiranja i dobru organizaciju. Jedna od takvih prigoda bit će i Obred združivanja.

Kad su dovršili s jelom, ljudi su se počeli razilaziti odlazeći obavljati različite aktivnosti, a većina ih se zaustavila kako bi uputili riječ-dvije gostima. Mardena je bila pomalo nervozna zbog tolike pozornosti, no osjećala je i toplinu. Nije se mogla prisjetiti da su se ikada prema njoj ovako lijepo ponašali. Prišla im je Proleva i uputila nekoliko riječi Mardeni i Denodi, a onda se obratila Ejli – Mi ćemo sad ovdje završiti, Ejla. Mislim da ti želiš s Mardenom o nečem razgovarati – rekla je.

– Da. – Ejla se obratila Mardeni – Hoćeš li s Lanadarom, a i s Denodom ako ona to želi, malo prošetati sa mnom?

– Kamo idemo? – upita Mardena, a u glasu joj se osjetila nervoza.

– Pogledati konje.

– Ejla, mogu li i ja poći? – pitala je Folara. – Ako ne želiš da idem, slobodno mi reci, ali već ih dugo nisam vidjela.

Ejla se osmjehnula.

– Naravno da možeš. – Možda će Mardena lakše pristati da Lanidar čuva konje, pomislila je, ako bude nazočan još netko tko se ne boji konja i ponaša se prema njima prijateljski. Okrenula se teko bi pogledala dječaka koji je sada sjedio pokraj Lanoge koja je držala Loralu i činilo se da su opušteno razgovarali. Uz njih je na tlu sjedio Tremedin dvogodišnji dječak.

Kako su pošle u tom smjeru, Mardena upita – Tko je ta djevojčica? Ili je to već žena? Izgleda mi previše mlada da bi već imala takvo dijete.

– Sigurno je premlada. Još nije obavila ni Prvi obred – rekla je Ejla. – To joj je sestra, a onaj drugi, onaj dvogodišnjak joj je brat, ali što se djece tiče, Lanoga im je kao mati.

– Ne razumijem – rekla je Mardena.

– Sigurno si čula za Laramara. To je onaj koji proizvodi barmu – upita Folara

– Da – rekla je Mardena.

– Svi su čuli za njega – dodala je Denoda.

– Onda ste možda čule i za njegovu družicu Tremedu. Ona ne radi ništa osim što pije tu barmu koju on radi i rađa djecu o kojoj se ne želi brinuti – rekla je prezrivo Folara.

– Ili se ne može brinuti – rekla je Ejla. – Izgleda da ona ne može prestati piti tu barmu.

– I Laramar je često pijan i jednako tako neodgovoran. On uopće ne brine za djecu svojeg ognjišta – rekla je Folara s gađenjem. – Ejla je saznala da je Tremeda ostala bez mlijeka, a Lanoga je pokušavala malu Loralu prehraniti samo s kuhanim korijenjem, jer je to jedino što joj je ona znala pripremiti. Ejla je pridobila nekoliko mladih majki da doje i to dijete, no Lanoga je još uvijek ta koja se o njoj brine, baš kao i o ostaloj Tremedinoj djeci. Ejla joj je pokazala kako se priprema i druga hrana koju tako mala djeca mogu jesti. Ona je stvarno sjajna djevojčica i jednoga će dana biti divna družica i majka, ali tko zna hoće li ikada imati svojeg muškarca. Laramar i Tremeda imaju najniži položaj u našoj Špilji. Tko bi se želio združiti s djevojkom iz takvog ognjišta?

Mardena i Denoda su se zagledale u mladu brbljavicu. Mnogi ljudi vole ogovarati, ali ne čine to tako otvoreno kad se radi o nekome tko predstavlja sramotu za njihovu vlastitu špilju. Denodin status je opao otkad je njezina kćer rodila Lanidara, a njezin muškarac razvezao njihov čvor. To još uvijek nije bio najniži položaj, no nije bio niti daleko od toga. Ali njihova Špilja je bila i mnogo manja. Biti posljednji u ovako velikoj Špilji značilo je doista nizak status. Ali i kad bismo bili najviše rangirani, Lanidar bi si zbog te svoje mane teško našao družicu, pomislila je Denoda.

– Želiš li ići s nama pogledati konje? – pitala je Ejla dječaka kad su im prišle. – Možeš i ti doći, Lanoga.

– Ne, ja ne mogu. Sada je Stelona na redu dojiti Loralu, a mala je već gladna. Nisam joj htjela dati mnogo hrane prije dojenja.

– No onda možda drugi puta – rekla je Ejla, nježno joj se osmjehujući. – Ideš li, Lanidare?

– Da – odgovorio je i okrenuo se prema djevojčici – Moram ići, Lanoga. – Ona mu se stidljivo osmjehnula i on joj je uzvratio osmijehom.

Kad su prolazili pokraj Ejline kolibe, ona je rekla – Lanidare, hoćeš li uzeti onu zdjelu tamo. U njoj ima malo hrane za konje, komadi divlje mrkve i nešto zrnja. – On je potrčao da bi je uzeo.

Ejla ga je promatrala kako nosi tu zdjelu s desne strane, prislanjajući je uz tijelo onom obogaljenom rukom i, neočekivano, iznikne sjećanje na Kreba kako, prije nego je njezinom sinu nadjenuo ime i prihvatio ga u Pleme, i on zdjelu masti pomiješane okerom drži uz tijelo, pridržavajući je batrljkom ruke koja mu je bila amputirana do lakta. To joj je izmamilo osmijeh i sreće i boli. Mardena ju je začuđeno gledala. I Denoda je primijetila njezin izraz lica i nije joj bilo neugodno to spomenuti – Gledala si Lanidara s tako čudnim osmjehom.

– Podsjeća me na nekoga koga sam poznavala – rekla je Ejla. – Na čovjeka kojem je nedostajao donji dio ruke. Kad je bio dijete, napao ga je špiljski medvjed. Njegova baka je bila iscjeliteljica i morala mu je odsjeći taj dio ruke jer bi mu zatrovao tijelo. Da to nije učinila umro bi.

– Kako je to strašno – rekla je Denoda.

– Da, bilo je strašno. Od tog napada oslijepio je na jedno oko, a i noga mu je bila povrijeđena. Otad je morao hodati sa štapom.

– Jadan dječak. Pretpostavljam da se cijeli ostatak njegova života neko trebao skrbiti o njemu – rekla je Mardena.

– Ne – odgovori Ejla. – On je vrijedno doprinosio svom narodu.

– Kako je mogao? Što je radio?

– Postao je velik čovjek, mog-ur... to je poput zelandone... i izabrali su ga da bude Prvi. On i njegova sestra su se brinuli o meni kad je moja obitelj poginula. On je bio muškarac mojeg ognjišta i vrlo sam ga voljela – rekla je Ejla.

Mardena je zinula i promatrala je široko rastvorenih očiju. Jedva je mogla vjerovati ovoj ženi, no zašto bi netko o nečem ovakvom lagao.

Dok je Ejla govorila, Denoda je postala djelomično svjesna njezinog čudnog naglaska, a ova priča joj je pomogla shvatiti zašto se činilo da joj je Lanidar postao tako drag. Kad se bude združila bit će povezana s nekim vrlo utjecajnim ljudima, pa ako ga zaista zavoli mogla bi mu mnogo pomoći. Možda je ova žena ono najbolje što se moglo dogoditi našem dječaku, pomislila je.

I Lanidar je slušao što je Ejla govorila. Možda bih mogao naučiti loviti, mada imam samo jednu zdravu ruku, mislio je. Možda bih mogao naučiti još nešto osim branja bobica.

Prilazili su konstrukciji nalik na obor, samo što ovo nije djelovalo posebno čvrsto. Bila je napravljena od tankih, ravnih drvenih motki povezanih remenjem i pričvršćenim za kraće stupove ukopane u tlo. Prostor između horizontalnih motki bio je ponegdje zapunjen već suhim grmljem, no kada bi kakvo stado bizona ili čak jedan sam odrasli mužjak, pokušao to srušiti, konstrukcija sigurno ne bi izdržala. Čak se činilo da bi i konji sami mogli srušiti tu ogradu ako bi bili odlučni u takvom pokušaju.

– Lanidare, sjećaš li se zvižduka na koji se odaziva Trkač – upita Ejla.

– Mislim da se sjećam – odgovorio je dječak.

– Pozovi ga da vidimo hoće li doći.

Dječak zazviždi glasnim, prodornim zviždukom. Uskoro su se iza stabala što su rasla uz sam potočić pojavila dva konja, pastuh i kobila koja je trčala za njim. Zastali su uz ogradu i promatrali ljude koji su im prilazili. Konji su zarzali, Ejla im je odgovorila jasnim njiskom, a oni joj uzvratili jednako njišteći.

– Ona zna oponašati glasanje konja – rekla je Mardena.

– Rekao sam ti da zna, majko – rekao je Lanidar.

Vuk je potrčao naprijed, lagano se provukavši ispod ograde. Sjeo je ispred kobile, a ona je spustila glavu pa je to izgledalo kao pozdrav. Tada je Vuk prišao mladom pastuhu, spustivši se na prednje šape dok mu je stražnji dio ostao uzdignut i u toj zaigranoj pozi cvilio prema Trkaču. Pastuh je zarzao, a onda su se dodirnuli gubicama. Ejla im se smiješila dok je saginjući se ulazila u ograđen prostor. Zagrlila je kobilu oko vrata, a onda se okrenula i potapšala Trkača, koji se gurao kako bi privukao njezinu pozornost.

– Nadam se da vam je ova ograda draža nego da stalno morate nositi ulare i onu užad. Ja bih vas rado pustila da slobodno lutate, ali ne vjerujem da biste bili sigurni uz toliko ljudi koji ovuda love. Dovela sam vam posjetitelje i vrlo je važno da budete vrlo nježni i da surađujete. Želim da se dječak koji je zviždao brine o vama, ali njegova je mati malo nervozna i želi ga zaštititi od vas – govorila im je Ejla jezikom kojeg je sama izmislila dok je boravila u svojoj dolini.

– Što to ona radi? – upitala je Mardena Folaru.

– Razgovara s konjima – odgovorila je Folara. – Ona često s njima ovako razgovara.

– A što im govori?

– To ćeš morati nju pitati.

– Razumiju li oni što im ona govori? Meni ne izgleda da to ima ikakvog smisla – rekla je Denoda.

– Nemam pojma, ali čini se da konji slušaju – odgovorila je Folara.

Lanidar se došuljao sasvim do ograde i izbliza je promatrao. Ona se stvarno ponaša prema konjima kao da su joj prijatelji, zapravo kao da su joj članovi obitelji, pomislio je, a i oni se prema njoj tako ponašaju. Ali pitam se otkud se sad stvorila ta ograda. Jučer je nije bilo.

Kad je Ejla prestala govoriti konjima i okrenula se kako bi pogledala ljude, Lanidar je upita – Otkud se stvorila ova ograda? Jučer je nije bilo.

Ejla se osmjehnula. – Jučer popodne se tu okupilo mnogo ljudi pa su je podigli.

Kad se Ejla nakon objeda s Devetnaestom Špiljom bila vratila u logor, rekla je Džoharanu da bi željela podići ogradu i objasnila zašto. Džoharan se popeo na ono Zelandonino sjedalo i rekao okupljenim ljudima o čemu se radi. Bilo je dosta ljudi koji su se tu još zadržali nakon završetka onog sastanka u vezi lova i odmah su pale neke sugestije. Ubrzo je većina njih već išla prema livadi i počela podizati ogradu. Oni koji su bili nazočni, a nisu pripadali Devetoj Špilji, bili su radoznali, a i nisu željeli da ti konji nastradaju od lovaca.

Ejla im je svima bila toliko zahvalna da nije znala što bi rekla. Zahvalila im je, no mislila je kako to nije dovoljno i da su je Zelandonci tako zadužili da ne zna kako će im to uzvratiti. Zajednički rad je zbližio ljude i ona je osjećala kako sada neke od njih pozna bolje. Džoharan je spomenuo kako želi da i konji budu uključeni u lov koji je planiran za sutrašnje jutro. I Džondalar i Ejla su bili uzjahali i pokazali svoju sposobnost upravljanja konjima, a to je onda učinilo Džoharanov prijedlog još prihvatljivijim. Ako lov bude uspješan, svečanost Združivanja bi se normalno trebala održati sljedećeg dana, no kako Dalanar sa svojim Lanzadoncima još nije stigao, bili su spremni pričekati ih još nekoliko dana, iako se neki ljudi već postajali nestrpljivi.

Ejla je konjima stavila ulare i povela ih izvan podignutog obora kroz vrata koja su na posve nov način napravili Tormaden i njegovi ljudi iz Devetnaeste.

Kad je dovela konje, Mardena je brzo ustuknula. Izbliza su bili mnogo veći. Folara je odmah stala naprijed umjesto nje.

– Nisam viđala te konje ni približno onoliko koliko bih to željela – rekla je, gladeći Njiskin obraz. – Svi su bili toliko zauzeti onim lovom u kojem je Šivonar poginuo i kasnije pogrebom, a onda pripremama za dolazak ovamo. Jednom si rekla kako ćeš mi dopustiti jahati konja.

– Želiš li sada? – upita je Ejla.

– Mogu li? – Folara je sjala od zadovoljstva.

– Pusti samo da stavim na Njisku prekrivač. Dok ga ja donesem, ti i Lanidar dajte konjima jesti. U zdjeli ima hrane koju oni posebno vole.

– Ja baš nisam sigurna da bi im Lanidar trebao prilaziti tako blizu – rekla je Mardena.

– On je već prišao blizu – rekla je Denoda.

– Ali ona je uz njega...

– Majko, već sam ih jednom hranio. Poznaju me, a kao što vidiš, poznaju i Folaru.

– Neće mu oni ništa, – rekla je Ejla – a ja samo idem tamo prijeko.

Pokazala je prema maloj piramidi naslaganog kamenja pokraj ulaza u obor. To je za nju složila Kariđa i bilo je dovoljno maknuti tek kamen-dva s tog malog priručnog skladišta u čiju unutrašnjost su se mogle spremiti nužne sitnice, a sada se tu nalazio prekrivač za konja. Kamenje je natkrivalo to malo sklonište na način da nije dopuštalo kiši prodrijeti u unutrašnjost. Pokazala je Ejli i kako mora složiti kamenje natrag pa da unutrašnjost uvijek ostane suha.

Dok je uzimala pokrivač, Ejla se osvrnula i pogledala što ostali rade. Folara i Lanidar su hranili krupne biljoždere koji su im jeli iz ruke, dok se Mardena nešto povukla, ponašajući se nervozno i izgledajući zabrinuto, a Denoda je sve to promatrala. Ejla se vratila i stavila pokrivač na Njiskina leđa. Onda je povela kobilu prema jednom kamenu.

– Popni se na kamen, Folara, a onda prebaci nogu konju preko leđa i pokušaj udobno sjesti. Možeš joj se rukama prihvatiti za grivu. Ja ću držati Njisku da ti se ne miče – rekla je Ejla.

Folara se osjećala pomalo nespretno, posebno kad se prisjetila kako se Ejla glatko uspne na konja, no nekako joj je uspjelo popeti se i sjesti, osmjehujući se.

– Ja sjedim na leđima konja! – rekla je i osjetila kako se ponosi samom sobom.

Ejla je spazila kako je Lanidar promatra pogledom punim žudnje. Kasnije, pomislila je, ne smijemo ti majku tako naglo pritisnuti. – Jesi li spremna? – upitala je.

– Mislim da jesam. – odgovorila je Folara

– Samo se opusti, a ako se želiš pridržati, možeš joj se uhvatiti za grivu ali i ne moraš – rekla je Ejla i počela hodati vodeći konja za ular, znajući da bi je Njiska slijedila i bez njega.

Isprva se Folara držala za grivu i sjedila vrlo kruto, odskačući sa svakim korakom kojeg je konj napravio, no onda se opustila i već počela anticipirati korak i dočekivati ga opuštenije. Tada je pustila grivu.

– Želiš li pokušati sama? Dat ću ti ular.

– Misliš da bih mogla?

– Možeš pokušati, a ako budeš htjela sići samo mi reci. Kad želiš da Njiska krene malo brže, nagni se više naprijed. Kada želiš da uspori, opet se izravnaj.

– U redu, mislim da ću pokušati – rekla je Folara. Činilo se da se Mardena potpuno skamenila kad je Ejla predala Folari ular.

– Kreni, Njiska – rekla je Ejla, dajući konju znak neka ide polako.

Konj je polako pošao livadom. Na njoj je već jahalo nekoliko ljudi pa je znala kretati se polako. Kad se Folara malo nagnula naprijed, Njiska je ubrzala korak, ali ne mnogo. Folara se još nagnula, a

konjski se korak sada promijenio u kaskanje. Bilo je doista lako upravljati tim konjem, no ovo kaskanje je za Folaru bilo malo više no što je očekivala. Brzo se izravnala, a konj je usporio. Nakon nekog vremena Ejla je zviždukom pozvala konja natrag. Folara se ohrabrila i ponovo se nagnula naprijed i ovaj puta je izdržala kas sve dok se nisu vratile i zaustavile. Ejla je povela kobilu do kamena i držala je dok Folara nije sišla.

– To je bilo prekrasno! – rekla je Folara, a lice joj je sjalo od uzbuđenja.

Lanidar joj se smiješio samo zato što je izgledala tako zadovoljno

– Vidiš, majko. Na leđima tih konja se može jahati – rekao je – Ejla, daj pokaži Mardeni i Denodi pokaži što ti konji stvarno mogu.

Ejla je kimnula pa se, brzo i spretno vinula na kobilu, usmjerivši je prema sredini livade. Kretale su se brzim korakom, a za njima su pošli i Trkač i Vuk. Tamo je dala znak za galop i konji su pojurili preko polja punom brzinom. Napravili su veliki krug, a onda je usmjerila konja natrag i usporila ga kad su već prišli blizu, a kad je konj stao prebacila je nogu preko leđa i spretno kliznula na tlo. Obje žene i dječak gledali su je razrogačenih očiju.

– E, sada znam zašto bi netko mogao poželjeti da sjedne konju na leđa – rekla je Denoda. – Da sam mlađa, rado bih i sama pokušala.

– Kako imaš takovu kontrolu nad tim životinjama? – upitala je Mardena. – Je li to neka vrst magije?

– Nije, uopće nije, Mardena. Uz malo vježbe svatko to može učiniti.

– Kako si odlučila zajahati konja? Kako si to počela? – pitala je Denoda.

– Lovila sam konje jer mi je trebala hrana pa sam tako ubila Njiskinu mater i tek tada vidjela da je imala ždrijebe. Kad su hijene htjele napasti ždrijebe nekako im ga nisam mogla prepustiti... mrzim te prljave životinje... pa sam ih otjerala i onda shvatila da ću se morati pobrinuti za nju. – Ispričala im je kako je spasila tog konjića od hijena, kako ju je othranila i kako su se dobro razumjele. – Jednog dana sam joj se popela na leđa i kad je potrčala ja sam se držala da ne padnem to je bilo sve što sam mogla učiniti. Kad je konačno usporila i kad sam sišla jedva sam i sama mogla vjerovati što sam učinila. To je bilo kao da letiš protiv vjetra. Nisam mogla odoljeti a da to opet ne učinim, premda je u početku nisam nikako mogla usmjeravati i to sam tek kasnije naučila. Ona sada ide kamo ja želim zato što ona tako hoće. Ona je moja prijateljica i mislim da je veseli to što mi dopušta da je jašim.

– Ipak, to je bilo vrlo neobično. Zar ti nitko nije prigovarao? – pitala je Mardena.

– Nije bilo nikoga tko bi mogao prigovarati. U to vrijeme sam živjela sama.

– Ja bih se bojala živjeti sama bez drugih ljudi – rekla je Mardena. Bila je silno radoznala i željela je postaviti mnoga pitanja, no prije nego je imala za to priliku čule su poziv i kad se okrenula ugledala je Džondalara kako im prilazi.

– Došli su! – rekao je. – Strigao je Dalanar s Lanzadoncima!

Ejla se radosno nasmiješila – I ja jedva čekam da ih vidim! – Okrenula se k svojim gostima – Moramo se vratiti u logor. Muškarac Džondalarovog ognjišta je stigao, upravo na vrijeme za naše Združivanje.

– Naravno, – rekla je Mardena. – Mi ćemo odmah otići.

– Tja, ne bih imala ništa protiv da pozdravim Dalanara prije nego odemo, Mardena. Nekad sam ga poznavala.

– Trebala bi ga pozdraviti – rekao je Džondalar. – Siguran sam da će mu biti drago što te vidi.

– I prije nego odete, moram te pitati, Mardena, hoćeš li dopustiti Lanidaru da mi pomaže oko konja kada mene nema – rekla je Ejla. – On ništa ne treba raditi, samo mora pogledati je li s njima sve u redu ili me potražiti i obavijestiti ako nešto ne bude u redu. Bila bih vrlo zahvalna. Bilo bi mi toliko

lakše kada ne bih stalno brinula zbog njih.

Kad su se okrenule i pogledale, dječak je gladio pastuha i davao mu komade divlje mrkve.

– Mislim da i sama vidiš da ga oni neće ozlijediti – rekla je Ejla.

– Pa, mislim da bih mu dopustila – rekla je Mardena.

– Oh, majko, hvala ti! – rekao je Lanidar osmjehujući se.

Mardena nije još nikada vidjela tako sretan izraz na njegovom licu.

28

– Gdje je taj tvoj dječak, Martona. Onaj za kojeg svi kažu da izgleda točno kao ja... osim što je možda malo mlađi – rekao je visok čovjek duge plave kose koju je vezao na potiljku. Ispružio je obje ruke i toplo se smiješio pozdravljajući je. Znali su se i previše dobro da bi se sada upuštali u suvišne formalnosti.

– Kad te je vidio, odjurio je po Ejlu – rekla je Martona, prihvaćajući njegove ruke i nagnuvši se k njemu da bi se dotakli obrazima. On možda i jest malo ostario, pomislila je, ali je zgodan i šarmantan kao i uvijek.

– Oni će uskoro stići, u to možeš biti siguran. Čeka te od trenutka kada smo stigli ovamo.

– A gdje je Vilamar? Bilo mi je jako žao kada sam čuo za Tonolana. Sviđao mi se taj mladić. Želio bih vam oboma izraziti moju sućut.

– Hvala ti, Dalanare – rekla je Martona. – Otišao je u glavni logor dogovarati nešto u vezi s trgovanjem. To s Tonolanom ga je strašno pogodilo. Uvijek je vjerovao da će se taj sin njegovog ognjišta vratiti. Iskreno rečeno, sumnjala sam da će se ijedan vratiti. Kad sam ugledala Džondalara, u prvi sam trenutak pomislila da si to ti. Jedva sam mogla vjerovati da mi se sin vratio kući. I koliko iznenađenja je donio sa sobom, da i ne spominjem Ejlu i te njezine životinje.

– Da, imaš pravo. A jesi li znala da su na povratku bili svratili do nas? – upitala je žena koja je stajala uz njega.

Martona se okrenula prema ženi. Dalanarova družica je bila najneobičnija osoba koju je Martona ili bilo tko od Zelandonaca ikada vidio. Bila je sitna, posebno ako se je usporedi s njezinim muškarcem... kada bi on ispružio svoju ruku, mogla bi bez saginjanja proći ispod nje. Njezina ravna kosa skupljena na potiljku u punđu bila je crna i sjajna poput gavranovog krila, a poneka sijeda joj je posvijetlila sljepoočnice, no najčudnije joj je bilo lice. Bilo je posve okruglo s malim nosićem i širokim ličnim kostima i tamnim očima koje su, zbog kožnog nabora na kapcima, izgledale kao da su koso postavljene. Imala je lijep ten, možda nijansu tamniji od Dalanarovog.

– Da, rekli su nam da namjeravate doći na Ljetni sabor – rekla je Martona nakon što se pozdravila sa ženom. – Čula sam da će se i Džoplaja združiti. Stigli ste u pravi čas, Džerika. Danas poslijepodne sve žene koje se namjeravaju združiti moraju sa svojim majkama doći na sastanak kod zelandona. Ja idem s Ejlom umjesto njezine majke. Ako niste previše umorne, i ti i Džoplaja biste trebale doći.

– Mislim da ćemo doći na taj sastanak – rekla je Džerika. – Hoćemo li imati vremena prije toga podići naše kolibe.

– Ne vidim zašto ne. Svi će vam pomoći, – rekao je Džoharan – ukoliko vam ne smeta da se ulogorite ovdje pokraj nas.

– I nećete morati ništa kuhati. Jutros smo imali goste pa je ostalo i više nego dovoljno hrane – rekla je Proleva.

– Rado ćemo se ulogoriti pokraj Devete Špilje, – rekao je Dalanar – ali što vas je natjeralo da odaberete ovo mjesto, Džoharane? Vi obično volite biti u centru događanja.

– Kad smo stigli ovamo sva su dobra mjesta u glavnom logoru već bila zauzeta, posebno za ovako veliku Špilju kao što je naša, a nismo željeli biti negdje stiješnjeni. Pogledali smo malo uokolo, vidjeli ovo i to nam se svidjelo – rekao je Džoharan. – Vidiš li ono drveće? To je tek početak velike šume s dovoljno drva za vatre. Tamo izvire i ovaj potok i to je čist i bistar izvor. Još dugo nakon što će se sve druge vode zamutiti mi ćemo još uvijek imati dobru vodu, a tamo je i lijepo jezerce. I Džondalaru i Ejli se ovdje sviđa, jer ima mjesta za konje. Tu uzvodno smo za njih ogradili malen prostor. Ejla je sad otišla tamo sa svojim gostima. Ona ih je i pozvala.

– Tko su oni? – pitao je Dalanar. Zanimalo ga je koga bi to Ejla mogla pozvati.

– Sjećaš li se Mardene, one žene iz Devetnaeste Špilje koja je rodila dječaka s deformiranom rukom? Njezina mati je Denoda – rekla je Martona.

– Da, sjećam se – odgovorio je Dalanar.

– Taj dječak, Lanidar, sada može izbrojiti dvanaest godina. Još uvijek ne znam kako je do toga došlo, ali mislim da je došao ovamo kako bi pobjegao od tolikog svijeta, a vjerojatno i od ostalih dječaka koji mu se rugaju. Mislim da mu je netko rekao da su ovdje konji. Naravno, svih zanimaju konji pa ni taj dječak nije iznimka. Ejla ga je nekako susrela i odlučila ga zamoliti da joj čuva konje. Ona je zabrinuta jer se boji da bi netko od ovih ljudi, ne znajući kakvi su to konji, mogao pokušati loviti ih. To bi bilo lako, jer ti konji ne bi bježali.

– To je točno – složio se Dalanar. – Šteta što sve životinje nisu tako mirne.

– Ejla nije mislila da bi dječakova majka imala nešto protiv, no čini se da se ta mati previše zaštitnički ponaša – rekla je Martona. – Čak mu ne dopušta da uči loviti jer ne vjeruje da bi on to mogao. Zato je Ejla pozvala malog i njegovu majku i baku ovamo da im pokaže konje i pokuša uvjeriti majku da joj konji neće ozlijediti sina. A imao on samo jednu dobru ruku ili ne, odlučila je naučiti ga koristiti se onim novim Džondalarovim bacačem za koplja.

– Ona zna biti tvrdoglava – rekla je Džerika. – Primijetila sam to, ali ona je dobra.

– Da, i ne boji se boriti za svoje stavove ili govoriti u ime drugih – rekla je Proleva.

– Evo, dolaze – rekao je Džoharan.

Vidjeli su kako im prilazi grupa ljudi praćena vukom. Džondalar je bio naprijed, a njegova sestra pri začelju. Hodali su polako, no kad ih je ugledao, Džondalar je požurio. Muškarac njegovog ognjišta pošao mu je u susret. Pružili su si ruke, a onda ih pustili i zagrlili se. Hodajući jedan uz drugog, stariji je muškarac još uvijek držao ruku oko ramena onog mlađeg.

Sličnost ove dvojice muškaraca bila je nevjerojatna; izgledali su kao prikaz jednog čovjeka u dvije različite faze života. Stariji je bio tek nešto širi u struku, a kosa mu je bila nešto rjeđa na tjemenu, no lice je bilo isto, premda bore mlađeg još nisu bile tako duboke, a linija čeljusti u starijeg je izgledala nešto mekše. Bili su jednako visoki, hodali su jednakim korakom i imali su jednake kretnje, a čak su i oči obojice imale onu jasnu nijansu glečerskog plavetnila.

– Nema sumnje u to čiji je duh Majka odabrala da stvori Džondalara – tiho je rekla Mardena svojoj majci. Lanidar je ugledao Lanogu i otišao razgovarati s njom.

– Kad je bio mlad, Dalanar je izgledao upravo kao on i nije se otad mnogo promijenio – rekla je Denoda. – Još je uvijek jako zgodan muškarac.

Mardena je s velikim zanimanjem promatrala kako se pridošlice pozdravljaju s Ejlom i Vukom. Bilo je očito da se svi poznaju, ali ona nije mogla prestati gledati u neke ljude. Ona sitna, crnokosa žena čudnog lica bila je, čini se, sa starijim plavokosim muškarcem koji je bio tako sličan Džondalaru, vjerojatno njegova družica.

– Kako si ga upoznala, majko?

– On je bio muškarac na mojem Prvom obredu – rekla je Denoda. – Kasnije sam preklinjala Majku da me blagoslovi duhom njegova djeteta.

– Majko! Pa znaš da bi to bilo prerano za ženu da već tada rodi.

– To mi nije bilo važno – rekla je Denoda. – Znam da ponekad djevojke zatrudne ubrzo nakon Prvog obreda, kad konačno postanu žene u punom smislu i mogu prihvatiti duh muškarca. Nadala sam se da će mi poklanjati više pozornosti ako bude mislio da nosim dijete njegova duha.

– Ali, majko, ti znaš da muškarcu nije dopušteno prilaziti djevojci još barem godinu dana poslije Prvog obreda – Mardena je bila gotovo šokirana ovim majčinim priznanjem. Nikada prije nije s njom

ovako razgovarala

– Znam to, a on nije ni pokušao, premda me nikada nije ni izbjegavao i kad smo se susreli bio je uvijek ljubazan, ali ja sam željela više od toga. Dugo vremena nisam mogla misliti ni na koga osim njega – rekla je Denoda. – Tada sam susrela muškarca tvojeg ognjišta. Najviše u životu žalim što je on umro tako mlad. Željela, sam imati još djece, no Majka je odlučila da mi ih neda i možda je tako i bolje. Bilo mi je već dovoljno teško što sam se sama morala brinuti o tebi. Čak nisam imala ni majku koja bi mi pomogla iako su mi neke žene iz Špilje pomagale dok si bila posve malena.

– Zašto nisi našla drugog muškarca s kojim ćeš se združiti?

– A zašto ti nisi? – uzvratila je Denoda protupitanjem.

– Znaš dobro zašto nisam. Imala sam Lanidara, pa koga bih ona zanimala?

– Nemoj za to prebacivati krivicu na Lanidara. To uvijek kažeš, ali zapravo se nikada nisi potrudila. Nisi željela da tebe opet netko povrijedi. No još uvijek nije prekasno – rekla je starica.

Nisu ni opazile kada im je prišao – Kad mi je Martona rekla da je Deveta Špilja jutros imala goste, ime mi se učinilo poznatim. Kako si, Denoda? – upitao je Dalanar, primajući obje njene ruke i nagnuvši se malo da bi joj obrazom dotakao obraz kao da su stari prijatelji.

Mardena je vidjela kako su obrazi njezine majke malo pocrvenjeli kad se nasmiješila tom visokom, zgodnom muškarcu i da se sada nekako drugačije drži. Bilo je u njoj neke topline i senzualnosti. Odjednom je sagledala svoju majku u posve drugom svjetlu. To što je već baka ne znači i da je zaista jako stara. Vjerojatno je bilo muškaraca koji bi za nju rekli da je privlačna.

– Ovo je moja kćer, Mardena iz Devetnaeste Špilje Zelandonaca, – rekla je Denoda – a moj unuk je ovdje negdje.

Pružio je ruke mlađoj ženi – Pozdravljam te, Mardeno iz Devetnaeste Špilje Zelandonaca, Kćeri Denode iz Devetnaeste Špilje. Drago mi je da sam te upoznao. Ja sam Dalanar, vođa Prve špilje Lanzadonaca. U ime Velike Majke zemlje, Doni, znaj da ćeš biti dobrodošla uvijek kad poželiš posjetiti naš logor, zapravo našu Špilju.

Mardena se osjećala neugodno zbog topline kojom ju je pozdravio. Premda je bio dovoljno star da bi bio muškarac njezinog ognjišta, osjetila je kako ju je privukao. Nikada neki muškarac nije ostavio takav utisak na nju.

Dalanar je pogledao oko sebe i spazio visoku djevojku.

– Džoplaja! – pozvao ju je, a onda se okrenuo Denodi – Želim te upoznati s kćerkom mojeg ognjišta – rekao je.

Djevojka koja im je prilazila zapanjila je Mardenu. Nije imala taj posve stran izgled poput one sitne žene, no bila joj je slična i to ju je činilo gotovo još neobičnijom. I njezina je kosa bila tamna, no imala je nešto življu nijansu. Kosti lica su joj bile visoke, no lice joj nije bili ni onako okruglo ni tako plosnato kao kod starije žene. Nos joj je bio nalik nosu ovog muškarca, samo nešto nježniji, a crne su joj obrve bile meke i oblikovane u finom luku. Guste crne trepavice oko njezinih očiju bile su drukčije od onih u njezine majke. Džoplajine su oči imale onu isu jasnoću i otvorenost boje kao i muškarčeve, ali za razliku od modrih očiju koje je imao muškarac pokraj nje, njezine su imale blistavu zelenu nijansu.

Mardena nije ranije bila na onom Ljetnom saboru na kojem je bio i Dalanarova Špilja. Tada je bilo prošlo tek malo vremena otkad ju je njezin muškarac napustio i nije se željela susresti s ljudima. Čula je za Džoplaju, ali ju nije vidjela. Sada kad ju je vidjela osjetila je silnu potrebu da zuri u nju i borila se da to ne čini. Džoplaja je bila prelijepa egzotična žena.

Nakon što je Dalanar predstavio Džoplaju i kad su izmijenile pozdrave i nekoliko uljudnih riječi, oni su otišli porazgovarati s nekim drugim. Mardena je još uvijek osjećala toplinu Dalanarove

nazočnosti i počela je shvaćati što je njezinu majku bilo privuklo k njemu. Ali njegova kći, premda neobično ljupka, zračila je nekom melankolijom, nekom malodušnošću koja nije bila u skladu s radostima skorog združivanja. Mardena nije mogla razumjeti kako netko tko bi trebao biti sretan može izgledati tako tužno.

– Moramo krenuti, Mardena – rekla je Denoda. – Ne možemo sad ostati duže nego je to pristojno ako želimo da nas ponovo pozovu. Lanzadonci su bliski s Devetom Špiljom i već je prošlo mnogo godina otkad nisu bili na Ljetnom saboru. Sada moraju obnoviti svoje veze. Potražimo Lanidara i zahvalimo Ejli što nas je pozvala.

Logor Devete Špilje Zelandonaca i logor Prve Špilje Lanzadonaca bili su, naizgled, dva logora dvije različite Špilje dvaju različitih naroda, ali zapravo je to bio jedan veliki logor povezan bliskim obiteljima i prijateljima.

Idući kroz glavni logor prema kolibi zelandona, četiri su žene bile privlačan prizor. Ljudi se čak nisu ni trudili ne zuriti u njih. Martona je, ma kamo pošla, uvijek bila zapažena. Bila je raniji vođa velike Špilje i još uvijek vrlo moćna i utjecajna, ali i privlačna zrela žena. Iako se neki ljudi već i ranije vidjeli Džeriku, ona je još uvijek bila toliko neobičnog izgleda, toliko različita od svih koje su ikada vidjeli da ljudi nisu mogli skinuti oči s nje. Činjenica da se združila s Dalanarom i s njim bila suosnivač ne samo nove Špilje nego i novog naroda činila ju je još izuzetnijom.

Džerikina kći Džoplaja, melankolična ljepotica, koja se, kako se govorkalo, namjeravala združiti s čovjekom pomiješanih duhova, bila je žena puna tajni i nagađanja. Prelijepa plavuša koju je Džondalar doveo sa sobom putovala je s dva mirna konja i vukom, a govorilo se i da je vješta iscjeliteljica i vjerojatno nekakva strana zelandona. Govorila je njihov jezik tečno, ako ne i savršeno, a nedavno je tu pod nosom Devetnaestoj otkrila novu, prelijepu špilju. Ova je četvorka privlačila još veću pozornost nego inače, no Ejla je već naučila ne obazirati se na to i bilo joj je drago što ima društvo.

Kad su stigle do kolibe zelandona, vidjele su da ih je već mnogo došlo. Kod ulaza su ih pažljivo motrili neki muškarci i to je Ejlu učinilo radoznalom. Kao da je znala o čemu ona razmišlja, Martona je počela objašnjavati – Muškarcima nije dozvoljen dolazak na ovaj sastanak, osim ako nisu zelandone, ali svake godine se nađe nekoliko mladića, obično onih iz ‘daleke kolibe’ koji pokušaju prići blizu kako bi slušali – rekla je. – Neki su se čak, preodjeveni u žene, pokušali uvući unutra. Sada muške zelandone budno motre kako bi ih držali podalje. – Opazila je kako još nekoliko muških pripadnika zelandona stoje oko te velike građevine, a među njima je bio i Madroman.

– Što su to ‘daleke kolibe’? – pitala je Ejla

– To je jedan od naziva za one nastambe koje se podižu pokraj ljetnih saborišta u kojima žive muškarci koji su već prerasli potrebu za doni-ženom, a još se nisu združili – rekla je Martona. – Mladići ne vole boraviti sa svojim Špiljama i draže im je društvo njihovih vršnjaka... osim kad je vrijeme za jelo. – Osmjehnula se. – Njihovi ih prijatelji ne ograničavaju u ponašanju onako kako to čine njihove majke ili muškarci s kojima su im se majke združile. Muškarcima koji nisu združeni, a posebno onima te dobi, apsolutno je zabranjeno i približiti se djevojci koja se priprema za svoj Prvi obred, no oni uvijek pokušavaju pa zelandone budno motre na njih dok su ovi u logoru.

– U tim njihovim kolibama, ako su ih podigli dovoljno daleko, oni smiju biti glasni i raspojasani, sve dok to ne smeta drugima. Tamo se mogu okupljati i pozivati svoje prijatelje, a naravno i djevojke. Vrlo su vješti u tome od majki i prijateljica tih djevojaka uspiju izmoljakati dodatnu hranu, a uvijek se nastoje domoći i barme, vina ili bilo čega. Čini mi se da se već pretvorilo u takmičenje tko će nagovoriti zgodnije djevojke da ih dođu posjetiti. Postoje i ‘daleke kolibe’ za starije muškarce,

obično za one koji zbog bilo kojeg razloga nemaju družicu, za one kojima su muškarci draži od žena ili one koji su razvezali čvor a još se nisu ponovo združili, a i one koji žele pobjeći od svojih Špilja i obitelji. Tijekom Ljetnog sabora Laramar više vremena provodi u 'dalekoj kolibi' nego u vlastitoj. Tamo on trguje sa svojom barmom, premda ne znam što čini s onim što u zamjenu za nju dobije. Sigurno je samo da ništa od toga nije donio kući i svojoj obitelji. Muškarci koji će se združiti provedu sa zelandonama dan ili nekoliko dana u jednoj od takvih koliba. Mislim da će i Džondalar uskoro poći tamo.

Kad su četiri žene ušle u kolibu zelandona osvijetljenu tek vatrom u središnjem ognjištu i s nekoliko svjetiljaka, učinilo im se da je unutra vrlo mračno. Ali kad su joj se oči priviknule, Martona se ogledala oko sebe pa ih povela prema zidu s desne strane središnjeg prostora uz koji su na prostirki sjedile dvije žene. Žene su se osmjehnule kad su vidjele da im prilaze pa su se malo pomakle i napravile im mjesta

– Mislim da će sada početi – rekla je Martona dok su sjedale dolje na prostirke. – Kasnije ćemo obaviti formalno upoznavanje. Govorila je jednoj od onih koje su došle s njom – Ovo su Prolevina majka Velima i Prolevina sestra Levela. One su iz Ljetnog logora, Zapadnog Posjeda Dvadeset i devete Špilje. – Tada se obratila njima – Ovo su Dalanarova družica Džerika i njezina kći Džoplaja. Lanzadonci su upravo jutros stigli, a ovo je Ejla iz Devete špilje, ranije Ejla Mamutovka, žena s kojom se Džondalar namjerava združiti.

Žene su se osmjehivale, no prije nego su uspjele izmijeniti poneku riječ primijetile su da su se okupljene žene utišale. Ona Koja Je Prva Među Onima Koji Služe Velikoj Majci Zemlji i još nekoliko zelandona stajali su ispred grupe. Čim su ih žene spazile, razgovor je zamro. Kad je zavladala potpuna tišina, doniera je započela govoriti.

– Govoriti ću o vrlo važnoj stvari i želim da me pozorno saslušate. Žene, vi ste one koje je Doni blagoslovila, kojima je dala sposobnost i povlasticu stvaranja novog života. Vi koje ćete se uskoro združiti morate znati neke važne stvari. – Prestala je govoriti kako bi ostavila dojam, gledajući svaku od žena ponaosob. Kad je ugledala žene pokraj Martone, načas se tu zaustavila. Ovdje su se nalazile dvije koje ona nije očekivala. Martona i Zelandona su kimnule jedna drugoj i onda je Ona Koja Je Prva nastavila.

– Na ovom sastanku ćemo razgovarati o ženskim stvarima, o tome kako ćete se ponašati prema muškarcima s kojima ćete se združiti, o tome što možete od njih očekivati i o rađanju djece. Također ćemo govoriti i o tome kako ne rađati djecu i što treba učiniti ako se začne takav život za kojeg vi niste spremne.

– Neke među vama su možda već blagoslovljene onim prvim začecima novog života, vama svako štovanje, no to štovanje nosi sa sobom i veliku odgovornost. Nešto od onoga o čemu ću vam govoriti čule ste već i ranije, posebno pri vašem Obredu Prvih Užitaka. Slušajte pozorno ako i mislite da već znate to što ću vam reći. Najprije, nijedna djevojka se ne bi trebala združivati prije nego postane žena, dok nije počela krvariti i obavila svoj Prvi obred. Onog dana kad počinjete krvariti, obratite pozornost na fazu u kojoj se Mjesec nalazi. Većina žena će opet prokrvariti kada Mjesec opet bude u toj fazi, no to možda neće uvijek ostati baš tako. Ako nekoliko žena počne živjeti zajedno u istom boravištu, njihove će se mjesečnice uskoro uskladiti tako da će ih imati istovremeno.

Neke od mlađih žena počele su pogledavati svoje prijateljice i rođakinje, posebno one koje nisu znale za tu pojavu. Ejli to nije bilo ranije rečeno i sada se pokušavala prisjetiti je li ikada to zapazila.

– Prvi pokazatelj da vas je Majka blagoslovila, da je Ona odabrala duh kojeg će pomiješati s vašim kako bi začela nov život biti će taj da vaša krv neće poteći kada naiđe vaše vrijeme u mjesecu. Ako ona ne poteče ni sljedećeg mjeseca, možete pretpostaviti da ste bile Blagoslovljene, ali

krvarenje vam mora izostati barem tri mjeseca da bi, uz još neke pokazatelje, mogle s nekom razumnom sigurnošću znati da je začet nov život. Ima li ijedna od vas kakvo pitanje u vezi s tim?

Nije bilo pitanja. Osim ovog što im je rekla kako žene koje žive zajedno pokazuju tendenciju da istovremeno imaju mjesečnicu, sve drugo je bilo ponavljanje onoga što su već znale.

– Znam da je velika većina vas dijelila Majčin Dar Užitka s onim koji vam je Obećan i trebale ste u tome uživati. Ako niste uživale, porazgovarajte s vašom zelandonom. Znam da može biti teško priznati takvo što, no postoje načini da se tome pomogne, a zelandona će uvijek čuvati vašu tajnu, sve vaše tajne. Ako se izuzmu mladići koji su upravo u svojoj punoj zrelosti, mudro je imati na umu da je malo onih muškaraca koji mogu biti sa ženom više nego jednom ili dva puta dnevno, a što su stariji to će biti i rjeđe.

– Postoji nešto čega morate biti svjesne. Dijeljenje Užitka s vašim muškarcem nije nužno, ako vi to ne želite, a vaš muškarac nema na to prigovora, no većina muškaraca će tome prigovoriti. Većina muškaraca neće ostati uz družicu koja ne želi s njima dijeliti taj Njezin Dar. Iako se spremate vezati čvor pa sada to ne možete zamisliti, postoje mnogi razlozi zbog kojih se taj čvor može i razvezati. Sigurna sam da svi znate nekoga tko je razvezao svoj čvor.

Nastupilo je malo meškoljenje i pogledavanje. Gotovo sve su znale nekog tko je bio združen s osobom koja više nije s njim.

– Govori se kako se žena može poslužiti tim majčinim Darom da bi svojeg muškarca držala sretnim i zadovoljnim. Ima onih koji tvrde da je Ona zato i dala taj dar svojoj djeci. To i može biti jedan od razloga, ali nije jedini, u to sam sigurna. No točno je da vaš muškarac neće doći u napast da dijeli Užitke s drugim ženama ako vi zadovoljite njegove želje. On će rado sačuvati te trenutke bijega i zanimanja za neku drugu za svečanosti kojima se iskazuje Majci štovanje, dakle za prigodu kada je to prihvatljivo i kad Nju raduje da se Užici tako dijele.

– Jednako tako trebate upamtiti da, ma kako to bila dobrodošla promjena, svatko može prihvatiti ili odbiti svaku ponudu za dijeljenje tog Majčinog Dara. Dijeljenje Užitaka s nekim drugim nije nešto što bi se moralo činiti. Ako ste vi i vaš muškarac sretni i zadovoljni dijeleći Njezin Dar samo jedno s drugim, Majka je zadovoljna. Isto tako, ne mora se čekati svečanosti u čast Majke, da bi se podijelili Užici. Ništa vezano uz Užitke nije nužno i ne može se zahtijevati. Taj Dar smo dobili od Majke i sva Njezina djeca ga mogu slobodno dijeliti s kime i kada to požele. Ni vi niti vaš muškarac ne bi trebali biti zabrinuti zbog prolaznih veza onog drugog. Ljubomora je daleko gora od toga. Ljubomora može imati užasnih posljedica. Ljubomora može izazvati nasilje, a nasilje može voditi u smrt. Ako je netko ubijen, to onda može voditi do osvete onih koji su voljeli osobu koja je umrla, a onda opet još goru uzvratnu osvetu, sve dok ne preostane ništa drugo do borba. Ništa od onoga što ugrožava dobrobit one Majčine djece koja su odabrana da bi je spoznala, nije prihvatljivo.

– Zelandonci su moćan narod jer međusobno surađuju i pomažu jedni drugima. Velika majka Zemlja nam pruža sve što nam je za život potrebno. Sve što ulovimo i sve plodove koje uberemo darovala nam je Doni i zauzvrat ih trebamo podijeliti sa svima. A kako to prihvaćanje onog što nam ona nudi može ponekad biti i težak i opasan posao, oni koji najviše daju dobivaju i najviše ugleda. To je i razlog zašto oni koji najviše privređuju i voljni su raditi za Njezinu djecu imaju najviši status. To je razlog zašto su vođe tako štovani. Oni žele pomoći svojem narodu. Kada oni to ne bi činili, ljudi im se više ne bi obraćali pa bi netko drugi bio izabran za vođu. – Ovdje ona nije dodala kako je to razlog što i zelandone imaju tako visok status.

Zelandona je bila dobar govornik i Ejla ju je pozorno slušala. Željela je naučiti sve što može o narodu kojem pripada čovjek s kojim će se uskoro združiti, o tom narodu koji je sada i njezin narod, no kad je malo bolje razmislila, Pleme se i nije mnogo razlikovalo od njih. I oni su sve dijelili i nitko

nije gladovao, čak ni ona žena za koju su joj pričali kako je poginula za vrijeme potresa. Ona je bila došla k njima iz drugog plemena, nikada nije imala djece, a kad je njezin muškarac umro bila je prihvaćena kao nečija druga žena, uvijek shvaćena kao teret. No iako je imala najniži status među svim članovima Brunovog plemena, nikada nije gladovala i uvijek je imala dovoljno toplu odjeću.

Pleme je znalo sve te stvari i nisu ih morali izražavati pretvarajući ih u riječi. Ljudi Plemena nisu bili tako puni riječi kao što su to Drugi. I oni su dijelili svoje partnere. Znalo se je sve o tome kako muškarac mora zadovoljiti svoje potrebe. Nijedna žena Plemena nikada nije odbila muškarca kad joj je dao znak. Nije znala nikoga tko bi i pomislio odbiti... osim nje. Ali ona sada zna da ono što je Braud htio nisu bili Užici. Znala je to čak i onda, premda to nije znala izraziti. On njoj nije davao znak zato što je želio podijeliti Užitke ili zadovoljiti svoju potrebu, činio je to samo zato što je znao koliko joj je to mrsko

– Upamtite – govorila je doniera – vaš muškarac je taj koji vam mora pomagati, brinuti se o vama i vašoj djeci, posebno kada ste trudne ili ste upravo rodile i dojite. Ako brinete o njemu, ako ste često s njim podijelile Užitke i učinile ga u nekoj razumnoj mjeri zadovoljnim, većina muškaraca će se rado brinuti o svojoj družici i njezinoj djeci. Možda se neke od vas pitaju zašto ja to sada toliko ističem. Upitajte vaše majke. Ako vas mnogo djece učini umornima i stalno imate previše posla, tada može doći vrijeme kada nije lako dijeliti ovaj Dar. A postoji i vrijeme kada ga i ne treba dijeliti, no o tome ću govoriti kasnije

– Doni je uvijek sretnija i smiješi se onoj djeci koja su nalik vašem muškarcu. I muškarci se često osjećaju vrlo bliski s takvom djecom. Ako želite da vaša djeca budu slična vašem muškarcu morate s njim provoditi vrijeme pa će njegovom duhu biti najlakše da upravo on bude odabran. Duhovi se znaju ponašati svojeglavo. Ne postoji način kojim bi se moglo predvidjeti kad će neki od njih sebi dopustiti da baš on bude odabran ili kada će Majka odlučiti kako je došlo vrijeme da njega pomiješa. Ali ako uživate jedno u drugome i ako ste zadovoljni jedno s drugim, vaš će muškarac željeti ostati s vama i njegovom će duhu biti drago što se može združiti s vašim. Jeste li razumjele sve ovo što sam do sada rekla? Ako imate kakvih pitanja, sada je vrijeme da ih postavite – rekla je Prva, gledajući oko sebe i čekajući.

– Ali što ako se razbolim ili tako nešto pa ne budem mogla osjećati Užitke u tom Daru? – pitala je neka žena. Ostale su se okrenule kako bi vidjele tko je postavio to pitanje.

– Tvoj će muškarac morati pokazati za to razumijevanje, a u svakom slučaju to je uvijek tvoj izbor. Ima nekih koji su združeni a rijetko kada podijele Užitke jedno s drugim. Ako si ljubazna i puna razumijevanja prema svojem muškarcu, onda je obično i on takav prema tebi. I muškarci su Majčina djeca. Razbole se i onda ih obično njihova družica njeguje. Vaši će muškarci većinom pokušati njegovati vas kada budete bolesne. – Ona mlada žena je kimnula i nesigurno se osmjehnula.

– Ono što vam želim reći jest da parovi moraju biti obzirni i jedno prema drugom pokazivati dobrotu i štovanje. Dar Užitka vam može oboma donijeti sreću i pomoći vam da učinite svojeg muškarca sretnim i zadovoljnim pa će i vaša zajednica potrajati. Ima li još kakvo pitanje? – Prva je pričekala da vidi ima li još netko kakvo pitanje, a onda je nastavila.

– Ali združivanje ne znači samo to da je dvoje ljudi odlučilo živjeti zajedno. To je povezano i s vašim rođacima, vašom Špiljom, a i sa svijetom duhova. Zato majke i njihovi muškarci dobro razmisle prije nego djeci dopuste združivanje. Razmišljaju o tome s kim ćete živjeti i hoće li onaj s kim se združujete biti vrijedna prinova Špilji u kojoj ćete živjeti. Važni su i vaši osjećaji koje imate jedno za drugog. Ako takva veza započne bez uzajamne brige, ona možda neće ni potrajati. Ako takva zajednica ne potraje onda odgovornost za odgoj djece obično padne na rodbinu majke i na Špilju, baš kao i u slučaju ako vi oboje umrete.

Ejla je bila zadivljena. Gotovo je postavila pitanje o miješanju duhova kojim se začinje život. Sada je bila više nego ikada sigurna u to da je Dar Užitka nužan da bi se začeo život, ali odlučila je ne spominjati to ovdje.

– Sada – nastavila je Zelandona – kad većina od vas jedva čeka svoje prvo dijete, može doći vrijeme kada bi za začeti život bilo bolje da nije začet. Sve dok vi od zelandone ne primite elandon vašeg djeteta, ono još nema svoj vlastiti duh nego je samo mješavina onih duhova koji su ga začeli. Tek tada će Velika Majka prihvatiti dijete, razdvojiti duhove i vratiti ih nazad. Nastavak života treba spriječiti prije nego on bude spreman da se rodi, najbolje unutar prva tri mjeseca trudnoće.

– Zašto bi netko poželio zaustaviti nov život koji se začeo? – upitala je neka djevojka. – Zar ne bi sva djeca trebala biti dobrodošla?

– Većina djece jest dobrodošla, – rekla je Zelandona – no može biti naloga, kada žena više ne bi trebala imati djece. Iako se to ne događa često, ona može zatrudnjeti dok još uvijek doji i ona onda opet rodi, a još uvijek ima dijete koje je vrlo maleno. Većina majki ne može na zadovoljavajući način brinuti o drugom djetetu koje se prerano rodilo. Prednost treba imati ono prvo dijete koje je već tu i koje je dobilo ime, posebno onda kada je zdravo. Zato je previše onih mlađih koja umiru, naročito tijekom prve godine života. Nije mudro ugrožavati život djeteta koje je zdravo i dobro se razvija odvajajući ga prerano od sise. Nakon što preživi prvu godinu, za dijete dolazi najteži period odvikavanja od sisanja i privikavanje na krutu hranu. Ako se dijete mora na to priviknuti prerano, a to znači u vremenu kraćem od tri godine, to može oslabiti dijete i učiniti da ono kasnije postane i slabija osoba. Bolje je imati jedno zdravo dijete koje će se razviti u snažnu osobu, nego dvoje ili troje slabih koji možda neće dugo živjeti.

– Oh, nisam na to ni pomislila – rekla je djevojka.

– Ili, kao drugi primjer, možda je žena već rodila nekoliko deformirane djece koja su umrla. Treba li ona opet proživjeti puno vrijeme trudnoće i svaki puta proživljavati takovu tugu? A da tu i ne spominjem koliko je samu sebe oslabila.

– Ali što ako ona zaista želi imati dijete kao i svaka druga? – upitala je neka djevojka s očima punim suza.

– Nemaju sve žene djecu – rekla je Zelandona. – Neke same odluče da je nemaju. Kod drugih se nikad ne začne život. Neke ne mogu iznijeti cijelu trudnoću ili rode mrtvorođenče ili tako deformirano dijete da ono ili ne može, ili ne bi trebalo preživjeti.

– Ali zašto? – upitala je ona zaplakana.

– Nitko ne zna zašto. Možda je tu ženu prokleo netko tko ima nešto protiv nje. Možda su zli duhovi pronašli način kako će naškoditi nerođenom djetetu. To se događa čak i kod životinja. Svi smo vidjeli deformirane konje ili srnu. Neki kažu kako bijele životinje nastaju onda kada se je priječilo djelovanje zlog duha pa se zato vjeruje da su one sretne. I ljudi se ponekad rađaju bijeli s crvenim očima. Nema sumnje da i kod životinja ima onih koje se rode mrtve ili deformirane, no tamo se mesožderi brzo pobrinu za to pa ih i ne vidimo. To je tako.

Ona žena se rasplakala, a Ejla se pitala zašto se doniera doimala tako bezdušno u svom odgovoru.

– Njezina je sestra imala poteškoća s djetetom i bila je dva ili tri puta trudna – tiho je rekla Velima. – Mislim da se ona boji kako će se to isto i njoj dogoditi.

– Mudro je da Zelandonci ne gaje lažne nade – promrmljala je sada i Martona, odgovarajući joj. – A ako ipak bude imala dijete, bit će zbog toga još sretnija.

Ejla je gledala tu djevojku i bila je tako dirnuta da nije mogla odoljeti a da ne progovori.

– Dok smo putovali ovamo... – započela je. Sve su se okrenule i iznenađeno gledale tu pridošlicu koja je progovorila, a mnoge su zapazile i razliku u govoru.

– ... Džondalar i ja smo se zaustavili u Špilji Losadunajaca. Tamo je bila neka žena koja nikada nije mogla imati djece. Žena iz susjedne Špilje je umrla, ostavivši za sobom muškarca i troje male djece. Ona koja nije mogla imati djece otišla je živjeti s njima, kako bi vidjela mogu li si nekako uskladiti život. Ako se bude pokazalo da je svima dobro, ona će usvojiti tu djecu i združiti se s muškarcem njihovog ognjišta.

Neko je vrijeme vladala tišina, a onda se čuo tih žamor razgovora. – To je vrlo dobar primjer, Ejla – rekla je Zelandona. – To je točno. Žena može usvojiti djecu. Je li ta žena bez djece imala svojeg muškarca?

– Ne, mislim da nije – odgovorila je Ejla.

– Čak i da ga je imala, mogla ga je povesti sa sobom ako bi oba muškarca pristala dijeliti život s njom. Još jedan muškarac koji bi pridonosio i brinuo se za tu djecu mogao bi biti od velike koristi. Ejla je iznijela dobar primjer. Žene koje ne mogu roditi vlastitu djecu ne moraju zauvijek ostati bez djece – rekla je Zelandona, a onda nastavila. – Postoje i drugi razlozi zbog kojih žena može odabrati prekid trudnoće. Neka mati može imati previše djece pa se ne može brinuti o svima njima i to onda postane teret i njoj i njezinom muškarcu i njezinoj Špilji. Žena koja je u takvoj situaciji često i ne želi još više djece i ne želi da Majka bude toliko velikodušna prema njoj.

– Ja znam ženu koja je stalno rađala – rekla je neka druga djevojka. Sada kad je Ejla bila progovorila, ni druge više nisu oklijevale. – Ona je dvoje svoje djece dala svojoj sestri a jedno rođakinji i one su ih usvojile.

– Znam na koju misliš. Čini se da je ona izuzetno jaka i zdrava žena koja voli biti trudna i rađa bez poteškoća. Ona ima mnogo sreće. A učinila je i veliku uslugu svojoj sestri koja, mislim zbog neke nesreće koja joj se dogodila, ne može imati djecu, a učinila je uslugu i rođakinji koja je željela drugo dijete, no nije željela biti trudna – rekla je krupna žena, a onda se vratila na temu.

– Ali nisu sve žene tako sposobne ili tako sretne. Neke žene imaju tako težak porod da ih dijete može ubiti i ostaviti ostalu djecu bez majke. Ima različititih slučajeva. Srećom, većina žena može rađati djecu, ali ih ne želi ili ne mogu iznijeti cijelu trudnoću.

– Postoji nekoliko stvari koje se mogu učiniti da bi se trudnoća prekinula. Neke od njih mogu biti opasne. Čajevi napravljeni od nekih biljaka mogu izazvati krvarenje no to može biti i fatalno. Oguljen sklizak štap brijesta uvučen duboko u otvor iz kojeg se dijete rađa može biti vrlo učinkovit, no uvijek je dobro posavjetovati se s donierom koja zna koliko jak čaj smije biti i kako treba uvući štap. Postoje i druge mjere. Vaša mati ili zelandona će s vama o njima detaljnije porazgovarati ako i kada budete trebale znati više o tome.

– Ista stvar je i s porođajem. Postoje mnogi lijekovi koji mogu ubrzati porođaj, zaustaviti krvarenje i olakšati bolove. Gotovo uvijek se pri rađanju javlja bol – rekla je Prva. – I sama Velika Majka se borila s boli, no većina žena ima male poteškoće i ta bol se brzo zaboravlja. Svatko mora u životu podnijeti nešto boli. To je sastavni dio života i od toga se ne može pobjeći. Najbolje je to prihvatiti.

Ejlu su zanimali lijekovi o kojima je Zelandona govorila, premda su oni koje je spomenula bili relativno jednostavni i svima znani. Gotovo svaka žena s kojom je razgovarala znala je neki način za prekid trudnoće, iako su neki bili opasniji od drugih. Muškarcima se često ta zamisao nije sviđala pa su Iza i druge iscjeliteljice Plemena to skrivale od muškaraca kako to oni ne bi zabranili.

Doniera nije govorila o tome kako spriječiti da se život uopće začne, a Ejla je silno željela s njom razgovarati upravo o tome i možda izmijeniti saznanja i iskustva. Ejla je bila primalja pri nekoliko porođaja. Odjednom se sjetila kako će i sama uskoro roditi. Da, Zelandona je bila u pravu. Bol je sastavni dio života. Ona je izdržala jake boli rađajući Darka i gotovo je umrla, no baš kao i Majčin

velik i sjajan sin, i on je bio vrijedan te muke.

– U životu postoje i gore stvari nego što je fizička bol – govorila je Zelandona. Ejla ju je opet pozorno slušala.

– Neka bol je još gora od fizičke, ali morate i to znati prihvatiti. Kao žena, ponekad ćete imati odgovornosti i dužnosti koje ponekad mogu biti teške. Ponekad je život kojeg nosite u sebi vrlo žilav i tvrdoglav, ponekad ništa ne može spriječiti i zaustaviti trudnoću, mada ste odlučili da taj život ne bi trebao započeti. Uvijek je teže vratiti dijete Majci kad se već jednom rodi, no postoje situacije kada se to mora učiniti.

– Upamtite, ono dijete koje je već tu mora imati prednost. Ako se drugo dijete prerano rodili ili je teško malformirano ili postoje drugi valjani razlozi, dijete treba biti vraćeno Majci. Tada uvijek mati ima pravo izbora i odluke, ali tu se morate prisjetiti svoje odgovornosti i to se mora učiniti brzo. Čim to budete mogle, morate dijete iznijeti van i položiti ga na grudi Velike Majke Zemlje, negdje što dalje od vašeg doma i nikako ne blizu kakvog svetog tla na kojem se nalaze grobovi, jer bi se neki lutajući duh mogao pokušati nastaniti u tom tijelu. Takav će duh biti zbunjen i neće moći naći put na onaj svijet. Takvi duhovi znaju postati zli. Ima li nekoga tko nije točno razumio što sam sada rekla? – To je uvijek bio najteži trenutak na takvim sastancima pa je Zelandona pružala djevojkama malo vremena.

Nitko nije ništa rekao. Djevojke su čule glasine i međusobno su razgovarale o toj strašnoj dužnosti koja će se jednoga dana možda morati i izvršiti. No sada je to po prvi puta bilo pred njih izravno izneseno. Svaka djevojka se usrdno nadala da ona nikada neće biti ta koja će morati ostaviti dijete umrijeti na hladnim Majčinim grudima. Bila je to mračna pomisao.

Nekoliko starijih žena je šutke sjedilo i u očima im se vidjela bol, jer su imale tu groznu dužnost očuvanja jednog života na račun drugog. Premda ni to nije bila laka odluka, većina žena je radije rano prekinula trudnoću nego da izgube dijete kojem su već dale život ili, još gore, da to moraju same učiniti.

Ejla je bila užasnuta onim što je Zelandona govorila. Ja to nikada ne bi mogla učiniti, mislila je. Preplavile su je uspomene dna Darka. I on je trebao biti tako ostavljen i pritom nju nitko ništa nije pitao. S užasom se prisjetila dana kada se skrivala u malenoj špilji kako bi mu spasila život. Jer rekli su da je dijete deformirano. Ali nije bilo. Bio je samo mješanac, njezin i Braudov, premda je upravo on bio prvi koji ga je osudio. Da je Braud svaki puta kad me je silovao znao da će Dark biti posljedica toga, pomislila je, nikada to ne bi učinio! Došla je u napast pitati zašto život nije bio spriječen u početku, no nije si mogla dopustiti da govori.

Martonu je začudio Ejlin nesretan izgled. Istina, nije bilo lako slušati ovakve stvari, no nije bilo nimalo vjerojatno da će dijete koje će Ejla roditi biti vraćeno Majci. Možda je to samo zbog trudnoće, pomislila je. Sigurno je jako osjetljiva.

Preostalo je još samo nekoliko informacija. Zabrana dijeljenja Užitaka kad je žena već uskoro pred porođajem, te u nekom vremenu prije, tijekom i poslije izvjesnih svečanosti. Govorilo se i o nekim drugim dužnostima združene žene, te kada je nužno postiti ili kada se izvjesna hrane ne smije jesti.

Spominjana je i zabrana združivanja s nekim ljudima, kao što su to na primjer bliski rođaci. Džondalar joj je objasnio tu zabranu među rođacima pa sad kad je bila spomenuta, Ejla je pogledala Džoplaju na onaj neupadljiv način kako to čine žene Plemena. Ona je znala razlog melankoliji koja je zračila iz ove lijepe djevojke. Otkad su stigli na Ljetni sabor čula je kako je nekoliko ljudi spominjalo znakove srodstva, a ona nije imala pojma o čemu to oni govore. Što znači imati nekompatibilan znak srodstva? Druge su žene znale sve o raznim zabranama pa nije željela pred njima ništa reći. Odlučila je pričekati da se većina žena raziđe pa tek onda postaviti svoja pitanja.

– Ima još jedna stvar – rekla je Prva, završavajući. – Neke od vas su možda čule kako je pristigao zahtjev da se Združivanje odgodi za nekoliko dana. – Začulo se kako su se neke djevojke javile uzvicima žaljenja koji su bili nalik vapaju. – Dalanar je sa svojim Lanzadoncima namjeravao doći na ovaj Ljetni sabor kako bi se kći njegove družice mogla združiti na našem prvom Združivanju. – Začulo se šaptanje i mumljanje.

– Možda će vam biti drago čuti da nema potrebe za tim odgađanjem. Džoplaja je ovdje zajedno sa svojom majkom Džerikom. Džoplaja i Ekozar će se združiti zajedno sa svima vama. Upamtite sve o čemu smo ovdje govorile. To je važno. Sutra se ide u prvi lov ovog Ljetnog sabora i ako on bude uspješan obred Združivanja će uslijediti ubrzo nakon lova. Tada ćemo se sve opet vidjeti – rekla je Ona Koja Je Prva.

Kad je sastanak završio, Ejla je nekoliko puta čula spominjanje riječi zbitoglavac, a barem jednom je spomenuto i 'čudovište'. To ju baš nije usrećilo, no bilo je očito kako neke žene jedva čekaju da odu i nekome ispričaju kako je Džoplaja obećana nekom Ekozaru koji je napola zbitoglavac.

Mnoge od ovih žena su ga se sjećale. Bio je došao na jedan Ljetni sabor, na onaj kojem su i Lanzadonci posljednji puta nazočili. Martona se sjećala da je na tom saboru bilo izvjesnih neugodnosti povezanih s Ekozarom i njegovim pomiješanim duhovima i nadala se da neće opet doći do toga. To ju je podsjetilo na onaj sabor koji je bio tako neugodan za nju osobno, onaj s kojeg je Džondalar izostao otišavši s bratom na putovanje i ostavivši Maronu čekati na svog muškarca za združivanje koji se nije pojavio. Ona se ipak toga ljeta združila na Drugom Združivanju, neposredno prije odlaska kući, no to združivanje nije potrajalo. Sada je Marona opet bila slobodna, ali Džondalar je sa sobom doveo ženu koja mu je, bez obzira na sve svoje čudno ponašanje i običaje bila daleko bolji par jer ga je voljela a i on je volio nju.

Zelandona je rekla ženama da im je zabranjeno razgovarati o onom o čemu se tu na sastanku govorilo, no znala je kako ne raspolaže ničim što bi ojačalo taj zahtjev. Bila je i to i previše sočna novost da bi se moglo očekivati kako će je ove žene zadržati za sebe. Prva je primijetila da Ejla i one koje su s njom nimalo ne žure i kako izgleda žele s njom razgovarati. Ona je još uvijek bila zelandona Devete Špilje. Kad su već gotovo sve osim Zelandone otišle, Ejla joj je prišla.

– Zelandona, htjela bih te nešto upitati – rekla je.

– Pitaj.

– Govorila si o izvjesnim zabranama, o ljudima koji se smiju i ljudima koji se ne smiju združivati. Ja znam da se netko ne smije združiti s bliskim rođakom. Džondalar mi je rekao da je Džoplaja njegova bliska rođakinja... on ponekad kaže rođakinja ognjišta... jer oboje pripadaju ognjištu istog muškarca – rekla je Ejla. Izbjegavala je pogledati Džoplaju, ali Martona i Džerika su se uzajamno pogledavale.

– To je točno – rekla je zelandona Devete.

– A otkad sam stigla na Ljetni sabor, slušam kako ljudi govore o još nečem. I ti si to spominjala. Rekla si kako se osoba ne bi smjela združiti s nekim tko ima inkompatibilan znak roda. Što je to znak roda?

Ostale zelandone su slušale njihov razgovor, no sada kad se ispostavilo kako Ejla samo traži informaciju, nastavile su tiho međusobno razgovarati ili su odlazile u svoj privatni odjeljak unutar kolibe.

– To je malo teže objasniti – rekla je Zelandona. Osoba se rađa sa svojim znakom roda. To je na izvjestan način sastavni dio nečijeg elana, nečijeg živog duha. Ljudi znaju svoj znak roda gotovo od trenutka kad se rode, baš kao što znaju i svoj elandon. Sjećaš li se, sve životinje su djeca Majke. Ona je i njih rodila, onako kako se to kaže u Majčinoj Pjesmi:

„Uz prasak groma Njeno se kamenje raspalo
Duboku je dolje špilju otvorilo
Iz praznog tog prostora život je iznijela
Iz utrobe svoje Djecu Zemlje je rodila.”
„Usamljena i očajna, više djece je rodila.”

„Svako dijete joj drukčije, i veliko i malo
Neko je hodalo, il’ letjelo, plivalo il’ puzalo
Ali svaki oblik je savršen, svaki duh cjelovit
Svako od njih je stvorenje koje može se ponovit.”
„Majka ih je rađala, s njima Zemlju ispunila.”

– Taj znak srodstva simbolički je prikazan nekom životinjom, duhom neke životinje – rekla je Zelandona.

– Misliš nešto kao totem? – prekinula ju je Ejla. – Moj totem je Špiljski lav. U Plemenu svi imaju totem.

– Možda, – rekla je Prva i na trenutak se zamislila nad tim što je Ejla rekla – ali mislim da su totemi nešto drugo. Kao prvo, nije točno da svatko ima totem. On je važan, ali ne toliko koliko je važan na primjer elan, premda je točno da čovjek mora proći kroz izvjesne kušnje i borbe da bi stekao svoj totem. Obično je totem taj koji te odabere, a znak roda imaju svi, i to mnogi ljudi imaju isti znak. Totem može biti duh bilo koje životinje: špiljskog lava, zlatnog orla ili cvrčka, ali neke životinje posjeduju izvjesnu snagu. Njihov duh ima izvjesnu snagu, nešto poput životne snage, ali drukčiju. Njih zelandone nazivaju moćnim životinjama, ali one imaju znatno veću moć na onom svijetu nego na ovom. Ponekad možemo zazvati tu snagu da nas štiti dok putujemo svijetom duhova, ili tražiti od njih da utječu na to da se neke stvari dogode – rekla je Ona Koja Je Prva.

Ejla se namrštila i usredotočila, pokušavajući se nečeg prisjetiti – Mamut je to radio! – rekla je. – Sjećam se kad je na svečanosti učinio da se događaju čudne stvari. Mislim da je on uzeo djelić svijeta duhova i prenio ga u ovaj svijet, no morao se žestoko boriti da bi ga mogao držati pod nadzorom.

Izraz na Zelandoninom licu pokazivao je njezino iznenađenje i divljenje – Mislim da bi mi bilo jako drago da sam upoznala tog tvog Mamuta – rekla je i onda nastavila. – Većina ljudi ne razmišlja mnogo o svom znaku roda, osim kad pomišljaju na združivanje. Ne treba se združivati s nekim čiji znak roda je suprotan tvojemu pa je možda to razlog da se to toliko spominje upravo na Ljetnom saboru jer se tu i planira združivanje i održavaju Obredi Združivanja. Zato je za neku moćnu životinju i uobičajen naziv znak roda. Takav naziv zapravo dovodi u zabludu, no većina ljudi na taj način misli o tome, i jedino vrijeme kad to ima utjecaja na njihov život je onda kada se namjeravaju združiti.

– Mene nitko nije pitao za znakove roda – rekla je Ejla.

– To je važno samo za one koji su rođeni Zelandonci. Oni koji su rođeni negdje drugdje mogu imati znak roda ili neke moćne životinje, ali te njihove moćne životinje u pravilu nisu povezane s takvim životinjama u Zelandonaca. Kad takva osoba jednom postane Zelandonac, znak roda se može sam nametnuti, ali on nikada neće biti suprotan znaku kojeg ima njen par s kojim će se združiti. Moćna životinja njezinog para to neće dopustiti.

Martona, Džerika i Džoplaja su ovo također slušale sa zanimanjem. Džerika nije bila rođena Zelandonka i zanimali su je običaji i vjerovanja naroda u kojem se rodio njezin muškarac.

– Mi smo Lanzadonci, a ne Zelandonci. Znači li to da ako se Lanzadonka želi združiti s

Zelandoncem da znakovi roda nisu važni?

– S vremenom možda neće biti, ali mnogi Lanzadonci, uključujući i Dalanara, su rođeni kao Zelandonci. Te veze su još uvijek čvrste pa zato to treba uzimati u obzir – rekla je Prva.

– Ja nikada nisam bila Zelandonka, a sada sam Lanzadonka. Tako je i s Džoplajom. Kako Ekozar nije rođen ni kod jednih niti kod drugih, onda to i nije važno, ali zar djevojka ne preuzima znak roda od svoje majke? Koji je Džoplajin znak roda? – pitala je Džerika.

– Obično kćer ima isti znak roda kao i njezina mati, ali ne uvijek. Koliko znam, vi ste postavili zahtjev da se neka od zelandona preseli u vašu špilju i tako postane prva lanzadona. Mislim da će to za nekoga biti sjajna prilika. Tko god to bio, bit će vrlo vješt i dobro obrazovan... ja ću se za to pobrinuti... i znat će otkriti znakove roda za sve vaše ljude – rekla je doniera.

– Koji je Džondalarov znak roda i kako bih ja mogla dobiti znak da bih ga mogla prenijeti svojoj kćeri ako ću je imati? – pitala je Ejla.

– Ako ga želiš saznati, možemo ti ga potražiti. Džondalarova moćna životinja je konj, kao što je i Martonina, ali premda imaju zajedničku majku, Džoharanov znak je drukčiji. Njegov je bizon. Bizon i konj su oprečni znakovi – rekla je Zelandona.

– Ali Džondalar i Džoharan se ne suprotstavljaju jedan drugome. Oni se dobro slažu – rekla je Ejla, namrštivši se.

Krupna se žena nasmijala – Za združivanje, Ejla. To su oprečni znakovi koji su važni samo pri združivanju.

– Oh. Mislim da baš nije vjerojatno da bi se njih dvojica združili – rekla je Ejla pa se sad i ona nasmijala. – Rekla si kako su to moćne životinje. S obzirom da je moj totem Špiljski Lav, misliš li da bi on mogao biti i ta moja moćna životinja? On je snažan, a njegov duh me je i ranije štitio.

– U svijetu duhova stvari stoje drukčije – rekla je Prva. – Snaga može značiti razne stvari. Mesožderi su snažni, no oni se nastoje držati zasebno, ili sami ili u malim čoporima, a ostale životinje se drže podalje od njih. Kad zađeš u svijet duhova to je obično zato što moraš nešto saznati, nešto pronaći. Tu će onda neka životinja koja može dalje doprijeti, koja, da se tako izrazim, ima pristup i može komunicirati s mnogim drugim životinjama, imati mnogo veću moć, ili mnogo korisniju moć. Ovisi o tome zašto si pošla tamo. Ponekad želiš potražiti mesoždere zbog njihovih posebnih odlika.

– Zašto su bizon i konj oprečni znakovi? – pitala je Ejla

– Vjerojatno zato što na ovom svijetu oni u različito vrijeme pokrivaju isti teritorij pa se na izvjestan način preklapaju, postoji izvjesno suparništvo zbog hrane. S druge pak strane bivoli jedu nježne zelene mladice ili samo zelene vrške trava, ostavljajući ostatak travki i grublje dijelove stabljika koji su, čini se, draži konjima, pa se zato ovi znakovi slažu. Dvije međusobno najoprečnije životinje su bizoni i bivoli, no kad malo razmisliš vidiš kako je to i logično. Većina biljoždera se tolerantno ponašaju jedni prema drugima, ali bizoni i bivoli ne mogu podnijeti da budu na istoj livadi. Izbjegavaju jedni druge i poznati su po međusobnim borbama, posebno kad ženkama nastupi vrijeme njihovih Užitaka. Jednostavno su previše slični. Mužjaci bivola polude kad nanjuše kravu bizona koja se tjera, a i bikovi bizona će progoniti ženke bivola. Netko čiji je znak roda bivol nikada se ne bi smio združiti s nekim čiji je znak bizon – rekla je Zelandona.

– Koja je tvoja moćna životinja? – pitala je Ejla.

– To bi ti lako mogla pogoditi – odgovorila je žena uz osmijeh. – Kad odlazim u svijet duhova, ja sam mamut. Kad budeš išla tamo, Ejla, onda nećeš izgledati kao što izgledaš sada. Ići ćeš kao neka moćna životinja. I tada ćeš otkriti koja je to životinja.

Ejla nije bila sigurna sviđa li joj se to što čuje kako Zelandona govori o njezinom odlaženju u

svijet duhova, no Martona se čudila zašto Zelandona sve to tako otvoreno govori. Ona obično nije zalazila tako duboko i pružala tako detaljne odgovore. Džondalarova je mati imala jak dojam kako zelandona nastoji zagrijati Ejlu, mameći je fascinantnim djelićima znanja dostupnog samo zelandonama.

Tada je shvatila. Ejlu je ionako većina ljudi već smatrala nekom vrsti zelandone, a Prva ju je željela uvući u organizaciju gdje bi mogla nad njom imati nadzor, a ne dopustiti da ostane izvan njezinog dosega, tamo gdje bi mogla prouzročiti probleme. No Ejla je već izjavila kako ona jedino želi združiti se, imati djecu i biti poput svih ostalih. Ona se nije željela pridružiti zelandonama, a znajući svoga sina, Martona je znala da ni on neće posebno žudjeti za tim da Ejla postane zelandona. Ali on je očito imao jake sklonosti prema ženama koje jesu zelandone. Bit će to igra koju će biti zanimljivo promatrati. Tada su već bile spremne otići, no dok su odlazile, Ejla se još okrenula.

– Imam još jedno pitanje – rekla je. – Kad si govorila o djeci i o izazivanju pobačaja kako bi se prekinula neželjena trudnoća, zašto nisi ništa govorila prvenstveno o tome kako se može spriječiti da do trudnoće uopće dođe?

– Jer se to ne može. Samo Doni ima snagu začeti život i samo ona može i spriječiti da se on uopće začne. Nitko drugi to ne može – rekla je zelandona Četrnaeste. Ona je bila stajala u blizini i slušala taj razgovor.

– Ali to se može! – rekla je Ejla.

29

Prva je oštro pogledala mladu ženu. Možda je ranije trebala s Ejlom detaljnije porazgovarati o tome. Je li moguće da bi ona mogla znati kako se može spriječiti ono što Doni poželi? Ovo je bio posve pogrešan način za otvaranje te teme, no sada je već bilo kasno. Nedaleko njih stajale su zelandone koje su međusobno glasno i gestikulirajući razgovarale, a neke od njih su, čini se, bile jednako toliko nervozne koliko je to bila i Četrnaesta. Neke su govorile kako to nije točno. Ostale su se opet vraćale u središnji dio kolibe kako bi saznale o čemu se radi. Ejla nije znala, da će njezina izjava izazvati takvu pomutnju.

One tri žene koje su bile s njom sada su se povukle i promatrale. Martona je to gledala s nekim podrugljivim uživanjem, iako je uspijevala zadržati neutralan izraz lica. Džoplaja se zaprepastila vidjevši s kakvim se žarom štovane zelandone znaju svađati, no bila je jednako šokirana kao i one. Džerika je sve to slušala s velikim zanimanjem, ali već je odlučila da će s Ejlom razgovarati nasamo. To što je ona sada rekla Zelandoni, moglo bi biti rješenje za ozbiljan problem koji je tu ženu već dugo mučio.

Kad ga je prvi puta ugledala, Džerika se potpuno i neopozivo zaljubila u tog prekrasnog diva od čovjeka koji je bio isto tako očaran tom savršenom lijepom i profinjenom, a istovremeno i tako silno neovisnom djevojkom. Usprkos tom svojem krupnom stasu, bio je nježan i vješt ljubavnik i ona je uživala u njihovim Užicima. Kad ju je zapitao hoće li se združiti s njim, pristala je bez oklijevanja, a kada je otkrila da je trudna, bila je oduševljena. No dijete koje je nosila bili je preveliko za njezin krhki stas pa je porođaj gotovo ubio i nju i njezinu kćer. Imala je unutrašnje povrede i, na svoju žalost ali i olakšanje, više nikada nije zatrudnjela.

Sada je njezina kćer također izabrala muškarca koji je, premda ne tako visok, bio robustan, snažnih mišića i krupnih kostiju. Džoplaja je bila visoka, no nježne građe i, Džerika je to dobro zapazila, uskih bokova, pa se njezina mati bojala da će i nju snaći isti problemi, ako ne i gori. Posumnjala je da je Džoplaja već trudna, jer su je na ovom putu mučile jutarnje mučnine, ali ona je odbila Džerikin prijedloge da prekine trudnoću.

Džerika je znala da ne može ništa. Bila je to odluka Velike majke. Džoplaja će biti ili neće biti blagoslovljena kada to Ona poželi, i preživjet će ili umrijeti prema Njezinoj odluci, pa je Džerika pomislila kako, uz muškarca kojeg si je Džoplaja odabrala, sve ukazuje na to da će njezina kćer umrijeti mlada i to u porođajnim mukama, a ako joj se to ne dogodi već pri prvom porodu, dogodit će se kasnije. Sada se samo nadala da će preživjeti ovaj prvi porođaj pa da će poput nje same, ma kako to bilo bolno, ostati toliko povrijeđena da više nikada neće moći zanijeti... sve dok sada nije čula kako Ejla govori da ona zna spriječiti samo začeće života. Odmah je odlučila kako će se, bude li njezina kćer imala toliko poteškoća koliko ih je imala ona, i ako preživi rođenje svojeg prvorođenčeta, ona osobno pobrinuti da Džoplaja više ne zatrudni.

– Molim tišinu! – rekla je Ona Koja Je Prva. Buka se konačno stišala. – Ejla, želim provjeriti jesam li te razumjela. Jesi li rekla da ti znaš kako se može spriječiti sam nastanak trudnoće? Da znaš kako se može spriječiti sam začetak novog života? – upitala je.

– Da. Mislila sam da i ti to znaš. Na mom putovanju, kad sam se Džondalarom vraćala s istoka, koristila sam neke biljke. Nisam željela rađati dijete dok sam na putu i nemam nigdje nikoga tko bi mi pomogao – odgovorila je Ejla.

– Rekla si mi kako te je Doni već blagoslovila. Rekla si kako je prošlo već tri mjeseca od posljednjeg krvarenja. Tada si još uvijek bila na putu – rekla je doniera.

– Gotovo sam sigurna da je to dijete začeto kad smo prešli glečer – rekla je Ejla. – Onih

losadunajskih kamena koji održavaju vatru imali smo jedva dovoljno za otopiti toliko leda da dobijemo pitku vodu za konje, Vuka i za nas dvoje. Nisam čak ni pokušavala ugrijati vodu za čaj i nisam pripremila svoj uobičajeni jutarnji napitak. Prijelaz preko tog ledenjaka je bio vrlo težak i jedva smo uspjeli prijeći. Kad smo došli na ovu stranu i sišli s leda, zastali smo kako bi se malo odmorili i meni se nije dalo gnjaviti s tim pripremama. Jer tada više nije bilo važno ako se život i začne. Već smo bili gotovo na kraju puta. Bila sam sretna kada sam shvatila da sam trudna.

– Gdje si saznala za takav lijek? – pitala je Zelandona.

– Saznala sam to od Ize, iscjeliteljice koja me je odgojila.

– I što ti je ona rekla? Kako se to radi? – pitala je zelandona Četrnaeste.

Prva ju je pogledala, nastojeći se suzdržati. Postavljala je svoja pitanje logičkim slijedom i nije joj trebala nikakva pomoć i upletanje sa strane, ali Ejla je ipak odgovorila.

– Pleme vjeruje kako duh muškog totema prestraši duha ženskog totema i kako je to razlog zašto žena krvari. Kada je muški totem jači od ženskog, porazi ga i začne nov život. Iza mi je rekla da neke biljke mogu učiniti ženski totem jačim i pomoći da duh njezinog totema prestraši onog duha koji pripada muškarčevom totemu. – objasnila je.

– Primitivno, ali čudi me da oni uopće imaju ikakvog pojma o tome – rekla je Četrnaesta i za to odmah dobila jedan gadan pogled od Prve.

Ejla je osjetila onaj prezir u njezinom glasu i sada joj je bilo drago što ranije nije ništa rekla o tome kako muškarac začinje život u ženi. Ona nije vjerovala ništa više u to da Doni miješa duhove nego što bi vjerovala u nekakvu pobjedu jednog totema nad drugim, ali je mislila da bi Četrnaesta ili netko drugi njezine ideje prije smatrao vrijednim kritike nego pomnijeg razmišljanja.

– Rekla si da si tijekom putovanja koristila neke biljke. Kako si došla na pomisao da će to imati željeni učinak? – upitala je Prva, ponovo uzimajući ispitivanje u svoje ruke.

– Muškarcima Plemena su djeca njihovih družica vrlo važna, posebno ako su dječaci. Kad njihova družica dobije dijete, poraste im status. Vjeruju kako to pokazuje vitalnost njihovog totema, što na neki način predstavlja i njihovu unutarnju snagu. Iza mi je rekla kako se tijekom mnogih godina i sama koristila tim biljkama kako bi spriječila trudnoću, jer je željela poniziti svog muškarca. On je bio okrutan i tukao ju je, želeći tako pokazati kako ima moć nad iscjeliteljicom njezinog ranga pa mu je željela pokazati kako njegov totem nije dovoljno snažan da bi porazio njezinog.

– Zašto se morala tako ponašati? – ponovo ju je prekinula Četrnaesta. – Nije li mogla jednostavno razvezati čvor i pronaći si drugog muškarca?

– Žena Plemena ne može birati s kim će se združiti. O tome odlučuje vođa i drugi muškarci.

– Ne može birati?! – zaprepastila se Četrnaesta.

– Rekla bih da se, pod takvim okolnostima, pokazalo ja ta žena, Iza, inteligentno reagirala – brzo je rekla Prva, pazeći da joj Četrnaesta opet ne uskoči i postavi neko svoje pitanje. – Znaju li sve žene Plemena za te biljke?

– Ne, samo iscjeliteljice, a mislim da je pripremanje tog napitka bilo poznato samo onima iz Izine loze, no ona je to pripremala i drugim ženama za koje je mislila da im je to potrebno. Ne znam čak je li im i govorila čemu taj napitak služi. Da je to saznao itko od muškaraca, oni bi bili vrlo ljutiti, ali Izu nitko nije ispitivao. Znanje iscjeliteljice nije nešto u što bi se muškarci miješali. To se znanje prenosilo s majki na kćeri, koje bi onda i same postale iscjeliteljice ako su pokazale neku sklonost prema tome. Iza je mene podučavala kao da sam njezina kći – rekla je Ejla.

– Jako sam iznenađena koliko je njihova medicina napredna – izjavila je Zelandona, znajući da govori i u ime mnogih drugih.

– Mamut iz Lavljeg logora je dobro znao koliko je njihovo liječenje učinkovito. Kad je bio mlad,

otputio se na svoje putovanje i dogodio mu se vrlo gadan lom ruke. Jedva se nekako dovukao do mjesta gdje je živjelo neko pleme i njihova iscjeliteljica mu je namjestila kost, a onda ga i njegovala dok mu se ruka nije potpuno oporavila. Oboje smo zaključili da je to bilo isto pleme u kojem sam i ja živjela. Žena koja mu je izliječila ruku bila je Izina baka.

Kad je Ejla to rekla, u prostoriji je zavladala potpuna tišina. Bilo je teško povjerovati u to što je rekla. Zelandone obližnjih Špilja su čule Džoharana i Džondalara kako s ljudima razgovaraju o zbitoglavcima, za koje im je Ejla rekla da sebe zovu Pleme, i govore kako su oni ljudi a ne životinje. Nekoliko se dana o tome žestoko raspravljalo, no većina ljudi nije to prihvatila. Zbitoglavci su možda malo pametniji no što većina ljudi misli, ali ih se ne može svrstati u ljude. A sada im ova žena govori kako su liječili jednog Mamuta i razmišljali o tome kako se začinje život. Njezine su riječi čak podrazumijevale da bi njihova medicinska praksa mogla biti naprednija od zelandonske.

Zelandone su počele ponovo raspravljati o svim tim stvarima pa se je nastalo komešanje moglo čuti i izvan nastambe. Oni muškarci koji su također bili zelandone i koji su vani osiguravali taj sastanak žena, sada su umirali od radoznalosti da saznaju što je prouzročilo svu tu buku, ali su čekali da ih se pozove unutra. Znali su da se unutra nalazi još nekoliko žena, no bilo je krajnje neobično da se na nekom sastanku žena ovako žestoko raspravlja.

Prva je već i ranije čula kako Ejla detaljno govori o Plemenu i sada je požurila pohvatati sve konce i proširiti ih. Sada je htjela dokazati da su oni ljudi i vjerovala je kako je za zelandone važno da shvate moguće posljedice koje iz toga proizlaze, no čak ni ona nije znala da su oni toliko razvijeni i napredni. Pretpostavljala je da oni imaju neki jednostavniji, primitivniji način života pa da je i njihova medicina na tome odgovarajućoj razini. Imala je osjećaj da je Ejla tamo dobila dobru osnovnu poduku koju bi ona mogla dalje razviti. Ovo sada je tražilo preispitivanje i novo vrednovanje.

Njihova vlastita Predanja išla su unatrag do vremena kada su Zelandonci živjeli primitivnijim životom, no i tada su njihova znanja o bilju, biljnoj hrani i medicini bila razvijenija nego ostale vrste znanja. Ona je sumnjala da je znanje o bilju bilo još starije i zadiralo još dublje u prošlost. Ako je Pleme bilo tako stari narod kako se čini da to Ejla misli, onda je bilo sasvim moguće da im je to znanje bilo vrlo razvijeno. Posebno ako je točno ono na što je Ejla ukazala, ono njihovo posebno pamćenje kojim se mogu služiti. Zelandoni je sada bilo žao što nije razgovarala s Ejlom ranije, prije nego se sada sve to iznosilo pred zelandonama, no možda je ovako i bolje. Možda je bio potreban upravo ovakav šok da bi zelandone shvatile sve posljedice koje bi taj narod kojeg je Ejla zvala Pleme mogao imati po njih.

– Molim vas, smirimo se – rekla je Zelandona, pokušavajući ih opet utišati. Kada se konačno ponovo uspostavio red, objavila je – Čini se da nam je Ejla donijela neke informacije koje bi se mogle pokazati kao vrlo korisne. Mamutovci su dobro uočili njezine kvalitete kad su je usvojili u Mamutovo Ognjište, što je isto kao da je prihvaćena među zelandone. Mi ćemo kasnije s njom detaljnije razgovarati i istražiti kakva znanja ona posjeduje. Ako zaista zna načine kako se može spriječiti samo začinjanje života, to bi mogla biti velika korist i trebali bismo joj na tome biti zahvalni.

– Trebala bih vam reći kako to ne djeluje uvijek – prekinula ju je Ejla. – Izin muškarac je poginuo kada se tijekom potresa urušila njihova špilja, ali kad je mene pronašla bila je već trudna. Njezina kćer Uba rodila se nedugo nakon toga. A Iza je tada već mogla izbrojiti dvadeset godina, a to je već velika starost za ženu Plemena koja će prvi puta roditi. Njihove djevojčice postaju žene kada im je osam ili devet godina. Ali na taj lijek se ipak mogla osloniti tijekom dugih godina, a i meni je poslužio dok sam bila na putovanju.

– Vrlo malo je toga što se u toj vrsti medicine pokazalo kao apsolutno pouzdano – rekla je Zelandona. – Na kraju je ipak Velika majka ta koja odlučuje.

Džondalaru je bilo drago kad je vidio da se žene vraćaju. Čekao je Ejlu. Ostao je s Vukom u njihovom logoru kad je Dalanar pošao s Džoharanom u glavni logor i obećao je da će se s njima naći čim se Ejla bude vratila. Martona je pozvala Džeriku i Džoplaju u njihovu kolibu i rekla Folari neka im pripremi malo toplog čaja i malo hrane. Martona i Džerika su razgovarale o nekim zajedničkim prijateljima, a Folara je počela govoriti Džoplaji o nekim aktivnostima koje je mladež planirala.

Ejla im se ubrzo pridružila, no nakon onog burnog završetka sastanka u kolibi zelandona osjećala je potrebu da malo bude sama. Rekavši kako želi pogledati konje, uzela je naprtnjaču, povela sa sobom Vuka i otišla. Išla je uz potok, malo proboravila s konjima pa nastavila hodati dok nije stigla do jezerca. Na trenutak je poželjela zaplivati, no ipak je nastavila hodati. Nastavila je ići novoprokrčenom stazom i kad se približila novoj špilji shvatila je kako je išla onim putem kojim su ranije ovamo stigli Džondalar i ostali.

Prišavši brežuljku u kojem je bila špilja mogla je jasno vidjeti njezin otvor jer sada više nije bilo onog grmlja koje ga je zakrivalo. Bili su uklonjeni i zemlja i ono kamenje pa je tako ulaz bio proširen. Do sada su već vjerojatno gotovo svi bili barem jednom u toj špilji, no bili je malo znakova koji bi ukazivali na te posjetitelje. Zbog njezine ljepote i zato što je zbog tih gotovo bijelih zidova bila tako neobična, smatrali su je vrlo svetim mjestom i pazili da je ne oštete. Zelandone i vođe Špilja su se još uvijek privikavali na njezino postojanje i razrađivali raspored prikladnog vremena i načina za njezino korištenje. Bila je previše nova da bi postojala neka tradicija vezana uz to.

Ono mjesto gdje je bila zapalila vatricu kako bi upalila baklju sada je postalo kamenjem ograđeno ognjište uz koje je bilo nekoliko napola izgorjelih baklji. Izvadila je iz naprtnjače svoj pribor, brzo zapalila vatru, njome upalila jednu od baklji i pošla prema ulazu u špilju.

Držeći baklju visoko, zakoračila je u mračni prostor. Sunčeva svjetlost koja je prodirala kroz ulaz osvjetljavala je vlažno strmo tlo koridora na kojem je sada bilo tragova nogu svih veličina; i onih bosih i onih u obući. Vidjela je neke tragove uskih i dugačkih bosih nogu, koji su vjerojatno pripadali nekom visokom muškarcu, pa još neke prosječne veličine i nešto šire koji su mogli pripadati ili odrasloj ženi ili kakvom dječaku u razvoju. I još mnogo najrazličitijih tragova. Preko svih tih otisaka prelazili su tragovi vuka. Pitala se što bi neki tragač, koji ništa nije znao o ovom vuku koji je sada hodao ispred nje, zaključio vidjevši sve ovo.

Kako je napredovala, osjećala je da zrak postaje sve hladniji i vlažniji, a prostor sve mračniji. Špilja nije zahtijevala nikakav poseban napor da bi se kroz nju kretalo, barem ne do one velike glavne prostorije. To je špilja kakvu bi sve obitelji rado koristile, ali ne kao mjesto u kojem se živi. Podzemne su špilje bile previše mračne i vlažne da bi se u njima obitavalo, posebno kada je cijelo područje prepuno zaklona otvorenih dnevnom svjetlu, s ravnim podom i natkrivenih kamenim policama koje ih štite od kiše i snijega. A ova je špilja tako prekrasna, poput nekog izuzetnog svetilišta, poput posve izuzetnog ulaza u maternicu Majke.

Hodala je s Vukom uzduž lijeve strane te velike prostorije bijelih zidova, a onda zašla u užu stražnju galeriju čiji su se zidovi uzdizanjem širili i onda spajali u zakrivljen bijeli strop. Sišla je dolje do dijela koji se okretao oko onog stupa koji se spuštao sa stropa no nije dosezao do poda. Počela je osjećati hladnoću pa je posegnula u naprtnjaču i izvadila kožu megacerosa pa njome ogrnula ramena. Bila je to koža onog jelena kojeg je oborila kopljem iz bacača neposredno prije lova na bizone u kojem je Šivonar poginuo. Otad se dogodilo toliko toga da joj se činilo da je to bilo davno.

Otišla je do kraja uskog hodnika i sjela. Sviđala joj je prostranost tog prostora. Vuk joj je prišao i

trljao glavom o njezinu slobodnu ruku – Mislim da bi ti htio da ti se malo posvetim – rekla je, prebacujući baklju u lijevu ruku i češući ga iza uha. Kada je opet otišao istraživati špilju, njezine su misli odlutale natrag do onog sastanka održanog s drugim ženama i onog razgovora kada su već gotovo sve žene otišle.

Razmišljala je o onim znakovima roda pa se prisjetila kako je Martonin znak konj i upitala se kakav je njezin. Mislila je kako je zanimljivo to što su u svijetu duhova konji, bivoli i bizoni moćne životinje koje su važnije od vukova i špiljskih lavova pa možda i od špiljskih medvjeda. To je mjesto gdje su stvari obrnute, možda izokrenute ili postavljene naglavce. Dok je tamo sjedila, počeo ju je obuzimati neki osjećaj kojeg je već i ranije bila osjetila. To joj se nije svidjelo i pokušala ga se otresti, no nije imala nad tim nikakvu kontrolu. Počela je prisjećati se nečega, prisjećati se nekih snova, ali to je bilo i više od prisjećanja i snoviđenja, kao da ponovo proživljava svoje snove i sjećanja, s maglovitim sjećanjem na stvari koje se nisu dogodile.

Osjećala je kako je silno zabrinuta, jer je učinila nešto loše, iskapila je onu tekućinu koja je bila preostala u zdjeli. Slijedila je treperava svjetla kroz beskrajno dugačku špilju, a onda je, obasjane vatrom, ugledala mog-ure. Osjetila je kako joj je pozlilo i kako se skamenila od straha, padala je u mračni ponor. Odjednom joj je Kreb pomogao, podupro je, umanjio njezin strah. Kreb je bio mudar i ljubazan. Shvaćao je svijet duhova.

Scena se promijenila. U narančastom bljesku ta je krupna mačka skočila na bivole i čuo se užasan krik kad je srušila krupnu crveno-smeđu kravu. Ejla je uzdahnula i pokušala se uvući u čvrstu stijenu malene špilje. Špiljski lav je riknuo i ispružio golemu šapu s pandžama posegnuvši za njom i ogrebavši njezino lijevo bedro, ostavivši na njemu četiri paralelne brazgotine.

– Tvoj totem je Špiljski Lav – reče joj stari Mog-ur.

Opet se sve promijenilo. Niz vatri osvjetljavao je put niz hodnik dugačke vijugave špilje i osvijetlio prekrasne draperije i tekuće formacije od kojih je jedna podsjećala na dugačak rep konja. To se pretvorilo u kobilu žute dlake koja se stapala sa stadom. Zarzala je i zamahnula svojim crnim repom pa je izgledalo kao da joj maše. Ejla je pogledala ispred sebe kako bi vidjela kamo ide i iznenadila se vidjevši Kreba kako izlazi iz sjene. Mahnuo je prema njoj, dajući joj znak neka požuri. Čula je njisak konja. Stado je u punom galopu jurilo prema rubu litice. U panici je pojurila za njima. Osjećala je kako joj se želudac stisnuo od straha. Čula je njištanje konja koji je pao preko ruba i u padu se kotrljao.

Imala je dva sina, braću za koju nitko ne bi rekao da su braća. Jedan je bio visok i plavokos poput Džondalara, a za drugog, starijeg, znala je da je Dark, premda mu je lice bilo u sjeni. Posred neke beskrajne i vjetrovite stepe, ta su dva brata prilazila jedan drugom iz suprotnih smjerova. Osjećala je strašnu uznemirenost, nešto užasno će se dogoditi, nešto što ona mora spriječiti. Tada, šokirana užasom, shvatila je da će njezini sinovi ubiti jedan drugoga. Kako su si prilazili tako je i ona pokušavala doprijeti do njih, no neki zlokobni debeli zid držao ju je u klopci. Već su gotovo stigli jedan do drugog, ruku podignutih kao da će sada udariti. Vrisnula je.

– Probudi se, dijete – rekao je Mamut. – To je samo simbol, neka poruka.

– Ali jedan će umrijeti! – povikala je.

– To nije ono što ti misliš, Ejla – rekao je Mamut. – Moraš pronaći pravo značenje. Ti imaš taj Talent. Prisjeti se, svijet duhova nije isti kao ovaj, u njemu je sve okrenuto, izokrenuto, postavljeno naglavce.

Ejla se trgnula kad je ispustila baklju iz ruke. Zgrabila ju je i podigla prije nego se vatra ugasila, a onda je pogledala u onaj stup koji je izgledao kao da svojom visinom gore nešto podupire, a nije čak ni dopirao do tla. On je bio okrenut, on je stajao naglavce. Osjetila je kako ju prolazi jeza. Tada se na

trenutak taj stup pretvorio u prozirni viskozni zid. Na drugoj strani konj se još uvijek strmoglavo kotrljao, padajući niz liticu.

Vuk se vratio, gurkao je nosom i cvilio, trčao van pa se vraćao i opet cvilio. Ejla je ustala i gledala Vuka, još uvijek pokušavajući razbistriti glavu – Što želiš, Vuče? Što mi to pokušavaš reći? Želiš li da te slijedim? Jesi li to htio?

Krenula je iz stražnje galerije i kada je došla do ulaza u nju ugledala je još jednu baklju kako niz strminu ulazi u špilju. Osoba koja je nosila tu baklju je očito i nju vidjela, premda je njezina baklja već slabije gorjela. Požurila je, no stigla je samo napraviti još nekoliko koraka i onda joj se baklja posve ugasila. Stala je i onda opazila da se ona svjetlost koja joj je prilazila sada pomiče brže. Osjetila je olakšanje, no još prije nego joj je ta osoba stigla prići, oči su joj se priviknule na mrak. Opazila je slabašno svjetlo koje je izvana dopiralo do stražnje strane velike prostorije i pomislila je kako bi možda i mogla, ako bi morala, pronaći put do izlazu, ali bilo joj je drago što je netko dolazio. Ipak, iznenadila se kad je vidjela tko je to.

– To si ti! – rekli su oboje uglas.

– Nisam znao da je itko unutra. Ne želim ti smetati.

– Tako mi je drago što te vidim – istovremeno je rekla Ejla i nasmiješila se. – Zaista mi je drago što te vidim, Brukevale. Moja baklja se ugasila.

– Primijetio sam to – rekao je. – Želiš li da te otpratim do izlaza? Mislim, ako već namjeravaš izaći.

– I predugo sam već ovdje – rekla je. – Hladno mi je. Bit će mi drago opet osjetiti sunce. Trebala sam bolje pripaziti.

– Vrlo je lako opustiti se u ovoj špilji. Tako je lijepa i osjećaš nešto... ne znam... nešto posebno – rekao je, držeći svjetlo visoko između njih dok su išli prema izlazu.

– Da, nekako je posebna, zar ne?

– Sigurno si bila uzbuđena što si je prva pronašla. Mi smo već mnogo puta bili na ovim obroncima, ni ne znam reći toliko riječi za brojanje, pa ipak je nitko nije pronašao sve dok ti nisi došla – rekao je Brukeval.

– Uzbudljivo je vidjeti je, a nije važno jesi li prvi. Mislim da su svi jednako osjetili to uzbuđenje kada su je prvi puta vidjeli. Jesi li već bio ovdje? – upita ga Ejla.

– Da. Svi su o njoj govorili pa sam, prije nego se smračilo, uzeo baklju i došao je vidjeti. Sunce je već zalazilo i nisam imao vremena da bih mnogo toga vidio. Vidio sam tek dovoljno da odlučim danas ponovo doći ovamo.

– Eh, baš mi je drago što si došao – rekla je Ejla kad su se počeli uspinjati uz strminu pri samom otvoru. – Vjerojatno bih i sama nekako izašla van, jer tamo otraga dopire malo svjetla, a i Vuk bi mi pomogao, ali ne mogu ti reći kakvo sam olakšanje osjetila kada sam vidjela kako mi se tvoja baklja približava.

Brukeval je pogledao dolje i spazio vuka. – Da, siguran sam da bi ti on pomogao. I on je nekako poseban, zar ne?

– Za mene jest. Jesi li se već upoznao s njim? Postoji neka vrst formalnog upoznavanja koje obavljamo. On zna da si prijatelj – rekla je Ejla.

– Rado bih ti bio prijatelj – rekao je.

Način na koji je to rekao prisilio je Ejlu da ga pogleda na onaj diskretan način žene Plemena. Naježila se, osjetivši neki loš znak, kao da će se nešto loše dogoditi. Činilo se da je u ovoj njegovoj izjavi bilo i više od želje za prijateljstvom. Osjetila je njegovu žudnju za njom i onda odlučila da jednostavno ne želi u to povjerovati. Zašto bi Brukeval žudio za njom? Jedva su se i poznavali.

Izlazeći iz špilje osmjehnula mu se, djelomično i zato da bi prikrila svoju nervozu.

– Daj onda da te upoznam s Vukom – rekla je. Uzela je Brukevalovu ruku i prošla cijeli onaj postupak nuđenja Vuku da je onjuši.

– Mislim da ti nikada nisam rekao koliko sam ti se divio onoga dana kad si se suprotstavila Maroni – rekao je kada su to obavili. – Ona zna biti zla i okrutna žena. Ja to dobro znam jer sam kao dijete živio s njom. Mi smo ti nekakvi rođaci, daleki rođaci, a kad je moja mati umrla, njezina majka je bila najbliža rođakinja koja je mogla dojiti dijete i tako su me uvalili njoj. Prihvatila je tu odgovornost, ali nije joj bilo drago.

– Priznajem da mi baš nije jako stalo do Marone, – rekla je Ejla – ali neki ljudi misle da ona ne može imati djecu. Ako je to točno, onda je žalim.

– Ne znam je li točno da ne može ili samo ne želi. Neki misle da ona uvijek kad je blagoslovljena nađe i načina kako će izgubiti dijete. Ona ionako ne bi bila dobra mati. Ona ne zna misliti ni na koga osim na sebe – rekao je Brukeval. – Ona nije popu Lanoge. Lanoga će biti divna mati.

– Već se tako i ponaša – rekla je Ejla.

– A zahvaljujući tebi, Lorala sada već ima dobre izglede da će preživjeti – rekao je. Zbog načina na koji ju je gledao, Ejla se opet osjetila nelagodno. Pogledala je dolje i pogladila Vuka kako bi se otresla tih misli.

– Zahvaljujući onim majkama koje ju doje, a ne meni – rekla je.

– Ali nitko se drugi nije potrudio saznati da dijete ne dobiva mlijeko, niti je ikome bilo dovoljno stalo da bi potražio pomoć. Vidio sam te kako se ponašaš prema Lanogi. Ponašaš se prema njoj kao da ona nešto vrijedi.

– Naravno da vrijedi – rekla je Ejla. – Ona je sjajna djevojčica i biti će divna mati.

– Da, to je točno, ali ona još uvijek pripada obitelji koja ima najniži status u cijeloj Devetoj Špilji. Ja bih se združio s njom i podijelio s njom moj status, premda ne bih imao ništa od toga, ali sumnjam da bi me ona htjela. Ja sam za nju prestar i previše... pa znaš... nijedna žena me neće. Nadam se da će pronaći nekoga tko će je biti vrijedan.

– I ja se to nadam, Brukevale. Ali zašto misliš da te niti jedna žena ne želi? – pobunila se Ejla. – Koliko znam, tvoj je status među najboljima u Devetoj Špilji, a Džondalar kaže da si sjajan lovac i da daješ znatan doprinos Špilji. Džondalar te jako cijeni, Brukevale. Kada bih ja bila Zelandonka koja traži muškarca pogodnog za združivanje i kada se sad ne bih združivala s Džondalarom, ja bih porazmislila o tebi. Ti možeš toliko toga ponuditi.

Pozorno ju je promatrao, pokušavajući se uvjeriti nije li sve to rekla samo da bi, poput Marone, to već u sljedećem trenutku sve izokrenula u sarkazam. Ali činilo se da Ejla iskreno govori ono što osjeća.

– E pa, nažalost, ti ne tražiš muškarca, – rekao je – a ako ga ikada budeš tražila, javi mi. – Tada se osmjehnuo, trudeći se da sve to ispadne kao šala.

Od prvog trenutka kada ju je spazio, Brukeval je znao da je to žena o kakvoj je uvijek sanjao. Nevolja je u tome što će se ona združiti s Džondalarom. Kako je taj čovjek sretan, pomislio je, no on je oduvijek bio tako sretan. Nadam se da zna cijeniti to što ima, jer ako on to neće znati cijeniti, ja hoću. Uzeo bih je istog trenutka, samo kada bi me htjela.

Podigli su glave kada su začuli zvuk glasova i vidjeli nekoliko ljudi koji su dolazili iz smjera logora Devete Špilje. Onu dvojicu visokih muškaraca koji su si bili tako slični bilo je odmah lako prepoznati. Ejla je mahnula i nasmiješila se Džondalaru i Dalanaru. Svi oni su je prepoznali i uzvratili joj mahanjem. One dvije visoke djevojke pokraj njih nisu se mogle biti još više različite nego što su bile, i premda su se smatrale rođakinjama bilo je to daleko srodstvo, no obje su bile usko

povezane s Džondalarom. Ejli su bili objasnili sve te složene obiteljske veze Zelandonaca i, gledajući ih kako joj prilaze, ona je razmišljala o tim njihovim odnosima.

Među Zelandoncima samo su se djeca iste majke zvala braćom i sestrama; djeca iz ognjišta istog muškarca smatrala su se rođacima, a ne braćom. Džondalar i Folara su bili brat i sestra jer su, iako su imali različite muškarce svojih ognjišta, imali zajedničku majku. Džoplaja mu je bila bliska rođakinja, jer im je oboma Dalanar bio muškarac ognjišta, ali su imali različite majke. No premda takvi bratski odnosi nisu bili priznati, oni su se ipak podrazumijevali. Bliski rođaci, posebno oni koji su se još nazivali i rođacima ognjišta, bili su u previše bliskoj vezi da bi se mogli međusobno združivati.

S njima je bio i Ekozar, mladić koji se Obećao Džoplaji. On je svojom građom bio jednako lako raspoznatljiv kao i dvojica visokih muškaraca, posebno Ejli. Džoplaja i Ekozar će se združiti tijekom ljetnog Združivanja, kao i Ejla i Džondalar, a parovi združeni na istoj svečanosti često su razvijali čvrsta prijateljstva. Ejli bi bilo drago da je to moglo biti tako, no oni su živjeli daleko jedni od drugih pa to nije bilo vjerojatno. Dok su prilazili, Ejla je primijetila kako Džoplaja povremeno pogledava Džondalara i to joj, začudo, nije smetalo. Žalila ju je i suosjećala je s njom. Ona je razumjela Džoplajinu melankoliju, jer je i sama jednom bila obećana pogrešnom čovjeku, ali za Džoplaju neće biti onog spasa u posljednjem trenutku.

Bliski rođaci su često bili odgajani zajedno ili su živjeli jedno blizu drugog pa su znali da su bliski i da ne mogu ni pomišljati na to da bi se združivali. Ali kad je Džondalar nakon tučnjave s čovjekom koji se sada zove Madroman i kojem je tada izbio ona dva prednja zuba, bio poslan živjeti kod Dalanara, on je već bio tinejdžer. Kći Dalanarovog ognjišta, Džoplaja, bila je nešto mlađa i nisu se poznavali od ranije.

Dalanar je bio oduševljen što je tako imao na okupu oba djeteta svog ognjišta i želio je da se oni bolje upoznaju. Odlučio je da bi ih mogao oboje učiti vještini kalanja kremena kako bi im dao nešto zajedničko o čemu će moći razgovarati. To je zapravo bila vrlo dobra zamisao, samo on nije znao kakav će učinak taj mladić koji mu je bio toliko sličan imati na Džoplaju. Ona je oduvijek obožavala čovjeka svog ognjišta, a kad je došao Džondalar bilo je tako lako usmjeriti tu silnu ljubav na tog njezinog bliskog rođaka. Džerika je to uočila, ali ni Dalanar ni Džondalar nisu bili toga svjesni. Ona je te svoje osjećaje prema njemu stalno izražavala kroz šale, a oni su, znajući da se bliski rođaci ne smiju združivati, prihvaćali to onako kako je to i izgledalo, kao da se ona samo šali.

U Dalanarovoj Špilju Lanzadonaca bilo je relativno malo ljudi i nije bilo nekoga tko bi bio primjeren par toj lijepoj i inteligentnoj djevojci. Kad je Džondalar otišao na svoje putovanje Džerika je tražila da Dalanar povremeno povede Špilju Lanzadonaca na Ljetni sabor Zelandonaca. Oboje su se nadali da će tamo Džoplaja naći nekoga, a tamo je i bilo mnoštvo mladića koji su bili zainteresirani za nju, no ona se osjećala drukčijom i nije imala samopouzdanje, jer su ljudi zurili u nju. I nije mogla pronaći nikoga s kim bi se osjećala tako ugodno kao što se osjećala sa svojim bliskim rođakom

Ona je znala da su se ponekad i rođaci združivali... istini za volju, daleki rođaci... i odlučila je to zaboraviti pa je radije sanjarila o tome kako će tijekom tog svog putovanja Džondalar shvatiti kako i on voli nju koliko i ona njega. Znala je da je takav san nestvaran, no silno se nadala kako će on jednoga dana doći kući i izjaviti kako je ona njegova jedina prava ljubav. Umjesto toga, vratio se s Ejlom. Bila je očajna, no vidjela je kolika je njegova ljubav prema toj strankinji i znala je da se njezin san raspao.

Jedini muškarac prema kojem je osjećala nekakvu sklonost bio je novi član Dalanarove Špilje, čovjek u kojeg su također zurili ma kamo pošao, Ekozar, čovjek pomiješanih duhova. Džoplaja je bila

ta koja mu je pomogla uključiti se u novu Špilju, pokazala mu da su ga Dalanar i Lanzadonci prihvatili i čak mu pomogla učiti jezik. Ona je bila i ta koja je iz njega uspjela izvući njegovu priču.

Njegovu majku je silovao muškarac koji je pripadao Drugima i koji je ubio njezinog muškarca. Kada je rodila, prokleli su je kao ženu koja donosi zlu sreću, jer joj je muškarac bio ubijen, a sin se rodio ‘deformiran’. Napustila je svoje pleme i bila je spremna umrijeti, no spasio ju je Andovan, postariji čovjek koji je pobjegao od zlog vođe S’Armunajaca. On je neko vrijeme živio sa zelandonskom Špiljom, no nije se osjećao ugodno uz narod čiji su običaji bili toliko različiti od njegovih. Otišao je od njih i živio je sam, sve dok nije pronašao tu ženu Plemena i njezinog sina. Zajedno su othranili dječaka. Ekozar je od svoje majke naučio plemenski jezik znakova, a od Andovana govorni jezik, iako je to bila neka mješavina njegovog vlastitog jezika i zelandonskog kojeg je naučio. Ali kada je narastao do muževne dobi, Andovan je umro. Mati mu nije mogla podnijeti da živi sama pa je konačno popustila pred onom smrtnom kletvom koja je bila na nju bačena. Umrla je nedugo nakon Andovana, ostavivši Ekozara samog.

Mladić nije želio živjeti sam. Pokušavao se vratiti plemenu, no oni su mislili da je deformiran i odbili su ga primiti. I premda je znao govoriti, Špilje su ga odbijale kao čudovište pomiješanih duhova. Očajan, pokušao se ubiti i kada se probudio ugledao je nasmiješeno lice Dalanara koji ga je našao ranjenog, ali još ne mrtvog i odnio ga u svoju Špilju. Lanzadonci su ga prihvatili, a on je poštovao kao idola tog visokog čovjeka, ali Džoplaja je bila ta koju je volio.

Bila je ljubazna prema njemu, razgovarala s njim, slušala ga što govori i čak mu je izradila prekrasno ukrašenu tuniku za svečanost njegovog prihvaćanja među Lanzadonce. Toliko ju je volio da ga je boljelo kad je i razmišljao o tome, no nije vjerovao da ima ikakve izglede. Dugo se borio sam sa sobom dok je skupio hrabrost i upitao je bi li se htjela združiti s njim, a jedva je mogao povjerovati kada je ona konačno prihvatila. To se dogodilo nakon što se njezin rođak ognjišta vratio s Ejlom, a njemu su se i Džondalar i Ejla odmah svidjeli. Oni se nisu prema njemu ponašali kao da je drukčiji od ostalih.

Ma kamo Ekozar pošao, ljudi su zurili u njega. Pomiješane crte koje je naslijedio i od Plemena i od Drugih nisu bile najprivlačnije. Bio je visok kao prosječno visok muškarac Drugih, ali zadržao je onu robusnu građu tijela koja se odlikovala snažim i širokim prsnim košem, relativno kratkim i krivim nogama i dlakavim tijelom. Vrat mu je bio dugačak i mogao je govoriti, čak mu je i brada bila naznačena, kao u Drugih, mada je bila ponešto uvučena i ostavljala dojam slabosti. Njegov poveći nos i izbočene arkade s gustim obrvama koje su mu prelazile čelom u jednoj cjelovitoj crti, bili su u potpunosti nasljeđe Plemena. Čelo ne. Bilo je okomito i visoko, kao kod bilo kojeg pripadnika Drugih.

Ta se kombinacija mnogima činila vrlo neobičnom, kao da nekako nije bio dobro sastavljen, no Ejla nije tako mislila. Ejla je odrasla u Plemenu pa je tako bila prihvatila i njihove pojmove o tome što je lijepo. O sebi je uvijek mislila da je visoka i ružna. Mislila je da je previše visoka i da joj je lice potpuno bezizražajno. I premda se njoj moglo činiti da je ovaj mješanac lijep, svima ostalima je Ekozar bio izrazito ružan. Jedini izuzetak su bile njegove oči. Noću su imale onaj vlažan tamni sjaj, a danju, iskreći sjajem boje lješnjaka, njegove su krupne tamnosmeđe oči bile zaista privlačne i doimale se inteligentno, a kada je pogledao Džoplaju one su otkrivale svu njegovu ljubav prema njoj.

Premda nije bila zaljubljena u njega, Džoplaja je prema njemu osjećala neku rođačku ljubav i veliko štovanje. Mada su u nju ljudi zurili zbog njezine izrazite ljepote, ona se ipak zbog toga osjećala drukčijom od njih i mrzila je to baš toliko koliko i on. Uz njega se osjećala ugodno i mogla je s njim razgovarati. Odlučila je da će se, kad već ne može imati onog koga ona ljubi, združiti s muškarcem koji voli nju, a znala je da nikada ne bi mogla pronaći čovjeka koji bi je volio više no što je Ekozar

voli.

Kako im je ova grupa što je dolazila iz logora prilazila, tako je Ejla primijetila da Brukeval postaje nekako napet. Zurio je u Ekozara, a na njegovom se licu nije vidjelo prijateljstvo. Sada je postala svjesna sličnosti i razlika među njima. U Ekozarovom slučaju mati je bila ta koja je rodila dijete miješanih duhova; kod Brukevala je to bila njegova baka. Ekozarove karakteristike Plemena su bile svakako više naglašene, no i Ejli i svima drugima bilo je jasno da su obojica mješanci. Ipak, Brukeval je bio više nalik Drugima nego Ekozar.

Iako je sad već bila sklona diviti se onome što se sviđalo Drugima, Ejla je još uvijek izrazite crte Plemena smatrala privlačnim. Kad je Brukevalu rekla kako ne može razumjeti zašto on misli da ga niti jedna žena ne bi htjela, ona je to zaista i mislila. Kad bi bila Zelandonka i kad se ne bi združivala s Džondalarom, ona bi ga zaista uzela u obzir. No znala je da nije zaista Zelandonka, barem ne još, i da ona osobno ne bi ni pomislila na Brukevala. Iako je mislila da je zgodan i da može mnogo toga ponuditi, bilo je u njemu nečega što joj je smetalo. Podsjećao ju je na Brauda, a način na koji je upravo sada gledao Ekozara objašnjavao je i zašto ju je podsjećao upravo na njega.

– Pozdravljen, Brukevale – rekao je Džondalar i s osmjehom mu prišao. – Mislim da poznaš Dalanara, muškarca mojeg ognjišta, ali jesi li se upoznao s mojom rođakinjom Džoplajom i s čovjekom koji joj se Obećao, Ekozarom? – Džondalar se pripremio obaviti formalno upoznavanje, a Ekozar je podigao već spremne ruke, no prije nego je i stigao započeti, Brukeval ga je prekinuo.

– Nemam nikakve želje dodirnuti zbitoglavca! – rekao je spuštajući svoje ruke, a onda se okrenuo i otišao.

Svi su bili zapanjeni. Konačno je Folara progovorila – Kako je mogao biti tako nepristojan! – rekla je. Znam da on za smrt svoje majke krivi zbitoglavce... mislim da sam trebala reći Pleme... ali ovo je bilo neoprostivo. Ako nitko drugi, barem je mati naučila Brukevala boljem ponašanju. Ona bi se zgrozila.

– Moja mati je možda i bila zbitoglavka ili član Plemena, zovite to kako hoćete, ali ja nisam. Ja sam Lanzadonac.

– Jesi – rekla je Džoplaja, uzimajući ga za ruku. – I uskoro ćemo se združiti.

– Znamo da i među Brukevalovim precima ima ljudi iz Plemena – rekao je Dalanar. – To je posve očito. Ako ne može podnijeti da dotakne nekog s takvim naslijeđem, kako onda može podnijeti samog sebe?

– I ne može. U tome i jest problem – rekao je Džondalar. – Brukeval mrzi samoga sebe. Kad je bio malen, druga djeca su ga mučila i zvali su ga zbitoglavac, a on je to uvijek poricao.

– Ali on ne može promijeniti činjenice, ma koliko ih poricao – rekla je Ejla.

Nitko nije govorio tiho, a Brukeval je imao odličan sluh. Čuo je sve što su rekli. Imao je još jednu crtu Drugih, koju Pleme nije imalo, jer mogao je plakati, i dok je sada odlazio oči su mu bile pune suza. Čak i ona, rekao je samome sebi kad je čuo Ejlin komentar. Mislio sam da je ona drukčija. Vjerovao sam kako je i mislila ono kad je rekla da bi me uzela u obzir kada ne bi bilo Džondalara, ali i ona misli da sam zbitoglavac. Ona ne bi nikada razmislila i o meni. Što je više o tome razmišljao, bio je sve više ljutit. Nije u redu da ona ovako ohrabruje osobu, a uopće ne misli to što govori. Ja nisam zbitoglavac, bez obzira što ona kaže, bez obzira što itko od njih kaže. Ja nisam zbitoglavac!

Još je bio mrak, ali nebo je već zamijenilo crnu boju noći onom plavom i na istočnom obzorju se već slutila zora, kada je grupa iz Devete Špilje Zelandonaca i Prve Špilje Lanzadonaca krenula iz svojeg logora. Bakljama su si osvjetljavali put do mjesta na kojem je Džondalar demonstrirao svoj bacač koplja i bilo im je drago kada su na tom, nekad travom prekrivenom polju, a sada dobro

utabanom prostoru, vidjeli logorsku vatru. Neki lovci su već stigli. Nebo je bilo sve svjetlije, a iznad rijeke se dizala prohladna jutarnja izmaglica.

Ptice su već punim grlom pjevale i, držeći Njiskino uže, Ejla se sagnula kako bi zagrlila Vuka, a onda se osmjehnula Džondalaru koji je gladio Trkača kako bi ga održao mirnim. Začuđeno je gledala oko sebe, jer ovo je bila najveća lovačka družina koju je ikada vidjela. Bilo ih je daleko više nego bi ih znala izbrojiti. Sjetila se kako joj je Zelandona ponudila da će je naučiti velike brojeve i sada je odlučila kako će je svakako zamoliti da to i učini. Bilo bi joj drago kada bi znala reći koliko je sada ovdje ljudi.

Žene koje su se namjeravale združiti nisu sudjelovale u ovakvom lovu koje je prethodio njihovom obredu Združivanja, jer su obično postojale neka ograničenja, a za njih je bilo planirano i obilje drugih aktivnosti. Prva je na brzinu obavila s Ejlom sve što je bilo potrebno i tako joj oslobodila vrijeme za lov. Ovaj će lov biti test u kojem će se isprobati uporaba konja, a i Džondalarovog bacača u lovu, pa im je Ejla bila potrebna. Ejli je bilo drago što joj je bilo dopušteno pridružiti se lovcima. Oduvijek je uživala u lovu. Da nije naučila loviti kad je živjela sama u svojoj dolini, možda ne bi ni preživjela, a to joj je davalo osjećaj da se može na sebe osloniti.

Iako je među onim ženama koje će se sada združiti bilo još nekoliko koje su inače odlazile u lov, samo je još jednoj od njih bilo stalo da se pridruži ovom lovu. Kako je već bila učinjena iznimka za Ejlu, odlazak u lov se dopustio i njoj. Dok su bile mlađe, djevojčice su uživale u lovu koliko i dječaci. Kad su zašle u pubertet, mnoge od njih su još uvijek odlazile u lov, većinom zato što je tamo bilo mladića. Nekoliko ih je uživalo u lovu zbog njega samog, ali kad su se jednom združile i dobile djecu, većina tih mladih žena je imala toliko posla da im je bilo drago što to mogu prepustiti muškarcima. Tada su se one počinjale baviti drugim zanatima i vještinama koje su doprinosile njihovom statusu i pružale im mogućnost trgovanja i cjenkanja za predmete koje su željele i što ih nije odvodilo daleko od njihove djece. Ali na žene koje su u mladosti lovile gledalo se kao na poželjne družice. One su mogle razumjeti sve one izazove koje lov donosi, cijeniti uspjehe i suosjećati s neuspjesima kroz koje su prolazili njihovi muškarci.

Sinoć je Ejla, zajedno s većinom vođa i nekim lovcima bila na obredu Traganja kojeg su organizirale zelandone, no nije sudjelovala nego je samo promatrala. Tijekom Traganja se saznalo da se u obližnjoj dolini okuplja veliko krdo bivola, a to je bila dobra vijest za lov pa su odlučili najprije pokušati tamo, iako nije bilo nikakvih garancija. Iako su tijekom Traganja zelandone mogle metafizički ‘vidjeti’ životinje, moglo se dogoditi da sljedećeg dana one ne budu na mjestu gdje su bile viđene. No ta je dolina imala dobrih livada koje su privlačile divlju stoku pa je bilo vjerojatno da će se, čak ako su bivoli i otišli, tamo zateći neke druge životinje. Lovci su se ipak nadali bivolima, jer su se u ovo doba godine okupljali u golema krda i lov na njih osiguravao je velike zalihe vrlo ukusnog mesa.

Kada je njihove hrane bilo u izobilju, potpuno odrasli mužjak bivola bio je u ramenima visok dva metra i težak gotovo tisuću i petsto kilograma, što znači da je bio sedamdesetak centimetara viši i više nego dvostruko teži od svojih mnogo kasnijih potomaka. Izgledao je poput običnog bika no bio je mnogo veći i približavao se dimenzijama mamuta. Što se hrane tiče, bivoli su najviše voljeli travu i to svježe, zelene vlati, a ne one već stare stabljike, baš kao što nisu voljeli ni lišće drveća. Najradije su pasli uz rubove šuma i na livadama, a i više su voljeli vlažne ravnice nego stepe.

Dlaka bikova je obično bila crna i dugačka, a niz leđa su se pružale svijetle pruge. Na čelu mu je dlaka bila kraća i kovrčava i tu su mu rasla dva dugačka, prilično tanka roga, čija je boja bila od bijelo-sivkaste pa sve do crne, a vrhovi su bili okrenuti prema naprijed. Krave su bile i niže i kraće, dlaka im je bila nešto svjetlija, često pomalo crvenkasta. Obično su samo one vrlo stare ili vrlo

mlade životinje postajale plijenom četveronožnih lovaca. Bik u punoj snazi nije se bojao nikakvog lovca, pa čak ni ljudi, i nije se čak trudio niti toliko da ih izbjegava. Bivoli su bili brzi, snažni, živahni i vrlo opasni.

Skupina lovaca je krenula čim se dovoljno razdanilo. Spazili su krdo bivola još prije nego je sunce odskočilo; ta je dolina bila iznenađujuće blizu. Jedan njezin kraj vodio je u prilično prostran kanjon koji se onda sužavao i opet širio u prirodni obor. Taj dio nije bio posve zatvoren i bilo je nekoliko uskih odvojaka, no to su mjesto već i ranije koristili, iako uglavnom ne češće nego jednom godišnje. Zbog mirisa krvi nakon takvog velikog lova, životinje su se držale podalje od tog mjesta sve dok ga kiše i snijeg ne bi opet isprali. Predviđajući ponovnu uporabu, ljudi su tu podigli ograde kod onih otvora i sada su provjeravali to mjesto, odabirući povoljne položaje za bacanje koplja. Znak da je sve spremno bio je vučje tuljenje koje je Ejla ocijenila kao posve dobru imitaciju, i zagrlila je Vuka kako ne bi došao u napast da odgovori na taj zov, a glasno graktanje vrane bio je povratni znak.

Ostali lovci su se rasporedili oko krda, nastojeći ga ne uznemiriti previše, što je uz ovoliko ljudi bio zaista težak zadatak. Ejla i Džondalar su se držali dosta daleko otraga, ne želeći da miris Vuka ubrza događaje. Na dani znak su uzjahali i krenuli galopom, a Vuk je trčao između njih. Bez obzira koliko je brz i snažan bik mogao biti, bivoli su ipak bile životinje krda i među njima je bilo i mladih životinja. Svi oni povici koje su sada začuli i oni nepoznati predmeti kojima su mahali pred njima, bili su dovoljni da ih zaplaše, pa kada je prvi potrčao, ostali su ga ubrzo slijedili. Tjerano od dvoje ljudi na konjskim leđima koji su im prišli iznenađujuće blizu vičući i mašući, i osjetivši miris vuka, stado se ubrzo dalo u divlji bijeg prema kanjonu.

Naglo suženje ih je usporilo i počeli su se gurati pokušavajući se probiti. U cijelom tom metežu neke su životinje pokušale umaći i krenuti nekim drugim putem, bilo kojim drugim putem. Ljudi, konji i vuk su sada bili posvuda, skrećući ih natrag, sve dok konačno jednom starom biku nije prekipjelo. Zaustavio se, nogom zagrebao po tlu, spustio rogove i odmah bio pogođen s dva koplja izbačena iz bacača. Pao je na koljena, a onda se svalio na stranu. Dotad je većina ostalih već prošla i ograda je bila zatvorena. Tada je otpočelo klanje.

U životinje ulovljene u klopku sada su iz svih smjerova letjela koplja; ona s kremenim vrškom i ona s ušiljenom kosti ili bjelokosti, dugačka i kratka. Lovci su se ipak morali pripaziti opasnih rogova i šiljatih papaka. Neke su životinje bile pogođene kopljima iz bacača i to ne Ejlinog ili Džonadalarovog. Nekoliko pustolovnih duša je iskušavalo svoje bacače tu gdje poneki promašaj neće značiti ništa, jer bivoli odavde ne mogu otići nikamo osim na grudi majke zemlje i u svijet duhova.

U samo to jedno jutro osigurano je dovoljno mesa da potraje neko vrijeme cijelom Ljetnom saboru, a da se tu i ne uračuna velika gozba prigodom Združivanja. Kad su zatvorili životinje u klopku, odaslali su glasnika i druga velika skupina je već stigla pomoći pri radu još prije nego je bila oborena posljednja životinja pa su se odmah prihvatili rezanja, konzerviranja i uskladištavanja.

Bilo je raznih načina spremanja hrane. Zbog blizine ledenjaka postojao je, na različitim dubinama, sloj stalno smrznutog tla pa su se ti slojevi permafrosta koristili kao hladnjače i to tako da su se jednostavno u tlu iskopale jame. Svježe meso se također moglo spremiti u dubokim jezerima ili mirnim potocima i rijekama. Označeno motkama i opterećeno kamenjem, tako spremljeno meso moglo je potrajati i godinu dana, a da je na njemu nastalo samo iznenađujuće malo promjena. Meso se moglo i sušiti pa je tada bilo uporabivo i nekoliko godina. Problem sa sušenjem je bio u tome što je ovako rano ljeti bilo mnoštvo muha zujara koje su brzo mogle zagaditi meso izloženo da se suši na suncu i zraku. Vatre koje su stvarale veliku količinu dima držale su te napasne insekte podalje, ali su zahtijevale stalnu provjeru i nadzor u neugodno zadimljenim uvjetima. Ipak, bilo je nužno osušiti na dimu barem onaj dio mesa koji će služiti kao hrana za vrijeme putovanja.

Osim mesa, jako važne su bile i kože. One su imale široku primjenu i iz njih se izrađivalo mnogo predmeta. Isto tako se koristila i životinjska mast, rogovi, zubi, crijeva i kost, pa čak i papci i otpaci kože. Ništa se nije ostavljalo da neiskorišteno propadne.

No životinje se trebalo najprije oderati, odvojiti dijelove i spremiti meso, a sve se to trebalo obaviti brzo. Postavljale su se straže kako bi odagnale lopove, ostale mesoždere koji su itekako bili voljni na svaki način pokušati domoći se dijela plijena. Ovolika količina pobijenih bivola privukla je sve mesoždere iz okolice i Ejla je najprije zapazila podmukle hijene. Gotovo bez razmišljanja uzela je praćku i dala Njiski znak da pojuri za čoporom.

Morala je sjašiti kako bi pobrala još kamenja za praćku, ali brzina kojom ih je tjerala bila je dovoljan razlog da nju i Džondalara postave kao stražare. Gotovo svatko je mogao komadati meso i tu su pomagala čak i djeca, ali tjeranje mesoždera zahtijevalo je nekog vještog i vičnog oružju. Vukovu pozornost privukao je čopor vukova i jedva je čekao da ih rastjera, no Ejla ga je zadržala, jer su trenutno kune bile daleko veća opasnost. Znale su štrcanjem tekućine svojih spolnih žlijezda u trenu zagaditi goleme količine mesa koje bi zbog smrada tada postalo neuporabljivo. Osim toga, jednom oteto meso bilo im je teško oduzeti, jer je bilo poznato da kune svoj plijen ne prepuštaju ni lavovima.

Ejla nije opazila samo njih nego sve moguće vrste lasica, a vidjela je i lisice, risove pa i snježnog leoparda, a nešto podalje, nadgledajući sve ostale, bio je jedan čopor špiljskih lavova, prvi kojeg je vidjela otkad je doputovala ovamo. Zastala je kako bi ih promatrala. Svi špiljski lavovi bili su blijede boje, najčešće boje bjelokosti, no ovi su bili gotovo bijeli. Najprije je pomislila da su sve ženke, a onda je ponašanje jednog natjera da ga ponovo pogleda. To je bio mužjak bez grive! Kad je to rekla Džondalaru, on joj je objasnio kako u ovim predjelima špiljski lavovi nemaju grivu; njega je bilo iznenadilo kada je vidio kako na istoku imaju grivu i da su uopće onako čupavi.

Uspješan prvi lov Ljetnog sabora bio je dobar znak. Naznačio je dobru godinu za Zelandonce i smatrao se posebno sretnim za one parove koji su se namjeravali združiti. Dan združivanja odredit će se čim se meso i drugi dijelovi životinja donesu u logor i spremi tako da se ne pokvari i ne bude ukradeno od četveronožnih mesoždera.

Kad je uzbuđenje i sav taj posao oko lova završio, pozornost cijelog Ljetnog sabora okrenula se prema nadolazećem Združivanju. Ejla je jedva čekala, ali bila je i nervozna. Jednako tako se osjećao i Džondalar. Znali su se često uhvatiti kako gledaju jedno u drugog i gotovo stidljivo se osmjehuju i nadali su se da će sve to dobro proći.

30

Zelandona je pokušavala pronaći malo vremena kako bi s Ejlom privatno porazgovarala o onom lijeku s kojim se moglo spriječiti začeće, no uvijek bi iskrsnulo nešto što ju je u tome spriječilo. A i Ejla je imala podjednako malo vremena kao i ona. Kako je ovo bio zajednički lov svih Zelandonaca, Prva je morala održati obred s kojim će osigurati da duhovi bivola budu zadovoljni, a onda i veliki obred kojim će zahvaliti Velikoj Majci za živote životinja koje su sebe žrtvovale da bi Zelandonci mogli živjeti.

Lov je bio gotovo i previše uspješan pa je trebalo duže vremena nego obično da bi se obavilo sve što se trebalo obaviti. Meso je bila razrezano, salo naribano i spremljeno u malim porcijama, kože su bile ili ostrugane i sušene ili samo smotane i zakopane u podzemne hladnjače zajedno s mesom, kostima i ostalim dijelovima, i većina ljudi je pritom pomagala, pa i žene koje će se združiti. Združivanje je moglo pričekati.

Prva se morala strpiti i još je uvijek žalila što nije porazgovarala s Ejlom još prije nego su napustili Devetu Špilju i došli ovamo, kada bi joj bilo lakše proučiti tu strankinju i saznati malo više o njoj. Ta tko bi si mislio da ta mlada žena... s devetnaest je još mlada, premda je Ejla o sebi mislila da je već prastara... posjeduje tolika znanja? Činila se tako naivnom i zato i nekako neiskusnom. Ali Zelandona je sve više uviđala kako u Ejli ima daleko više toga nego je mislila. Znala je da nikada nije mudro podcjenjivati nepoznate elemente, ali u ovom slučaju se nije bila držala tog vlastitog pravila.

A sada je Prva bila zaokupljena drugim stvarima. Zelandone su odlučile obaviti Prvi obred prije Združivanja, iako je bilo uobičajeno da poredak svečanosti bude obratan. Prije Prvog obreda sve su žene bile smatrane još djevojčicama i nisu smjele dijeliti Majčin Dar Užitka. Obred Prvog užitka bio je svečanost na kojoj su djevojke, pod strogim i budnim nadzorom, bile fizički otvorene kako bi mogle primiti duhove koje će začeti nov život. Sve dotad one nisu bile žene u punom smislu riječi. Ali Prvi obred se uvijek održavao na Ljetnom saboru i obično bi protekao izvjestan period između njihovog prvog krvarenja i Prvog obreda, kada su djevojčice bile u nekoj vrsti limba. U to su ih vrijeme muškarci smatrali nevjerojatno poželjnima, vjerojatno zato što im je bilo zabranjeno prići.

Uvijek je postojao još jedan obred pri samom kraju ljeta, za one djevojčice koje su toga ljeta počele krvariti, ali teški su bili dugi intervali između Ljetnih sabora. Mladići, a i poneki koji više nisu bili tako mladi, stalno su progonili te djevojčice, a proslave u čast štovanja Majke koje su se održavale tijekom godine činile su te djevojke još više svjesnim njihovih vlastitih potreba, posebno onih koje su svoju zrelost dosegle ujesen. Niti jedna majka nije željela da joj kći dobije prvu mjesečnicu ujesen i da pred njom bude cijela zima mraka i ograničenih aktivnosti koje su im bile dopuštene.

Iako bi ih sustigao žig srama ako nisu čekale svoj Prvi obred, neke su djevojke kršile to pravilo i kasnije bile smatrane manje poželjnim družicama, jer je to njihovo ponašanje ukazivalo na nedostatak samokontrole. Zelandone su uvijek nastojale da mladić koji bude odabran da na obredu ‘otvori’ takvu djevojku bude diskretan pa se ništa ne bi saznalo.

Međutim, tog ljeta se pojavio rijedak problem. Neka djevojka, Džanida, iz Južnog Posjeda Dvadeset i devete Špilje, koja još nije imala svoj Prvi obred, bila je trudna i željela se združiti s mladićem koji ju je prerano otvorio. Peridal, također iz Južnog Posjeda, nije baš žurio združiti se s njom, iako ju je cijele zime progonio dajući joj sva moguća obećanja.

Njemu u korist moglo se reći da je Peridal bio vrlo mlad. Nije bio siguran želi li se združiti, a njegova majka nije bila oduševljena s pomisli da joj se sin tako veže, posebno s djevojkom koja je

prekršila pravilo Prvog obreda, no zelandone su vršile na njih pritisak kako bi pristali. Iako nije bilo nužno da žena koja rodi bude združena, za dijete se smatralo povoljnijim da se rodi u ognjištu muškarca, posebno prvorođeno dijete.

S druge strane pak, ako je žena rodila prije združivanja smatralo ju se još poželjnijom, jer je već dokazala svoju sposobnost donošenja djece muškarčevu ognjištu, ali je i stigma zbog pomanjkanja samodiscipline bila jaka. Džanida i njezina majka su to znale, ali znale su i kako će se smatrati sretnim znakom ako Džanida već bude trudna kad se bude združila. Nadale su se kako će jedna stvar kompenzirati drugu.

Mnogi su ljudi govorkali o toj djevojci, neki misleći jedno, a drugi drugo, no većina ih se slagala u tome da je to zanimljiva situacija. Oni koji su bili na strani Peridala i njegove majke govorili su kako je dječak premlad da bi preuzeo na sebe sve te odgovornosti koje združivanje sa sobom donosi, a drugi su pak mislili kako mladić može biti sretan što je dobiva.

Mlade djevojke koje su se pripremale za svoj Prvi obred bile su smještene u jednoj kolibi pokraj one koja je pripadala zelandonama i bile su pomno nadzirane. Bilo je odlučeno da i trudna djevojka bude zajedno s njima i u cijelosti prođe s njima taj obred, jer je ionako morala obaviti Prvi obred da bi se uopće smjela združiti. Smatralo se da se i njoj treba objasniti sve ono što mlada žena treba znati, no kad se ona doselila k ostalima, neke od njih su prigovarale.

– Obred Prvog užitka je svečanost u kojoj se djevojku otvara da bi je se pretvorilo u ženu. Zašto je Džanida ovdje kada je već otvorena? Ovo je za djevojke koje su čekale, a ne za one koje su varale – rekla je jedna od njih, dovoljno glasno da bi je sve čule.

Nekoliko njih se složilo s njom, ali ne sve. Jedna je uzvratila – Ona je ovdje, jer se želi združiti na prvom Združivanju, a djevojka se ne može združiti ako nije prošla Prvi obred i, konačno, Majka ju je blagoslovila.

Ostale, od kojih su neke dobile prvu mjesečnicu nedugo nakon prošlog Ljetnog sabora i za koje se govorkalo kako su eksperimentirale s nekim privatnim obredima otvaranja, pokušale su se ljubaznije ponašati prema ovoj djevojci, ali većina je osjećala da se tu treba oprezno postaviti. Znale su da će njihov dobar glas umnogome ovisiti o diskreciji muškaraca koji im budu dodijeljeni. Nisu željele nikoga povrijediti. Dobro su znale da bi ih lako mogla zadesiti ista sramota.

Džanida se osmjehnula onoj koja je govorila u njenu korist, no nije ništa rekla. Osjećala se nešto starijom i mudrijom od većine ostalih djevojaka u kolibi. Barem je znala što je očekuje, a ne kao one djevojke koje su istovremeno bile i nestrpljive i zabrinute. Osim toga bila je trudna, blagoslovljena od Doni, ma što tko govorio i bila je u onoj fazi trudnoće kad je bila preplavljena optimizmom. Ona nije znala da su trudnoćom bili aktivirani neki hormoni u njezinom tijelu, znala je samo da je radosna zbog toga što će imati dijete i osjećala se zadovoljnom.

Iako su djevojke bile odvojene i dobro nadzirane, glasine o njihovom razgovoru, a posebno o onom stavu kako je Prvi obred ‘za one koje su čekale, a ne za one koje su varale’ brzo su se proširile cijelim logorištem. Kad je Prva za to saznala, bila je bijesna. Te je glasine morao širiti netko od njezinih, neka od zelandona, jer nitko drugi nije mogao biti tako blizu događaja i ona je željela saznati tko je to.

Ejla i Džondalar su gotovo cijeli dan proveli obrađujući kože bivola, najprije stružući s unutrašnje strane opnu i masnoću, a onda s kremenim noževima skidajući dlaku da bi ih zatim namakali u otopini pomiješanoj s životinjskim mozgom kojeg se rukama pretvaralo u kašu pa miješalo s vodom, jer je to koži davalo nevjerojatnu elastičnost i mekoću. Tada su kožu motali i ožimali kako bi iz nje istisnuli što je moguće više tekućine i to je obično radilo dvoje ljudi, svatko držeći jedan kraj kože. Tada su se uz rub cijele kože bušile rupice na međusobnoj udaljenosti od nekih desetak centimetara pa se koža

stavljala na pravokutne okvire koji su bili nešto veći od te kože i pričvrstila tako da je kroz svaku od onih rupica bilo provučeno remenje s kojim je koža bila čvrsto vezana uz okvir. A tada je tek započinjao težak posao njihovog sušenja, vraćanja teksture i bojenja.

Dok je radila, Ejla je načula neke razgovore o Džanidi i to joj se učinilo zanimljivim, jer je pružalo dobar uvid u tradiciju i običaje Zelandonaca. Ona nije sumnjala u to da je Peridal začeo dijete u Džanidinoj utrobi i bila je uvjerena da ona srž koja se luči iz muškarčevog organa uzrokuje trudnoću. I dok su se nakon cjelodnevnog rada umorni vraćali u logor Devete špilje, pitala je Džondalara zbog čega Zelandonci toliko ustrajavaju na tom Prvom obredu prije nego žena postane slobodna činiti ono što joj je drago.

– Ne razumijem zašto bi bilo važno je li ju prošle zime otvorio taj mladić ili je sada otvori netko drugi, važno je da nije silovana – rekla je Ejla. – To nije kao onaj slučaj kod Losadunajaca kada je Madeniju prije njezinog Prvog obreda silovala grupa mladića. Džanida je malo premlada za trudnoću, no tako sam i ja bila, a ja čak nisam ni znala što je Prvi obred, dok mi ti nisi pokazao.

Džondalar je imao mnogo suosjećanja i razumijevanja za tu mladu djevojku. I on je tijekom svoje inicijacije u muževno doba bio prekršio prihvaćen i ustaljen običaj svog naroda zaljubivši se u svoju doni-ženu i htjevši se združiti s njom. Kada je otkrio da ih je Ladroman... Madroman... prisluškivao, da ih je zapravo sakriven promatrao i onda svima razglasio kako se oni namjeravaju združiti, Džondalar je pobjesnio i udarao ga dok mu nije izbio prednje zube. I Madroman je tada želio Zolenu za svoju doni-ženu... nju su svi željeli... a ona je odabrala Džondalara, a ne Madromana.

Džondalar je mislio da razumije taj Ejlin stav, jer nije tu rođena pa nije toliko odana običajima kao što su to Zelandonci koji su s njima živjeli cijeli svoj život. On nije u potpunosti razumio da je ona prekršila tradiciju Plemena i skupo to platila snoseći posljedice; to ju je gotovo stajalo života, no više se nije bojala propitivati smisao bilo čije tradicije.

– Ljudi se mogu ponašati tolerantnije prema nekome tko je došao izvana, – rekao je – ali Džanid je znala što se od nje očekuje. Nadam se da će se taj mladić združiti s njom i da će živjeti sretno, ali čak i ako ne bude, čuo sam da ima nekolicina onih koji bi se rado združili s njom.

– I ja mislim. To je zgodna mlada žena i roditi će dijete koje može donijeti u ognjište muškarcu koji je bude vrijedan – složila se Ejla.

Prešli su u tišini nekoliko koraka, a onda je Džondalar rekao – Mislim da će se ovogodišnji obred Združivanja dugo pamtiti. Tu su, ako se na to odluče, Džanida i Peridal koji će vjerojatno biti među najmlađima koji su se ikada združili, čak i bez te njezine rane trudnoće. Ja sam se upravo vratio s dugog putovanja, a ti si došla izdaleka pa će mnogi i o tome govoriti, premda mislim da oni i ne znaju koliko je to zaista daleko. A onda su tu i Džoplaja i Ekozar. Oni oboje imaju rod i porijeklo kao nitko drugi. Samo se nadam da ona nekolicina ljudi koja ima prigovora na takvu vezu neće stvarati probleme. Jedva mogu povjerovati što je Brukeval učinio. Mislio sam da se on bolje ponaša, bez obzira na to kako se osjeća.

– Ekozar je bio u pravu kada je rekao da on ne pripada Plemenu – rekla je Ejla. – Njegova mati im je pripadala, ali njega oni nisu odgojili. Čak i da su ga htjeli opet prihvatiti mislim da bi njemu bili teško živjeti s njima. On manje-više zna njihove znakove, ali čak i ne zna da se služi znakovima koje koriste žene.

– Zar postoje ženski znakovi? To nikada ranije nisi spominjala.

– To je tek nijansa, ali postoji razlika. Prve znakove dijete uči od svoje majke, ali kad porastu, djevojčice ostaju uz majku i dalje uče od nje. Dječaci počinju raditi s muškarcima pa od njih i uče na njihov način.

– A koje si znakove ti naučila mene i Lavlji logor? – pitao je Džondalar.

Ejla se osmjehnula – Dječji govor.

Džondalar se zgrozio – Kad sam razgovarao s Gubanom govorio sam poput djeteta?

– Iskreno rečeno još i gore od toga, ali on te je razumio. Zadivila ga je već sama činjenica da si išta znao i što si se trudio to ispravno reći.

– Ispravno reći? Guban je to smatrao ispravnim govorom?

– Naravno. Zar ti nisi?

– Čini mi se da jesam – odgovorio je osmjehnuvši se. Kad su stigli do potoka Ejla je opazila da sunce zalazi i opet ju je zadivilo rumenilo neba. Oboje su zastali i neko vrijeme promatrali nebo.

– Zelandona me je pitala želim li biti odabran za sutrašnji Prvi obred, vjerojatno za Džanidu – rekao je Džondalar.

– To ti je rekla? Martona kaže da se muškarcima nikada unaprijed ne kaže s kim će biti, a i da se od njih očekuje da nikada kasnije o tome ne govore.

– Nije mi to otvoreno rekla. Rekla je kako traži nekoga tko će biti ne samo diskretan nego će i brižljivo postupiti. Rekla je kako zna da si ti trudna pa je mislila da ću znati kako treba obzirno postupiti. Tko bi to onda osim Džanide mogao biti?

– Hoćeš li to učiniti? – upita Ejla.

– Razmišljao sam o tome. Nekada bih bio i više nego voljan, jedva bih dočekao, ali sada više ne mislim tako.

– Zašto?

– Zbog tebe.

– Mene? Zar si mislio da bih prigovorila?

– Bi li?

– Shvaćam da je to kod tvog naroda običaj pa to rade i drugi združeni muškarci.

– I ti bi na to pristala, svidjelo ti se to ili ne, zar ne?

– Mislim da bih.

– Razlog zbog čega sam to odbio nije bilo to što sam mislio da bi ti prigovarala, premda mislim da ni meni ne bi bilo drago kada bi ti odlučila biti doni-žena. Odbio sam, jer mislim da joj ne bih mogao pokloniti pozornost koju zaslužuje. Mislio bih na tebe, uspoređivao je s tobom i to ne bi bilo pošteno prema njoj. Obdareniji sam od većine muškaraca pa bih se suzdržavao i pokušavao biti pažljiv i nježan kako je ne bih povrijedio, a stalno bih želio da si ti na njezinom mjestu – rekao je. – Nije mi teško biti pažljiv i nježan, ali mislim da si nas dvoje pristajemo. I ne moram brinuti oko toga da te ne povrijedim, barem zasad. Ne znam hoće li tako biti i dalje, ali već ćemo nešto smisliti.

Ona nije ni znala da će joj biti tako drago što je odbio. Čula je kako su te djevojke silno privlačne muškarcima i pitala se nije li ljubomorna. Nije željela biti ljubomorna, jer je čula što je Zelandona o tome govorila na sastanku žena pa mu ne bi prigovorila da je prihvatio ponudu, ali bila je sretna što nije. Nije mogla odoljeti, a da mu ne uputi širok osmijeh koji gotovo da se mogao mjeriti s ovim zalazom sunca i koji je obasjao Džondalara svojim toplim sjajem.

Dan nakon obreda Prvog Užitka svi parovi koji su se namjeravali združiti okupili su se kod zelandona. Većinom su bili mladi, a bilo je i nekih srednjih godina pa i nekoliko starih, dobrano preko pedesete godine. Bez obzira na dob, svi su bili uzbuđeni i jedva su čekali svečanost i bili su vrlo ljubazni jedni prema drugima kako bi već sada započeli onu posebnu prijateljsku vezu među ljudima koji su se združili na istom obredu. Tako su se uspostavljala mnoga prijateljstva koja će potrajati cijeli život.

Ejla je ostavila Vuka kod Martone, koja je pristala ostati s njim, premda ga je Ejla morala vezati

kako bi ga prisilila da je ne slijedi. Prije no što je krenula vidjela je da Martona smirujuće djeluje na Vuka koji je sada bio mnogo mirniji.

Kad su stigli do kolibe zelandona, Ejla je vidjela Levelu i nekog čovjeka kojeg nije poznavala. Levela im je domahnula i onda sve njih upoznala s Džondekamom, čovjekom srednje visine koji je imao riđu bradu, ljubazan osmijeh i vedar pogled.

– Ti si dakle iz Najstarijeg Ognjišta – rekao je Džondalar. – Kimeran i ja smo stari prijatelji. Mi smo zajedno dobili naše muške pojaseve. Vidio sam ga u onom lovu na bizone. Dotad nisam ni znao da je postao vođa Druge Špilje.

– On je moj ujak, mlađi brat moje majke – rekao je Džondekam.

– Ujak? Izgledaš mi više kao njegov vršnjak.

– Samo je nekoliko godina stariji od mene i on mi je poput starijeg brata. Moja mati je bila u godinama djevojaka na Prvom obredu kada se on rodio – rekao je Džondekam. – Već i tada se prema njemu ponašala kao da mu je druga mati. Kada je njegova majka, moja baka, umrla, ona je preuzela brigu o njemu. Bila je prilično mlada kad se združila, no njezin je muškarac ubrzo umro. Ja sam njezin prvorođeni i imam još i mlađu sestru, ali jedva da se i sjećam muškarca mojeg ognjišta. Ona je tada osjetila poziv da postane zelandona i nije se ponovo združila.

Kad se činilo da su zelandone spremne započeti, pristiglo je još dvoje ljudi, mlada Džanida i Peridal. Mladi par je zastao na ulazu i izgledali su pomalo nervozno i prestrašeno i na trenutak kao da su bili spremni pobjeći. Odjednom je Levela napustila grupu i pošla ravno prema njima.

– Pozdravljeni, ja sam Levela iz Zapadnog posjeda Dvadeset i devete Špilje. Vi ste Džanida i Peridal, zar ne? Mislim, Džanida, da smo se mi upoznale kada si došla na berbu borovih sjemenki prije dvije godine. Ja sam tu s Ejlom i Džondalarom. To ti je ona koja ima životinje, a on je brat od muškarca s kojim se združila moja sestra. Dođite da vas upoznam s njima – rekla je vodeći ih natrag prema grupi. Činilo se da su oni ostali bez riječi.

– Ona je zaista prava Prolevina sestra, zar ne? – rekla je Džoplaja.

– Da. Točno mogu zamisliti kako bi i Proleva upravo ovako nekoga dočekala – složila se Ejla.

– Tu su i Džoplaja i Ekozar, a oni su par Lanzadonaca koji je došao k nama združiti se – govorila je Levela prilazeći. – A ovo je moj Obećani. Džondekame iz Druge Špilje Zelandonaca upoznaj se s Džanidom i Peridalom, oboje su iz Južnog Posjeda Dvadeset i devete Špilje. – Pogledala je mladi par – Točno sam rekla, zar ne?

– Da – rekla je Džanida, istovremeno se i zabrinuto mršteći i nervozno smješkajući.

Džondekam je ispružio ruke prema Peridalu – Pozdravljen – rekao je uz širok osmijeh.

– Pozdravljen – odgovorio je Peridal, prihvaćajući njegove ruke, ne znajući što bi još rekao.

– Pozdravljen, Peridale – uskočio je Džondalar, također pružajući ruke. – Jesam li te vidio u lovu?

– Bio sam – odgovorio je mladić. – Vidio sam te... na konju.

– Da, onda si sigurno vidio i Ejlu.

Peridal je izgledao kao da mu je neugodno i ponestalo mu je riječi.

– Jesi li imao sreće? – upita ga Džondekam.

– Da – odgovorio je Peridal.

– Ubio je dvije krave – rekla je Džanida umjesto njega – a u jednoj je bilo tele.

– Jesi li znala kako se od kože takvog teleta može napraviti divna odjeća za dijete? – upita Levela. – Tako je fina i mekana.

– To je rekla i moja mama – odgovorila je Džanida.

– Mi se nismo upoznale – rekla je Ejla. Ispružila je obje ruke – Ja sam Ejla, ranije iz Lavljeg logora Mamutovaca, ali sada iz Devete Špilje Zelandonaca. U ime Velike Majke Zemlje, Mute,

poznate i kao Doni, ja te pozdravljam.

Džanida je bila malo šokirana. Još nikada nije čula nekoga da govori tako različito od drugih. Na trenutak je zavladala neugodna tišina. Tada, kao da se prisjetila pristojnog ponašanja, rekla je – Ja sam Džanida iz Južnog Posjeda Dvadeset i devete Špilje Zelandonaca. U ime Doni, pozdravljam te Ejlo iz Devete Špilje Zelandonaca.

Tada je istupila Džoplaja, ispruživši ruke prema djevojci – Ja sam Džoplaja iz Prve Špilje Lanzadonaca, kćer ognjišta Dalanara, Osnivača i Vođe Lanzadonaca. Ovo je moj Obećani, Ekozar iz Prve Špilje Lanzadonaca.

Džanida je izravno pogledala ovaj par i dok je zurila u njih, bukvalno je zinula. Ona nije bila prva koja je izgledala iznenađeno, ali nije to znala tako dobro prikriti kao drugi. Tada kao da je odjednom shvatila kako se ponaša, zatvorila je usta i pocrvenjela.

– Ja... sam... žao mi je. Moja mati bi bila vrlo ljutita kada bi znala kako sam se nepristojno ponijela, ali nisam se mogla suzdržati. Oboje izgledate tako drukčije od drugih i ti si tako prekrasna, a on... nije – rekla je i ponovo pocrvenjela – ispričavam se. Mislila sam... Nisam mislila da... samo sam...

– Htjela si reći kako je ona prelijepa, a on ružan – rekao je Džondekam s veselom iskrom u očima. – To je točno, zar ne? – Na trenutak je zavladala tišina, a onda je Ekozar progovorio.

– Imaš pravo, Džondekame. Ružan sam. Nemam pojma zašto me ova prekrasna žena hoće, no nemam namjeru analizirati svoju sreću – rekao je i nasmiješio se, a oči su mu zasjale.

Osmjeh na licu osobe iz Plemena uvijek bi zastrašio Ejlu. Ljudi Plemena se nisu smiješili. Njima je takva gesta kojom su se pokazivali zubi značila prijetnju ili nervozno pokazivanje podložnosti. Ali ovaj je izraz nekako omekšao Ekozarove crte lica i učinio ga nekako pristupačnijim.

– Zapravo mi je drago da si ti ovdje, Ekozare – rekao je Džondekam. – Uz ovu ovdje krupnu životinju, svi ostali izgledamo bijedno, – rekao je pokazujući na Džondalara – ali pokraj tebe, ovaj mladić i ja izgledamo sjajno. S druge strane, sve žene su prekrasne.

Džondekam je zaista bio sjajan i ovom je primjedbom svih nasmijao i učinio da se osjete opuštenije. Levela ga je pogledala i u njezinim se očima vidjela ljubav. – Hvala ti, Džondekame. Ipak, moraš priznati da su Ekozarove oči jednako neobične kao i Džondalarove i ništa manje lijepe. Još nikada nisam vidjela tako prekrasne tamne oči i zbog načina na koji s njima gleda Džoplaju ja potpuno razumijem zašto će se oni združiti. Kada bi mene tako pogledao, bilo bi mi teško odbiti ga.

– I meni se sviđa Ekozarov pogled – rekla je Ejla – i mislim da su oči ono što je najljepše na njemu.

– Kad već svi govorimo otvoreno ono što mislimo, onda ću to učiniti i ja – rekao je Džondekam. – Ti, Ejla, imaš vrlo neobičan način govora. Čovjeku treba malo vremena da se privikne na to, ali meni se sviđa. To prisili ljude da pomnije slušaju. Mora da stvarno dolaziš izdaleka.

– Dalje nego što možeš i zamisliti – rekao je Džondalar.

– I još bih nešto želio upitati – dodao je Džondekam. – Gdje je onaj vuk? Neki su ljudi pričali kako su se upoznali s njim pa sam se nadao da ću ga upoznati.

Ejla mu se osmjehnula. Bio je toliko pošten i izravan da joj se morao svidjeti, a ponašao se tako ležerno i opušteno da je to prenosio i na sve oko sebe – Vuk je ostao kod Martone. Mislila sam kako će biti lakše i njemu i drugima ako ga budem držala po strani. Ali ako svratiš u logor Devete Špilje rado ću te upoznati s njim i imam osjećaj da ćeš se i njemu svidjeti – rekla je. – Svi ste dobrodošli – dodala je, gledajući svakoga uključujući i mladi par koji se sada stvarno osmjehivao na prirodan i opušten način.

– Da, svakako – dodao je Džondalar. Svidjeli su mu se parovi koje je upoznao, ali posebno

Levela, koja je bila vrlo otvorena i susretljiva djevojka, i Džondekam koji ga je podsjećao na Tonolana.

Opazili su da je Prva stala u sredinu kolibe i tiho čekala da se svi smire. Kad je to i dočekala, obratila im se svima govoreći im o ozbiljnosti tog koraka kojeg kane učiniti, ponavljajući nešto od onoga što je već ranije rekla ženama i dajući im upute o tome što se od njih očekuje tijekom obreda Združivanja. Tada su im neke od zelandona dale upute gdje tijekom obreda trebaju stajati, kamo trebaju ići i što govoriti, a onda su sve to ponovili.

Prije nego su se razišli, Prva im se ponovo obratila– Većina od vas to već zna, no želim to reći kako bi bilo posve jasno. Nakon Obreda, tijekom razdoblja od pola Mjesečevog kruga, što izraženo riječima za brojanje iznosi približno četrnaest dana, novozdruženi parovi ne smiju razgovarati ni s kim osim međusobno. Samo u slučaju krajnje nužde smijete komunicirati s nekim drugim, a i tada samo s donierom, a ona će donijeti odluku je li to bilo zaista toliko važno da bi se zbog toga prekršila zabrana. Želim da razumijete zbog čega je to tako. To je način kojim se par prisiljava da uvide mogu li zaista živjeti jedno s drugim. Nakon isteka tog razdoblja, ako zaključe da takav zajednički život nije moguć, svaki par može odlučiti razvezati čvor i pritom neće biti nikakvih posljedica. Bit će kao da se nikada i nisu združili.

Zelandona Koja Je Prva je znala kako većina parove jedva čeka tu zabranu, oduševljeni mišlju kako će to vrijeme provesti posvetivši se isključivo jedno drugom. Ali isto tako je znala. kako će krajem tog razdoblja vjerojatno biti par ili dva koji će zaključiti kako je bolje da svatko ide na svoju stranu. Pomno je promatrala svaku osobu, pokušavajući procijeniti koji par bi se mogao održati, a koji ne. Tada im je poželjela svako dobro i rekla im da će obred Združivanja biti sljedeće večeri.

Ejla i Džondalar nisu brinuli o tome kako bi njihovo vrijeme provedeno u izolaciji moglo pokazati da je njihova zajednica neodrživa. Oni su veći dio godine koju su proveli putujući već boravili samo u društvu jedno s drugim, s iznimkom onih kratkih zaustavljanja kad su posjetili neke Špilje. Oboje su se radovali tom razdoblju prinudne intimnosti, posebno sada kad više nije bilo pritiska da moraju nastaviti putovanje.

Napustivši kolibu, četiri su para krenula prema svojim logorima. Džanida i Peridal su prvi skrenuli. Prije nego su otišli, Džanida je ispružila obje ruke Leveli – Želim ti zahvaliti – rekla je – što si nas upoznala i učinila da se osjećamo dobrodošlim. Kad smo ušli u kolibu osjećala sam se kao da svi zure u nas i nisam znala što bih učinila. Ali kad smo odlazili vidjela sam kako zure i u Džoplaju i Ekozara i Ejlu i Džondalara, pa čak i u tebe i Džondekama. Možda su jednostavno samo svi gledali jedni u druge, ali ti si bila ta koja si učinila da se osjetim dijelom nečega, a ne da sam odvojena i izvan grupe – nagnula se i protrljala svoj obraz o Levelin.

– Džanida je pametna djevojka – rekao je Džondalar kad su nastavili put. – Peridal je sretan što je ima i nadam se da će to znati cijeniti.

– Izgleda kako među njima ima pravih osjećaja pa ne razumijem zašto se on opirao združivanju – rekla je Levela.

– Rekao bih da se više opirala njegova mati nego on – izjavio je Džondekam.

– Mislim da si u pravu – složila se Ejla. – Peridal je vrlo mlad. Mati još ima velik utjecaj na njega. A isto je tako i s Džanidom. Koliko bi godina svatko od njih mogao izbrojiti?

– Mislim da oboje imaju trinaest godina. Ona jedva, a on je nekoliko mjeseci stariji i bliže je četrnaestoj – rekla je Levela.

– U usporedbi s njim ja sam pravi starac – rekao je Džondalar – Mogu nabrojiti dvadeset i tri. Peridal uopće nije imao prilike živjeti u ‘dalekoj kolibi’.

– I ja sam starica – rekla je Ejla. – Mogu izbrojiti devetnaest godina.

– To nije tako staro, Ejla. Meni je dvadeset – rekla je Džoplaja.

– A koliko je tebi, Ekozare? – pitao je Džondekam.

– Nemam pojma – odgovorio je. – Nikada mi nitko nije rekao, a koliko znam nitko to nije ni pokušao saznati.

– Jesi li ikada pokušavao misliti unatrag i prisjetiti se svake godine? – upita Levela.

– Imam dobru memoriju, ali djetinjstvo mi je ostalo u nejasnom sjećanju. Godine kao da se pretapaju jedna u drugu.

– Ja mogu izbrojiti sedamnaest – izjavila je Levela.

– Meni je dvadeset, – rekao je Džondekam – a stigli smo i do našeg logora. Vidimo se sutra. – Mahnuli su pozdravljajući ona dva para koja su nastavila ići prema združenom logoru Zelandonaca i Lanzadonaca.

Ejla se rano probudila tog dana kada su se ona i Džondalar trebali združiti. Ona slaba svjetlost koja je prethodila izlasku sunca probijala se kroz pukotine gotovo prozirnih panela kolibe. Mirno je ležala, pokušavajući razaznati obrise sjena koje su se ocrtavale na zidu.

Mogla je čuti Džondalarovo pravilno disanje. Tiho je ustala i pri toj slaboj svjetlosti pogledala lice čovjeka koji je spavao pokraj nje. Lijep ravan nos, čvrste čeljusti, visoko čelo. Sjetila se kako je prvi puta promatrala njegovo lice dok je spavao u špilji u njezinoj dolini. On je bio prvi čovjek njezine vrste za kojeg se mogla sjetiti da ga je vidjela i bio je teško ranjen. Nije znala hoće li preživjeti, no i tada je mislila da je prekrasan.

Još uvijek je tako mislila, premda je otad već naučila kamo se za muškarca ne može reći da je prekrasan. Njezina je ljubav prema tom čovjeku porasla toliko da je potpuno ispunila njezino biće. To je bilo gotovo i više od onoga što je mogla podnijeti, gotovo bolno do nepodnošljivosti i predivno toplo. Jedva se mogla obuzdati. Tiho je ustala, brzo se obukla i izašla.

S malo povišenog dijela na kojem je bio smješten njihov logor mogla je vidjeti kako se pred njom prostire dolina Rijeke. Još gotovo u mraku, kolibe su se činile poput crnih humki što se izdižu iz sjenovitog tla. Logor je još uvijek bio tih, toliko različit od onog živahnog i bučnog mjesta kakvo će biti kasnije.

Krenula je prema potoku i uputila se uz njega uzvodno. Svjetlost je sad bivala sve jača, upijajući u sebe one treperave iskrice na nebu. Konji su, zatvoreni u svom oboru, opazili da ona dolazi i pozdravili su je rzanjem. Skrenula je prema njima, provlačeći se ispod ograde. Ovila je ruke oko vrata žute kobile.

– Njiska, danas ćemo se Džondalar i ja združiti. Sada se čini tako davnim onaj dan kada si ga okrvavljenog i gotovo mrtvog donijela do moje špilje. Toliko smo toga proživjeli otad. Nikada više nećemo vidjeti onu dolinu – rekla je konju.

Trkač ju je gurkao, tražeći da i njemu pokloni svoju pozornost. Ejla ga je potapšala i onda zagrlila širok i čvrst vrat smeđeg pastuha. Iz šume se pojavio Vuk, vraćajući se iz svojeg noćnog lovačkog pohoda. Potrčao je prema mladoj ženi okruženoj konjima.

– Tu si, Vuče – rekla je. – Gdje si bio? Jutros si samo nestao. – Krajičkom oka opazila je nejasan pokret među drvećem. Podigla je pogled baš na vrijeme da spazi još jednog vuka kako vrluda kroz gusto grmlje. Nagnula se i s obje ruke protrljala njegove dlakave čeljusti.

– Jesi li si našao družicu ili prijatelja? – upitala ga je. – Želiš li se i ti poput Mladunčeta vratiti u divljinu? Nedostajao bi mi, ali ja ti ne bih branila da si nađeš svoju družicu. – Vuk je tiho i zadovoljno režao dok ga je ona i dalje gladila. U tom trenutku nije izgledao kao netko tko bi se želio vratiti onom tamnom liku u šumi.

Sunce se podiglo iznad obzora. Ejla je osjetila miris dima logorskih vatri i pogledala nizvodno. Već su se vidjeli pokreti nekih ranoranilaca. Logor se polako budio.

Vidjela je Džondalara kako joj prilazi brzim koracima. Čelo mu je bilo naborano od briga. Taj joj je izraz lica bio dobro poznat. On je stalno zbog nečeg zabrinut, pomislila je. Bila joj je dobro poznata svaka crta i svaki pokret na njegovom licu. Često ga je potajice promatrala, stalno očima ispitujući gdje je i što radi. Voljela je sve izraze njegovog lica, no najdraže joj je bilo vidjeti ga kako se smiješi na onaj nježni i zafrkantski način, ili kad ju je gledao onim svojim očima punim ljubavi i želje.

– Probudio sam se i nije te bilo – rekao je kad joj je prišao.

– Probudila sam se ranije i više nisam mogla zaspati pa sam izašla. Mislim da si je Vuk pronašao ženku koja se krije u šumi. To je razlog zbog kojeg je jutros otišao.

– To je dobar razlog za odlazak. Kada bih ja imao družicu i ja bih rado pobjegao k njoj u šumu – rekao je i osmjehom izbrisao one zabrinute bore. Zagrlio ju je, privukao k sebi i onda je pogledao. Kosa joj je još bila zamršena od spavanja i slobodno joj je padala niz ramena uokvirivši joj lice gustim tamno plavim valovima. Bila je počela nositi kosu uredno smotanu oko glave, na način kako su to činile žene njegove Špilje, no njemu se još uvijek najviše sviđala ovako, kada je padala slobodno, na onaj isti način kao kad ju je prvi puta ugledao kako stoji naga pod blještavim suncem ispred njezine špilje u dolini, nakon što se bila okupala dolje u rijeci.

– I imat ćeš družicu još prije nego završi ovaj dan – rekla je. – Kamo bi htio s njom pobjeći?

– Do samog kraja mog života – rekao je ljubeći je.

– Eto vas! Sjetite se, ovo je vaš dan združivanja. Nema Užitaka dok ne prođe svečanost! – Bio je to Džoharan. – Martona želi razgovarati s tobom, Ejla. Rekla mi je neka te potražim.

Ejla se vratila u kolibu. Martona ju je dočekala s šalicom čaja. – Ovo će ti biti dovoljan doručak, Ejla. Danas moraš postiti.

– Baš dobro! Ionako ne vjerujem da bih danas mogla jesti. Hvala ti, Martona. – Promatrala je kako Džondalar odlazi s Džoharanom, noseći nekoliko svežnjeva.

Dok se spremao otići u kolibu koju je dijelio s još nekoliko muškaraca koji će se te večeri združiti, Džondalar je vidio kako mu Džoharan maše s druge strane polja. Većina ovih muškaraca je na izvjestan način već bila međusobno povezana i tu su imali pokojeg dobrog prijatelja ili rođaka. On je upravo ponio sve one stvari koje bi mu mogle zatrebati u onom probnom vremenu od četrnaest dana koje će provesti u malom šatoru kojeg je postavio podalje od logora, blizu stražnje padine brežuljka u kojem je bila nova špilja. Iako je mislio da je lako mogao ponijeti i one stvari koje će Ejli trebati, njih će donijeti netko drugi, jer je bio takav običaj.

Stajao je pred samim ulazom u kolibu i čekao brata. Ovo mjesto se nije mnogo razlikovalo od ‘daleke kolibe’ neženja. Prisjećao se ljeta provedenih na takvim mjestima uz razuzdane prijatelje, a često i s raznim djevojkama.

Svim muškarcima koji će se združiti zelandone su zabranile pristup kolibi u kojoj su bile buduće družice i bio im je do svečanosti zabranjen svaki kontakt. Iako su i muškarci bili u kolibi daleko od svojeg logora, oni su imali više slobode. Nije im bilo ograničeno kretanje, osim što su se morali držati podalje od žena kojima su se Obećali. Muškarci su bili smješteni u nekoliko manjih boravišta, ali sve žene i njihove prijateljice i bliske rođakinje dijelile su jednu kolibu i iz nje se svaki čas začuo spontan smijeh koji je muškarce činio radoznalima.

– Džondalare! – povikao je Džoharan, prilazeći bliže. – Martona te želi vidjeti. Čeka te kod kolibe zelandona, tamo gdje su žene.

Džondalar se iznenadio, no požurio je tamo, pitajući se zašto ga mati sada zove. Pokucao je o stup uz ulaz u kolibu, a kad se koža odmaknula nije mogao odoljeti da ne istegne vrat i pokuša zaviriti unutra, nadajući se da će na trenutak ugledati Ejlu. Ali Martona je pazila da dobro zatvori onaj otvor iza sebe. U rukama je držala neki omot koji mu se činio poznatim. Bio je to onaj omot kojeg je Ejla tako uporno vukla sa sobom tijekom cijelog njihovog putovanja. Prepoznao je taj omot načinjen od tanke kože i vezan vrpcom. Često se radoznalo raspitivao što je u njemu, no ona je uvijek nekako izbjegla odgovor.

– Ejla je ustrajna u tome da ti ovo moram predati – rekla je Martona, pokazujući na omot. – Znaš i sam da ne smijete međusobno kontaktirati sve do obreda, pa čak ni indirektno, no Ejla je rekla kako bi ti ovo ranije predala da je znala za taj običaj. Bila je jako uzrujana i gotovo u suzama, spremna prekršiti zabranu ako ti ja to ne budem htjela predati. Rekla je da ti kažem kako je to za Združivanje.

– Hvala ti, majko – rekao je Džondalar.

Martona je zatvorila otvor prije nego je stigao išta više reći. Otišao je i, idući prema svojoj kolibi pogledavao taj omot, pitajući se što bi to moglo biti. Omot je bio mek, a opet pomalo glomazan. Zato i nije razumio zašto se nije nikada htjela odvojiti od toga kad su se morali riješiti i najmanjeg suvišnog tereta. Je li to Ejla cijelim putem nosila samo zato da bi mu to dala za njihovo Združivanje, pitao se. Činilo mu se to previše važnim da bi omot sada otvarao ovako na otvorenom. Želio je pronaći neko skrovitije mjesto.

Kad je s Ejlinim tajanstvenim omotom ušao u kolibu, bio je sretan vidjevši da je prazna. Neko vrijeme je petljao pokušavajući razvezati uzlove, no oni su odolijevali svim njegovim naporima pa je konačno uzicu prerezao nožem. Odmotao je zaštitni sloj i onda pogledao. Nešto bijelo. Podigao je to i rastvorio. Bila je to prekrasna, potpuno bijela kožnata tunika, ukrašena samo bijelim repićima hermelina kojima je tek vršak bio crn. Rekla je kako je to za Združivanje. Zar mu je ona napravila tuniku za Združivanje?

Bili su mu ponudili nekoliko različitih komada odjeće i on je odabrao jednu lijepo ukrašenu u zelandonskom stilu. Ali ovo je bilo nešto potpuno drukčije. Ova bijela tunika bila je krojena više u stilu Mamutovaca, no i njihova je odjeća često imala mnoštvo kompliciranih ukrasa, izvezenih bjelokosnim perlama, školjkama i različitim drugim materijalima. Ova uopće nije imala nikakvih ukrasa osim tih nekoliko repova hermelina, ali se isticala tom svojom bojom. Tunika je bila posve bijela, sjajno bijela, obojena u tu najtežu nijansu kojom se može obojiti koža i zapanjujuća u toj svojoj jednostavnosti, jer nije bilo ukrasa koji bi skretati pogled s čistoće ove boje.

Pitao se kada je to napravila. To nije mogla raditi dok su putovali. Nije bilo za to vremena, a osim toga ona je taj omot nosila od samog početka. Sigurno je to radila tijekom one zime koju su proveli s Mamutovcima u Lavljem logoru. Ali te se je zime bila obećala združiti s Ranekom. Džondalar je prislonio tuniku uza se. Veličina mu je potpuno odgovarala što znači da bi bila prevelika za Raneka koji je bio mnogo niži i zbijene građe.

Zašto je radila tuniku za njega, posebno ovako lijepu ako je namjeravala ostati s Mamutovcima i živjeti s Ranekom?

Čvrsto je držao tuniku dok su mu misli letjele. Bila je meka i podatna; kože koje je ona izradila uvijek su imale tu kvalitetu, no koliko je vremena utrošila obrađujući je da bude ovako meka? I na boju! Gdje li je naučila raditi bijelu kožu? Možda je to naučila od Nezije? Tada se prisjetio kako je vidio Kroziju, staricu iz Ždralovog ognjišta, kako je na jednoj svečanosti kad su svi nosili svoju najbolju odjeću, bila odjevena u bijelo. Je li Ejla to mogla naučiti od nje? Nije se mogao sjetiti da je vidio staricu kako radi bijelu kožu, ali tko zna, možda samo nije obraćao pozornost na to.

Provukao je kroz prste svilenkast rep hermelina. Gdje li je našla repove hermelina? Tada se

prisjetio kako je donijela nekoliko hermelina istog onog dana kada je u zemunicu donijela živog malog vučića. Osmjehnuo se sjetivši se koliku je to pomutnju unijelo. Ali tada su se posvadili...ma on se posvadio, bila je to njegovom krivnjom... i on se tada odselio u ognjište za zajedničko kuhanje. Ona je noću posjećivala Ranekovo ognjište. Gotovo su već bili Obećani. Pa ipak je provodila dane i dane izrađujući ovu mekanu prekrasnu tuniku za njega. Zar ga je čak i tada toliko voljela?

Džondalarove oči su se zamutile, bio je na rubu suza. Znao je da se tada tako hladno ponašao prema njoj. Bio je ljubomoran, i što je još gore, bojao se što bi njegov narod pomislio kada bi znali tko ju je odgojio. Zapravo ju je on otjerao u naručje drugog čovjeka, a ona je ipak provodila duge dane radeći ovu odjeću za njega i onda ju je nosila za vrijeme cijelog tog njihovog dugog putovanja samo da bi mu je darovala za njihovo Združivanje. Nije ni čudo da je bila tako uzrujana i spremna prekršiti zabranu da ga vidi samo da bi bila sigurna da je on ovo dobio.

Ponovo je pogledao tuniku. Nije čak bila ni izgužvana. Sigurno je kad su doputovali pronašla neko mjesto gdje ju je mogla na pari izravnati. Privinuo je tuniku uza se, osjećajući njezinu mekoću i gotovo se osjećao kao da grli Ejlu, toliko je nje bilo uneseno u izradu tog predmeta. Rado bi je odjenuo čak i kada ne bi bila ovako lijepa.

Ali bila je lijepa. Ona odjeća koju je ranije odabrao sada se pokraj nje doimala blijedo. Na Džondalaru je svaka odjeća lijepo stajala i on je to znao. Uvijek se ponosio time i svojim odabirom odjeće. Bila je to sitna taština koju je razvio uz svoju majku još od malih nogu, a nitko nije bio graciozniji i elegantniji od Martone. Pitao se je li ona vidjela ovu tuniku. Nekako je sumnjao u to. Njoj bi se toliko svidjela da bi se već nekako odala i dala mu naslutiti.

Podigao je pogled i vidio da ulazi Džoharan.

– Ah, tu si, Džondalare. Izgleda da ću utrošiti ovaj dan samo tražeći tebe. Traže te zbog nekih posebnih uputa. Što to imaš?

– Ejla mi je napravila tuniku za Združivanje. Zato me je mati i tražila, da mi to preda. – Podigao je tuniku i stavio je ispred sebe.

– Džondalare! Pa to je nešto izuzetno! – rekao je njegov brat. – Ne znam jesam li ikada vidio ovako dobro obrađenu kožu. Ti si se oduvijek volio lijepo obući, ali u ovom ćeš se zaista isticati. Mnoge će žene poželjeti da su na Ejlinom mjestu. Ali i mnogi muškarac ne bi imao ništa protiv toga da je na tvojem mjestu, uključujući tu i tvojeg velikog brata, naravno kad ne bi bilo Proleve.

– Imao sam sreće. Ti i ne znaš, Džoharane, koliku sam sreću imao.

– Pa baš sam i htio reći kako vam oboma želim mnogo sreće. Nisam imao prilike ranije ti to reći, ali često sam znao brinuti, posebno nakon ... onog problema kojeg si imao kada su te poslali od kuće. Kada si se vratio uvijek si imao žena, ali pitao sam se hoćeš li ikada pronaći neku s kojom bi bio sretan. Siguran sam da bi se i ti na kraju ipak združio, ali nisam znao bi li pronašao onu vrst sreće kakvu se može imati s dobrom družicom kao što je Proleva. Nikada nisam mislio da bi Marona bila prava žena za tebe – rekao je Džoharan. Džondalar je bio dirnut.

– Znam da bih se ja sada trebao šaliti govoreći ti kako će ti biti žao što si na sebe navukao sve odgovornosti zasnivanja ognjišta, – nastavio je Džoharan – ali iskreno ću ti reći da je Proleva učinila moj život sretnim, a njezin sin unosi neku posebnu toplinu koju ne možeš dobiti na neki drugi način. Jesi li znao da Proleva čeka drugo dijete?

– Ne, nisam. I Ejla također čeka dijete. Naše će družice imati djecu koja će biti iste dobi i bit će poput rođaka ognjišta – rekao je Džondalar uz širok osmijeh.

– Siguran sam da je Prolevin sin dijete mojeg duha i nadam se da će to biti i ovo dijete koje sada nosi, ali čak i kad nisu djeca njegova duha, muškarcu djeca njegovog ognjišta pružaju užitak i tako poseban osjećaj da ga je teško opisati. Pogled na Džaradala ispunja me srećom i ponosom.

Dvojica muškaraca su se potapšala po ramenima i onda se zagrlili.

– Moj veliki brat mi otkriva svoje duboke osjećaje – rekao je Džondalar, osmjehujući se. Tada mu izraz lica postane ozbiljniji. – Iskreno rečeno, Džoharane, često sam ti zavidio na tvojoj sreći, čak i prije nego sam otišao na put, prije nego si imao ikakvo dijete. Znao sam da će ti Proleva biti dobra žena. Ona čini tvoje ognjište toplim mjestom kamo se rado odlazi. A u ovo kratko vrijeme otkad sam se vratio, zavolio sam tog njezinog malog. A Džaradal ti je tako sličan.

– Radije požuri, Džondalare. Rekli su mi neka te požurim.

Džondalar je smotao bijelu tuniku, labavo je omotao u zaštitnu kožu i položio na svoja krzna za spavanje, a onda pošao s bratom, no još se osvrnuo preko ramena kako bi pogledao omot, jedva čekajući da isproba bijelu tuniku, tu tuniku koju će nositi na sebi kad se on i Ejla budu združili.

31

– Da sam znala da će mi danas biti postavljena tolika ograničenja, pobrinula bih se za neke stvari – rekla je Ejla. – Trebala bih znati je li s konjima sve u redu, a i Vuk bi se trebao moći slobodno kretati. On postaje nervozan kad ne zna gdje sam ili mi ne može prići.

– Takav se problem nije nikada ranije pojavio – rekla je zelandona Četrnaeste. – Na dan svečanosti sve do samog početka obreda trebaš biti odvojena od drugih. Predanja govore o vremenima kada je žena bila izolirana cijelih mjesec dana.

– To je bilo jako davno kad su se združivanja često obavljala zimi – rekla je Prva. – Tada je bilo manje zelandona i nisu se okupljale ovako kao mi. Jedna je stvar kad su u nekoj Špilji usred zime žena ili dvije izolirane na mjesec dana, ali imati ih ovoliko koje ne bi mogle dati svoj doprinos usred ljeta, kad je sezona lova i žetve, to bi bilo nešto sasvim drugo. Da žene koje će se združiti nisu pomagale, sada bi se još uvijek mučili s uskladištenjem bivoljeg mesa.

– Možda si u pravu, ali jedan dan ne bi smio biti neki problem.

– U normalnim prilikama i nije, ali sada je zbog ovih njezinih životinja situacija izuzetna – rekla je Prva – I sigurna sam da možemo pronaći neko rješenje.

– Imaš li ti nešto protiv toga da Vuk može ulaziti ovamo? – pitala je Martona. – Čini se da to ostalim ženama ne bi smetalo. A samo bismo morali ostaviti donji dio zavjese na ulazu razvezan da se životinja može provući.

– Mislim da to ne bi bio nikakav problem – pristala je Četrnaesta.

Četrnaesta je bila ugodno iznenađena kada se susrela s tim četveronožnim lovcem. Liznuo joj je ruku i bio je tako topao, a njoj se svidjelo gladiti dlaku žive životinje. Nakon nekoliko pitanja, Ejla je ispričala cijelu priču o tome kako je donijela malo vučje štene kući, a i kako je spasila ždrijebe od hijena. Uporno je govorila kako je, ako je životinja još vrlo mlada kad je nađeš, vrlo vjerojatno da će se kasnije prema ljudima ponašati prijateljski. Četrnaesta je zapazila koliko je pozornosti i prestiža Vuk donio toj strankinji i pitala se koliko bi bilo teško sprijateljiti se s nekom životinjom, možda s nekom manjom. Veličina tu ne igra ulogu, jer bi svaka životinja koja bi htjela ostvariti blizak kontakt s ljudima privukla pozornost.

– Dakle, ostaju nam još samo konji. Zar se Džondalar ne bi mogao pobrinuti za njih? – pitala je Martona.

– Naravno da bi mogao, ali moram mu to reći. Otkad smo stigli na Ljetni sabor o njima sam se starala isključivo ja, jer je on bio zaposlen s drugim stvarima.

– Ona ne smije komunicirati s njim! – Četrnaesta je bila ustrajna. – Ne smije razgovarati s njim!

– Ali netko drugi može – rekla je Martona.

– Bojim se nitko od onih koji su na bilo koji način povezani s obredom. Niti itko tko je u rodbinskoj vezi – rekla je zelandona Devetnaeste. – Zelandona Četrnaeste je, naravno, u pravu, a kako se više ne pridržavamo one duge izolacije, onda je važno da se striktno pridržavamo toga barem tijekom tog jednog dana. – Tu sjedokosu ženu je njezin artritis gotovo pretvorio u invalida, no nije ograničavao snagu njezinog karaktera. Ejla je to već i ranije bila zapazila.

Martoni je sad bilo drago što nije spomenula kako je Džondalaru uručila onaj Ejlin omot. Zelandone bi se sigurno ljutile na nju. One znaju biti vrlo nepopustljive kad je riječ o ponašanju i pridržavanju običaja tijekom važnih svečanosti i premda se je ona u načelu slagala s tim, kao bivši vođa znala je da ima situacija kada treba biti nepopustljiv i onih kad se može postaviti i fleksibilnije.

– Može li se to reći nekome tko nije povezan s obredom? – pitala je Ejla.

– Znaš li nekoga tko nije povezan ni s obredom niti je u rodu s tvojim Obećanim? – pitala je

Četrnaesta.

Ejla je malo razmislila. – Može li Lanidar? Martona, je li on u kakvom sredstvu s Džondalarom?

– Ne... ne, nije. Znam da ja nisam, a Dalanar mi je baš spomenuo kako je on bio odabran za Prvi obred Lanidarove bake, pa znači da ni on nije s njima u rodu.

– To je točno – složila se Devetnaesta. – Sjećam se kako je Denoda bila jako... zagrijala se za Dalanara. Trebalo joj je dosta vremena da ga preboli. On se u tom svemu dobro ponio. Bio je obziran i pun takta, no držao se podalje. Bila sam zadivljena njegovim ponašanjem.

– Uvijek – rekla je Martona tiho i u sebi završila misao rekavši kako je uvijek bio potpuno korektan i učinio točno ono što treba.

Devetnaesta to nije prečula – Uvijek što? Taktičan? Obziran? Impresivan? – pitala je.

Martina se osmjehnula – Sve to – rekla je.

– A Džondalar je dijete njegovog ognjišta – rekla je Prva.

– Da, – rekla je Martona – ali ipak ima razlike među njima. Dječak nema toliko takta kao on, ali možda ima više srca.

– Bez obzira čiji duh ga je začeo, dijete uvijek dobije i nešto od matere – rekla je Zelandona Koja Je Prva.

Ejla je pozorno slušala ovu malu digresiju, pogotovo nakon što su spomenule Džondalara. Pritom je pratila i ton glasa i govor tijela. Shvatila je da Devetnaesta baš nije lijepo govorila o Denodi i osjetila da je i tu stariju zelandonu Dalanar privlačio. Razgovor je implicirao i da Džondalar nije pokazao istu profinjenost kao Dalanar jer svi su, naravno, znali za njegovu mladenačku indiskreciju.

– Može li netko pronaći Lanidara – pitala je – pa da njega zamolim neka pronađe Džondalara?

– Ne, Ejla, ti ne možeš govoriti s malim, ali ja ću to učiniti – rekla je Martona, osvrnuvši se po kolibi zelandona koja je sada postala kolibom žena koje će se združiti – ako će netko otići i potražiti ga.

– Naravno – rekla je Prva, pogledavši oko sebe kako bi vidjela koga bi mogla poslati i onda je dala znak Mađeri, koja je sada bila pomoćnica zelandoni Treće Špilje. Ona je bila s njima kad su u dubokoj špilji tragali za Tonolanovim elanom. Tada je još bila s Četrnaestom, ali tamo nije bila sretna. Ejla ju je prepoznala i osmjehnula joj se.

– Trebat ćeš nam nešto obaviti – rekla joj je Prva. – Martona će ti objasniti.

– Poznaješ li dječaka Lanidara iz Devetnaeste Špilje? – započela je Martona, no djevojka nije potvrdno kimnula – On je sin Mardene, Denodine kćeri. – Mađera je odmahnula glavom.

– Može imati dvanaest godina, no izgleda mlađi – dodala je Ejla – i desna ruka mu je deformirana.

Na Mađerinom licu se ukazao osmijeh prepoznavanja – Da, naravno, on je bacio koplje na demonstraciji.

– To je taj – rekla je Martona. – Moraš ga pronaći i reći mu neka pronađe Džondalara i prenese mu moju poruku. Reci Lanidaru neka kaže Džondalaru da je Ejla zabrinuta zbog konja i da ih on mora pogledati prije večerašnje svečanosti. Jesi li razumjela?

– Ne bi li bilo jednostavnije da sama to kažem Džondalaru?

– To bi bilo daleko jednostavnije, ali ti imaš večeras svoju ulogu u obredu i zato ne možeš Džondalaru prenositi poruke. No ako ne možeš pronaći maloga, možeš poruku prenijeti i nekom drugom tko nije u srodstvu s Džondalarom. Razumiješ?

– Da. Učinit ću to. Ne brini, Ejla, pobrinut ću se da on dobije poruku – rekla je Mađera i požurila iz kolibe.

– Mislim da će zelandone već pronaći nešto čemu mogu prigovoriti zato što je Mađera sad govorila s tobom o tome, Ejla, pa mislim da ne moramo objašnjavati u detalje – rekla je Martona. – I

ne trebamo im spominjati onaj omot kojeg si htjela da mu predam.

– Mislim da im ne trebamo ništa spominjati – složila se Ejla.

– A sada je vrijeme da se počneš pripremati – rekla je Martona.

– Ali tek je prošlo podne. Još je dugo do večeri. Neće mi trebati toliko vremena da bih navukla tuniku koju mi je Nezija napravila.

– Ne trebaš samo to obaviti. Otići ćemo na rijeku kako bi se sve žene okupale. Čak se grije voda kako bi se pročistila za obred. Topla voda je tako ugodna i to je jedan od boljih dijelova cijelog obreda. Džondalar i muškarci će to isto obaviti samo, naravno, na drugom mjestu – objasnila je Martona.

– Ja volim toplu vodu – rekla je Ejla. – Pokraj mjesta gdje žive Losadunajci imaju izvore tople vode. Ne možeš ni zamisliti kako je ugodno kupati se ondje.

– Mogu. I ja sam nekoliko puta putovala na sjever. Nedaleko od izvora Rijeke u tlu se nalaze topli izvori.

– Mislim da znam to mjesto ili neko slično tome – rekla je Ejla. – Htjela sam te nešto pitati. Mislila sam to pitati ranije i ne znam je li sada prekasno, ali nadala sam se da bi mi netko mogao probušiti ušne resice. Imam dva komada jantara koje mi je Tulija dala i željela bih ih nositi kada bi postojao neki način da ih pričvrstim na uši.

– Mislim da ćemo to moći srediti. Sigurno će ti neka od zelandona to rado učiniti.

– Što misliš, Folara, je li bolje ovako? Ili ovako? – pitala je Mađera, držeći u rukama pramen Ejline kose i pokazujući djevojci dva načina. Folara im se pridružila kad su se nakon obreda pranja vratile u kolibu zelandona. Usprkos mnogim upaljenim svjetiljkama unutra je bilo prilično mračno u usporedbi sa sjajnim suncem koje je vani sjalo i Ejli bi bilo draže da su to mogle obaviti vani.

– Mislim da je ono prvo bolje – odgovorila je Folara.

– Mađera, ispričaj nam do kraja gdje si ih konačno pronašla – rekla je Martona.

– Pa, kao što sam već rekla, posvuda sam pitala. Činilo se da nitko ne zna gdje su. Konačno je netko iz vašeg logora, mislim da je to družica jednog od Džoharanovih bliskih prijatelja Solabana i Rašemara, ona koja ima posve malo dijete. Plela je košaru pa...

– To je Rašemarova družica Salova – rekla je Martona.

– Ona mi je rekla kako bi netko od njih mogao biti kod konja, pa sam pošla uzvodno uz potok i tamo sam ih zatekla obojicu. Lanidar je rekao kako mu je njegova mati rekla da ćeš ti Ejla cijeli dan biti sa ženama pa je zaključio da bi trebao malo pogledati konje, onako kako si i tražila od njega. A i Džondalar je manje-više rekao isto. I on je znao da ćeš biti tu zatvorena sa ženama pa je htio pogledati kako su konji. Tamo je zatekao Lanidara pa mi je pokazivao kako će se služiti bacačem koplja – objasnila je Mađera.

– Pokazalo se kako nisam bila jedina koja je tražila Džondalara. Malo kasnije je stigao i Džoharan. Činilo se da je malo ljutit ili možda samo nervozan. Sve je pretražio kako bi pronašao Džondalara da mu kaže kako mora s ostalim muškarcima poći na Rijeku, obaviti obred čišćenja. Džondalar mi je rekao neka ti kažem da su konji dobro i da si imala pravo kad si rekla da si je Vuk vjerojatno našao družicu ili prijatelja, jer ih je i on vidio zajedno.

– Hvala ti, Mađera, sada mi je lakše kada znam da su Njiska i Trkač dobro. Ne mogu ti reći koliko sam ti zahvalna na naporu i vremenu koje si uložila da pronađeš Lanidara i Džondalara – rekla je Ejla.

Bilo joj je drago kad je čula da su konji dobro i bilo joj je drago što se Lanidar sam sjetio otići tamo i provjeriti. Ona bi to prije očekivala od Džondalara, no i on će se danas združiti pa je možda

imao obveza. Bila je malo zabrinuta za Vuka. Jedan dio nje je želio da si on pronađe družicu i da bude s njom sretan, ali drugi dio se užasavao pomisli da će ga izgubiti i bila je zabrinuta za njega.

Vuk nikada nije živio s vukovima i vjerojatno je ona, dok je još učila loviti, provela više vremena u njihovoj blizini nego on. Znala je da su oni krajnje odani svom čoporu i da žestoko brane svoj teritorij od drugih vukova. Ako je Vuk pronašao usamljenu vučicu ili nisko rangiranu ženku kakvog obližnjeg čopora pa je odlučio živjeti kao vuk, morat će se boriti da bi za sebe osvojio teritorij. Premda je bio jaka, zdrava životinja i krupniji od većine vukova, ipak nije odrastao u čoporu gdje se od malih nogu kroz igru uči boriti. Nije bio navikao boriti se s vukovima.

– Hvala ti, Mađera, Ejla izgleda vrlo lijepo. Nisam ni znala da si tako vješta u pravljenju frizura – rekla je Martona.

Ejla je s obje ruke opipala kosu, oprezno dotičući smotane uvojke. Vidjela je kako su i druge djevojke počešljane pa je mogla zamisliti kako to izgleda.

– Čekaj, donijet ću reflektor da se možeš pogledati – rekla je Mađera.

Slab odsjaj u reflektoru pokazao joj je da izgleda kao i većina djevojaka u kolibi. Izgledala je sada toliko drukčije da se gotovo nije mogla prepoznati, a nije čak bila ni sigurna hoće li je Džondalar prepoznati.

– Sada stavimo te jantare na uši, jer ćeš se već morati odjenuti – rekla je Folara.

Zelandona koja je Ejli bila probušila uške ostavila je u njima tanke komadiće kosti, a komade jantara je omotala tankom tetivom i ostavila male omče koje će zakvačiti za te komadiće kosti. Mađera je sad pomogla Folari da to pričvrste.

Tada se Ejla odjenula. Mađera je bila zadivljena – Nikada nisam vidjela nešto ovakvo! – rekla je uzdahnuvši.

I Folara je bila oduševljena – Ejla, to je toliko lijepo i tako neobično. Svi će poželjeti imati takvo nešto. Gdje si to nabavila?

– To sam donijela sa sobom. Napravila mi ju je Nezija. Ona je družica vođe Lavljeg logora. Na samom obredu se to treba nositi ovako – objasnila je i otvorila odjeći sprijeda kako bi se vidjele dojke, sada još punije. – Nezija kaže kako Mamutovka kad se združuje treba ponosno pokazati svoje grudi. – A sada bih željela staviti još i onu ogrlicu koju si mi ti darovala, Martona.

– Tu imamo mali problem, Ejla – rekla je Martona. – Ogrlica se neće slagati s tom vrećicom koju nosiš oko vrata, neće se od nje ni vidjeti. Znam da je ta vrećica tebi važna, ali mislim da bi je trebala skinuti.

– Ona je u pravu, Ejla – složila se i Folara.

– Pogledaj u reflektoru – predložila je Mađera.

Ejla se pogledala. Bila je to ona ista neznanka od malo prije, ali sada je na ušima imala dva jantara, a oko vrata staru, kvrgavu vrećicu na otrcanoj uzici.

– Što ti je u toj vrećici? – pitala je Mađera. – Izgleda kao da je puna nekih stvari.

– To je moj amulet, a stvari u njoj su darovi mojeg totema, Duha Špiljskog Lava. Većina od njih je potvrdila neke važne odluke u mojem životu. Ona na izvjestan način sadrži i moj živi duh.

– Znači, to je onda nešto poput elandona – rekla je Martona.

– Mog-ur mi je rekao da ću umrijeti ako ikada izgubim moj amulet – rekla je Ejla. Primila je vrećicu i osjetila te poznatu kvrgavost, a pred očima joj se ukazao kaleidoskop uspomena iz njezinog života s Plemenom

– Tada ćemo to morati čuvati na nekom posebnom mjestu – rekla je Martona. – Možda pokraj figurice Doni, kako bi to Majka mogla čuvati. Ali ti nemaš takvu figuricu, zar ne? Djevojke je obično dobiju prigodom Prvog obreda. Ne znam jesi li ikada imala takav obred.

– Zapravo jesam. Džondalar me poučio Majčinom daru Užitka i prvi puta je bio napravio svečanost i dao mi figuricu koju je sam izradio. Imam je u naprtnjači.

– Pa, ako ti je itko bio u stanju izvesti dobru svečanost Prvog obreda onda je to on. Ima dovoljno iskustva u tome – rekla je Martona. – Pusti da ti za sada ja čuvam amulet, a kad budeš odlazila s Džondalarom na onih četrnaest dana vašeg samovanja vratiti ću ti je da je možeš ponijeti sa sobom. – Vidjela je kako Ejla oklijeva. Konačno je kimnula, no dok je skidala amulet, uzica je zapela o novu frizuru.

– Nije važno, Ejla, mogu to popraviti.

Ejla je u ruci držala vrećicu, oklijevajući da je preda. One su imale pravo, nije se slagala s njezinom svečanom odjećom, no ona je nije skidala otkad joj ju je Iza dala, nedugo nakon što ju je Pleme pronašlo. Toliko dugo je ta vrećica bila dijelom nje da joj je sada bilo teško odreći je se. I više nego teško. Možda joj je ovim zapinjanjem njezin totem želio nešto reći, možda na tom združivanju ona ne bi smjela biti samo jedna među Drugima u toj svojoj odjeći Mamutovaca i sa zelandonskom ogrlicom. Kad je susrela Džondalara jedva da je bila išta drugo do žena Plemena i možda bi sada trebala sačuvati i nešto iz tog vremena.

– Hvala ti, Mađera, ali mislim da sam se predomislila. Ostavit ću kosu spuštenu i slobodnu. Džondalaru se to sviđa – rekla je. Još je trenutak držala amulet u ruci i onda ga predala Martoni.

Pustila je da joj ova oko vrata stavi ogrlicu, a onda je počela vaditi igle iz elegantne zelandonske frizure.

Mađeri je bilo žao što je propao sav njezin trud, no to je bio Ejlin izbor.

– Pusti da ti je raščešljam – rekla je, mirno to prihvativši i time je zadivila Martonu koja je u sebi pomislila kako će ta pomoćnica jednoga dana biti dobra zelandona.

Kad se Džondalar, s ostalim muškarcima koji će se združiti, uputio prema kolibi zelandona u podnožju padine gdje će se održati svečanost, odjednom je postao nervozan. Nije bio jedini. Žene su nekuda otišle i ostavile za sobom praznu kolibu. Uz pomoć nekih zelendona muškarci su se ovdje svrstavali po redoslijedu i to prema broju Špilje iz koje dolaze, a i po njihovom rangu unutar špilje. Kako sve riječi za brojanje imaju veliku moć... samo zelandone znaju tu zagonetnu razliku među njima... svrstavanje prema broju Špilje išlo je glatko, ali ono svrstavanje prema rangu pojedinaca unutar Špilje, koji se nije izrijekom spominjao ali se podrazumijevao, nije išli tako glatko.

Položaj pojedinca mogao se promijeniti, a mnogima se i bude, predstojećim združivanjem.

Ejla nije bila uvučena u sve te silne rasprave oko budućeg statusa, čije finese ionako ne bi razumjela, ali Martona je bila. Dio tih pregovora je bila i ona digresija koju je Ejla slušala toga dana. Zelandona Devetnaeste je bila spomenula onu Džondalarovu mladenačku indiskreciju pokušavajući to iskoristiti za spuštanje njegova statusa, djelomično i zato što je Ejla otkrila onu prekrasnu špilju unutar teritorija Devetnaeste špilje. To pronalaženje špilje je Ejli, premda je bila strankinja, znatno podiglo status, a istovremeno nanijelo sramotu zelandoni Devetnaeste. Da su oni sami pronašli tu špilju, mogli su to držati za sebe i ograničiti one koji će se njome služiti i to bi im donijelo znatan prestiž. No činjenica da ju je otkrila strankinja tijekom Ljetnog sabora, otvorila je špilju svima po onoj logici koju je Prva bila jasno iznijela.

Džondalarov je status bio među najvišima, jer mu je mati bila bivši vođa, a brat sadašnji vođa te najbrojnije Špilje Zelandonaca, a da se tu ne spominju i njegovi osobni doprinosi od kojih je neke donio sa svojeg putovanja. Vratio se kao vrlo vješt obrađivač kremena, što su mu priznavali svi majstori tog zanata iz ostalih Špilja, a statusu je doprinijelo i javno pokazivanje bacača koplja. Ejlin status je, međutim, predstavljao problem. Stranci su uvijek najniži status i to bi je svrstalo na samo

dno, ali Martona i još neki su se borili protiv toga tvrdeći kako je njezin status u narodu iz kojeg je došla bio vrlo visok i kako raspolaže mnogim atributima. Životinje su tu nekima poslužile kao razlog za podizanje, a drugima za spuštanje ugleda. Konačni status njihovog novog ognjišta još uvijek nije bio potpuno razjašnjen, no to nije ometalo ni pripreme niti sam obred. Deveta Špilja ju je prihvatila i u Devetoj Šjpilji će par živjeti.

Žene su se bile preselile u obližnju kolibu u kojoj su sve dotad boravile djevojke koje su sudjelovale u Prvom obredu. Ni žene nisu bile ništa manje nervozne nego muškarci. Ejla se pitala hoće li Džondalar odjenuti onu tuniku koju mu je napravila i žalila je što ranije nije znala da joj danas neće biti dozvoljen razgovor s njim, jer bi mu u tom slučaju dan ranije sama predala taj omot. Tada bi i vidjela smatra li on tu tuniku prikladnom za obred i sviđa li mu se. Sada ništa od toga neće znati sve dok se ne susretnu na samoj svečanosti.

I žene su bile svrstane po istom redu kao i muškarci tako da će se moći kasnije spojiti kako treba. Ejla se osmjehnula Leveli koja je stajala ispred nje. Ona bi bila rado stala pokraj Prolevine sestre dok su čekale, ali ona je bila iz Devete Špilje pa je još nekoliko žena dijelilo Ejlu od te mlade žene koja će otići živjeti s Džondekamom u Drugu Špilju. Rang im je bio jednak, jer su oboje dolazili iz obitelji vođa i osnivača, onih s najvišim statusom, pa se položaj združenog ognjišta nije bitno promijenio. Džondekamov status je bio tek nijansu viši od Levelinog, no minimalna prednost će se vidjeti tek ako budu živjeli u njegovoj Špilji.

Na svečanosti će za svaki par obred voditi ona zelandona koja je iz Špilje u kojoj će mladi par živjeti, a druge zelandone će joj pomagati. Majke i prijatelji tih mladih ljudi također su imali svoju ulogu u obredu, a često i bliska rodbina, koja bi se svrstala ispred gledatelja i čekala da na njih dođe red da odigraju svoju ulogu. Za starije parove kojima to nije bilo prvo združivanje, a ipak su željeli pravi obred, nije bila nužna nazočnost majki. Bio im je dovoljan samo pristanak Špilje u kojoj će živjeti, ali i oni su često uključivali u obred svoje prijatelje i rođake. Ejla je spazila da Džanida stoji otraga, jer je pripadala Južnom Posjedu Dvadeset i devete Špilje pa joj se osmjehnula kad je ova pogledala prema njoj. Posve otraga stajala je Džoplaja, također strankinja, Lanzadonka, iako je muškarac njezinog ognjišta nekada bio Zelandonac najvišeg statusa. Mada je ovdje njezin položaj bio nizak, kod Lanzadonaca je bio među najvišima i samo to je bilo važno. Ejla je gledala i druge žene koje će se združiti. Još uvijek je bilo tako mnogo onih koje nije poznavala i bili je špilja iz kojih, ako se izuzme ono opće upoznavanje, nije upoznala baš nikoga. Čula je kako je neka rekla da je ona iz Dvadeset i četvrte, a neka druga da je iz Medvjeđeg brežuljka, dijela Novog doma na Maloj travnatoj rijeci.

Ejli se ovo čekanje činilo beskonačnim. Zbog čega sve to tako dugo traje, pitala se. Morale su se brzo svrstati, a sada su opet čekale. Možda se još uvijek čeka na muškarce. Možda se netko od njih predomislio. Što ako se i Džondalar predomisli? Zašto bi se predomislio? Ali što ako se ipak predomisli?

Unutar kolibe koja je pripadala zelandonama, Prva je odmaknula zavjesu koja je odvajala onaj stražnji, privatni dio od ostatka kolibe. Pogledala je prema dijelu logorišta određenom za odvijanje svečanosti. Ljudi su se već cijelo popodne tamo okupljali i sada je već sav taj prostor bio pun. Bilo je vrijeme za početak.

Muškarci su prvi izašli. Kad je Džondalar pogledao uz obronak na kojem su se smjestili gledatelji bio je siguran da su došli svi koji su ikako mogli doći. Žamor u publici se pojačao i učinilo mu se kako vrlo često razabire riječ ‘bijelo’. Gledao je u čovjeka koji je hodao ispred njega, no znao je da je bijela kožnata tunika ostavila utisak. Zapravo, nije to bila samo bijela tunika. Taj visok, nevjerojatno zgodan muškarac lijepe kose i privlačnih očiju bi se ionako isticao, no kad je ta njegova

plava kosa bila čista izgledala je gotovo bijela pa je sada, okupan i obrijan, noseći tu čistu i sjajno bijelu tuniku, izgledao zapanjujuće.

– Kada bi mogla zamisliti kako se Donin ljubavnik Lumi pojavio na zemlji u ljudskom obliku, onda bi to bio on – rekla je Džondekamova majka, ona visoka plavokosa zelandona Druge špilje svome mlađem bratu Kimeranu, vođi Druge Špilje.

– Pitam se otkud mu ta bijela tunika. Ne bih imao ništa protiv kada bih i ja imao takvu – rekao je Kimeran.

– Čini mi se da svi muškarci to misle, premda mislim da bi ti bio jedan od onih rijetkih na kojima bi ona dobro stajala – odgovorila je. Po njezinom sudu, njezin brat nije bio samo visok poput Džondalara nego je bio i jednako tako zgodan ili gotovo jednako tako zgodan – I Džondekam izgleda prekrasno. Drago mi je da ovog ljeta nije obrijao bradu. Lijepo mu stoji.

Kad su se muškarci polukružno poredali oko logorske vatre, došao je red i na žene. Kad se zavjesa na ulazu u kolibu otvorila, Ejla se protegnula kako bi što bolje vidjela. Već je gotovo bila večer. Sunce još nije posve zašlo zasjenilo je veliku logorsku vatru svojim sjajem, a baklje složene uokrug cijelog područja učinilo gotovo neprimjetnim. Njihov će sjaj tek kasnije biti dobrodošao. Mogla je vidjeti nekoliko ljudi uz vatru. Krupna figura, koja joj je bila okrenuta leđima, bila je Zelandona. Na dani znak, žene su izašle.

Istog trenutka kada je izašla iz kolibe, Ejla je vidjela visoku osobu u bijeloj koži. Kad su formirale polukrug nasuprot muškarcima, rekla je u sebi ‘Nosi je. Nosi moju tuniku!’ Svi su bili odjeveni u svoju najbolju odjeću, no nitko nije nosio ništa bijelo, pa se on isticao. Mislila je kako je on najljepši... ne, najzgodniji među svim tim muškarcima. Većina bi se s njom složila. Vidjela je kako je gleda s te udaljenosti, dobro osvijetljen vatrom, i zurio je u nju kao da ne može skinuti pogled s nje.

Tako je prekrasna, mislio je. Još nikada nije ovako lijepo izgledala. U toj zlatnožutoj tunici koju joj je Nezija napravila, ukrašenoj blijedim bjelokosnim perlama koje su se gotovo savršeno slagale s njezinom kosom koja je bila raspuštena, onako kako se to njemu najviše sviđalo

Njezin jedini ukras bile su naušnice od jantara u svježe probušenim uškama i ona niska od jantara i školjki koju joj je darovala Martona. Ti sjajni žuto-narančasti kameni upili su u sebe sjaj zalazećeg sunca i sad su blistali na njezinim razgolićenim grudima. Ta tunika, naprijed otvorena, ali stisnuta u struku, nije bila nalik niti jednoj tunici, no Ejli je savršeno pristajala.

Stojeći naprijed u publici, Martona je bila ugodno iznenađena vidjevši svoga sina u bijeloj tunici. Ona je znala, koju je odjeću odabrao ranije za ovu prigodu pa joj nije bilo teško zaključiti da je ova bijela tunika bila u omotu kojeg je predala Džondalaru. Pomanjkanje ukrasa isticalo je jednostavnu čistoću te boje i bila je sama po sebi lijepa. Nije tu ni trebalo nikakvog ukrasa, premda su repovi hermelina bili sasvim zgodan dodatak. Ona je vidjela nekoliko zdjela i drugih predmeta kojima se Ejla služila i uočila je tu njezinu sklonost prema jednostavnim, ali kvalitetno izrađenim stvarima. Ova bijela tunika bila je upravo izvanredan primjer te sklonosti. A njezina je pak odjeća pokazivala raskoš na jedini način koji je Zelandoncima nešto značio: kroz vrijeme koje je bili potrebno da bi se izradila. Od kvalitete same kože pa do jantara, školjki i zuba, do nekoliko tisuća ručno izrađenih sitnih perlica, ova je odjeća samo dokazivala onaj Ejlin visoki status u koji je Martona uvjeravala druge. Ognjište njezinog sina bit će među prvima.

Džondalar nije vidio nikoga osim Ejlu. Oči su joj blistale, usne bile malo otvorene kako bi olakšala disanje pri cijelom ovom uzbuđenju. Ta je žena zlatna poput sunca, pomislio je. Želio ju je i jedva je mogao vjerovati da će ta prelijepa žena postati njegova družica. Njegova družica... svidio mu se zvuk tih riječi. Dijelit će s njim onaj dom s kojim ju je namjeravao iznenaditi. Hoće li ova svečanost konačno već započeti? Hoće li ikada završiti? Nije više želio čekati. Želio je potrčati

prema njoj, podići je i odnijeti.

Zelandone su stale uokolo i Prva je započela pjesmu. Tad joj se pridružila druga, pa treća, svaka onim tonom kojeg je odabrala, varirajući ga u melodiji koja se ponavljala. Ta kombinacija je i mogla i nije morala biti harmonična. To nije bilo važno. Prije no što su prvi ostali bez daha, uskočili su drugi glasovi, pa treći, pa opet neki, posve slučajnim intervalima. Rezultat je bila tiha fuga tonova koji su mogli tako potrajati vječno kada bi bilo dovoljno ljudi koji bi mogli uskočiti kad je ovima zatrebao predah.

Premda je taj pjev bio tek tiha pozadina događanja, ispunio je Džondalarovu svijest dok je kao u transu promatrao ženu koju voli. Jedva je i čuo riječi koje su zelandone govorile prvom paru. Tada je osjetio kako ga je čovjek uz njega lagano gurnuo pa je poskočio. Izgovarali su njegovo ime. Pošao je prema krupnoj Zelandoni, promatrajući Ejlu koja mu je krenula u susret. Stali su, licem okrenuti jedno prema drugom, svaki sa svoje strane doniere.

Zelandona ih je oboje gledala s odobravanjem. Džondalar je bio najviši među muškarcima i ona je oduvijek mislila da je on daleko najprivlačniji muškarac kojeg je ikada vidjela. Premda je tada, prije mnogo godina, bio gotovo još dječak, to je bio jedan od razloga zašto ga je odabrala da ga pouči Doninim darovima Užitka tada kad mu je i bilo vrijeme da to nauči. A on je to naučio dobro, gotovo i previše dobro. Gotovo ju je bio nagovorio da se ne odazove ovom svom pozivu.

Sada, kad su se okolnosti promijenile, to joj je bilo drago, no gledajući ga sada u toj spektakularnoj bijeloj tunici opet joj je bilo jasno zašto mu je gotovo uspjelo nagovoriti je. Pitala se otkud mu ta bijela tunika i nije sumnjala da ju je donio sa svojeg putovanja. Ta je boja, razumije se, odmah zapinjala za oko, ali i kroj je bio neobičan, a taj nedostatak ukrasa činio ju je egzotičnom. Posve je odgovarao ženi koju je odabrao. Okrenula se kako bi pogledala Ejlu.

I ona je njemu odgovarala. Ne, ona ga je nadišla, a to zbilja nije bilo lako, mislila je Zelandona. Doniera bi bila razočarana da je on izabrao neku koja mu, po njezinom sudu, ne bi bila dorasla, ali morala je priznati kako je pronašao ne samo ženu koja mu je ravna, nego i više od toga. Znala je da su oni u središtu pozornosti, zbog mnogih razloga. Svi su ih znali, ili su barem znali tko su oni, bili su glavna tema Ljetnog sabora i daleko najljepši par.

I bilo je posve u redu da ona, Prva Među Onima Koji Služe Majci bude ta koja će vezati čvor tom izuzetnom paru. Jer i sama zelandona je bila takva. Tetovaža na njezinom čelu sada je bila pojačana jakim bojama, a kosa joj bila pomno počešljana i složena u pomalo izvanzemaljsku frizuru koja je tu visoku ženu činila još višom, a njezina tunika prepuna ukrasa bila je umjetničko djelo koje je, da bi se moglo adekvatno pokazati, gotovo zahtijevalo osobu njezinog stasa. Sve su oči sada bile uprte u taj trio, a Zelandona je šutjela kako bi još pojačala dramatični učinak.

Martona je sada stupila naprijed kako bi stala uz svog sina, a s njezine desne strane i korak iza nje stao je i njezin sadašnji muškarac, Vilamar. S njezine lijeve strane stajao je Dalanar, a tek malo iza njega Džerika. Oni će morati čekati do samog kraja da se njihova Džoplaja i Ekozar združe. Uz Vilamara su se poredali Folara i Džoharan, Džondalarovi sestra i brat. Uz Džoharana je bila njegova družica Proleva i njezin sin Džaradal. Bilo je tu još mnogo prijatelja i rođaka. Zelandona ih je svih pogledala, a onda i gomilu okupljenu na obronku.

– Sve Špilje Zelandonaca – započela je svečanim, zvonkim glasom. – Pozvani ste kako biste svjedočili združivanju žene i muškarca. Doni, Velika Majka Zemlja, Prva Stvoriteljica, Majka Sviju, Ona koja je rodila Balija koji obasjava nebo, Ona čiji ljubavnik i prijatelj Lumi koji sjaji na nas ove noći, kako bi zajedno s Njom svjedočio. Nju štujemo ovim činom svetog združivanje Njezine djece.

Ejla je pogledala u polumjesec na nebu i shvatila da se smračilo. Sunce je već bilo zašlo, no velika vatra i mnoštvo baklji davali su toliko svjetla da je bilo svijetlo gotovo kao danju.

– Ovo dvoje mladih odlučilo je ugoditi Velikoj majci želeći da se združe. Džondalar iz Devete Špilje Zelandonaca, Sin Martone koja je prijašnji vođa Zelandonaca, sada združena s Vilamarom, Glavnim Trgovcem Zelandonaca, Rođen u ognjištu Dalanara, Osnivača i Vođe Lanzadonaca, Brat Džoharana, Vođe Devete Špilje Zelandonaca...

Ejla nije mogla spriječiti da joj misli ne odlutaju dok je Zelandona nastavljala nabrajati Džondalarova imena i veze od kojih ona većinu nije ni znala. Ovo je bila jedna od onih prigoda kada će se u potpunosti nabrojiti sve njegova imena i veze. Pozornost joj je privukla tek promjena tona Zelandoninog glasa koja je nastupila nakon te duge litanije.

– ... uzimaš li Ejlu iz Devete Špilje Zelandonaca, Blagoslovljenu od Doni i Počašćenu tim Blagoslovom... – Tu se začuo tih žamor. Ovo je bilo sretno združivanje. Ona je već bila trudna – ...ranije Ejlu od Mamutovaca. Članicu Lavljeg logora, Kćer Mamutovog Ognjišta, Odabranu od Duha Špiljskog Lava, Štićenicu Špiljskog Medvjeda, Prijateljicu konja čija imena su Njiska i Trkač, i četveronožnog lovca Vuka.

Ejla se pitala gdje li je Vuk. Nije ga bilo cijelo popodne i večer pa je bila razočarana. Znala je da to njemu ne bi mnogo značilo, ali željela je da i on vidi njezino združivanje.

– ... Prihvaćenu od Džoharana, Džondalarovog brata i Vođe Devete Špilje Zelandonaca, i od Martone koja je Džondalarova mati i raniji vođa Devete Špilje, Prihvaćenu od Dalanara, Osnivača i Vođe Lanzadonaca, Muškarca ognjišta u kojem se Džondalar rodio...

Zelandona je nastavila s nabrajanjem većine Džondalarove rodbine. Ejla nije ni znala da će ovim združivanjem steći toliko novih veza, no Zelandona bi željela da ih je i više. Jer morala je dobro razmisliti kako bi nabrojila dovoljno legitimnih veza da bi se ovaj obred obavio kako treba. Ejla ih je sa sobom donijela tako malo.

– Uzimam je – odgovorio je Džondalar, gledajući Ejlu.

– Hoćeš li je štovati, brinuti se za nju kada bude bolesna, brinuti se o njoj kad je trudna i brinuti o svoj djeci rođenoj tvome ognjištu dok budete živjeli zajedno? – pitala je Zelandona.

– Štovat ću je, brinuti o njoj i skrbiti za nju i svu njezinu djecu – rekao je Džondalar.

– A ti, Ejla iz Devete špilje Zelandonaca, ranije Ejla Mamutovka, Članica Lavljeg logora, Kćeri Mamutovog Ognjišta, Odabrana od Duha Špiljskog Lava, Štićenice Špiljskog medvjeda, Prihvaćena od Devete Špilje Zelandonaca, uzimaš li ti Džondalara iz Devete špilje Zelandonaca, Sina Martone koja je raniji vođa Devete špilje a sada združena s Vilamarom, Glavnim Trgovcem zelandonaca, rođenog u ognjištu Dalanara, Osnivača i Vođe Lanzadonaca? – Zelandona je odlučila tu navesti samo one bitne veze umjesto da ih ponovo sve odrecitira. Ejla je to primila s olakšanjem, baš kao i većina nazočnih.

– Uzimam ga – rekla je Ejla, gledajući Džondalara. Vlastite su joj riječi odzvonile u glavi. Uzimam ga. Odlučila sam se za njega još odavno i sada ga konačno mogu uzeti.

– Hoćeš li ga štovati, brinuti se o njemu kada bude bolestan, hoćeš li učiti svoju djecu da ga štuju i kao tvojeg muškarca i kao svog skrbnika, uključujuću tu i ovo dijete s kojim te je Doni već Blagoslovila? – nastavila je Zelandona.

– Štovat ću ga, brinuti se o njemu i učit ću svoju djecu da ga štuju – rekla je Ejla

Zelandona je dala znak – Tko je onaj tko može odobriti združivanje ovog muškarca s ovom ženom?

Martona je učinila nekoliko koraka naprijed – Ja, Martona, raniji vođa Devete Špilje zelandonaca imam to pravo. Slažem se s ovim združivanjem moga sina Džondalara s Ejlom iz Devete Špilje Zelandonaca – rekla je.

Tada je istupio Vilamar – Ja, Vilamar, Glavni trgovac Zelandonaca, Združen s Martonom koja je raniji vođa Devete Špilje, također se slažem s ovim združivanjem. – Vilamarova privola nije bila

nužna, no njegovo uključivanje u obred dodalo je još jedno odobravanje združivanju sina njegove družice sa strankinjom i olakšalo uključivanje Martoninog prijašnjeg muškarca koji je sada iskoračio.

– Ja, Dalanar, Osnivač i Vođa Lanzadonaca, muškarac ognjišta u kojem se Džondalar rodio, također se slažem sa združivanjem Džondalara, sina moje prijašnje družice s Ejlom iz Devete Špilje Zelandonaca, ranije Ejlom Mamutovkom.

Dalanar je Ejli uputio zadivljen pogled koji je bio tako nalik Džonalarovom da se ona gotovo nasmijala osjetivši kako joj tijelo reagira na isti način. Nije to bilo prvi puta. Ako se zanemari razlika u godinama, Dalanar joj nije samo izgledao kao Džondalar nego je u njoj budio i iste osjećaje. Ni sada nije mogla odoljeti pa se osmjehnula starijem muškarcu jednim od onih svojih osmijeha koji kao da su zračili nekim njenim unutrašnjim svjetlom i samo na trenutak on je gotovo poželio biti na mjestu sina njegove bivše družice. Tada je pogledao Džondalara i ugledao onaj vragoljast osmijeh. Taj dječak je točno znao kako se on sad osjeća i nije mogao dočekati trenutak da ga zbog toga zafrkava! Gotovo se glasno nasmijao.

– Odobravam bez ikakvih pitanja – dodao je.

– Tko ima pravo odobriti združivanje ove žene s ovim muškarcem? – pitala je zelandona.

– Ja, Ejla iz Devete Špilje zelandonaca, ranije Ejla Mamutovka, Članica Lavljeg logora i kći Mamutovog Ognjišta, imam pravo govoriti za moju stranu. To pravo su mi dali Mamut Mamutovog Ognjišta, najstariji i najštovaniji od svih Mamuta, Talut koji je vođa Lavljeg logora, i Tulija, njegova sestra i glavarica Lavljeg logora. U njihovo ime ja se slažem s ovim združivanjem s Džondalarom iz Devete Špilje Zelandonaca – izjavila je Ejla. To je bio onaj dio zbog kojeg je bila najviše nervozna dok se trudila upamtiti i ponoviti riječi koje je trebala izgovoriti.

– Mamut Mamutovog Ognjišta, Onaj Koji Služi Majci za Mamutovce, – nastavila je Zelandona, – dao je svojoj kćeri tu slobodu da govori za sebe. Kao Ona Koja Služi Majci za Zelandonce, i ja mogu reći isto što i Mamut. Ejla je odlučila združiti se s Džondalarom i njezina odluka ima isto značenje kao i Mamutov pristanak. – Tada je Zelandona podigla glas da su je svi mogli čuti – Tko će govoriti za ovaj par?

– Ja, Džoharan, Vođa Devete špilje Zelandonaca govorim za ovaj par i pozdravljam njegov dolazak u Devetu Špilju Zelandonaca – rekao je Džondalarov stariji brat. Tada se okrenuo ljudima okupljenim u publici.

– Mi iz Devete Špilje Zelandonaca pozdravljamo njihov dolazak – rekli su jednoglasno.

Tada je Zelandona ispružila ruke kao da ih pokušava sve zagrliti – Sve vi Špilje Zelandonaca – rekla je, a njezin je ton zahtijevao pozornost – Džondalar i Ejla su odabrali jedno drugog. To je bilo odobreno i oni su prihvaćeni da žive u Devetoj Špilji. Što vi kažete na ovo združivanje?

Začulo se burno odobravanje. Da se itko i protivio, ta buka bi ga nadglasala. Doniera je pričekala dok su se utišali – Doni, Velika majka Zemlja, odobrava ovo združivanje Njezine djece. Blagoslivajući Ejlu, ona se nasmiješila ovom paru. – Na njezin znak, Ejla i Džondalar su se primili za ruke i pružili ih prema Zelandoni Koja Je Prva. Ona je uzela jednostavan kožnati remen, omotala ga oko njihovih spojenih ruku i zavezala čvor. Kad se budu vratili iz izolacije svog probnog braka, oni će joj vratiti ovaj remen u jednom komadu, nerazrezan, i u zamjenu za njega dobit će par jednakih ogrlica, dar Zelandone. To će biti znak da je njihovo združivanje konačno i da im se mogu uručiti i ostali darovi.

– Ovaj čvor je svezan. Združeni ste. Neka vam se Doni uvijek smiješi. – Mladi par se okrenuo prema okupljenim ljudima, a Zelandona je objavila – Oni su sada Džondalar i Ejla Devete Špilje Zelandonaca.

Tada su svi zajedno odstupili, uključujući i Zelandonu, kako bi oslobodili mjesto za sljedeći par. I

dok su se drugi vraćali otraga u publiku, Ejla i Džondalar su se uputili do ostalih parova kojima je čvor bio vezan i tamo pričekali. Oni još nisu završili.

I premda je većina ljudi uživala u spektaklu promatrajući ovaj popularan par kako se združuje i kako im se veže čvor, bilo ih je nekoliko kod kojih je ovo združivanje izazvalo posve druge osjećaje. Jedna od njih bila je i prekrasna žena gotovo bijele kose, lijepog tena i sivih očiju koje su bile tako tamne da su bile gotovo crne. Većina ljudi je s odobravanjem gledala Maronu, sve dok nisu vidjeli onu boru kojom je iskazala neslaganje, no ona ih je ignorirala.

Marona se nije odobravajući osmjehivala tom zgodnom paru. Iz nje je zračila mržnja prema ovoj strankinji i prema muškarcu koji joj se nekad bio Obećao. Te je godine ona trebala biti u centru pozornosti, no umjesto toga on je otputovao i ostavio je na suhom, bez muškarca s kojim bi se združila. Da bi sve bilo još gore, došla je i njegova rođakinja, ta tamnokosa žena čudnog izgleda za koju su svi govorili kako je lijepa... a koja će se združiti s najružnijim čovjekom kojeg je ona ikada vidjela... i sada je ona privukla svu pozornost. Da, ona je bila pronašla relativno prihvatljivog muškarca s kojim se združila još prije kraja tog ljeta, ali to nije bio Džondalar kojeg su sve željele i kojega je ona trebala dobiti. Oboje su bili sretni kada su, nekoliko godina kasnije, razvezali taj čvor. Bio je to najgori Ljetni sabor za Maronu, sve do ovog sada.

Ove se godine Džondalar konačno vratio, ali sa strankinjom koja je stalno okružena životinjama i koja se uopće nije obazirala na to što ju je ona odjenula u dječačko donje rublje. Sada su se oni združili i ona je trudna, već Blagoslovljena. To nije pošteno. I gdje li je samo dobila onu svoju odjeću, onako otvorenu da pokazuje grudi? Marona ne bi oklijevala odjenuti nešto takvo da se je prva toga sjetila, ali sada više ne bi, čak ni kad bi sve druge žene to počele nositi, a znala je da hoće. Jednoga dana, rekla je Marona samoj sebi. Jednoga dana ću im ja pokazati svoje. Jednoga dana on će se pokajati, oboje će se kajati. Jednoga dana.

Bilo je i drugih koje ovo združivanje nije posebno razveselilo. Laramaru se jednostavno nisu sviđali ni on niti ona. Džondalar ga je uvijek gledao s prezirom, čak i kad je pio njegovu barmu, a ta žena, Ejla, s tim vukom, koja je digla toliku strku oko Tremedinog najmlađeg djeteta i o kojoj Lanoga misli da je tako divna. Lanoga mu više i ne priprema njegov obrok tako redovito kao prije. Sada samo sjedi s drugim ženama kao da je to djetešce njezino, a ona još nije ni postala žena, no svejedno je stalno s njima. Ona bi čak jednoga dana mogla postati i sasvim pristojna žena, mnogo bolja od one smrdljive stare babetine koja joj je mati. Želim samo da se Ejla drži podalje od mojeg boravišta, mislio je Laramar. Osim ako ne želi ugoditi majci, pomislio je osmjehnuvši se. Pitam se kakva bi bila kad bi se napila barme za Majčin festival. A tko zna, jednoga dana...

Bila je tu još jedna osoba koja paru nije željela nikakvu sreću. Sada se zovem Madroman, pomislio je pomoćnik i nadam se da su to upamtili, posebno Džondalar. Gledaj ga sam kako se nalickao u toj bijeloj tunici i kako mu se te sve novozdružene žene osmjehuju. Iznenadio se kada je uvidio da i ja pripadam zelandonama. Nije to očekivao, nije ni mislio da ja to mogu, ali ja sam mnogo pametniji nego on to misli. I postat će zelandona, usprkos toj debeloj ženi koja pleše oko te strankinje kao da ona već je zelandona.

A ipak, zgodna je. I ja bih pronašao nekog takvog da mi on nije izbio zube. Nije imao razloga tako me udariti. Ja sam tada samo rekao istinu. Htio se združiti sa Zolenom i ona bi na to pristala da ja nisam sve to otkrio ljudima. Trebao sam ih pustiti da se združe pa bi sad ova nasmiješeno lice bilo združeno s debelom staricom umjesto s tom strankinjom koju je doveo. Ona izigrava neku zelandonu, iako to nije. Nije čak ni pomoćnica i ne zna ni govoriti kako treba. Pitam se samo koliko bi žena mislilo da je on tako prekrasan kada bi njemu netko izbio zube. To bi bio lijep prizor. Zbilja bih to jednoga dana rado vidio.

Postojao je i četvrti par očiju koje pogled na ovo združivanje nije ispunilo radošću i dobrim željama. Brukeval nije mogao prestati gledati u tu zlatnu ženu čija je kosa slobodno padala na ramena i te njezine prekrasne izložene dojke. Bila je trudna i to su bile grudi majke, a on je više od svega želio ispružiti ruku i dotaknuti ih, gnječiti ih, sisati ih.

Džondalar će dodirivati njezine dojke, držati ih, stavljat će te bradavice u usta i sisati ih. Uvijek Džondalar, uvijek taj ljubimac, uvijek taj sretnik. Imao je čak i najbolju majku. Maronina mati nikad nije brinula o meni, ali kad više nisam mogao podnositi, Martona se uvijek tu našla kako bi mi pomogla. Uvijek je razgovarala sa mnom objašnjavala mi stvari, dopuštala mi da malo proboravim kod njih. Uvijek je bila ljubazna. Džondalar nije bio tako loš, ali to je zato što me je sažalijevao, jer ja nisam imao majku poput njegove. Sada se združio s jednom majkom, ženom zlatnom poput Balija, Majčinog velikog zlatnog sina, sa ženom prekrasnih grudi koja će postati majka.

Bila je tako sretna vidjevši ga kako je s bakljom dolazio po nju kako bi je izveo iz špilje i rekla je kako bi, da nije Džondalara, razmislila o njemu, ali ona to nije zaista mislila. Kad je došao Džondalar s onim zbitoglavcem, jasno je rekla kako misli da je i on zbitoglavac baš poput tog Lanzadonca. Ne znam kako je Dalanar uopće dopustio tom zbitoglavcu da i pogleda kćer njegove družice, a ne da se s njom združi. To uopće nije u redu. On je čudovište, napola čovjek, a napola životinja. To se ne bi smjelo dopustiti. Džoplaja izgleda kao pristojna mlada žena, vrlo je tiha i uvijek je bila ljubazna, ali kako je uopće mogla pomisliti na to da se združi s zbitoglavcem? To jednostavno nije u redu. Netko bi to morao spriječiti, mislio je Brukeval.

Možda bih ja to trebao učiniti. Ako Ejla bude malo razmislila, znat će da sam učinio pravu stvar. Možda će mi čak biti zahvalna. Pitam se bi li zaista razmislila o meni kad bi se nešto dogodilo i kada Džondalara više ne bi bilo. Pitam se bude li razmislila o meni ako se Džondalaru jednoga dana nešto dogodi.

32

Levela i Džondekam su podigli svoje svezane ruke na pozdrav kad su Ejla i Džondalar došli do mjesta određenog za čekanje.

– Ejla, zar je ona rekla da si već Blagoslovljena? – pitala je Levela, hitajući prema njoj.

Ejla je kimnula, malo previše svladana emocijama da bi se usudila govoriti.

– Oh, Ejla! Pa to je prekrasno! Zašto mi to nisi ranije rekla? Je li Džondalar znao? Kako ste sretni! – govorila je, ne dajući Ejli vremena ni odgovoriti i pokušavajući je zagrliti. Na trenutak je zaboravila da joj je ta ruka vezana pa se spetljala s Džondekamovom rukom. Svi su se nasmijali, uključujući i neke koji su stajali pokraj njih, a Levela je konačno zagrlila Ejlu samo jednom rukom.

– I ta odjeća ti je tako prekrasna, Ejla. Nikada još nisam vidjela nešto takvo. Ima po sebi toliko tih bjelokosnih perlica i jantara da na nekim mjestima izgleda kao da je od toga i napravljena. I strašno mi se sviđa to kako je nosiš ovako otvorenu, posebno kad ćeš uskoro postati mama. Ipak, mora da ti je malo teška. Gdje si je nabavila? – pitala je Levela. Bila je toliko uzbuđena da se Ejla morala nasmiješiti.

– Da, malo je teška, ali navikla sam. Dugo sam je nosila sa sobom. To mi je darovala Nezija kada je mislila da ću se združiti s jednim Mamutovcem i ona mi je rekla kako je trebam nositi. Ona je bila družica vođe Lavljeg logora. Kad sam odlučila daumjesto tog združivanja odem s Džondalarom, rekla mi je neka je uzmem i odjenem kada se budem združivala s njim. Ona ga je voljela, a i svi drugi su ga voljeli. Željeli su da i on ostane i postane Mamutovac, ali Džondalar je rekao da mora ići kući. Mislim da sada razumijem i zašto – rekla je Ejla. Nekolicina ljudi se okupila oko njih i slušala što govore. Željeli su kasnije ispričati drugima što je ta strankinja rekla o svojoj bogato izrađenoj odjeći.

– I Džondalar izgleda prekrasno – rekla je Levela. – Tvoja odjeća je izuzetna zbog tih perli i ukrasa i svega toga. Džondalarova je savršen kontrast i izgleda zapanjujuće samo zbog svoje boje.

– Točno – rekao je Džondekam. – Svi mi nosimo našu najbolju odjeću, – pokazao je pritom na svoju – i to obično podrazumijeva ukrase, a ipak nitko nema nešto tako izuzetno kao što je ovo što ti nosiš, Ejla, ali kad je Džondalar izašao u ovome svi su ga zapazili. Ta njegova tunika ima jednostavnu eleganciju, posebno kada je on nosi. Znam kako te stvari idu. Sada će sve žene željeti odjeću poput tvoje, a svi će muškarci željeti nešto bijelo poput ovoga. Je li ti to netko dao, Džondalare?

– Ejla mi je to dala – odgovorio je Džondalar

– Ejla?! Zar si to ti napravila? – iznenađeno upita Levela.

– Jedna Mamutovka me je naučila kako se radi bijela koža – odgovorila je Ejla. Ljudi su se sada okrenuli prema Zelandoni.

– Trebamo prestat s razgovorom, sada će započeti – rekla je Levela.

Kad su umuknuli dovoljno da obred za sljedeći par može otpočeti, Ejla je razmišljala zašto obred združivanja uključuje to vezivanje ručnog zgloba parova tako dugim remenom da će to biti vrlo teško razvezati. Kad ju je Levela htjela zagrliti pokazalo se kako jedan član para mora malo razmisli prije nego požuri nešto napraviti ne obazirući se na drugog. Nije to loša prva lekcija iz zajedničkog života.

– Kada bi barem sve ovo išlo malo brže – tiho je rekao jedan muškarac koji je također pripadao novozdruženim parovima. – Skapavam od gladi. Uz sav taj današnji post siguran sam da i oni tamo u zadnjem redu mogu čuti kako mi kruli u trbuhu.

Ejli je bilo drago što Zelandona tako dugo govori sva ta imena i veze jer joj je to ostavljalo vremena za razmišljanje. Bila je združena. Džondalar je njezin muškarac. Možda će se sada zaista početi osjećati kao Ejla iz Devete Špilje Zelandonaca, premda joj je bilo drago što je ono Ejla

Mamutovka ostalo dijelom njezinog imena. To što će oni živjeti u Devetoj Špilji ne znači da je ona postala posve druga osoba. Samo će svojoj postojećoj listi dodati još imena i veza. Nije čak izgubila niti svoj plemenski totem.

Misli su joj se vratila u vrijeme kad je bila djevojčica i živjela u Plemenu. Kada su se oni združivali nije bilo tog običaja s čvorom, a nisu ga ni trebali. Djevojčice su od malih nogu učili da trebaju muškarce držati na oku, posebno onog s kojim će se združiti. Od dobre žene Plemena se očekivalo da uvijek predvidi želje njezinog muškarca, dok su dječake od rane mladosti učili da ne pokazuju ni svoje potrebe niti bol. On nikada ne bi tražio njezinu pomoć; ona je trebala znati što mu treba.

Braudu nije trebala njezina pomoć kad ju je tražio, ali stalno je postavljao zahtjeve. Izmislio je stvari koje bi ona trebala obaviti samo zato da ih ona onda i mora obaviti. I ništa joj nije pomagalo ni kad mu je željela ugoditi. Želio je pokazati svoju moć nad njom, jer mu se opirala, a žena Plemena ne može namjerno biti neposlušna. Ona je učinila da se osjeća manje muškarcem pa ju je zbog toga mrzio. Mučio ju je i ona je mnogo toga naučila, a sada je Džondalar bio baštinik svega toga. Uvijek ga je promatrala i znala sve što želi i možda se upravo zato i osjećala tako nelagodno ako slučajno nije znala gdje je. Isto je tako postupala i sa svojim životinjama.

Odjednom, kao da ga je mislima natjerala da se pojavi, došao je Vuk. Njezina desna ruka je bila vezana uz Džondalarovu lijevu, pa se sagnula i zagrlila životinju lijevom rukom. Pogledala je gore u Džondalara.

– Bila sam zabrinuta zbog njega i pitala sam se gdje je, – rekla je – ali čini se da je jako zadovoljan sam sa sobom.

– Možda ima razloga – rekao je Džondalar uz osmijeh.

– Kad si je Mladunče našao družicu, otišao je. Svako malo bi me došao posjetiti, ali živio je sa svojima. Što misliš, ako Vuk ima ženku, hoće li me napustiti i otići živjeti s njom?

– Ne znam. Ranije si rekla kako on misli da su ljudi njegov čopor, ali ako će se spariti to mora biti s njegovom vlastitom vrstom – odgovorio je.

– Želim da on bude sretan, ali jako bi mi nedostajao ako se nikada ne bi vratio – tužno je rekla, ustajući. Većina ljudi oko njih promatrali su nju i vuka, posebno oni koji je nisu dobro poznavali. Dala mu je znak neka ostane uz nju.

– On je zaista velik vuk, zar ne – rekla je jedna žena, malo se povukavši.

– Da, – odgovorila je Levela – ali ljudi koji ga znaju kažu da nikada ne ugrožava ljude.

U tom je trenutku neka buha odlučila živcirati Vuka. Sjeo je, nagnuo se na stranu i počeo se češati. Ona žena se nervozno nasmijala – Ovo zaista ne izgleda nimalo zastrašujuće – rekla je.

– Osim onoj buhi koja ga gnjavi – dodala je Levela.

Odjednom je prestao, podigao glavu kao da nešto osluškuje ili njuši, a tada je ustao i gledao Ejlu. Ejla mu je pokazala znak 'Idi, Vuče.' 'Ako želiš ići, idi.' Otrčao je, krivudajući među ljudima i neki su se prestrašili vidjevši ga.

Sljedeće združivanje nije spajalo dvoje nego troje ljudi. Neki čovjek se združivao s jednojajčanim blizankama. Nisu se željele rastajati, što i nije tako neuobičajena pojava kod blizanaca ili kod sestara koje su vrlo bliske.

Do vremena kada je posljednji par stigao na red, ljudima je već dosadilo sve ono neizbježno ponavljanje, pogotovo kad je obred bio za ljude koje nisu poznavali, no ovaj posljednji par im je bio zanimljiv. Kad su Džoplaja i Ekozar stali naprijed, gledateljstvu se oteo grupni uzdah, a onda se čuo žamor razgovora. Premda niti jedno od to dvoje nije izgledalo poput Zelandonaca, a svi su i znali da nisu Zelandonci nego Lanzadonci, ljudi su svejedno bili šokirani vidjevši taj par.

Ugledali su visoku, vitku privlačnu ženu egzotičnog izgleda, tamne kose i eterične ljepote koju je teško opisati. Čovjek pokraj nje nije mogao biti veći kontrast. Bio je nešto malo niži od nje, tako jakih i neuobičajenih crta da ih je većina ljudi doživjela kao ružne. Ekozarevo lice je, s iznimkom čela, bilo lice Plemena. Onog karakterističnog koso položenog čela nije bilo pa zato i nije bio zbitoglavac. Iznad njegovih jako istaknutih arkada uzdizalo se čelo jednako visoko i zaobljeno kao i bilo čije. I mada su pripadnici Plemena bili niski, on je bio visok koliko i mnogi od nazočnih, ali mnogo robusnije tjelesne građe i zaobljenog prsnog koša, tipičnog za Pleme. I, poput njihovih, noge su mu bile nesrazmjerno kratke i pomalo zakrivljene, ali jednako mišićave kao i ruke. Nije bilo nikakve sumnje da je to snažan čovjek.

Jednako kao što nije bilo nikakve sumnje da je to čovjek pomiješanih duhova, za neke čudovište, napola čovjek –napola životinja. Bilo je onih koji su vjerovali kako njemu ne bi smjelo biti dopušteno združiti se sa ženom koja je stajala uz njega. Bez obzira na to koliko je i njezin izgled ljudima bio stran, bilo je neporecivo da je ona ljudsko biće i da pripada njima, a ne tim zbitoglavim životinjama. Zelandonci bi ih trebali obeshrabriti, ne priznati im tu vezu i ne pomagati pri takvom združivanju,

Kako Lanzadonci još uvijek nisu imali vlastitu donieru, Ona Koja Je Prva je ponovo istupila. Ona nije bila samo Prva nego je bila i zelandona Devete Špilje, a Dalanar je nekada živio u Devetoj Špilji. Još je uvijek imao tješnje veze s njima nego s ostalim Špiljama, a Džoplaja je bila kći njegovog ognjišta.

Kad je stala na svoje mjesto, Prva je, smiješeći se u sebi, pomislila kako Ekozar izgleda tako snažan da se neće naći mnogo onih koji bi bili voljni izazvati ga i sami stati nasuprot njemu. A kako je ovo bio posljednji par koji se trebao združiti, Prva je pomislila i kako bi nakon tog obreda mogao biti zgodan trenutak da objavi kako je Prva Pomoćnica Zelandone Druge Špilje Zelandonaca bila pozvana pa joj je nakon ispita potvrđeno da je postala zelandona. Ona je odlučila prihvatiti poziv Dalanara i njegove Špilje i postati Prva Lanzadona Koja Služi Velikoj Majci Zemlji, što je dobar početak njezine karijere.

Doniera je pogledala okupljene ljude. Tu je stajao Dalanar, tako ponosan. Bilo je nevjerojatno koliko mu je Džondalar sličan, ali Prva je uočila i one male razlike, možda zato što je nekad bila intimna s ovim mlađim. Džondalar, još uvijek vezan remenom uz Ejlu, sada se pridružio obiteljskom krugu. Konačno, Džoplaja mu je ipak bila rođakinja. Uz Dalanara je stajala Džerika, Džoplajina mati, a malo iza nje stajao je Hokaman, muškarac Džerikinog ognjišta. On se teško oslanjao na mladića koji je Prvoj bio nepoznat.

Hokaman je bio nizak i smežuran starac s licem poput Džerikinog i jedva je mogao stajati. Dalanar i Ekozar su ga nosili na svojim leđima cijelim putem do Ljetnog sabora. Pričao je ljudima kako je uništio noge tijekom svojeg putovanja, ali nitko nikada nije otputovao tako daleko. On je proputovao cijeli put od Beskrajnog mora na istoku do Velike vode na zapadu i na to je utrošio veći dio svog života. Znao je kako se treba dobro ispričati priča, a imao ih je mnogo i nije mu smetalo da ih ponavlja pa će ga vjerojatno tražiti da to i učini kad završe svi ovi obredi, igre i natjecanja i bude došlo vrijeme i za pričanje priča. Ovi novozdruženi parovi se neće pridružiti svim tim aktivnostima jer će to vrijeme provoditi u izolaciji kušnje svoje veze. Zelandone su namjerno odabrale upravo to vrijeme. Jer ako par nije dovoljno ozbiljan da zbog svoje veze propusti nekoliko igara i pričanja priča, tada se vjerojatno i nisu trebali združiti.

Pjevači su još uvijek izvodili svoju fugu, premda su sada bili u posve drugoj postavi nego je bila ona pri samom početku večerašnjeg obreda.

– Sve Špilje Zelandonaca, – glas doniere je još uvijek bio zvonak – pozvani ste ovdje kako biste svjedočili združivanju žene i muškarca. Doni je počašćena ovim svetim združivanjem Njezine djece.

Ovo dvoje koji stoje ovdje, razveselili su Majku odlučivši združiti se. – U pozadini su se čuli tihi komentari. Ovaj obred se odvijao nešto brže od ostalih, nije bilo toliko nabrajanja imena i veza; Ekozar gotovo i nije imao ništa od toga. On je bio Ekozar iz Prve Špilje Lanzadonaca, Sin Žene, Blagoslovljen od Doni, Prihvaćen od Dalanara i Džerike iz Prve Špilje Lanzadonaca. Džoplaja je imala nešto duži popis, uglavnom preko Dalanara što je sezalo do Zelandonaca. Spomenuti su Džondalar i Ejla. Po majčinoj liniji spominjana su samo imena Džerikine majke Anleje, koja već kroči svijetom duhova, i muškarca Džerikinog ognjišta, Hokamana.

– Ja, Dalanar, vođa Prve Špilje Lanzadonaca, govorim za ovaj par i sretan sam što će Džoplaja i Ekozar nastaviti živjeti u Prvoj Špilji Lanzadonaca – rekao je na kraju vođa – I ja im želim dobrodošlicu. – Tada se okrenuo prema okupljenim ljudima gdje su stajali i preostali Lanzadonci koji su prešli cijeli taj put kako bi na Ljetnom saboru Zelandonaca pomogli da se to združivanje provede prema svim pravilima.

– Mi iz Prve Špilje Lanzadonaca želimo im dobrodošlicu – rekli su jednoglasno.

Tada je Zelandona Koja Je Prva Među Onima Koji Služe Majci podigla obje ruke kao da pokušava sve nazočne zagrliti – Sve Špilje Zelandonaca i Lanzadonci – rekla je. – Džoplaja i Ekozar su odabrali jedno drugog. Oni koji se trebaju složiti odobrili su, a Prva Špilja Lanzadonaca prihvaća da par s njima živi. Što vi kažete na to združivanje?

Bio je značajan broj onih koji su ponovili ‘Da’, ali i dio koji je rekao ‘Ne’.

Zelandona je bila šokirana i na trenutak se posve izgubila. Još nikada nije obavila obred na kojem se svi ljudi nisu složili da ga odobre. Ako je i bilo nekih prigovora, to se je uvijek ranije raščistilo. Ovo sada je bilo prvi puta da je ona čula nečije ‘Ne’. Dalanar i Džerika su se smrknuli, a Lanzadonci su se počeli osvrtati oko sebe. Na mnogima se vidjelo kako im je neugodno, a neki su bili ljutiti. Prva je odlučila ignorirati to ‘Ne’ i nastavila je kao da ništa nije čula.

– Doni, Velika Majka Zemlja odobrava ovo združivanje Njezine djece. Ona se smiješi ovom paru. Ona je već Blagoslovila Džoplaju – rekla je. Dala im je znak da ispruže ruke. Uslijedio je kratak trenutak kolebanja, a onda su pružili ruke i ona im je omotala kožnati remen oko spojenih ruku i svezala čvor.

– Čvor je svezan. Združeni ste. Neka vam se Doni uvijek smiješi. – Oni su se tada okrenuli prema okupljenima, a Zelandona je objavila – Oni su sada Džoplaja i Ekozar iz Prve Špilje Lanzadonaca.

– Ne! – začulo se iz publike. – To se ne smije učiniti. On je čudovište.

Nekoliko je ljudi prepoznalo taj glas. Bio je to Brukeval! Prva je ponovo to pokušala ignorirati ga, no sad mu se pridružio još jedan glas.

– On je u pravu. Oni se ne bi smjeli združiti. On je napola životinja! – rekla je Marona,

Brukevala još mogu razumjeti, pomislila je Zelandona, ali Maronu to uopće ne zanima. Samo nastoji izazvati nevolje. Zar se želi osvetiti Džondalaru i Ejli pa mu ovako vrijeđa blisku rođakinju?

Tada im se pridružio još jedan glas, iz dijela gdje je sjedila Peta Špilja – Imaju oni pravo. Zelandonci ne bi smjeli odobriti ovakva združivanja. – Bio je to čovjek koji se pokušao pridružiti zelandonama, ali je bio odbijen.

Javilo se još nekoliko glasova koji su izrekli isto mišljenje, a među njima je bio i Laramar. I njegov je glas prepoznala. Zašto se on petlja, pitala se. Neki od onih koji su se bunili imali su o toj stvari čvrst stav, ali njemu nije stalo ni do čega niti ga to zanima.

– Možda bi trebala još jednom razmisliti o tom združivanju, Zelandono – povikao je još jedan glas. Bila je to Denana, vođa sva tri Posjeda Dvadeset i devete Špilje.

Moram ovome stati na kraj, pomislila je Prva – Zašto ti to predlažeš, Denana? Ovo dvoje mladih je obavilo svoj izbor i to je njihov narod prihvatio. Ne razumijem zašto prigovaraš.

– Ali ti si pitala i nas da ih prihvatimo, a ne samo njihove ljude – odgovorila je Denana.

– I gotovo svi Zelandonci su ih i prihvatili. Osobno znam svaku od osoba koje su prigovorile ovom združivanju – pogledala je prema obronku punom ljudi, i mada u onom mraku nije mogla baš mnogo vidjeti, oni koji su bili prigovorili imali su ipak osjećaj da ih ona vidi i da gleda izravno u njih. – Većina njih ima neke svoje razloge koji nisu ni u kakvoj vezi s ovim parom. Samo neki imaju čvrste i iskrene stavove u vezi s tim. Ne vidim zašto bi ta nekolicina ometala svečanost, vrijeđala Lanzadonce i sramotila Zelandonce. Džoplaja i Ekozar su združeni. Kad završi njihov period kušnje, njihovo će združivanje biti konačno. O tome se više nema što reći. A sada je vrijeme za povorku i gozbu.

Dala je znak zelandonama koje su svrstale novozdružene parove i sada ih povele oko vatre koja se polako počela gasiti. Kada su, polako idući, napravili pun krug, skrenuli su prema dijelu gdje je bila servirana hrana, kako bi otpočelo slavlje, ali ono radosno ozračje Združivanja sada je bilo pokvareno.

Oni koji su bili za to određeni počeli su rezati one gomile bivoljeg mesa koje su se bile cijeli dan okretale na ražnju i pekle na roštilju. Drugi, nešto tvrđi komadi bili su zakopani u jamama, okruženi usijanim kamenjem, zajedno s korijenastim povrćem. Bilo je tu i juhe zgusnute cvjetovima dnevnog ljiljana u kojoj je bilo još mnogo raznih pupoljaka i mladog korijenja, usitnjenih oraha, luka i ostalog zelenila, a bila je začinjena travama i zvali su je ‘zelena juha’. Ta se juha tradicionalno služila pri prvom godišnjem obredu Združivanja.

Bilo je tu i šumskih jagoda posutih sitnim zrnjem i to je jelo bilo Ejli dobro poznato. Bila je ushićena što u zdjelicama vidi svježe jagode. Od onih koje su bile ranije ubrane pa su već omekšale bio je napravljen umak kao još jedan dodatak mnogim jelima.

Kako je gozba tekla i što se više fermentiranog pića popilo, tako je i napetost popuštala. Džondalar je blistavih očiju toplo zahvalio Dalanaru što je prešao toliki put kako bi nazočio njegovom združivanju.

– Došao bih i da se radilo samo o tebi, ali došli smo i zbog Džoplaje i Ekozara. Žao mi je što je to tako neugodno ispalo. Bojim se da je to pokvarili združivanje i njima, a možda i svima drugima – rekao je Dalanar.

– Uvijek se nađu oni koji pokušavaju drugim ljudima pokvariti užitak, ali sad više nećemo morati brinuti o tome kako ćemo opet morati dolaziti na Ljetni sabor Zelandonaca da bi se naša mladež mogla združiti. Sada imamo svoju Lanzadonu – rekla je Džerika.

– To je krasno, ali ipak se nadam da ćete ipak ponekad navratiti. A koga ste to dobili? – upitao je Džondalar.

– Lanzadonu. Ma znaš! – rekao je Dalanar i onda se osmjehnuo – One se moraju odreći individualnog imena kako bi postale jedno s narodom, ali zapazio sam da umjesto imena rabe riječi za brojanje koje su moćnije od običnih imena. Ona je bila prva pomoćnica zelandone Druge Špilje. Sada će se zvati Lanzadona Prve Špilje Lanzadonaca.

– Znam tko je to – rekla je Ejla. Ona nas je vodila kroz Duboku špilju kad smo išli pomoći Zelandoni pronaći duh tvoga brata. Sjećaš li se, Džondalare?

– Da, sjećam se. Mislim da će vam ona biti dobra lanzadona. Rekli su mi da je vrlo odana svom poslu i da je dobra iscjeliteljica.

Kako je večer odmicala, tako su i novozdruženi parovi uputili svojim prijateljima i rođacima zadnje riječi prije svoje četrnaestodnevne izolacije. Nekima je to bilo vrlo čudno, kao da se opraštaju, a ne odlaze. Špilje će pojedinačno opet organizirati manje gozbe kad parovima koji s njima žive istekne razdoblje kušnje. Tada će im biti uručeni i darovi s kojima će otpočeti svoj zajednički život.

Kad su Ejla i Džondalar napustili slavlje, neki mladići koji su popili previše barme ispratili su ih sirovim šalama i dosjetkama. Većina ih nije ni poznavala Džondalara nego su samo čuli za njega. On je bio na putovanju kad su oni stasali. Većina njegovih prijatelja već je prerasla tu fazu ruganja parovima i već su bili združeni i imali su djecu u svojim ognjištima.

Džondalar je uzeo jednu od onih zapaljenih baklji kako bi osvijetlio put. Pošli su uz obronak prateći potočić i zastali na njegovom izvoru kako bi se napili vode. Ejla nije znala kamo idu, ali prepoznala je mjesto kad su do njega stigli. Šator koji je ugledala bio je onaj isti koji im je služio na njihovom dugom putu i, vidjevši ga, osjetila je silnu nostalgiju. Bilo joj je drago što je to njihovo dugačko putovanje završilo, ali nikada ga neće zaboraviti. Čula je rzaj dobrodošlice i osmjehnula se Džondalaru.

– Doveo si konje! – rekla je, sretno se osmjehnuvši.

– Mislio sam da bismo ujutro mogli poći na jahanje, – podigavši baklju kako bi ih ona mogla vidjeti.

Ognjište je već bilo pripremljeno i on bakljom upali vatru, a tada je pošao s Ejlom pozdraviti se s kobilom i pastuhom. Bili su navikli raditi zajedno, obavljajući pritom svatko svoj dio posla. Sada im je, vezanih ruku, to bilo malo teže i stalno su jedno drugom smetali.

– Daj da skinemo to remenje – rekao je Džondalar. – Bio sam jako sretan kad nam ga je vezala, ali bit ću sretan i sad kad ga skinemo.

– Da, ali to je dobar podsjetnik na to da moramo obratiti pozornost jedno na drugo – rekla je.

– Ne treba mi nikakav podsjetnik da bih obratio pozornost na tebe, svakako ne ove noći.

Ejla se uvukla u poznati zaklon, a Džondalar ju je slijedio. Zapalio je kamenu svjetiljku i odbacio baklju van, u vatru na ognjištu. Kad je ponovo pogledao unutra, Ejla je sjedila na krznima za spavanje koje je on bio razastro preko koža koje je pažljivo napunio suhom travom. Zastao je na trenutak i zagledao se u tu ženu s kojom se upravo združio. U blagoj svjetlosti male svjetiljke iza Ejle su titrale sjenke, a kosa joj se zlatila. Pogledao je žućkastu tuniku koja je sprijeda otkrivala njezine čvrste dojke i između njih prekrasan privjesak izrađen iz jantara, no nešto je nedostajalo. Tada je shvatio što nedostaje.

– Gdje ti je amulet? – pitao je, privlačeći joj se bliže.

– Skinula sam ga – rekla je. – Željela sam nositi ovo što mi je Nezija darovala i ovu ogrlicu koju mi je dala tvoja mati i on nekako nije išao uz to. Martona mi je za amulet dala malen omot od sirove kože bez ikakvih ukrasa i odnijela je sve to sa sobom u kolibu. Predložila je da sutra donesemo ovu odjeću koju smo večeras nosili, jer nema smisla da je vučemo sa sobom. Pitala me bi li mi smetalo ako moju odjeću pokaže nekim ljudima. Rekla sam joj da mi to neće nimalo smetati i kako bi vjerojatno Neziji bilo vrlo drago kada bi znala da ona to želi nekome pokazati. Tada ću uzeti i svoj amulet. Otkad su me bili prihvatili u Pleme nikad još nisam bila bez amuleta i zbilja se čudno osjećam kad ga nemam na sebi.

– Ali ti više ne pripadaš Plemenu – rekao je Džondalar.

– Znam, i znam da im više nikada neću pripadati. Na mene je bačena smrtna kletva i ne mogu se više tamo vratiti, ali Pleme će zauvijek ostati dijelom mene i nikada ih neću zaboraviti – rekla je. – Iza mi je napravila moj prvi amulet i ponudila mi da si odaberem komadić okera kojeg ću staviti u njega... da je barem ona mogla biti ovdje. Bilo bi joj tako drago zbog mene. Sve stvari u mojem amuletu su mi važne, jer označavaju važne trenutke mog života. Dao mi ih je moj totem, Duh Špiljskog Lava, koji me je uvijek štitio. Ako ikada izgubim amulet, umrijet ću – izjavila je, potpuno uvjerena u to što govori. Po tome je Džondalar shvatio koliko joj je amulet važan i koliko je za nju značilo njihovo združivanje kad ga je pristala skinuti, ali nije mu se svidjelo to što je vjerovala da će umrijeti

ako ga izgubi.

– Zar ne misliš da je to tek praznovjerje, samo praznovjerje Plemena?

– To nije ništa drukčije praznovjerje od tvog elandona, Džondalare. Martona je to shvatila. Taj amulet sadrži u sebi moj duh i tako me moj totem može pronaći. Kada me je Lavlji logor usvojio, to mi nije oduzelo moj život s Plemenom. Samo ga je nadopunilo. Zato je Mamut i dodao moj totem službenom imenu koje sam dobila. Time što sam postala članicom Devete Špilje nije se promijenila činjenica da sam ja još uvijek i ona Ejla Mamutovka. To je samo učinilo moje ime dužim – rekla je i osmjehnula se. – Ejla iz Devete Špilje Zelandonaca, ranije iz Lavljeg logora Mamutovaca, Kći Mamutovog Ognjišta, Odabrana od Duha Špiljskog Lava, Štićenica Duha Špiljskog Medvjeda, Prijateljica konja i Vuka... i združena s Džondalarom iz Devete Špilje Zelandonaca. Ako mi ime bude postajalo još duže, uopće neću biti u stanju upamtiti ga.

– Sve će biti dobro tako dugo dok se budeš sjećala ovog posljednjeg dijela, ovog da si združena s Džondalarom iz Devete Špilje Zelandonaca – rekao je, nježno joj gnječeći bradavicu koja se na njegov dodir ukrutila. Osjetila je kako je prožimaju oni trnci strasti.

– Daj da skinemo taj remen – rekao je. – Smeta mi.

Ejla se nagnula i pokušala lijevom rukom povući čvorove i razriješiti, no bila je dešnjakinja i osjećala je da to čini vrlo nespretno.

– Morat ćeš mi pomoći, Džondalare – rekla je. – Nisam izrazito spretna u razvezivanju čvorova koristeći se samo lijevom rukom. Bilo bi mnogo jednostavnije prerezati ih.

– Nemoj to ni spominjati! Ne želim nikada presjeći čvor koji me veže s tobom. Želim ostatak života provesti vezan uz tebe.

– Ja to već jesam i bit ću, s tim remenima ili bez njih, ali imaš pravo. Mislim da nam je ovo namjerno postavljeno kao izazov. Pokušat ću ponovo. – Malo je petljala oko toga, a onda je rekla – Gledaj, ako ti budeš držao ovo, moći ću povući ovaj kraj i mislim da će se onda razvezati. To je takva vrst čvora.

Učinio je kako mu je rekla, a ona je povukla i čvor se razvezao.

– Kako si znala da će to ići na taj način. I ja se pomalo razumijem u čvorove, ali ovo nije bilo tako očigledno – rekao je Džondalar.

– Jesi li vidio moju vreću s ljekarijama? – upitala je. On je kimnuo. – Znaš da su unutra sve one male vrećice vezane čvorovima. Vrsta čvorova i njihov broj kazuju mi što se nalazi u svakoj od tih vrećica. Ponekad ih moram vrlo brzo razvezati. Ne mogu si dozvoliti petljanje oko čvorova u trenucima kad je nekome hitno potrebna pomoć. Razumijem se u čvorove, Iza me je to davno naučila.

– Drago mi je što to znaš – rekao je, podižući dug i tanak remen. – Stavit ću ga u moju naprtnjaču da se ne izgubi. – Morat ćemo pokazati da ga nismo prerezali pa ćemo po povratku dobiti u zamjenu za njega one ogrlice. – Smotao ga je i spremio, a onda se posve posvetio Ejli – Ovako te volim držati dok te ljubim – rekao je, grleći je s obje ruke.

– I meni se tako sviđa – rekla je.

Ljubio joj je usne rastvarajući ih jezikom, posežući za njezinim bradavicama. Tada ju je spustio na krzna i nagnuo se iznad nje kako bi uzeo bradavicu u usta. Osjetila je kako mu je istog trenutka odgovorila, a to je uzbuđenje raslo dok joj je sisao tu bradavicu, a drugu milovao prstima.

Odgurnula ga je i počela skidati s njega onu bijelu tuniku koju mu je napravila – Što ćemo kad se dijete bude rodilo, Džondalare. Dojke će mi tada biti pune mlijeka.

– Obećajem da ga neću puno ukrasti, ali možeš biti sigurna da ću ga kušati – rekao je osmjehujući se, a onda je svukao tuniku preko glave. – Ti već imaš jedno dijete. Je li isti osjećaj kada dijete siše?

Malo je razmislila. – Pa, ne baš sasvim. Ugodno je dojiti dijete, ali tek nakon prvih par dana.

Dijete siše tako jako da bradavice u početku bole, dok se ne priviknu na to. Ali duboko u meni to nije isti osjećaj kao kada ih ti sišeš. Ponekad je dovoljno da ih samo dotakneš i ja to osjetim tamo dolje. To se s djetetom nikad ne događa.

– I ja to mogu ponekad osjetiti dolje u meni kad te samo pogledam – rekao je. Skinuo joj je pojas sa struka i rastvorio tuniku pa joj nježno protrljao trbuh i milovao unutrašnju stranu bedara. Volio ju je ovako samo dirati. Pomogao joj je izvući se iz tunike. Razvezala je remen oko pojasa i svukla ostatak odjeće, a onda mu pomogla razvezati tijesno svezanu obuću.

– Bila sam tako sretna, Džondalare, što si odjenuo tu tuniku koju sam napravila za tebe.

Podigao je tuniku koju je bio spustio na svoja krzna za spavanje i sada ju je okrenu na naopaku stranu, smotao i pažljivo je stavio na vrh svoje naprtnjače, a onda počeo odmatati štitnike za noge. Ejla je skinula svoju ogrlicu od jantara i školjki i skinula naušnice... uške su je još uvijek malo boljele od nedavnog bušenja... pa odložila sav taj nakit u svoju naprtnjaču. Nije željela da se to izgubi. Kad se okrenula, vidjela je kako Džondalar, koji se nije mogao u šatoru posve uspraviti, skida svoje hlače, a njegov nabrekli ud je bio i više nego spreman. Nije mogla odoljeti, a da ne posegne za njim i to ga je izbacilo iz ravnoteže. Pao je na krzna i oboje su se smijali.

– Kako ću se skinuti u miru kad si toliko navalila – rekao je, zbacujući sa sebe odjeću. Tada se ispružio pokraj nje. – Kad si mi napravila tu tuniku? – pitao je, odignuvši se na lakat kako bi je mogao gledati. Njegove duboke lijepe plave oči bile su sada tamne samo s naznakom tog plavetnila pri slabom svjetlu i dok ju je gledao oči su mu sjale ljubavlju i požudom.

– Dok smo boravili u Lavljem logoru – odgovorila je.

– Ali te zime si se bila obećala Raneku. Zašto si radila tuniku za mene?

– Ne znam točno. Mislim da sam se nadala. A tada mi je pala na um ta čudna pomisao. Sjetila sam se kao si, kad si mi u dolini napravio onu malu figuricu, rekao kako želiš zarobiti moj duh pa sam pomislila kako bih i ja možda uspjela zarobiti tvoj ako bih napravila nešto za tebe. Tada su svi govorili o crnim i bijelim životinjama i ti si rekao kako su tebi bijele životinje nešto posebno. Kad je Krozija pristala naučiti me kako ću obojiti kožu u bijelo, odlučila sam izraditi nešto za tebe. Dok sam radila tu odjeću, stalno sam mislila na tebe. Mislim da sam te zime bila najsretnija onda kada sam to šivala. Čak sam te zamišljala kako to nosiš na svečanosti združivanja. Šivanjem te odjeće održavala sam svoju nadu. Zato sam je nosila cijelim ovim putom dok smo išli ovamo.

Gotovo je osjetio kako su mu se oči ovlažile.

– Žao mi je što tunika nema po sebi ukrase. Nikad nisam bila vješta u našivanju perli i tih stvari. Nekoliko puta sam i pokušala, ali uvijek me je nešto prekinulo u tom poslu. Stavila sam samo tih nekoliko repova hermelina. Željela sam ih staviti i više. Možda i budem, sljedeće zime, ako pronađem još kojeg.

– Tunika je savršena, Ejla. Sama ta bijela boja je dovoljan ukras. Svi misle da si je namjerno ostavila bez ukrasa i to ih se dojmilo. Martona mi je rekla kako joj se sviđa to što se ne bojiš ostaviti da kvaliteta i vješta izrada budu jedini ukras. Mislim da ćemo uskoro ovdje viđati još ovakvih bijelih tunika.

– Kad mi je Martona rekla da mi neće biti dopušteno vidjeti te i razgovarati s tobom sve dok ne počne obred, bila sam spremna prekršiti sve zelandonske običaje koji postoje samo da bih ti to predala. Tada je Martona pristala predati ti to, iako znam da je mislila kako je i to nedopušten kontakt. Ali nisam znala sviđa li ti se i jesi li razumio zbog čega želim da je nosiš.

– Kako sam te zime mogao biti onako glup i slijep? Toliko sam te volio. Svaki puta kad si pošla u Ranekovu postelju pomislio sam kako to neću moći podnijeti. Nisam mogao zaspati i čuo sam svaki zvuk. Zato sam te onako uzeo u stepi kad smo bili izjahali vježbati Trkača. Dok smo zajedno jahali na

Njiski, mogao sam osjetiti svaki tvoj pokret. Hoćeš li mi ikada moći oprostiti što sam te onako silovao?

– Stalno sam ti to pokušavala reći, ali ti nisi slušao. Nisi me silovao, Džondalare. Zar nisi vidio kako brzo sam ti bila odgovorila? Kako si uopće mogao pomisliti da si me silovao. To mi je bio najsretniji dan cijele te zime. Kasnije sam danima sanjala o tome. Svaki puta kad sam sklopila oči mogla sam te osjetiti i ponovo te željeti, ali ti mi se nisi vratio.

Poljubio ju je, naglo osjetivši želju za njom. Tada više nije mogao čekati. Bio je na njoj, širio joj noge pronalazeći njezinu vlažnu dubinu, osjećajući kako njezina toplina miluje njegovu muškost. Bila je spremna. Osjetila je kako je ušao u nju i pošla mu u susret, zajecavši kad je osjetila kako se posve uvukao u njene lakome dubine. Povukao se pa opet ulazio, i opet, i opet. Kako im se ritam ubrzao, ona se savijala kako bi pojačala pritisak na onim mjestima gdje je to željela. Tako. To je bilo dobro. Bila je tako spremna. A bio je i on. Džondalar je osjećao da je toliko pun da će prsnuti i tada, dok je svaki njihov živac samo osjećao i nisu bili svjesni ničeg drugog, zapljusnuli su ih valovi Užitka. Učinio je još nekoliko pokreta i onda klonuo ostavši ležati na njoj.

– Volim te, Ejla. Ne znam što bih učinio kada bih te izgubio. Uvijek ću te voljeti, samo tebe – rekao je, čvrsto je grleći, glasom napetim od snage tih osjećaja.

– Oh, Džondalare, i ja tebe volim. Uvijek sam te voljela. – U kutovima očiju pojavile su joj se suze, dijelom zbog silne ljubavi koju je osjećala prema njemu, dijelom zbog te napetosti koja je bila tako naglo nabujala i naglo se oslobodila.

Neko vrijeme su mirno ležali pri treptavom svjetlu svjetiljke, a tada se on podigao, polako izvukao svoj ispražnjeni organ i legao sa strane. Stavio joj je ruku na trbuh.

– Mislio sam kako sam ti možda previše težak. Mislim da sada ne bih smio na tebe staviti toliku težinu – rekao je.

– Još mi nisi težak. Kasnije, kad dijete još naraste, brinut ćemo o tome kako ćemo pronaći neki drugi način.

– Je li točno da možeš osjetiti kako se život u tebi pokreće?

– Još ne, ali uskoro ću to moći osjetiti. I ti ćeš to moći osjetiti. Trebat ćeš mi samo ovako staviti ruku na trbuh.

– Mislim da mi je drago što već imaš dijete. Ovako znaš što možeš očekivati.

– Ali to nije isto. Dok sam nosila Darka bila sam gotovo cijelo vrijeme stvarno bolesna.

– A kako se sada osjećaš? – pitao je i vidjelo se kako je zabrinut.

– Osjećam se odlično. Čak i u samom početku jedva da sam osjećala mučninu, a sada je i to prošlo.

Dugo su šutjeli. Džondalar se pitao je li ona zaspala. Osjećao je kako bi mogao otpočeti sve ponovo, ali ako je zaspala...

– Pitam se kako je – rekla je. – Moj sin.

– Nedostaje ti?

– Ponekad mi toliko nedostaje da ne znam što bih učinila. Na sastanku sa zelandonama Zelandona je pjevala Majčinu Pjesmu. Sviđa mi se ta priča. Kad je došla do onog dijela kada Velika Majka ne može svojeg sina zadržati uza se i kada su se zauvijek rastali, mislila sam da ću zaplakati. Mislim da znam kako se Ona osjećala. Čak i ako ga nikada više neću vidjeti, rado bih znala kako se Braud i ostali ponašaju prema njemu i kako mu je – rekla je. Zatim je opet utihnula.

Te su riječi potaknule Džondalara na razmišljanje – U toj se pjesmi kaže kako se Velika Majka borila s boli da bi rodila. Je li to jako bolno?

– Vrlo se teško rodio. Ne volim se toga ni sjetiti. Ali, kao što se to i u pjesmi kaže, vrijedilo je

truda.

– Bojiš li se, Ejla? Je li te strah ponovno rađati? – upitao ju je.

– Malo. Ali ovaj puta se osjećam tako dobro, možda ovaj porod i neće biti toliko težak.

– Ne znam kako žene to izdrže.

– Izdržimo, jer je to vrijedno tih muka, Džondalare. Toliko sam željela Darka, a onda su mi rekli da je deformiran i da ga neću smjeti zadržati. – Počela je plakati. Džondalar ju je zagrlio. – To je bilo grozno. Ne bih to mogla učiniti. Kod Zelandonaca žene barem imaju izbor. Oni me ne bi silili da ga ubijem.

Zarila je glavu u njegovo rame, a Džondalar ju je držao i tješio. Teško je primati darove od Doni, pomislio je. To je blagoslov, pa ipak... pokušao je zamisliti kakav bi to bio osjećaj kada bi u njegovoj utrobi rastao život, no nije to mogao ni zamisliti. Muškarci ne rađaju. Zašto je Doni uopće stvorila muškarce? Žene bi se mogle brinuti o sebi i kada ne bi bilo muškaraca. Nisu sve žene trudne u isto vrijeme. Neke bi mogle odlaziti u lov, a druge bi pomagale onima čiji je trbuh velik i onima čija su djeca malena. Žene pri porođajima uvijek pomažu jedna drugoj. A možda bi mogle preživjeti i bez lova. Sakupljanje plodova je ionako mnogo lakši posao za žene s malom djecom.

Već se i ranije to pitao i razmišljao je postavljaju li si drugi muškarci ikada takvo pitanje. Ako su ga i postavili, nikada to nisu glasno spomenuli. Doni je morala imati neki razlog kad je stvorila dvije vrste ljudi. Činilo se da je u svemu što je Ona radila bilo neke logike. U svijetu postoji neki red. Sunce izlazi svakoga dana, Mjesec redovito prolazi kroz svoje faze, godišnja doba smjenjuju jedno drugo svake godine na isti način.

Je li Ejla možda ipak u pravu? Je li muškarac nužan da bi se začeo nov život? Je li to objašnjenje zašto postoje i žene i muškarci? Držeći ženu u naručju, Džondalar se borio s tim mislima. Želio je da postoji razlog njegovog postojanja, neki pravi razlog. Ne samo radost u Užicima, ne samo skrb i pomoć drugima. Želio je da njegov život bude nužan, da njegov spol bude nužan. Želio je povjerovati u to kako bez muškarca ne bi bilo novog života, da bez muškaraca više ne bi bilo djece i sva Djeca Zemlje više ne bi postojala.

Bio se tako duboko zamislio da nije ni opazio da je Ejlino jecanje prestalo. Sad je čvrsto zaspala i tiho disala. Bio je to dug dan, a ona je rano ustala. Izvukao je svoju ruku ispod nje, malo je razgibao kako bi u njoj ponovo uspostavio cirkulaciju i onda široko zijevnuo. I sam je bio umoran. Ustao je, ugasio uljanicu i onda se, pipajući kroz mrak, vratio usnuloj ženi i sklupčao se pokraj nje.

Kada je ujutro otvorio oči, Džondalaru je bilo potrebno neko vrijeme da shvati gdje je. Već je navikao spavati u kolibi logora, ali ova unutrašnjost šatora bila mu je još više poznata. U njemu su zajedno spavali godinu dana. A onda se prisjetio. Prošle noći su se združili. Ejla je njegova družica. Posegnuo je rukom na njezinu stranu, no nje nije bilo. Tada je namirisao kako se vani na vatri nešto kuha. Sjeo je i bez razmišljanja posegnuo za svojom šalicom i onda se iznenadio što ju je tu i zatekao, punu čaja od mente. Otpio je gutljaj. Bio je točno onako topao kako je on to volio, a uz šalicu je zatekao i svježe oguljenu grančicu zimzelena. Opet je to učinila, predvidjela je što će on ujutro poželjeti i to mu je pripremila. Još uvijek nije shvaćao kako joj to uspijeva.

Opet je otpio malo čaja, a onda odgurnuo krzna i ustao. Ejla je bila s konjima, a i Vuk je bio tamo. Isprao je usta, sažvakao jedan kraj grančice, njome očistio zube i opet ih isprao, a onda progutao ostatak čaja. Posegnuo je za odjećom, a onda zaključio da to uopće nije važno jer u blizini nema nigdje nikoga, pa je onako gol otišao do nje. Ona mu se osmjehnula i pogledala njegov ud. Samo to bilo je dovoljno da ovaj počne rasti. Lukavo mu se osmjehnula.

– Prekrasan je dan – rekao je prilazeći joj, dok je njegova ponosna muškost stršila ispred njega.

– Mislila sam kako bih rado danas pošla s tobom na kupanje – rekla je, gledajući ga kako joj prilazi. – Ono jezerce uzvodno od logora nije daleko odavde.

– Kada želiš ići tamo? Čini mi se da nešto kuhaš.

Lukavo se osmjehnula – Možemo i sada poći. Lako ću maknuti jelo s vatre.

– Onda učinimo to, ženo – rekao je, grleći je i davši joj poljubac. – Idem po odjeću pa možemo s konjima otići tamo. – Tada se osmjehnuo – Tako ćemo brže stići.

Ejla je ponijela svoju naprtnjaču i na konjima su za nekoliko trenutaka stigli do jezerca. Pustili su ih neka slobodno pasu i prostrli po tlu kožu, a onda su, smijući se, potrčali u vodu. I Vuk je potrčao s njima, no čim su oni pljusnuli u vodu, brzo je usmjerio pažnju na nešto drugo.

– Ovo je tako dobro i tako osvježava – rekla je Ejla, uranjajući pod vodu i opet se uspravivši. I Džondalar je zaronio.

Plivali su jezercem, a kad su izlazili posegnuo je za njom – I ti si tako dobra, a mislim da bi mogla imati i dobar okus. – Podigao ju je i odnio iz vode, a onda ju je položio na razasutu kožu. – Jučer smo imali puno posla, ali danas imamo vremena – rekao je gledajući je svojim prekrasnim plavim očima.

Sagnuo se k njoj, polako je ljubeći i privinuvši je uz sebe, osjećao je svježinu vode na njezinoj koži i toplinu tijela ispod te svježine, a onda se prepustio tom tijelu.

Kasnije su opet otišli plivati, no kad su ovog puta izlazili iz vode, Ejla je iz naprtnjače uzela one mekane kože za brisanje. Zviždukom su pozvali konje i odjahali natrag u svoj logor. Vuk je bio tamo, hodao oko šatora i režao na nešto, a činilo se i da su konji nervozni.

– Tamo je nešto što se Vuku ne sviđa i što čini konje nervoznima. Misliš li možda da bi mogli biti oni vukovi koje smo noćas čuli? – pitala je.

– Ne znam, ali mogli bismo pojesti pa uzeti šator i krenuti na duže jahanje i možda se ulogoriti negdje drugdje – rekao je Džondalar.

– To ti je dobra zamisao – složila se Ejla. – Možemo se zaustaviti kod koliba i ostaviti našu svečanu odjeću, uzeti ostatak naše putne opreme pa malo istraživati ovo područje. Poslije bismo mogli postaviti naš šator blizu jezera. Tamo gotovo nitko ne odlazi. I povedimo Vuka s nama. Neki bi čopor mogao pomisliti kako je zašao u njihov teritorij, a vukovi se bore da bi obranili svoj teritorij od drugih vukova.

33

Kad su ujahali u logor Devete špilje i sjašili pokraj njihove kolibe, ljudi su ih ignorirali kao da i nisu tamo, prolazeći pokraj njih i gledajući nekamo iza njih. Ejla se naježila osjetivši tu tjeskobnu sličnost, jer osjećala se kao i kad je bila prokleta od Plemena. Znala je kako je to kada te ljudi namjerno zaobilaze i prave se kako te ne vide, premda stojiš pred njima mašući rukama i vičući.

Tada je ugledala Folaru koja je gledala prema njima nastojeći sakriti osmijeh i Ejla se konačno opustila. Nije u ovome bilo nikakve zlonamjernosti. Njihova je veza bila stavljena na kušnju i nisu smjeli ni sa kim drugim razgovarati, ali zapazila je kako su i neki drugi pogledavali u njihovom smjeru i trudili se da suspregnuti osmijeh. Bilo je jasno da su svi itekako svjesni njihove nazočnosti. Krenuli su u kolibu baš u trenutku kada je Martona pošla van. Dok su se mimoilazili, šutke im je ostavila mjesta za slobodan prolaz, a i oni njoj, no starija žena ih je otvoreno pogledala i osmjehnula im se. Nije mislila da se treba baš tako striktno pridržavati te u detalje razrađene sheme i smatrala je kako je sasvim dovoljno što ne razgovara s njima.

Odložili su svoju svečanu odjeću na travom ispunjenu strunjaču na sada pustom njihovom mjestu za spavanje i spakirali nešto dodatne putne opreme i pošli do Martoninog i Vilamarovog odjeljka. Ona je tamo na krevetu ostavila paketić napravljen od sirove kože u kojem je bio Ejlin amulet, a uz to im je ostavila i paket s hranom. Ejla joj je gotovo naglas zahvalila no na vrijeme se zaustavila i uz osmijeh, služeći se znakovima Plemena, pokazala – Zahvaljujem ti na dobroti, majko mojeg muškarca.

Martona nije razumjela te znakove, no nagađala je kako je to nekakav izraz zahvalnosti pa se nasmiješila toj mladoj ženi koja je sada bila družica njezinog sina. Moglo bi biti korisno naučiti neke od tih znakova, pomislila je. Moglo bi biti zanimljivo komunicirati bez govorenja i da drugi ne znaju što govoriš. Kada je mladi par otišao, Martona je otišla do njihove strunjače i gledala odjeću koju su nosili prošle noći.

Džondalar se isticao u toj tunici, no on se i inače isticao, i mada je bila izuzetna i pokazivala naprednu tehniku obrade kože, još uvijek je Ejlina odjeća bila ta koja je ostavila dubok utisak, baš kako se Martona i nadala da će biti. Već je ta odjeća natjerala neke ljude da opet porazmisle o statusu kojeg su joj bili spremni priznati. Pozvala je neke ljude da dođu k njoj kušati novu zalihu vina koju je upravo načela, vina koje je odležalo dvije godine u mračnom suhom uglu njezinog boravišta, spremljeno u dobro očišćenom i ispranom želucu losa. Odlučila je porazmjestiti po mračnoj unutrašnjosti kolibe još nekoliko svjetiljki. Sagnula se i malo bolje razmjestila tu odjeću kako bi se jasnije vidjeli oni dijelovi ukrašeni sitnim perlama.

Ejli i Džondalaru su se itekako sviđali ovi dani prisilne izolacije od ostalih Zelandonaca. Kao da su se vratili u vrijeme svojeg zajedničkog putovanja. Provodili su duge ljetne dane u lovu, ribolovu i sakupljanju plodova samo za svoje vlastite potrebe, plivajući i odlazeći na duga jahanja u kojima ih je Vuk samo ponekad pratio i Ejli je nedostajao svaki puta kad nije pošao s njima. Činilo se kao da se on ne može odlučiti bi li ostao s tim ljudima koje je obožavao ili bi se u divljini pridružio onom tko ga je toliko privlačio. Bez obzira gdje su se ulogorili, on ih je uvijek pronašao i uvijek kada se stvorio u šatoru, Ejla je bila oduševljena. Tada mu se posvećivala gladeći ga, pričajući mu i loveći s njim. Takvo njezino ponašanje ga je natjeralo da se još malo zadrži uz njih, no poslije je ipak odlazio i onda je znao izostati i po nekoliko noći.

Istraživali su okolna brda i doline Džondalar je vjerovao kako dobro poznaje te predjele u kojima je rođen, no krećući se ovako na konjima prelazili su velike udaljenosti i on je sada sve to mogao sagledati i iz neke druge perspektive.

U to doba godine jeleni su se okupljali u malim stadima i Ejla i Džondalar su se zaustavili kako bi ih promatrali. Trava na livadi je upravo mijenjala boje iz zelene u zlatnu i uz obalu potoka je bilo tek nekoliko stabala, ali s druge strane je bila oveći šumarak.

Bilo je to stado mužjaka različite starosti i rogovi su im već bili dobro razvijeni. Rogovi su im počeli izbijati kad su bili stari otprilike godinu dana i to kao jedan par izbojaka. Kad bi im u rano proljeće ti rogovi otpali, gotovo su odmah počeli rasti novi. Svake se godine dodavao po jedan novi ogranak, no u rano ljeto bi se i oni najveći ovili nježnom kožom punom krvnih žila koja je dovodila hranjive tvari i omogućavala rogovima tako brz rast, a bila je mekana poput baršuna. Od sredine pa sve do kraja ljeta ta se koža sušila i to je jelene toliko svrbilo da su se češali o drveće i kamenje kako bi je zgulili, no ona je često još dugo visjela s rogova.

Na rogovima najvećeg izbrojili su dvanaest ogranaka, a bio je težak negdje oko četiri stotine kilograma. I premda su tu vrstu zvali crveni jelen, dlaka ovog mužjaka je bila tamna sivo-smeđa. Premda je Džondalar došao u napast, odlučio se ne progoniti ga, iako je bio siguran da bi ga pogodio kopljem iz bacača.

– Ovaj krupni je sada u najboljim godinama. Rado bih se ponovo vratio ovamo i promatrao ga, – rekao je – jer oni se često vraćaju na ista mjesta. U sezoni parenja on će se boriti za sve ženke koje bude mogao okupiti, iako će mu često biti dovoljno samo pokazati ovolike rogove pa da mu se suparnik obeshrabri. Ali kada se bore, bore se oštro i to zna potrajati cijeli dan. Kad se zalijeću jedan u drugog, s tim rogovima prave toliku buku da se čuje nadaleko, a znaju se čak i uspraviti na stražnje noge dok se s prednjima tuku. Ovoliki koliko je, sigurno je dobar i agresivan borac.

– Čula sam ih kako se bore, ali ih nikada nisam vidjela – rekla je Ejla.

– Jednom dok sam živio kod Dalanara naišli smo na dvojicu kojima su se u borbi rogovi tako isprepleli da se nikako nisu mogli razdvojiti. Kad smo ih ubili, morali smo im odsjeći rogove kako bi ih razdvojili. Bio je to lak plijen, no Dalanar je rekao da smo im učinili uslugu, jer bi onako spleteni morali polako umirati od gladi i žeđi.

– Mislim da se ovaj krupni već susretao s ljudima – rekla je Ejla, dajući Njiski znak da se povuče. – Vjetar je upravo promijenio smjer i donio mu naš miris pa postaje nervozan. Vidiš kako se sprema otići, a ako on ode, svi će otići.

– Zbilja izgleda nervozno – složio se i Džondalar, povukavši se malo.

Odjednom je neki ris koji se krio u krošnji bukve skočio na leđa mladog jelena koji je prolazio ispod stabla. Jelen se nagnuo naprijed, pokušavši stresti sa sebe tu divlju mačku, no kratkorepi ris se čvrsto držao na jelenovim ramenima i zagrizao nešto niže, pregrizavši mu venu. Drugi jeleni su se razbježali, a onaj napadnut se propinjao i trčao u krug. Promatrajući kako se životinja u panici propinje, i Ejla i Džondalar su pripremili bacače za slučaj da se moraju zaštititi, no ris je jelenu pio krv i na životinji su se već vidjeli znakovi iscrpljenosti. Posrnuo je, a ris je promijenio položaj i opet je šiknula krv. Jelen je napravio još nekoliko koraka, opet zateturao i pao na tlo. Ris mu je ugrizom rastvorio lubanju i počeo mu jesti mozak.

Sve je brzo završilo, no konji su bili nervozni, a i ljudi su bili spremni otići. – Zato je bio nervozan – rekla je Ejla. – Nije to uopće bio naš miris.

– Taj jelen je bio vrlo mlad – rekao je Džondalar. – Na njemu se još uvijek vide pjege. Pitam se je li mu mati umrla i zato ga ovako mladog ostavila samog. Pronašao je stado mužjaka, no to mu nije pomoglo. Mlade životinje su uvijek tako ranjive.

– Kad sam bila mala djevojčica pokušala sam ubiti risa praćkom – rekla je Ejla, dajući Njiski znak neka krene.

– Praćkom? Koliko ti je tada bilo godina? Pokušavala se prisjetiti

– Mislim osam, ili devet.
– Mogao te ubiti jednako lako kao i ovog jelena – rekao je Džondalar.
– Znam. Bio se pomaknuo pa se kamen samo odbio od njega. To ga je toliko razbjesnilo da je skočio prema meni. Uspjelo mi se baciti u stranu, a onda sam bacila na njega komad drveta pa je pobjegao.
– Velika majko! To je bilo jako opasno, Ejla – rekao je, nagnuvši se natrag, što je natjeralo Trkača da uspori.
– Kasnije sam se neko vrijeme bojala sama izlaziti, a onda sam se dosjetila da trebam gađati s dva kamena. Jer da sam tada imala drugi kamen spreman, mogla sam ga pogoditi trenutak prije nego bi on skočio na mene. Nisam bila sigurna može li se to učiniti, ali sam vježbala i to mi je uspjelo. Ipak, nisam se usuđivala odlaziti u lov sve dok nisam ubila hijenu.
Džondalar je zatresao glavom. Kad je bolje razmislio, bilo je čudo što je ona uopće još živa.

* * *

Posljednjeg dana njihove izolacije Ejla i Džondalar su rano ustali. Prethodni dan su proveli istražujući područje zapadno od Rijeke, pokraj druge rijeke koja je tekla gotovo paralelno s njom. Spakirali su sve svoje stvari, no željeli su napraviti još jedan duži izlet s konjima prije nego se vrate na Ljetni sabor i tamo suoče sa svim onim događanjima koja su i od njih tražila dio njihovog vremena i pozornosti, ali su im i uzvraćala osjećajem korisnosti i zadovoljstva. Uživali su u ovom razdoblju samoće, ali bili su spremni i za povratak, željno čekajući susret s onim ljudima do kojih im je bilo stalo. Nakon one godine koju su proveli na putu udvoje i samo u društvu svojih životinja, upoznali su i tužne i radosne strane samoće.
Ponijeli su sa sobom vodu i hranu, no nisu posebno žurili niti su imali za cilj neko posebno odredište. Dva dana ranije napustio ih je Vuk, a to je rastužilo Ejlu. Dok su bili putovali on je silno želio ostati uz njih, no tada je bio tek nešto stariji od šteneta. Još je uvijek bio mlad. Mada im se taj period činio mnogo dužim, prošla je tek godina i pol od one zime kada su živjeli s Mamutovcima i kada je Ejla donijela čupavo vučje štene koje je moglo biti staro tek mjesec dana. Bez obzira na to koliko je krupan, Vuk je još uvijek bio vrlo mlad.
Ejla nije znala koliko dugo vukovi žive, no vjerovala je da im je životni vijek znatno kraći od ljudskog i o Vuku je razmišljala kao o adolescentu pa je, kao i mnogi roditelji, bila u vječnoj brizi zbog nevolja koje te godine donose.
Ovo je ljeto bilo svježije i suše od onih koja je Džondalar pamtio. Na otvorenim stepama su se podizali mali kovitlaci vjetra podižući prašinu da bi onda opet ubrzo utihnuli pa im je bilo drago kad su ispred sebe ugledali malo jezero. Zaustavili su se pokraj vode i podijelili Užitke u sjeni žalosnih vrba raskošno punih sitnih uzanih listića na granama koje su se spuštale prema površini vode, a onda su se odmarali i razgovarali prije no što su pošli plivati.
Čim je skočila u vodu, Ejla je povikala – Utrkivat ću se s tobom do druge obale – i odmah je zaplivala dugim i sigurnim zamasima. Džondalar joj se brzo pridružio, imajući unaprijed prednost zbog svojih dužih ruku i jačih mišića, no ta je prednost na tome i ostala. Ona se osvrnula i vidjevši kako joj se primiče, zagrabila je novom snagom. Istovremeno su dosegnuli drugu obalu.
– Ti si ranije krenula pa sam zato ja pobjednik – rekao je Džondalar, još uvijek teško dišući.
– Trebao si se prvi toga sjetiti – odgovorila mu je smijući se. – Oboje smo pobijedili.
Natrag su plivali mnogo polakše, dok se sunce, prešavši zenit, polako počelo spuštati, najavljujući drugu polovicu dana. Bili su pomalo tužni dok su skupljali stvari, jer su znali da je njihovom

zajedničkom odmoru došao kraj. Uzjahali su konje i uputili se prema Ljetnom saborištu, a Ejli je nedostajao Vuk i željela je da je i on s njima.

Kad su se približili logorištu na tek nekoliko kilometara, začuli su povike i vidjeli kako se sa suhog tla stepe uzdižu oblaci prašine. Dojahavši bliže, ugledali su nekoliko mladića koji su vjerojatno dijelili jednu od onih ‘dalekih koliba’, a po ukrasima na njihovoj odjeći Džondalar je zaključio da su većinom pripadnici Pete Špilje. Svaki od njih je u ruci držao koplje i formirali su malo nepravilan krug u čijem je središtu bila rutava životinja s dva golema roga koji su joj se izdizali iznad nosa.

Bio je to vunasti nosorog, golem, dug tri i pol metra, a visok metar i pol, teška životinja s kratkim i debelim nogama koje su podupirale glomazan trup. Te su životinje jele goleme količine stepskih trava i grmlja, baš kao i grane i ogranke vrba i trajno zelenog bilja koje raslo uz obale rijeka. Nozdrve su mu bile razdvojene, a oči usađene sa strane glave. Nije mogao dobro vidjeti, posebno sprijeda, ali osjetila njuha i sluha su mu bila dobro razvijena i nadoknađivala loš vid.

Prednji od njegova dva roga bio je dug cijeli metar i doimao se teško i opasno dok je njime razbacivao zemlju u luku, s kraja na kraj. Zimi mu je mogao poslužiti za razgrtanje snijega ispod kojeg je bilo stepske trave. Tijelo mu je bilo prekriveno sivkasto-smeđim runom čije je vanjski dio bio tako dug da se gotovo vukao po tlu.

Vunasti je nosorog rovao zemlju, okrećući glavu s jedne strane na drugu, pokušavajući vidjeti mladića za kojeg mu je njegov osjetljiv nos govorio da je tamo. Odjednom je napao, a čovjek je u zadnji tren uspio odskočiti u stranu, a dugačak, naprijed okrenut rog ga je jedva promašio.

– Ovo izgleda opasno – rekla je Ejla kad su se s konjima povukli na sigurnu udaljenost.

– Zato oni to i rade – rekao je Džondalar. – Vunastog nosoroga je teško loviti pod bilo kojim okolnostima. Imaju opaku narav i nepredvidivi su.

– Kao i Braud – rekla je Ejla. – Vunasti nosorog je njegov totem. Ljudi Plemena su ih lovili, ali ja to nikada nisam gledala. Što ovi ljudi sad rade?

– Draže ga, zar ne vidiš? Svaki od njih pokušava privući njegovu pozornost kako bi ga napao, a onda u zadnji tren odskoče u stranu. Napravili su od toga sport, nastojeći ga izmoriti i pokušavaju vidjeti tko će pustiti da mu se nosorog najviše približi prije nego skoči u stranu. Najhrabriji je onaj tko ga u prolazu dotakne. To su obično mladići koji žele uloviti takvog nosoroga.

– Ako uspiju ubiti takvu životinju, meso podijele sa Špiljom i onda ih se jako hvali. Tada oni međusobno podijele ostale dijelove, ali onaj kojem se priznaje da ga je ubio može prvi birati. On obično uzima rog. Kažu da su ti rogovi jako cijenjeni i od njih se izrađuje alat, noževi, ručke i takve stvari, ali je vjerojatnije da će ga uporabiti za drugu svrhu. Vjerojatno zato što oblikom podsjeća na seksualno uzbuđenog muškarca, postoje glasine o tome da ako se, smrvljen u prah, potajno dade ženi, učinit će je strasnijom i željnom muškarca koji ga joj je dao – rekao je Džondalar, osmjehnuvši se.

– Meso mu nije loše, a ispod tog teškog runa ima i mnogo masti – rekla je Ejla. – Ali rijetko ih se viđa.

– Naročito u ovo doba godine – složio se Džondalar. Većinu vremena vunasti nosorog provodi kao samotna životinja i rijetko kada se ovdje zateknu ljeti. Više vole hladnije predjele iako im se svakog proljeća linja ona mekana poddlaka koja se nalazi ispod vanjskog sloja. Ona se često zakvači za granje i lišće i ljudi je onda skupljaju, posebno oni koji se bave tkanjem i pletenjem košara. Znao sam to skupljati s mojom majkom. Činili smo to nekoliko puta na godinu. Ona zna za sve životinje kada se koja počinje linjati; i za kozoroge i muflone, za mošusna goveda, čak i za konje i lavove, a naravno, i za mamute i vunaste nosoroge.

– Jesi li ti, Džondalare, ikada dražio nosoroga?

Čovjek se nasmijao – Da, većina muškaraca to čini, posebice kad su mladi. Oni tako draže mnoge

životinje, recimo bikove bivola i bizona, ali najviše vole izazivati nosoroge. I neke žene to rade. Jetamio je to radila kada sam im pokazivao kako treba loviti nosoroga. Ona je bila Šaramudonka koja se združila s Tonolanom. Dobro je to radila. Oni obično nisu ni lovili nosoroge. Lovili su goleme jesetre na Velikoj Majci Rijeci, iz onakvih čamaca kakve su ti pokazali, i kozoroge i divokoze koje je vrlo teško uloviti visoko gore u planinama, ali nisu znali tehniku lovljenja nosoroga. – Zastao je, a lice mu je poprimilo tužan izgled – Upravo smo se zbog nosoroga i našli sa Šaramudoncima. Tonolana je jedan probo rogom i oni su mu spasili život.

Promatrali su kako mladići igraju svoju opasnu igru. Jedan je mladić stajao na otvorenom, vičući i mašući rukama, nastojeći da ga nosorog napadne. Inače dobar njuh te životinje sada je postao nepouzdan zbog tolikih mladića koji su je okružili. Kada je s onim svojim malim i kratkovidnim očima konačno zapazio neki pokret, nosorog je krenuo u tom smjeru, trčeći sve brže što se više približavao svom protivniku. S obzirom na kratke noge, životinja se kretala izuzetno brzo. Pripremivši se, spustio je malo rog kako bi mogao probosti protivnika, no tada bi ovaj odskočio u stranu. Nosorogu je trebalo nešto vremena dok je shvatio da je napad bio uzaludan i tek tada je usporavao i stao. Bio je već vrlo umoran.

Krupna je životinja sada stajala mirno i spuštene glave teško disala. Muškarci su suzili krug i pripremali se ubiti ga. Muškarac na kojem sada bio red bio je oprezan i držao je u ruci spremno koplje. Činilo se da ga nosorog ne primjećuje. Dok se čovjek primicao, ta nepredvidiva životinja ga je ipak spazila. Posustala snaga se nakon tog kratkog predaha ponovo oporavila, još potaknuta bijesom koji je ispunjao njegov primitivan mozak.

Bez upozorenja, nosorog je opet napao. To se dogodilo tako brzo da je čovjek bio posve zatečen. Golemoj životinji je konačno uspjelo zabiti svoj rog u nešto čvršće od zraka. Začuo se jeziv vrisak i čovjek je bio na tlu. Kad je to Ejla čula, bez razmišljanja je potjerala konja.

– Ejla! Čekaj! To je previše opasno! – vikao je Džondalar za njom, i sam žureći dok je pripremao bacač.

Ostali muškarci su bacili svoja koplja još dok je Džondalar vikao. Kad je Ejla skočila s konja koji je još uvijek jurio i potrčala prema ranjenom čovjeku, golema životinja je već ležala na tlu. Nekoliko kopalja, od kojih su neka bila odapeta iz bacača, virila su u svim smjerovima iz tijela životinje, poput bodlji nekog golemog, grotesknog dikobraza. No smrt je došla prekasno. Pobješnjela životinja dobila je svoju zadovoljštinu.

Nekolicina mladića, koji su izgledali prestrašeno i izgubljeno, okupili su se oko onog koji je bez svijesti ležao na tlu. Dok im se Ejla približavala, a Džondalar ju je slijedio, činilo se da su iznenađeni što je vide i na trenutak je izgledalo da ju jedan želi zaustaviti ili je pitati tko je, no ona se nije na njega obazirala. Okrenula je mladića i provjerila mu disanje, a onda je izvukla nož i odrezala krvlju natopljenu nogavicu s njegove noge i ruke su joj već bile umrljane krvlju. Na licu joj je ostala crvena mrlja kad je rukom nesvjesno odmaknula kosu. Na sebi nije imala nikakvu oznaku zelandone, no činilo se da zna što radi. Mladići su ustuknuli.

Kad je oslobodila nogu odjeće, ukazala se rana. Potkoljenica desne noge bila je okrenuta. Golem šiljati rog pogodio je potkoljenicu i slomio obje kosti. Mišiće su bili razderani, a iz noge je virio nazubljen kraj jedne kosti, dok je iz rane šikljala krv, stvarajući na tlu mlaku.

Pogledala je Džondalara – Pomozi mi da mu namjestim kosti dok je još bez svijesti, jer bi ga kasnije to boljelo. I daj mi meke kože, oni naši ručnici će biti sasvim dobri. Trebam mu podvezati nogu da se zaustavi krvarenje, a onda će mi trebati pomoć da mu je imobiliziram. – Visok čovjek se brzo udaljio, a ona se okrenula mladićima koji su stajali oko njih.

– Trebat će ga odnijeti. Znate li napraviti nosila? – Mladić je zurio u nju kao da je nije čuo ili

razumio. – Trebat će nam nešto na što ćemo ga poleći dok ga se nosi.

Mladić je kimnuo – Nosila – rekao je.

Shvatila je da je on još ipak samo dječak. – Džondalar će vam pomoći – rekla je, vidjevši ga da se vraća s kožama.

Polegnuli su ga na leđa. Zastenjao je, ali nije došao k sebi. Opet ga je pregledala. Mogao je pri padu zadobiti povrede glave, no nije vidjela ništa što bi bilo očito. Tada je, teško mu se naslonivši na nogu iznad koljena, pokušala usporiti krvarenje. Pomislila je na podvezivanje, ali ako joj uspije namjestiti kosti i zamotati nogu, možda to neće ni trebati. I sam pritisak na ranu trebao bi biti dovoljan. Još je uvijek krvario, ali vidjela je ona već i gore stvari.

Okrenula se Džondalaru – Trebat će nam udlaga, neko ravno drvo, dugačko otprilike kao njegova noga. Ako je potrebno, prelomi neko od ovih kopalja.

Džondalar joj je donio dvije motke, prelomljeno koplje. Brzo je jednu od onih koža izrezala u remenje, a drugu omotala oko motki kako bi ih podstavila i pripremila. Tada je primila stopalo slomljene noge, držeći jednom rukom prste, a drugima petu i nježno je izravnala, osjetivši gdje se javlja otpor i popuštajući.

On se nekoliko puta zgrčio i iz usta su mu izlazili neki zvukovi; bio je blizu buđenju. Primila je ranu koja je krvarila i pokušala napipati jesu li kosti složene kako treba.

– Drži mi ovo čvrsto, Džondalare – rekla je. – Moram tu nogu izravnati prije nego dođe k svijesti i dok još uvijek krvari. Krv će pomoći da se rana održi čistom. – Tada je pogledala one mladiće... dječake...koji su stajali i promatrali s izrazima užasa i divljenja na licu. – Ti i ti – rekla je, gledajući izravno u dvojicu. – Ja ću sad podići njegovu nogu i povući je kako bih izravnala kosti da bi mogle ravno zarasti. Ako to ne učinim, on više nikada neće moći s tom nogom hodati. Želim da ovu udlagu podmetnete ispod noge tako da kada je spustim, noga dođe točno između motki. Možete li to učiniti?

Kimnuli su i požurili uzeti omotana koplja. Kad su svi bili spremni, Ejla je primila stopalo za prste i petu i nježno ali čvrsto podigla nogu. I dok je Džondalar držao butinu, ona je povukla, pažljivo raspoređujući pritisak. Ovo nije bilo prvi puta da ju je Džondalar gledao kako namješta kosti, ali sada je pokušavala složiti dvije. Mogao je vidjeti kako se usredotočila dok je vukla, pokušavajući osjetiti kad su se kosti poravnale. Čak je i on osjetio nešto što je izgledalo kao lagan trzaj i smještanje, kao da su kosti sjele na pravo mjesto. Nježno je spustila nogu, a onda je kritički pogledala. Džondalaru se činila ravnom, ali što se on u to razumije? Ako ništa drugo, sada barem nije bila okrenuta otraga, onako kako ne bi smjela biti.

Dala mu je znak da može pustiti nogu, a onda se usredotočila na samu ranu koja je krvarila. Najbolje što je mogla učiniti bilo je da sve to čvrsto stisne i Džondalar joj je pomogao to odignuti dok je omotala nogu zajedno s udlagom trakama kože koju je izrezala. Tada je sjela, oslonivši se na vlastite pete.

Džondalar je tek sada spazio koliko je tu bilo krvi. Krvi je bilo posvuda, po kožnim trakama, po udlagi, Ejli, njemu, mladićima koji su pomogli. Mladić je izgubio mnogo krvi.

– Mislim da ga moramo brzo otpremiti – rekao je.

Kroz glavu mu je projurila jedna misao. Zabrana razgovora s drugim ljudima još zapravo nije istekla, a ritual s kojim ona stvarno i prestaje još nije bio obavljen, no Ejla nije ni pomišljala na to, a i on je zaboravio tu misao jednako brzo kako mu je i bila sinula. Ovo je bio hitan slučaj, a nigdje u blizini nije bilo zelandone kojoj bi se obratili.

– Morat ćete napraviti nosila – rekla je Ejla onim mladićima koji su, čini se, bili u gorem šoku od onoga koji je tu ležao. Gledali su jedan drugog, premještajući se s noge na nogu. Svi su bili mladi i bez iskustva. Nekoliko njih je tek nedavno ušlo u muževno doba, a neki od njih su obavili svoj prvi

lov u onom lovu na bizone kojim je otvorena sezona lova, no i to je bio lak posao, tek nešto ozbiljniji od gađanja mete, a sada je jedan od njih bio teško ranjen.

Džondalar je brzo ovladao situacijom – Kojoj Špilji on pripada? – upitao je.

– Petoj – stigao je odgovor.

– Ti otrči tamo i javi im što se dogodilo – rekao je Džondalar.

Mladić kojem je to rekao je odjurio. Džondalar je pomislio kako bi on jašući na konju stigao brže od tog dječaka, ali morao je ostati tu i nadzirati izradu nosila. Dječaci su bili prestrašeni i u šoku i upravo im je trebala odrasla osoba koja će im govoriti što trebaju raditi.

– Trebat ćemo trojicu koji će ga pomoći nositi, a vi ostali možete ostati ovdje i početi rezati ovu životinju. Lešina bi se mogla brzo napuhnuti. Poslat ću neke ljude da vam pomognu. Nema smisla pustiti meso da propadne kad je ovako skupo plaćeno.

– On je moj rođak i rado bih pomogao nositi ga – rekao je jedan od mladića.

– Dobro – rekao je Džondalar. – Odaberi još trojicu pa ćete ga moći odnijeti. Ostali mogu ostati. – Tek je tada primijetio da je mladić na rubu suza – Kako ti se zove rođak?

– Matagan. On je Matagan iz Pete Špilje Zelandonaca.

– Znam da si zabrinut za Matagana i da ti je sve ovo teško palo – rekao je Džondalar. – Vrlo je teško ranjen, ali reći ću ti istinu da je i imao veliku sreću što se Ejla tu zatekla. Ne mogu ti ništa obećati, ali mislim da će biti sve u redu i da će možda moći opet hodati. Ejla je vrlo dobra iscjeliteljica. Ja to znam. Mene je napao špiljski lav i umro bih u stepama daleko na istoku da me Ejla nije pronašla, izliječila mi rane i spasila mi život. Ako itko može spasiti Matagana, Ejla će ga spasiti.

Mladiću se oteo uzdah olakšanja i ponovo se pokušao sabrati.

– Sada mi dodaj neka koplja da možemo ponijeti tvog rođaka kući – rekao je Džondalar. – Trebat će nam barem četiri, po dva sa svake strane. – Pod njegovim nadzorom brzo su povezali koplja remenjem kako bi dobili dvije čvrste motke koje su povezali komadima odjeće. Ejla je pregledala ranjenika, a onda su ga prebacili na improvizirana nosila.

Nisu bili jako daleko od logora. Ejla i Džondalar su dali znak Njiski i Trkaču da slijede nosila, a oni su hodali uz mladog ranjenika. Ejla ga je zabrinuto gledala, a kad su se zaustavili kako bi se nosači zamijenili, provjerila mu je disanje i opipala puls. Bio je slab, ali ga je bilo.

Već su bili blizu uzvodnom kraju logorišta, blizu mjesta gdje se ulogorila Deveta Špilja. Vijest o nesreći brzo se proširila logorištem i neki su ljudi već slijedili onog mladića koji ih je sad poveo natrag, u susret grupi. Među njima je bio i Džoharan i on ih je već izdaleka spazio. Čim su stigli do njih, zamijenili su mlade nosače i bržim korakom nastavili put prema velikom saborištu.

– Martona je otišla poslati nekoga po Zelandonu i zelandonu Pete – rekao je Džoharan. – Otišli su na sasvim drugi kraj logorišta na neki skup zelandona. Hoćemo li ga odnijeti u naš logor ili u njegov? – upitao je Ejlu.

– Htjela bih mu promijeniti zavoje i staviti oblog na ranu, ne želim da mu se to zagnoji – rekla je. Malo se zamislila – Nisam imala mnogo vremena za obnavljanje mojih zaliha lijekova, ali sigurna sam da Zelandona ima sve što je potrebno, a željela bih i da ga ona pregleda. Ponesimo ga u kolibi zelandona.

– To je dobra zamisao. Zelandoni bi trebalo dosta vremena da dođe ovamo pa ćemo vjerojatno mi brže stići tamo. Zelandona više ne može juriti onako kako je to mogla ranije – rekao je Džoharan, pomalo diplomatski aludirajući na njen krupni stas. – Zelandona Pete će ga vjerojatno željeti vidjeti no, kako su mi rekli, liječenje nije nikad bilo njegova jača strana.

Kad su stigli do kolibe zelandona, Prva ih je dočekala na ulazu. Već su sve pripremili i Ejla se pitala je li netko bio požurio naprijed i rekao kako je ona odlučila ne zaustavljati se u logoru Devete

Špilje ili je to Zelandona sama pretpostavila da će se ranjenika donijeti ovamo. Nekolicina ljudi koja ih je vidjela već su govorili drugima o toj krvi koje je bilo posvuda. Iako je vani bilo nekoliko zelandona, u kolibi nije bilo nikoga.

– Stavite ga tamo dolje, – rekla je Prva, pokazujući im na povišen ležaj u udaljenom dijelu nasuprot ulaza. Muškarci su ga odnijeli tamo i premjestili na ležaj. Većina ljudi je otišla, ali Džoharan i Džondalar su ostali.

Ejla je provjerila da noga stoji ravno, a onda je počela skidati zavoje – Treba se staviti oblog da se rana ne zagnoji – rekla je.

– To može trenutak počekati – rekla je Prva. – Reci mi što se dogodilo.

Ejla i Džondalar su brzo sve ispričali, a Ejla je na kraju dodala – Obje kosti potkoljenice su mu slomljene i na mjestu loma cijela potkoljenica se zarotirala. Znala sam, da on nikad više neće stati na tu nogu ako ne izravnam kosti, a on je još tako mlad. Odlučila sam tamo na licu mjesta izravnati nogu, dok je još bez svijesti i prije nego noga natekne pa to oteža cijeli posao. Trebala sam napipati o čemu se radi i onda dobro povući da bi kosti sjele na svoje mjesto, ali mislim da mi je to uspjelo. Malo je stenjao dok smo ga nosili ovamo i mislim da će se uskoro osvijestiti. Sigurna sam da će ga boljeti.

– Očito je da se ponešto razumiješ u to, ali moram ti postaviti nekoliko pitanja. Najprije, pretpostavljam da si već ranije namještala kosti – rekla je Prva.

Džondalar je odgovorio umjesto Ejle – Jedna Šaramudonka, dobra prijateljica do koje mi je mnogo stalo, družica njihovog vođe, bila je pala s litice i slomila ruku. Njihov iscjelitelj je umro i nisu mogli poslati poruku drugome, pa je kost krivo zarasla i to je bilo vrlo bolno. Gledao sam kako ju je Ejla ponovo slomila da bi je namjestila kako treba. Gledao sam je i kada je namjestila nogu onom pripadniku Plemena, a i to je bio gadan lom. Skočio je s visoke litice kako bi obranio svoju družicu od nasrtaja Losadunajskih mladića koji su nasrnuli na nju. Ako postoji išta u što se Ejla razumije, onda su to lomovi i otvorene rane.

– Gdje si to naučila, Ejla? – pitala je Prva.

– Ljudi Plemena imaju vrlo čvrste kosti, no muškarci ih tijekom lova ipak često lome. Oni najčešće ne bacaju koplja nego se približe životinji toliko da je s kopljem probodu, a ponekad i skoče na nju. Ili rade ovo što su i ovi dječaci radili, puste da životinja progoni nekolicinu njih sve dok se ne izmori, a onda joj se približe dovoljno da je mogu probosti kopljem. Takav lov je vrlo zahtjevan. I žene ponekad slome kost, no ipak su to uglavnom muškarci. Najprije sam o lomovima učila od Ize, jer su i muškarci Brunovog plemena ponekad imali pokoji lom, ali najviše sam naučila tijekom ljeta kad je bilo Plemensko okupljanje, jer su mi tamo ostale iscjeliteljice pokazivale kako treba namjestiti slomljenu kost i obraditi ranu – odgovorila je Ejla.

– Mislim, Ejla, da je ovaj mladić imao veliku sreću što si se tamo zatekla – rekla je Ona Koja je Prva. – Čak ni svaka zelandona ne zna kako se treba postupiti pri teškom lomu noge. Bit će još pitanja. Sigurna sam da će zelandona Pete htjeti razgovarati s tobom a, naravno, i majka ovog dječaka, no ti si dobro postupila. Koju vrst obloga mu namjeravaš staviti na nogu?

– Iskopala sam neko korijenje na koje sam naišla hodajući ovamo. Mislim da vi tu biljku zovete anemona – odgovorila je Ejla. – Dok sam obrađivala nogu, rana je krvarila, a ponekad je čovjekova vlastita krv najbolji način da se rana očisti, ali sada kad se ta krv suši namjeravala sam zdrobiti i prokuhati to korijenje i time isprati ranu, a onda tom zgnječenom korijenju dodati još svježeg i dodati u oblog još i drugo korijenje. U svojoj vreći imam još samo prah korijena geranijuma koji će zaustaviti krvarenje i spore samolje, zovu je još i zmijina mahovina ili vučja noga, jer to će upiti tekućinu, a htjela sam i tebe upitati ako imaš neke stvari ili znaš gdje rastu.

– U redu, pitaj me.

– Postoji jedan korijen kojeg sam opisala Džondalaru i on misli da bi to moglo biti ono što vi zovete gavez. To je vrlo dobro za liječenje i površinskih i unutrašnjih povreda. Mast pripravljena od toga smanjuje bol i dobro je njome premazati sve ogrebotine, ali i svježe rane i posjekotine, a pomaže i pri bržem zarastanju kostiju.

– Da, imam nešto tog praha, a znam i mjesto u blizini gdje ta biljka raste, a ja bi njezina svojstva isto tako opisala – rekla je Prva.

– Rado bih uporabila i one lijepe žarke cvjetove za koje mislim da ih vi zovete dvozub. Oni su posebno dobri za otvorene rane i za one koje teško zarastaju. Iscijedila bih sok svježih cvjetova ili skuhala i osušila latice pa ih stavila na ranu, ali onda ih se mora održavati vlažnima. To sprečava stvaranje onog smrdljivog gnoja, a bojim se da će dječaku upravo to trebati. Ispričavam se, ali ne znam kako se mali zove.

– Matagan – rekao je Džondalar. – Njegov rođak mi je rekao da je on Matagan iz Pete Špilje.

– Što bi još uporabila kad bi imala? – pitala je Zelandona U jednom kratkom trenutku Ejla je pred sobom imala blijedu viziju Ize koja testira njezino znanje.

– Za rane koje krvare dobra je zdrobljena venja ili borovnica, ili ona okrugla bijela gljiva puhara. To zaustavlja krvarenje, a dobra je i žutika, jer ona...

– To je dovoljno. Posve sam uvjerena da znaš što radiš. Način liječenja koji ti predlažeš je vrlo dobar – rekla je Prva – ali u ovom bih času htjela, Džondalare, da je odvedeš nekamo gdje se može pošteno oprati, zapravo da se oboje operete. Po vama ima posvuda krvi, a to je ono što bi majku tog dječaka prestrašilo više nego sve drugo. A korijenje anemone prepusti meni. Poslati ću nekog i po svjež gavez. Sada ćemo se mi pobrinuti za njega. Ti se možeš vratiti ovamo kad se opereš i odmoriš. Pođite do logora stražnjim putem da ne morate opet prolaziti kroz cijelo logorište. Sigurna sam da vas tu vani čeka okupljena gomila. Koristite se stražnjim izlazom, jer će to biti brže i tako ćete izbjeći sve one koji bi vas sada zadržavali. I, prije nego odete, mislim da vas trebam osloboditi zabrane razgovora s drugima. Čini se da je vaša izolacija završila dan ranije nego je planirano.

– Oh, zaboravila sam – rekla je Ejla. – Nisam ni pomislila na to.

– Ja jesam, – upao je Džondalar – ali nisam imao vremena brinuti se zbog toga.

– Dobro ste učinili. To se zaista može svrstati u ono što nazivamo hitni slučaj, – rekla je Zelandona – ali ipak vas moram službeno upitati. Ejla i Džondalare, jeste li odlučili da želite ostati združeni, ili biste radije to sada okončali i pokušali pronaći nekoga s kim biste se mogli bolje uskladiti?

Ono dvoje ju je pogledalo, pa su se međusobno pogledali, a onda im se na licu pojavio osmijeh.

– S kime bih se uopće mogao uskladiti, ako to ne bih mogao s Ejlom? – rekao je Džondalar. – Ovo je sada možda i bilo naše Združivanje, ali u mojem srcu mi smo već odavno združeni.

– To je točno. Čak smo i izgovorili riječi nalik ovima prije nego smo počeli prelaziti glečer, odmah nakon što smo se rastali s Gubanom i Jorgom. Tada smo znali da smo združeni, ali Džondalar je želio da nam ti, Zelandona, vežeš čvor.

– Želite li se rastaviti, Ejla? Džondalar? – pitala ih je.

– Ne, ja ne želim – odgovorila je Ejla, smiješeći se. – A ti?

– Ma ni na trenutak, ženo. Dovoljno sam dugo čekao na to da bih sada odustao.

– Onda ste oslobođeni svih zabrana razgovora s drugima i možete svima objaviti da su Džondalar i Ejla iz Devete Špilje Zelandonaca združeni. Ejla, sva djeca koju ćeš roditi bit će rođena na Džondalarovom ognjištu. Oboje ćete biti dužni brinuti se o toj djeci dok ne odrastu. Imate li vaš kožnati remen? – Dok su oni donosili remen, Zelandona je s obližnjeg stola uzela dvije ogrlice. Uzela je natrag remen, a svakome od njih oko vrata pričvrstila jednostavnu ogrlicu. – Želim vam sretan zajednički život – rekla je Ona Koja je Prva Među Onima Koji Služe Velikoj Majci Zemlji.

Iskrali su se kroz stražnji izlaz i požurili sporednim putem. Neki ljudi su ih vidjeli kako odlaze pa su ih zvali, no oni su nastavili hodati. Kad su došli do jezerca kod izvora, Ejla je onako potpuno odjevena ušla u vodu. Džondalar ju je slijedio. Sada kad ih je Zelandona na to upozorila, mogli su na sebi osjetiti i omirisati svu tu krv i željeli su to sprati sa sebe. Ako se uopće možemo riješiti tih krvavih mrlja, pomislila je Ejla, onda će to biti ovako, s hladnom vodom. Ako ne bude tako išlo, namjeravala je jednostavno baciti tu odjeću i sada si napraviti neku novu. Nakon tog velikog lova imala je nekoliko koža i raznih drugih dijelova životinja koje će moći iskoristiti.

Kad su išli u kolibu zelandona, ostavili su konje na pašnjaku pokraj logora Devete Špilje i životinje su same pronašle put do svojeg obora. Miris krvi bi ih uvijek malo uznemirio, a i nosorog i ranjeni mladić su obilato krvarili. Ovo ograđeno mjesto pružalo im je osjećaj sigurnosti. Džondalar se omotao mokrom odjećom i potrčao prema logoru, nadajući se da će u tovarnim košarama kod konja pronaći neku rezervnu odjeću.

Iznenadio se kada je uz konje ugledao Lanidara kako ih tješi, no i dječak je bio uzrujan i želio je razgovarati s Ejlom. Džondalar mu je rekao kako će ona doći čim joj on donese neku odjeću u koju se može presvući. Trebalo mu je dosta vremena dok je rasteretio konje skinuvši s njih putne košare, prekrivače i oslobodio ih ulara. Rekao je Ejli za Lanidara i kad je ona ugledala dječaka, mogla je čak i s te daljine po stavu njegovog tijela zaključiti da je vrlo nesretan. Pitala se je li mu zbog nečeg mati zabranila da brine o konjima.

– Što ti je, Lanidare? – upitala ga je kad mu je prišla bliže.

– Radi se o Lanogi – rekao je. – Cijeli dan plače.

– Ali zašto?

– Zbog djeteta. Oduzet će joj Loralu.

– Ako će joj oduzeti dijete? – pitala je Ejla.

– Proleva i neke žene – odgovorio je. – Kažu da su pronašle majku za Loralu, neku koja je može stalno dojiti.

– Idemo vidjeti što je s tim – rekla je Ejla. – Kasnije ćemo se vratiti i pobrinuti za konje.

Kad su stigli u logor, Ejli je bilo drago što je tamo zatekla Prolevu. Ona ih je vidjela kako dolaze pa se nasmiješila i upitala

– Onda? Je li potvrđeno? Jeste li se združili? Možemo li prirediti gozbu i iznijeti darove? Ne morate mi odgovoriti. Vidim vaše ogrlice.

Ejla joj se morala nasmiješiti – Da, združeni smo – odgovorila je

– Zelandona nam je upravo potvrdila vezu – dodao je Džondalar.

– Proleva, moram s tobom razgovarati o nečem drugom – rekla je Ejla, a lice joj se smrklo.

– O čemu? – Proleva je po Ejlinom izrazu lica vidjela da je zbog nečega zabrinuta.

– Lanidar kaže da želiš Lanogi oduzeti dijete – rekla je Ejla.

– Ja se ne bih baš tako izrazila.. Mislila sam da će ti biti drago što smo pronašli dom za Loralu. Neka žena iz Dvadeset i četvrte Špilje je izgubila dijete. Bilo je rođeno s ozbiljnim deformacijama i umrlo je. Žena je puna mlijeka i rado bi uzela Loralu, premda je djevojčica već malo starija. Ona silno želi dijete, a imam osjećaj da je već ranije imala pobačaj. Mislila sam kako se sve sjajno poklopilo.

– Ne znači da je tako. Zar žene koje doje Loralu žele prekinuti s dojenjem?

– Zapravo ne. To me je iznenadilo. Kada sam nekima od njih spomenula novost, učinilo mi se da su se malo uzrujale. Čak je i Stelona rekla da je Dvadeset i četvrta Špilja jako daleko i kako će joj biti žao ako ne bude mogla gledati Loralu kako raste i napreduje.

– Znam da si željela učiniti ono što je najbolje za Loralu, ali jesi li pitala Lanogu?

– Ne, nisam. Pitala sam Tremedu. Mislila sam da bi Lanogi bilo drago kada bi se riješila svojih obveza. Ona je previše mlada da bi cijelo vrijeme brinula o djetetu. Imat će dovoljno briga kada će imati vlastitu djecu – odgovorila je Proleva.

– Lanidar kaže da Lanoga cijeli dan plače.

– Znam da je uzrujana, ali mislim da će to preboljeti. Konačno, ona ne doji Loralu. Još nije žena. Ona može tek izbrojiti jedanaest godina.

Ejla se prisjetila kako je njoj bilo manje od dvanaest kad je rodila Darka, a onda se nije željela odvojiti od njega. Radije bi bila umrla nego ga napustila. Kad je ostala bez mlijeka, morale su ga dojiti ostale žene Plemena, no to nije značilo da mu je ona išta manje mati. Žalila je i što ga mora napustiti kad su je protjerali iz plemena. Željela ga je povesti sa sobom. Ostavila ga je samo zbog straha što će biti s njim ako se njoj nešto dogodi. Nije ništa pomoglo što je znala da će se Uba dobro brinuti o njemu. Još uvijek ju je boljela svaka pomisao na njega. Nikada ga nije preboljela i nije željela da i Lanoga prolazi kroz takvu bol.

– Proleva, nije dojenje to što nekoga čini majkom, a sigurno nisu ni godine – rekla je Ejla. – Pogledaj Džanidu. Ona nije mnogo starija, no nikome ne bi palo na pamet da joj pokuša oduzeti dijete.

– Džanida se združila i ima dobrog muškarca s dobrim statusom i njezino će se dijete roditi u njegovo ognjište. On će uvijek imati odgovornost, a čak ako se ta njihova veza ne održi, postoji nekoliko muškaraca koji su jasno rekli da su voljni združiti se s njom. Ona ima visok status, zgodna je i trudna. Nadam se samo da Peridal uviđa kako je ona poželjna družica, jer njegova mati već radi

neke poteškoće. Ona ih je pronašla sada za vrijeme njihove izolacije i pokušala ga nagovoriti da odustane od združivanja. – Proleva je zastala. Biti će i kasnije vremena da s Ejlom porazgovara o tome. – Ali Lanoga nije Džanida.

– Ne, Lanoga nije poželjna djevojka, ali trebala bi biti. Ne možeš provesti gotovo godinu dana brinući se za djetešce, a da ga kroz to vrijeme ne zavoliš. Lorala je sada Lanogino dijete, a ne Tremedino. Ona je možda mlada, ali je dobra mati.

– Da, naravno da je bila dobra mati. U tome i jest stvar. Ona je divna djevojčica i jednog će dana biti divna mati, – rekla je Proleva – ako joj se ikada bude pružila prilika. Ali kad bude dovoljno odrasla da se bude mogla združiti, koji će muškarac htjeti uzeti nju i malu sestru koja mu neće biti druga žena nego dijete za koje će se morati skrbiti iako nije rođena njegovom ognjištu? Mnogo toga ne ide u prilog Lanogi, pa tako ni ognjište u kojem su se ona i Lorala rodile. Bojim se da će nju htjeti uzeti samo netko poput Laramara, bez obzira na to tko je preporučio. Željela bih joj pružiti priliku za bolji život.

Ejla je bila sigurna da je Proleva potpuno u pravu i bilo je jasno da joj je stalo do djevojčice i da bi učinila sve kako bi joj pomogla, ali znala je i kako će se Lanoga osjećati ako izgubi Loralu.

– Lanoga ne treba brinuti oko toga hoće li naći muškarca s kojim će se združiti – rekao je Lanidar.

Ejla i Proleva su gotovo i zaboravile da je i on tu. I Džondalar se iznenadio. Dječak je slušao razgovor dviju žena i mogao je sagledati obje strane.

– Ja ću naučiti loviti i naučit ću kako se postaje Zazivač i kad odrastem uzet ću Lanogu i pomoći joj brinuti se za Loralu, a i za ostalu njezinu braću i sestre ako to ona bude željela. Ja sam joj već to predložio i ona je pristala. Ona je jedina djevojčica koju sam ikada sreo kojoj ne smeta što ja imam ovakvu ruku, a ne vjerujem ni da će njezinoj majci to smetati.

Ejla i Proleva su zinule gledajući Lanidara, i onda su pogledale jedna drugu, kao da žele provjeriti jesu li čule iste riječi, a onda su obje pomislile isto. Zapravo, oni ne bi bili loš par, posebice ako bi to još motiviralo Lanidara da nauči neke vještine kako bi poboljšao svoje sposobnosti. Oboje su bili pristojna djeca i, za svoje godine, iznenađujuće zreli. Naravno, oboje su mladi i mogli bi se još predomisliti ali, s druge strane, koga drugog bi on ili ona mogli naći?

– I zato nemoj davati Lanogino dijete drugoj ženi. Ne sviđa mi se gledati je kako plače – rekao je Lanidar.

– Ona zaista voli to dijete – rekla je Ejla – i Deveta Špilja joj je bila spremna pomoći. Zašto ne ostavimo stvari ovako kako jesu?

– A što ću reći onoj ženi koja ju je htjela uzeti?

– Jednostavno joj reci da se Loralina mati ne želi odreći djeteta. To je istina. Lanoga je njezina prava mati, a ne Tremeda. Ako ta žena zaista želi dijete onda će ga i dobiti, bilo svoje, bilo neko drugo dijete kojem je potrebna mati, možda čak i nekoga tko je mlađi od Lorale. Zelandonci imaju mnogo Špilja i mnogo ljudi. Stalno se nešto događa – rekla je Ejla. – Nikada nisam vidjela da se stvari tako brzo mijenjaju.

Gotovo su svi iz Devete špilje Zelandonaca i Prve Špilje Lanzadonaca došli na zajedničku proslavu Združivanja. Pokazalo se da se je još dvoje ljudi iz Devete špilje združilo s ljudima iz drugih špilja pa se Proleva pobrinula da i oni budu uključeni u proslavu. Djevojka Tišona se združila s Marševalom iz Četrnaeste špilje i živjet će kod njega. I druga, neka starija žena imenom Dinoda, se odselila zajedno sa sinom k svom novom muškarcu Džeksomanu u Sedmu špilju.

Tijekom dana dolazili su ljudi izraziti svoje dobre želje. Levela i Džondekam i njezina mati Velima, koja je bila i Prolevina mati, proveli su gotovo cijeli dan s njima, što je bilo drago i Ejli i

Džondalaru, baš kao i Džoplaji i Ekozaru. Svi su oni voljeli biti zajedno, a nakratko su svratili i Džondekamova mati i ujak.

Ejli i Džondalaru je bilo drago što vide Kimerana, s kojim su sada bili u dalekoj rodbinskoj vezi preko družice njegovog nećaka.

I Džanida i Peridal su proveli većinu tog dana u Devetoj Špilji i to bez Peridalove majke. Željeli su otići iz Dvadeset i devete Špilje pa su se raspitivali kod Kimerana i Džoharana kako bi vidjeli bi li ih koja od njihove dvije Špilje htjela prihvatiti. Džondalar je bio siguran da će ih jedan od te dvojice prihvatiti. Prva je već o njima razgovarala s vođom i zelandonom Druge. Ona je držala da bi bilo mudro odvojiti mladi par od Peridalove majke, barem na neko vrijeme. Prva se zaista razbjesnila na tu ženu zato što se bila nametnula mladom paru u periodu njihove izolacije.

Predvečer su se stvari polako stišale. Martona je napravila čaj za nekoliko rođaka i prijatelja koji su još uvijek bili tamo. Proleva Ejla Džoplaja i Folara pomagale se razdijeliti šalice s čajem. Mladić koji je nedavno bio prihvaćen za pomoćnika zelandone Pete je također bio tu, ostavši samo zato što nije mogao podnijeti pomisao da već napusti tako sjajno društvo. Bio je posebno očaran Prvom.

– Siguran sam da on nikada više ne bi hodao da se tamo nije našao netko tko zna što se treba učiniti – rekao je taj pomoćnik, uputivši riječi cijelom društvu, ali zapravo je želio impresionirati veliku donieru.

– Mislim da si potpuno u pravu, Četvrti pomoćniče zelandone Pete. To si vrlo dobro zapazio – rekla mu je doniera. – Sve ostalo je sada u rukama Velike Majke i ovisno o snazi tog mladića da se oporavi.

Mladić se napuhnuo od ponosa što mu je odgovorila, jedva mogavši sakriti zadovoljstvo zbog Zelandoninog komplimenta. Uživao je u činjenici da je bio uključen u ovako neformalan razgovor s Onom Koja Je Prva.

– Kako si sada postao Pomoćnik, hoćeš li preuzeti smjenu i malo bdjeti nad Mataganom? On je iz tvoje Špilje, zar ne? – upitala je Prva. – Naravno, bilo bi ti naporno bdjeti cijelu noć, ali sada treba stalno netko biti uz njega. Pretpostavljam da te je tvoj zelandona već zamolio za pomoć, a ako nije možeš mu se dragovoljno javiti. Zelandona Pete će to sigurno znati cijeniti.

– Da, naravno, preuzet ću smjenu – rekao je ustajući. – Zahvaljujem vam na čaju, ali sada moram ići. Dužnost me zove – rekao je, trudeći se glasu dati prizvuk dostojanstva, a onda ih je, ponosna držanja, napustio.

Kad je mladi pomoćnik otišao, mnogi su konačno mogli dati oduška onom osmjehu kojeg su pred njim prikrivali – Zelandono, jako si usrećila tog mladića – rekao je Džondalar. – Dive li ti se tako i sve ostale zelandone?

– Samo mladež – odgovorila je. – Zbog načina na koji se ostale prepiru sa mnom pitam se zašto me uopće i dalje zovu Prva. Ipak, drago mi je kad se malo prepiru sa mnom. Zna biti pomalo zamorno kad se svaka riječ koju izgovoriš odmah uzima kao da je izašla iz usta same Doni. Ovakvo me stanje opominje kako moram paziti na svaku izgovorenu riječ.

– Tko odlučuje o tome koja će među vama biti izabrana kao Prva? – Pitao je Džondalar. – Je li to kao kad se bira vođa Špilje? Kaže li jednostavno svaka zelandona ime onoga za koga misli da bi to trebao biti? Moraju li se baš svi složiti, ili samo većina, ili samo neki?

– Izbor svake pojedinačne zelandone je samo dio toga i to nije tako jednostavno. Mnogo toga se uzima u obzir. Jedan od faktora je i dar za iscjeljivanje, a nema tako opakih sudaca kao što su iscjelitelji među zelandonama. Jer pred običnim svijetom i možeš nekako prikriti svoju nesposobnost, ali oni koji se u to razumiju odmah će otkriti koliko si nesposoban. Ali ni sposobnost iscjeljivanja nije apsolutno nužna. Bilo je Prvih koje su imale tek najosnovnije znanje iz tog područja, ali je to bilo

i više nego kompenzirano njihovim sposobnostima u drugim područjima
– Mi smo uvijek čuli samo za Prvu. Postoji li i Druga ili Treća? Netko tko može uskočiti ako se Prvoj nešto dogodi. I postoji li i Zadnja? – pitao je Džondalar, sve više se zagrijavajući za tu temu. To je svakoga zanimalo, a Zelandona nije uvijek bila spremna ovako razgovarati o unutrašnjem ustrojstvu zelandona, ali ona je primijetila da i Ejlu to zanima pa je zato i bila toliko otvorena.
– Postoji rangiranja. Ali nekoj Špilji bi bilo teško prihvatiti da ima donieru koja je Posljednja Među Onima Koji Služe, Zar ne? Naravno, najniži rang su pomoćnici, ali i unutar njih postoji izvjesno rangiranje, ovisno o vještinama s kojima raspolažu. Sigurno pogađate da je ovaj Četvrti pomoćnik zelandone Pete Špilje tek nedavno prihvaćen. On je novak i najnižeg je ranga, ali ima potencijal bez kojeg ne bi bio prihvaćen. Neki pak i ne žele napredovati dalje od pomoćnika. Ne žele preuzeti puni teret odgovornosti i samo žele prakticirati svoju vještinu, a to mogu najbolje uz zelandone.
– Nakon pomoćnika, po rangu su nešto više nove doniere. Svaka zelandona mora osjetiti da je bila osobno pozvana, a i više od toga, jer moraju uvjeriti ostale zelandone da je to bio iskren poziv. Neki čak i kad to žele ne pređu dalje od ranga pomoćnika. Oni ponekad tako silno žele postati zelandone da tvrde kako su bili pozvani i kada je to laž, no tada ih se neizbježno odbacuje. Zbog toga su neki pomoćnici... i neki bivši pomoćnici... vrlo ogorčeni.
– Što je još potrebno da bi se postalo zelandona – pitao je Džondalar – i zašto uopće postoji potreba za Onom Koja Je Prva?
– Da bi se postalo zelandona treba se i upamtiti sva Predanja i Najstarije Legende i dobro razumjeti njihovo značenje. Treba poznavati riječi za brojenje i znati se s njima služiti, znati sve o smjenama godišnjih doba i mijenama Mjeseca i neke stvari koje samo zelandone trebaju znati. Ali možda je najznačajnije to da se mora moći odlaziti u posjet svijetu duhova – rekla je Zelandona. – Upravo zato se treba zaista osjetiti onaj poziv. Većina zelandona već od samog početka zna tko će biti Prva, a za koju je najvjerojatnije da će biti odmah do nje. Može se otkriti i kada je netko bio pozvan po prvi puta posjetiti svijet duhova. Biti Prva je isto tako poziv i to nije nešto što bi baš svaka zelandona željela biti.
– A kako je u tom svijetu duhova? Je li zastrašujuće? Bojiš li se kada moraš odlaziti tamo? – upitao ju je.
– Džondalare, nitko ne može opisati svijet duhova nekome tko nikada nije bio tamo. I da, zastrašujuće je, posebno prvi puta. I nikada ne prestaje biti zastrašujuće, no meditacijom i pripremama to se može držati pod nadzorom, posebno kada znaš da su zelandone i Špilja tu da ti pomognu. Bez pomoći ljudi Špilje bilo bi teško vratiti se iz tog svijeta – objasnila je.
Svi su podigli pogled kada je ušla Ramara – Došla sam javiti Džoharanu da su donijeli nosoroga. Kad su pregledali koplja zaključili su da ga je Džondalarovo koplje ubilo pa on ima pravo prvog izbora.
– Drago mi je što to čujem i hvala ti, Ramara.
Ramara bi rado ostala slušati o čemu razgovaraju, ali imala je mnogo posla, a i nisu je posebno pozvali, iako joj nitko nije rekao niti neka ide.
– Imaš prvi izbor, Džondalare – rekao je Džoharan kad je Ramara otišla. – Hoćeš li uzeti rog?
– Mislim da neću. Radije bih uzeo runo.
– Reci mi što se zapravo tamo dogodilo s tim nosorogom.
Džondalar mu je ispričao kako su slučajno naišli na mladiće koji su izazivali nosoroga pa su se zaustavili i iz daljine promatrali. – Nisam ni znao koliko su mladi sve dok se nesreća već nije dogodila. Mislim da i nisu toliko željeli nosoroga koliko su bili željni divljenja i pohvala i da im prijatelji zavide. Nitko od njih nije imao iskustva s nosorogom, a čini mi se ni s lovom. Nisu smjeli

sami pokušavati tako nešto. Ovo im je bio težak način da nauče kako lov na nosoroga ili bilo koju životinju nije igra – rekao je.

– Ali točno je i to da bi ih svi hvalili i da bi im prijatelji bili zavidni da im je uspjelo samima uloviti tog nosoroga – rekla je Martona. – Ovaj će nemili događaj na izvjestan način ipak pomoći spriječiti buduće takve pokušaje i možda još i gore nesreće. Pomisli samo koliko bi mladića pokušalo to isto da je ovima danas to uspjelo. Ovako će dvaput razmisliti prije nego se upuste u takvu igru... barem neko vrijeme. Sada mati ovog dječaka pati i brine, no to će možda sačuvati druge majke od još veće boli. Samo se nadam da će se Matagan oporaviti i da mu to neće ostaviti teže fizičke posljedice.

– Čim je Ejla vidjela da ga je nosorog srušio pojurila mu je u pomoć – rekao je Džondalar. – Nije joj to prvi puta da se zalijeće u opasne situacije kad je netko povrijeđen, ali to me ponekad brine.

– Imao je sreću da je ona bila tamo. Sigurna sam da bi ostao bogalj za cijeli život, ako ne i gore od toga, da nije bilo nekoga tko zna što mora učiniti – rekla je Zelandona, a onda je upitala Ejlu – Reci mi točno što si najprije učinila.

Ejla je objasnila u glavnim crtama, a Zelandona je iz nje izvukla još neke detalje. Ona je već nekoliko puta mijenjala i dopunjavala svoj prvi dojam o Ejli, ali sada je tu mladu ženu gledala u posve novom svjetlu. Ejla nije bila nikakav početnik. Bila joj je ravna, prava kolegica. Bilo je posve moguće da bi i Zelandona mogla ponešto od nje naučiti. Jedva je čekala da nasamo porazgovara s Ejlom, da usporede znanje i ideje i bit će dobro imati nekog takvog u Devetoj Špilji.

Zelandona je surađivala s drugim zelandonama u tome kraju, a i na Ljetnom saboru je raspravljala sa svima njima. Imala je, naravno i nekoliko pomoćnika, premda niti jednog koji bi se ozbiljno zanimao za iscjeljivanje. Bilo bi vrlo dobro imati uza se u Devetoj Špilji jednu pravu iscjeliteljicu, posebice takvu koja donosi nova saznanja koja se mogu pokazati vrlo vrijednim.

– Ejla, – rekla je – možda bi bila dobra zamisao da porazgovaraš s Mataganovom obitelji.

– Ne znam što bih im rekla – odgovorila je Ejla.

– Sigurno su jako zabrinuti i mislim da bi im bilo drago kada bi znali što se zapravo dogodilo. Sigurna sam da bi pomoglo kada bi ih ti malo ohrabrila.

– Kako ih mogu ohrabriti?

– Možeš im reći kako sada sve ovisi o Majci, ali da postoje izgledi da sve dobro prođe. Zar ti ne misliš tako? Ja mislim – rekla je Zelandona. – Vjerujem da se Doni osmjehnula mladiću, jer si se ti tamo zatekla.

Džondalar je široko zijevnuo skinuvši novu tuniku koju mu je majka darovala na gozbi povodom njihovog združivanja, izrađenu od niti lana koje je sama pripremila i istkala. Dala je nekome da je ukrasi vezom i perlama, ali ne previše. Bila je vrlo lagana i udobna. Darovala je istu takvu i Ejli, komotnog kroja, tako da će je moći nositi i kad trudnoća bude uznapredovala. Džondalar je svoju odmah obukao, a Ejla je svoju čuvala za kasnije.

– Nikada još nisam čuo Zelandonu da tako otvoreno govori o zelandonama – rekao je, spremajući se leći. – To je bilo zanimljivo. Nikada nisam mislio da je to tako težak poziv. Ali sjećam se kako je jednom rekla kako svaka kušnja koja se izdrži donosi i svoje plodove. Pitam se što joj je to značilo. Nije o tome mnogo govorila.

Neko vrijeme su ležali u tišini. Ejla je bila umorna. Toliko umorna da je jedva mogla misliti. Od jučerašnje nesreće u lovu i dugotrajnog bdijenja u kolibi zelandona i ove današnje proslave konačnog združivanja spavala je vrlo malo i bila je pod nekim pritiskom. Osjećala je bol u predjelu sljepoočnica i bavila se mišlju da ustane i napravi si čaj od kore vrbe, ali bila je toliko umorna da joj se nije dalo ustati.

– Sigurna sam, Džondalare, da je Džoplaji bilo drago što ste imali zajednički obred združivanja. Mislim da je ona to oduvijek željela – rekla je, dodavši u sebi kako je to bilo najbliže onome što je Džoplaja zaista željela. Bilo joj je žao Džoplaje, ali morala si je priznati kako je sretna što postoji ta zabrana združivanja bliskih rođaka. Ekozar je danas izgledao vrlo sretan.

– Mislim da on još uvijek ne može vjerovati. Bilo je još nekih koji su se isto tako osjećali, zbog drugih razloga – rekao je grleći je i mazeći je po vratu.

– Ekozar nju gotovo nerazumno voli. Takva ljubav može kompenzirati mnogo toga – rekla je Ejla, boreći se da ostane budna.

– Kad se jednom navikneš na njega onda vidiš da on zapravo i nije tako ružan, ali na njemu se ipak vidi onaj dio koji vuče iz Plemena – rekao je Džondalar.

– Ja uopće ne mislim da je on ružan. On me podsjeća na Ridaga i Darka. I mislim da su ljudi Plemena zgodni.

– Znam da ti tako misliš i imaš pravo. Oni i jesu zgodni ljudi, na svoj način. A i ti si, ženo, prilično zgodna. – Poljubio ju je i osjetio kako se u njemu rađa želja, ali vidio je i da ona već gotovo spava. Znao je da ga ona ne bi odbila, jer ga nikada nije odbila, no nije sada bilo vrijeme za to. Radije će je pustiti neka se odmori.

– Nadam se da će se Matagan dobro oporaviti – rekao je kad se ona okrenula od njega, a on joj se priljubio uz leđa.

– To me je sad podsjetilo, Džondalare – rekla je, opet se okrenuvši k njemu – I Zelandona i zelandona Pete, a i ja, smo već razgovarali s njegovom majkom i tada smo joj morali reći kako bi on mogao imati problema. Možda će moći opet hodati, ali nitko to ne može sa sigurnošću reći.

– Bilo bi zaista šteta kada ne bi mogao hodati. Tako je mlad.

– Mi još, naravno, ništa ne znamo, ali ako i bude hodao možda će šepati. Zelandona je pitala njegovu majku pokazuje li on zanimanje za kakav zanat ili vještinu. Jedino čega se ona mogla sjetiti, osim lova, je da si on sam izrađuje vrhove za svoja koplja. Rekla sam joj da ću, ako je to nešto što bi on želio naučiti, pitati tebe bi li ga htio podučavati.

– On je iz Pete Špilje, zar ne? – pitao je Džondalar, razmišljajući o toj ideji.

– Da, ali možda bi mogao na kraće vrijeme doći u Devetu špilju. Zar nije Danug živio otprilike godinu dana u drugom logoru Mamutovaca samo da bi naučio više o obradi kremena? Možda bismo mi mogli učiniti tako nešto za Matagana?

– To je točno. Danug se tada vratio nakon godine provedene u rudniku kremena, gdje je o tom kamenu mogao učiti na samim izvorima. Baš kao što sam i ja učio u Dalanarovom rudniku. Kad se radilo o samoj obradi onda nije mogao imati boljeg učitelja od Vimeza, ali dobar obrađivač treba i dobro poznavati kamen. – Džondalarovo se čelo namrštilo dok je razmišljao o mogućim posljedicama. – Ne znam. Rado bih ga podučavao, ali moram porazgovarati s Džoharanom o njegovom dolasku u Devetu Špilju. Dječaku bi se trebalo pronaći mjesto gdje će živjeti. Džoharan bi morao sve to dogovoriti s petom Špiljom, ako Matagan uopće želi učiti. Možda si je sam radio vrhove za koplja, jer nije mogao naći nikog tko bi mu ih napravio, a želio je loviti. Vidjet ćemo, Ejla. Neka to ostane kao mogućnost. Bio je teško ranjen i trebao bi izučiti neki zanat.

Ugodnije su se smjestili u krznima, no Ejla usprkos umoru nije mogla odmah zaspati. Zatekla se kako razmišlja o budućnosti i o tom djetetu kojeg nosi. Što ako bude dječak i bude želio izazivati nosoroga? Što ako mu se dogodi nešto drugo? I gdje je Vuk? I on joj je gotovo poput sina, a nije ga vidjela već nekoliko dana. Kad je konačno usnula, sanjala je o djeci, vukovima i potresima. Mrzila je potrese. Oni su je i više nego strašili, činilo joj se kako oni pretkazuju loše događaje u budućnosti.

– Ne mogu vjerovati da neki ljudi još uvijek prigovaraju što su se Džoplaja i Ekozar došli ovamo združiti – rekla je Zelandona. – To je učinjeno i gotova stvar. Združili su se. Prošli su kroz svoju kušnju izolacije i potvrdili svoju vezu. Čak su imali i svoju gozbu na kojoj je združivanje proslavljeno. Tu se više nema što reći. – Prva je ispijala posljednju šalicu čaja prije svog povratka u kolibu zelandona nakon što je noć provela u logoru Devete Špilje. Još je nekoliko ljudi sjedilo oko velike vatre i dovršavalo svoj doručak prije nego započnu sve one dnevne aktivnosti.

– Zar govoriš o tome da bi oni trebali ranije krenuti kući? – pitala je Martona.

– To bi bilo šteta kad su već prešli toliki put – rekao je Džondalar

– Dobili su ono zbog čega su došli. Džoplaja i Ekozar su službeno združeni, a dobili su i svoju zelandonu ili, točnije, lanzadonu – rekao je Vilamar.

– Nadao sam se da ću provesti još malo vremena s njima. Mislim da ih neko vrijeme nećemo vidjeti – rekao je Džondalar.

– I ja sam se to nadao – izjavio je Džoharan. – razgovarao sam s Dalanarom o tome zašto je odlučio uspostaviti Lanzadonce kao zasebnu skupinu. Nije tome razlog samo to što žive tako daleko. On ima neke zanimljive ideje.

– Uvijek ih je imao – rekla je Martona.

– Ekozar i Džoplaja čak i ne vole odlaziti u glavni logor, jer kažu da tamo ljudi zure u njih i to ne previše prijateljski – rekla je Folara.

– Možda su sada i malo previše osjetljivi nakon onih prigovora za vrijeme Združivanja – rekla je Proleva.

– Razmislila sam o svakom od tih prigovora i nijedan od njih nema nikakvog osnova. A od svih ljudi baš je Brukeval morao to pokrenuti, ali svi znaju što njega muči – rekla je Prva. – A Marona samo pokušava stvarati nevolje, jer zna da su Lanzadonci povezani s Džondalarom, a ona se još uvijek želi osvetiti i njemu i svima oko njega.

– Ta žena kao da vježba da bi postala majstor u osvetoljubivosti – rekla je Proleva. – Trebala bi si naći nekakav posao. Kad bi imala dijete možda bi razmišljala o drugim stvarima.

– Ja ne bih željela da ona bude mati ijednom djetetu – izjavila je Salova.

– Izgleda da se Doni slaže s tobom – rekla je Ramara. – Koliko ljudi znaju, ona još nikada nije bila Blagoslovljena.

– Zar ona nije u nekom rodu s tobom, Ramara? Obje imate jednaku svjetloplavu kosu – upitala ju je Folara.

– Ona je daljnja rođakinja – odgovorila je Ramira.

– Mislim da Proleva ima pravo – rekla je Martona. – Maronu bi trebalo s nečim zaposliti, ali to ne znači da bi trebala imati dijete. Mogla bi naučiti neki zanat, nešto čemu bi se mogla posvetiti tako da bude korisna, a to bi joj preusmjerilo misli na nešto drugo, a ne da samo stvara nevolje drugima zato što njezin život nije tekao onako kako je ona željela. Mislim da bi svi ljudi trebali imati neko zanimanje ili vještinu, nešto što ih po njihovoj prirodi privlači i u čemu su vješti. A ako ona to ne učini onda će i dalje izazivati neprilike, samo da tako privuče pozornost.

– Možda čak ni to ne bi bilo dovoljno – rekao je Solaban. – Laramar ima svoj posao po kojem ga prepoznaju pa čak i cijene. Radi dobru barmu, ali uzrokuje i svu silu nevolja. Stao je na stranu Brukevala protiv Džoplaje i Ekozara pa je i time privukao na sebe pozornost. Čuo sam ga i kako je govorio nekim ljudima iz Pete Špilje kako Džondalarovo ognjište više ne bi smjelo biti među vodećima, jer se oženio strankinjom najnižeg statusa. Mislim da se još uvijek želi osvetiti zbog toga što na Šivonarovom pogrebu Ejla nije stajala iza njega. On se pretvara kako mu to nije važno, ali mislim da mu se ne sviđa što je zadnji.

– Onda bi trebao učiniti nešto u vezi s tim – ljutito je rekla Proleva. – Kao, na primjer, da se pobrine za vlastito ognjište.

– Džondalarovo ognjište je točno tamo gdje i treba biti – izjavila je Martona uz zadovoljni osmijeh. – To je bila izuzetna situacija pa su odluku o tome donijeli vođe i zelandone, baš kao što i treba biti. Nije na nekome poput Laramara da o tome odlučuje.

– Možda bi se upravo to trebalo učiniti – rekla je Prva. – Mislim da ću porazgovarati s Dalanarom o tome da se okupe vođe i zelandone pa da oni rasprave o problemu oko Džoplaje i Ekozara, da se to otvoreno iznese i možda pruži prilika ovima što prigovaraju da obrazlože svoje stavove.

– To bi možda bila prigoda da i Džondalar i Ejla iznesu javno svoja iskustva sa zbitoglavcima... s Plemenom, kako ih ona zove – predložio je Džoharan. – Ja sam ionako želio s drugim vođama razgovarati o tome.

– Možda bismo mogli sada otići porazgovarati s njim – rekla je Zelandona. – Ja se moram vratiti u kolibu k zelandonama jer i tamo imam problem. Netko od zelandona širi među ljudima informacije koje bi trebale biti tajna. Neke od tih informacija su vrlo osobni podaci o nekim ljudima, a neki se odnose na znanja o kojima se ne bi smjelo razgovarati izvan krugova zelandona. Moram saznati tko to radi ili barem nekako stati tome na kraj.

Ejla je pozorno slušala sve što je bilo rečeno i razmišljala je o tome kad su svi ustali i pošli u raznim smjerovima. Zelandonci su je podsjećali na rijeku; dok površina izgleda glatko i mirno, ispod nje može biti mnogo struja i to na raznim razinama. Mislila je kako je vjerojatno da Martona i Zelandona znaju više o tome što se događa ispod površine nego većina, ali sumnjala je da i one sve znaju, čak i jedna o drugoj. Zapazila, je izvjesne izraze, položaje tijela, ton glasa koji su joj dali naslutiti što bi moglo biti dublje, ali i to je bilo baš kao i ovi zelandonini problemi s nekim tko odaje povjerljive stvari, jer kad se i to bude razriješilo pojavit će se nešto novo. Te duboke vodene struje će uvijek izmicati i mijenjati smjer. Sve dok bude ljudi neće ni takvim stvarima biti kraja.

– Idem pogledati konje – rekla je Džondalaru. – Ideš li i ti ili ćeš raditi nešto drugo?

– Idem i ja s tobom, ali malo me pričekaj – rekao je Džondalar. – Želim ponijeti bacač i koplja koja radim za Lanidara. Gotovo sam to završio pa bih ga htio isprobati, ali sam za njega prevelik. Znam da će taj bacač biti i tebi malen, ali možda ćeš ti moći osjetiti hoće li njemu biti dobar.

– Sigurna sam da će mu biti dobar, ali isprobat ću ga – rekla je. – To će najbolje moći ocijeniti sam Lanidar, a ni on to neće znati sve dok ne dosegne izvjesnu vještinu. To će mu biti nešto s čim će moći vježbati i sigurna sam da će mu biti drago. Imam osjećaj da ćeš ti silno usrećiti tog dječaka.

Sunce se bližilo zenitu kad su počeli skupljati stvari. Očetkali su konje i Ejla ih je pažljivo pregledala. Nastupom ljeta, leteći insekti su pokušavali položiti svoja jaja u tople i vlažne kutove očiju raznih životinja, a posebno jelena i konja. Iza ju je bila naučila od kojih biljki se može napraviti pripravak s kojim se liječi tako nastala upala očiju.

Isprobala je mali bacač i ocijenila da će biti baš onakav kakav Lanidaru treba. Džondalar je dovršio koplja na kojima je radio, ali kad je ugledao stabla s ravnim granama čiji je promjer baš bio pogodan za mala koplja, odlučio ih je izraditi još nekoliko, pa je sad odrezao još neke grane.

Ejla nije ni sama znala zašto je odlučila krenuti u šumarak pokraj potoka koji se nalazio iza obora za konje.

– Kamo ideš, Ejla? – pitao je Džondalar. – Trebamo poći natrag. Moram poslijepodne otići u glavni logor.

– Neću dugo – odgovorila je.

Džondalar ju je gledao kako promiče kroz zavjesu od stabala i pitao se je li opazila da se tamo

nešto miče. Možda je trebao otići s njom, pomislio je, a onda je čuo njezin glasan krik.

– Ne! Oh, ne!

Čovjek je potrčao brzo koliko su ga noge nosile prema mjestu odakle je zvuk dolazio, probijajući se kroz grmlje i ogrebavši se kad je udario o stablo. Kad je došao do nje i sam je kriknuo, a onda se spustio na koljena.

35

U blatu pokraj malog potoka, Džondalar se nagnuo nad Ejlom. Ležala je gotovo potrbuške pokraj Vuka, pridržavajući mu glavu. Po ruci joj je curila krv iz njegovog razderanog uha. Pokušavao joj je liznuti lice.

– Vuk je ranjen! – rekla je. Suze su joj se slijevale niz lice, ostavljajući čiste tragove na obrazima umrljanim blatom.

– Što misliš da mu se dogodilo?

– Ne znam, ali moramo mu pomoći – odgovorila je sjedajući. – Trebamo mu napraviti nosila i odnijeti ga u logor. – Kad je Ejla ustala i Vuk je pokušao ustati, ali se srušio.

– Ostani uz njega Ejla. Ja ću napraviti nosila od onih grana za koplja koje sam upravo posjekao.

Kad su ga donijeli u logor, nekoliko je ljudi pohrlilo vidjeti mogu li im nekako pomoći. Ejla je tek sada uvidjela kolikim ljudima je postao drag.

– Napravit ću mu ležaj u kolibi – rekla je Martona, požurivši ispred njih

– Mogu li nekako pomoći? – pitao je Džoharan, koji se upravo vratio iz glavnog logorišta.

– Možeš pronaći Zelandonu i upitati ju je li joj nakon liječenje Matagana preostalo malo gaveza i latica dvozuba. Mislim da se Vuk potukao s drugim vukovima, a rane od ugriza znaju biti gadne. One traže jak lijek i rana se mora dobro očistiti.

– Hoće li ti trebati tople vode? – pitao je Vilamar. Kimnula je. – Ja ću održavati vatru – ponudio se. – Baš je dobro što smo upravo donijeli tovar drva.

Kad se Džoharan vratio iz kolibe zelandona, uz njega su bile Proleva i Folara, a Zelandona je poručila da će i ona uskoro doći. Uskoro je cijelo Ljetno saborište znalo da je Ejlin vuk ozlijeđen i većina ljudi se zabrinula.

Džondalar je bio uz nju dok je pregledavala Vuka i po izrazu njezinog lica je znao da su mu rane ozbiljne. Bila je sigurna da ga je napao cijeli čopor i čudila se što je uopće živ. Zamolila je Prolevu neka joj da komad bivoljeg mesa pa ga je nastrugala kao za hranu dojenčetu, pomiješala sa smrvljenim kužnjakom i to mu gurnula niz grlo kako bi se opustio i zaspao.

– Džondalare, dodaj mi onu kožu nerođenog teleta krave koju sam ubila u lovu na bivole. Treba mi nešto čisto što dobro upija vlagu da mu s tim očistim rane.

Martona ju je promatrala kako stavlja korijenje i razni prah u različite zdjelice s toplom vodom, a onda joj je dodala neki materijal. – Zelandona se voli služiti s ovim – rekla je.

Ejla je pogledala. Taj mekani materijal nije bila koža. Više je bilo nalik onom tkanju od kakvog joj je Martona darovala onu dugačku tuniku. Uronila ga je u jednu od zdjelica, a materijal je brzo upio sadržaj – Ovo će biti dobro, zapravo odlično. Hvala ti.

Zelandona je stigla baš u trenutku kad su Džondalar i Džoharan pomagali okrenuti Vuka na drugu stranu, kako bi mu Ejla mogla obraditi i taj dio. Prva je zajedno s Ejlom očistila jednu posebno tešku ranu, a onda je Ejla iznenadila neke ljude kad je kroz onu svoju spravu koja vuče konac provukla tanku tetivu pa zašila najteže rane, strateški rasporedivši uzlove. Ona je već nekima bila pokazala tu lukavo smišljenu spravu, ali nitko nikada nije vidio da se to koristi za šivanje žive kože. Čak mu je s tim zašila i ono rastrgano uho, premda će mu sigurno ostati neravni rub.

– Znači tako nešto si i meni napravila – rekao je Džondalar, osmjehnuvši se.

– Čini se da to pomaže, jer se sve drži zajedno pa zaraste kako treba – rekla je Zelandona. – Je li i to nešto od onoga što si naučila od iscjeliteljice Plemena? Ovako natrag sašiti kožu?

– Ne, Iza to nikada nije radila. Oni nikada ne šiju, ali povezuju predmete uzlovima. Služe se s onom malom oštrom kosti koja se nalazi u prednjoj nozi srne. To koriste kao šilo za bušenje rupa u

kožama pa kroz te rupe provuku tetivu i svežu je. Tako rade i kutije od kore breze. Džondalarove rane su se stalno širile i ponovo rastvarale, mada sam ih bila čvrsto zamotala, pa sam se upitala ne bih li možda mogla napraviti poneki čvor koji bi držao kožu i komade mišića tamo gdje treba. I tako sam pokušala.

– Želiš li reći da si na meni prvi puta pokušala sašiti ranu? – pitao je Džondalar. – Nisi uopće znala hoće li to biti dobro, a ipak si to na meni isprobavala?! – Nasmijao se – Drago mi je da jesi. Da nema tih ožiljaka jedva bi se i poznalo da me je napao lav.

– Znači, ti si izmislila tu tehniku zašivanja rana – rekla je Zelandona. – Samo netko vrlo vješt i po prirodi sklon iscjeljivanju i medicini dosjetio bi se tako nečeg. Ejla, ti pripadaš zelandonama.

Ejla je izgledala nesretno – Ali ja ne želim biti zelandona – rekla je. – Ja... cijenim to... mislim... molim te, nemoj me krivo shvatiti, osjećam se počašćenom, ali ja samo želim živjeti združena s Džondalarom i roditi njegovo dijete, i biti dobra Zelandonka. – Izbjegavala je pogledati donieru.

– Molim te, nemoj ti mene krivo shvatiti – rekla je Zelandona. – Nisam ti ja to ponudila napamet, potaknuta tek trenutačnom idejom, kao kad bih te pozvala na ručak. Rekla sam da ti pripadaš zelandonama. I to već dugo mislim. Osoba koja ima tvoju vještinu treba se združiti s drugima koji imaju isti nivo znanja. Tebi se sviđa biti iscjeliteljica, zar ne?

– Ja to i jesam. To ne mogu promijeniti – rekla je Ejla.

– Naravno da jesi. Ne radi se o tome – rekla je Prva. – Ali među Zelandoncima samo se zelandone mogu baviti iscjeljivanjem. Ljudi se ne bi ugodno osjećali uz iscjelitelja koji nije zelandona. Ako nisi zelandona, neće te pozivati kad im bude zatrebala iscjeliteljica. Nećeš se moći time baviti. Zašto se opireš tome da postaneš zelandona?

– Govorila si o tome što se sve treba naučiti i koliko je vremena za to potrebno. Kako mogu biti Džondalaru dobra družica i brinuti se o svojoj djeci ako moram provesti toliko vremena učeći da bih mogla postati zelandona?

– Među Onima Koji Služe ima onih koji su združeni i imaju djecu. Sama si mi govorila o jednoj takvoj koja živi s druge strane glečera i ima svog muškarca i nekoliko djece, a upoznala si i zelandonu Druge Špilje. Ima i drugih.

– Ali ne mnogo – rekla je Ejla.

Prva je pozorno promatrala Ejlu i zaključila kako tu mora biti još neki razlog. Morat će je nekako pridobiti, jer bi inače mogla postati prijetnjom stabilnosti organizacije zelandona, ako s ovakvim znanjem i vještinama ostane izvan njihovog kruga.

* * *

Ljudi su se smiješili vidjevši Vuka kako, sav u zavojima napravljenim od one Martonine tkanine i mekih koža, hoda uz Ejlu kroz glavni logor. Činilo se kao da je odjeven u ljudsku odjeću pa je izgledao kao neka karikatura opasnog i divljeg mesoždera. Mnogi su se zaustavljali da bi se raspitali kako mu je i izjavili da im dobro izgleda. No on se nije micao od nje. Kad ga je prvi puta ostavila bio je tako nesretan da je tulio, a onda se oslobodio užeta i pronašao je. Neki od putujućih pripovjedača su već počeli ispredati priče o tom vuku i toj ženi koju je tako volio. Morala ga je ponovo učiti da ostane tamo gdje mu je rekla. Konačno se počeo privikavati i pristajati da ostane s Džondalarom ili Martonom i Folarom, ali je počeo i braniti teritorij logora Devete Špilje pa ga je morala vezati da ne plaši posjetitelje. Ljudi, a posebno oni koji su joj bili bliski, bili su začuđeni vidjevši kakvo je bezgranično strpljenje imala s tom životinjom, ali vidjeli su se i rezultati. Mnogi od njih su pomislili kako bi bilo zgodno imati vuka koji sluša sve tvoje zapovjedi, ali su se pitali i je li to vrijedno

tolikog vremena i truda. Ipak, shvatili su kako posjedovanje kontrole nad životinjom nije nikakva magija.

Ejla se počela opuštati kad se on ponovo počeo privikavati na povremene posjetitelje, sve dok nije naišao mladić za kojeg je Ejla čula kako se predstavlja kao Palidar iz Jedanaeste Špilje. Čim mu se približio, Vuk je počeo režati, pokazivati zube i u tim je trenucima stvarno opako izgledao. Čak i kad ga je ona smirila, nastavio je tiho režati. Mladić se prestrašen povukao, a ona mu se duboko ispričavala. Vilamar i ona nekolicina koji su stajali oko njih i gledali, bili su iznenađeni.

– Ne znam koji mu je bijes. Mislila sam da ga već prošlo to s obranom teritorija. On se obično ne ponaša tako, ali nedavno je imao nevolja koje još nije prebolio – govorila je Ejla.

– Čuo sam da je bio ozlijeđen – odgovorio je mladić. Tek tada je opazila kako mladić nosi oko vrata nisku vučjih zuba, a naprtnjača mu je ukrašena vučjom kožom.

– Smijem li te upitati otkud ti ta vučja koža?

– Pa... većina misli da sam bio u lovu na vuka ali, iskreno rečeno, našao sam je. Zapravo sam našao dva vuka i bit će da su se strašno potukli, jer su bili doslovno razderani. Jedan je bio crna ženka, a drugi je bio mužjak, uobičajene sive boje. Najprije sam uzeo zube, a onda sam odlučio uzeti i malo kože.

– Pa si stavio sivog mužjaka na svoju naprtnjaču. Mislim da sada razumijem. Sigurno je i Vuk u tome sudjelovao i tako se ozlijedio. A ti ne bi smio više dolaziti ovamo s tom kožom Jer ne znam što bi Vuk mogao učiniti.

– Rado ću vam je dati. To je samo mali komad kože labavo našiven na naprtnjaču. Ne želim ući u priče niti biti opjevan u pjesmama kao onaj kojeg je napao vuk koji je volio ženu. Je li u redu ako zadržim zube? Oni ipak nešto vrijede.

– Da, zadrži te zube, ali savjetovala bih ti da ih ostaviš nekoliko dana odležati u svijetlom, ali jakom čaju. I pokaži mi mjesto gdje si našao te vukove.

Nakon što je mladić predao Ejli taj sporni komad kože, ona ju je dala Vuku. Ovaj ju je napadao, skakao po njoj, derao je zubima i tresao njom, pokušavajući je razderati u komadiće. Bilo bi to smiješno da ljudi nisu znali kako teško je bio ranjen i da je u tom sukobu bio ubijen i vuk koji mu je bio ili družica ili prijatelj, pa su, umjesto da mu se smiju, suosjećali s njim, pridajući mu osjećaje koje su u sličnoj situaciji i sami iskusili.

– Drago mi je što ta koža više nije prišivena ni za kakav dio mene – izjavio je mladić.

Ejla je znala da su pripovjedači priča već započeli pričati o životinjama iz Devete Špilje. One su ponekad govorile o tome kako životinje mogu biti korisne, kao na primjer, kad konji nose teret, ili o Vuku kako pomaže pri lovu, a sad je već nastala i nova koja je govorila kako joj je Vuk pomogao pronaći novu špilju. Te su priče u sebi uvijek imale neke natprirodne elemente. Tako je i priča o vuku koji je volio ženu već počela govoriti o muškarcu koji se pretvorio u vuka kada je otišao posjetiti svijet duhova, a na povratku je zaboravio ponovo poprimiti ljudsko obličje.

Te su priče bile prepričavane toliko puta da su već postajale dijelom usmene predaje i legendi tog naroda.

– Vuku će biti sasvim dobro s Folarom – rekao je Džondalar. – Dobro se ponaša prema posjetiteljima, a i oni su već oprezniji pa svoj dolazak najave nekome iz Devete Špilje. Neće nikoga napasti iz čista mira, jer sada znamo zašto se onako ponašao prema Palidaru. Prošao je kroz teško razdoblje koje ga je promijenilo, no on je u biti ostao onaj isti kakav je bio kad si ga voljela i obučavala otkad je bio malo štene. I ne mislim da bismo ga trebali povesti na sastanak. Znaš kako se ljudi lak uzbude i mogle bi izbiti i svađe, a Vuk ne voli kad ljudi viču, posebno kada si i ti tamo pa on

misli da si u opasnosti.

– Tko će sve doći? – pitala je.

– Uglavnom svi vođe i zelandone, a i oni koji su govorili protiv Ekozara.

– To znači Brukeval, Laramar i Marona. Nitko od njih nam nije prijatelj.

– Još je i gore od toga – rekao je Džondalar. – Tamo će biti i Zelandona Pete i njegov pomoćnik Madroman, a i oni sigurno nisu moji najbolji prijatelji. A i Denana iz Dvadeset i devete špilje, mada ne znam zašto ona prigovara.

– Mislim da se njoj ne sviđa da životinje žive uz ljude. Sjećaš se kako, kad smo se putem ovamo zaustavili kod njihove Špilje, nije željela da životinje dođu gore do njihovog zaklona, mada je meni bilo drago što smo ostali dolje na polju.

Kad su stigli do kolibe zelandona, zavjesa na ulazu je bila odmaknuta i prije nego su i stigli javiti svoj dolazak bili su uvedeni unutra. Ejla se pitala kako one uvijek znaju kada ona dolazi, bila najavljena ili ne.

– Jesi li upoznala ovu novu članicu Devete špilje? – pitala je Zelandona ženu ugodnog izgleda i nekog mirotvornog osmjeha, a za koju je Ejla osjetila da raspolaže velikom snagom.

– Naravno, bila sam na upoznavanju prigodom Združivanja, ali nisam se osobno s njom upoznala – odgovorila je žena.

– Ovo je Ejla iz Devete Špilje Zelandonaca, združena s Džondalarom iz Devete Špilje Zelndonaca, sinom Martone koja je ranije bila vođa Devete Špilje, ranije Ejla Mamutovka, članica Lavljeg logora, Kćer Mamutovog Ognjišta, Odabrana od Duha Špiljskog Lava, i Štićenica Duha Špiljskog Medvjeda – rekla je Zelandona, obavljajući službeno upoznavanje – Ejla, ovo je Zelandona Dvadeset i devete Špilje.

Kad je Prva stala usred kolibe, ubrzo je nastala tišina. – Započet ću tako što ću reći kako ovaj sastanak neće ništa promijeniti. Džoplaja i Ekozar su združeni i samo oni mogu to promijeniti. Ali čini se kako su se ispod žita pojavile glasine i neka zlonamjernost prema njima koju ja ocjenjujem sramotnom. To me tjera na stid što sam zelandona ljudima koji se tako bez srca ponašaju prema dvoje mladih ljudi koji su upravo otpočeli svoj zajednički život. Dalanar, muškarac Džoplajinog ognjišta, i ja smo odlučili ovako javno iznijeti tu cijelu stvar. Ako neki ljudi imaju stvarne prigovore, ovo sada je prigoda – rekla je doniera.

Nastupilo je meškoljenje i izbjegavanje izravnih pogleda. Bilo je jasno da postoji izvjestan stupanje nelagode, posebno među onima koji su slušali i širili zlonamjerne glasine.

Činilo se da nitko ne želi načeti tu temu, kao da je to nešto previše ludo da bi se o tome uopće govorilo i Prva se već spremala da pređe na sljedeću točku dnevnog reda ovog sastanka.

Laramar je uvidio kako mu trenutak kojeg je toliko želio sada polako izmiče, a on je bio jedan od prvih začetnika tog iskazivanja nezadovoljstva.

– Pa istina je, zar ne, da je Ekozarova mati bila zbitoglavka – rekao je.

Pogled koji mu je Prva uputila bio je kombinacija prezira i ljutnje. – On to nikada nije poricao – rekla je.

– To znači da je on dijete miješanih duhova, a dijete miješanih duhova je čudovište. To i njega čini čudovištem – rekao je Laramar.

– Tko ti je rekao da je dijete miješanih duhova čudovište? – pitala je Zelandona Koja Je Prva.

Laramar se namrštio i pogledao oko sebe. – Svi to znaju – odgovorio je.

– Kako oni to znaju? – pitala je Prva.

– Jer ljudi tako govore.

– Koji ljudi tako govore.

– Svi tako kažu.

– Kada bi svi ljudi govorili da sunce sutra neće svanuti, bi li to zbog toga i bilo tako – pitala je doniera.

– Pa ne bi, ali ljudi su oduvijek tako govorili – rekao je Laramar.

– Mislim da se sjećam kako sam to čula od zelandona – začuo se glas koji je dolazio od promatrača.

Prva se ogledala oko sebe kako bi vidjela osobu koja je to rekla, jer prepoznala je glas – Ti, Marona, kažeš da zelandone uče da su djeca miješanih duhova čudovišta?

– Pa da – odgovorila je izazivački. – Sigurna sam da sam to čula od zelandona.

– Marona, jesi li znala da čak i prekrasna žena može izgledati ružno kad laže?

Marona je pocrvenjela i pogledala Prvu malicioznim pogledom. Nekoliko ljudi se okrenulo i zurilo u nju kako bi provjerili je li to što Zelandona kaže istina i neki od njih su se složili kako ovaj izraz na Maroninom licu zaista kvari njezinu priznatu ljepotu. Marona je skrenula pogledom i tiho promrmljala – Otkud bi ti to mogla znati, debela babo.

Nekoliko ljudi koji su uz nju sjedili čulo je ove uvredljive riječi koji je promrmljala, a čula ju je i Prva. – Dobro pogledaj ovu debelu babu, Marona, i sjeti se da sam, poput tebe, i ja nekada bila smatrana najljepšom ženom na Ljetnom saboru. Ljepota je najprolazniji od svih Darova. Mudro ga iskoristi dok ga još imaš, ženo, jer kad nestane bit ćeš nesretna ako ti iza toga ne ostane ništa drugo. Nisam nikada požalila što sam izgubila ljepotu, jer ono što sam dobila znanjem i iskustvom pruža više zadovoljstva – rekla je Ona Koja Je Prva.

Tada se obratila ostalima. – Marona je rekla, a i Laramar je dao naslutiti, kako zelandone uče da su djeca miješanih duhova čudovišta. Tijekom posljednjih nekoliko dana duboko sam meditirala i prisjetila se svih Predanja i Najstarijih Legendi i cijele one usmene predaje koja je znana samo zelandonama, pokušavajući pronaći otkud ta ideja izvire, jer Laramar je na izvjestan način u pravu. To je nešto što svi misle da znaju. – Zastala je i zagledala se u okupljene – Zelandone to nikada nisu naučavale.

Zelandone su bile vrlo tihe kad su je vidjele kako u samoći meditira, a ona njezina okrenuta plaketa označava da je se ne smije uznemiravati. Sada se shvatile zašto.

Čuo se žamor tihog razgovora – ‘Ali oni su životinje’. ‘Oni čak i ne spadaju ljudima’. ‘Oni su povezani s medvjedima’.

Zelandona Četrnaeste je progovorila glasno. – Majci se gadi takva mješavina.

– Oni jesu čudovišta – rekla je Denana, vođa Dvadeset i devete Špilje. – Oduvijek smo to znali.

Madroman je šapnuo zelandoni Pete – Denana je u pravu. Oni su napola ljudi, a napola životinje.

Prva je čekala da se stišaju – Razmislite o tome gdje ste čuli te stvari. Pokušajte se prisjetiti jedne točke u usmenoj predaju zelandona ili u Predanjima ili u Najstarijim Legendama Zelandonaca, gdje se to, na kojem se to mjestu spominje da su djeca miješanih duhova čudovišta, ili čak i to da su zbitoglavci životinje. Ne govorim sada o našim unutrašnjim slutnjama ili o sugestijama, nego o točno određenim mjestima na koja se netko može pozvati.

Pustila ih je da malo razmisle, a onda je nastavila – Kada malo bolje razmislite shvatit ćete da se oni nikada ne bi mogli Majci gaditi i da Ona ne bi htjela da ih gledamo kao čudovišta. Oni su djeca Majke baš kao i mi. Pa konačno, tko je taj tko odabire duh muškarca s kojim će pomiješati duh žene? To se ne događa često, mi se ne družimo često sa zbitoglavcima, ali ako Majka pokatkad odluči stvoriti nov život miješajući elan nekog od zbitoglavaca s elanom nekog od Zelandonaca – to je Njezin izbor. Nije na Njezinoj djeci da odbacuju takvo stvorenje. Velika majka je vjerojatno imala poseban razlog da ga stvori. Ekozar nije čudovište. Rodila ga je žena kao i sve nas. Činjenica da je

njegova mati pripadala Plemenu ne čini ga ništa manje djetetom Velike Majke. Ako su Džoplaja i on odabrali jedno drugog, onda je Doni zadovoljna pa bismo trebali biti i mi.

Opet je nastupilo meškoljenje, ali Prva nije čula nikakvo stvarno poricanje pa je odlučila krenuti dalje. – Drugi razlog ovom okupljanju je taj što je Džoharan želio razgovarati o onima koje nazivamo zbitoglavci. No želim da o njima najprije čujete od nekoga tko o njima može govoriti iz vlastitog iskustva. Ejlu su othranili oni koje mi znamo kao zbitoglavce, a ona kao ljude Plemena. Ejla, molim te dođi ovamo i ispričaj nam nešto o njima.

Ejla je ustala i pošla prema Prvoj. Osjećala je nervozu u želucu i usta su joj bila suha. Nije bila navikla govoriti ovako službeno pred mnogo ljudi, a i nije znala gdje bi započela pa je krenula od mjesta gdje je počinjalo i njezino sjećanje.

– Bilo mi je tada pet godina...

Ispričala im je sve, suzdržavši se samo od spominjanja svojeg sina. Nakon opisa života u Plemenu i pokušaja da im objasni što je smrtna kletva, te kako je morala napustiti Pleme, kratko je spomenula boravak u dolini, a mnogo više je govorila o Ridagu, dječaku pomiješanih duhova kojeg je usvojila žena vođe Lavljeg logora Mamutovaca

– Za razliku od Ekozara, – rekla je – Ridag nije imao snažnu tjelesnu građu ljudi Plemena, a nije ni mogao proizvoditi neke zvukove pa nije mogao govoriti. Naučila sam i njega i Neziju i ostatak Lavljeg logora, a i Džondalara, razgovarati pomoću jezika znakova. Neziju je to usrećilo, jer ju je on tada po prvi puta mogao nazvati majkom – završila je Ejla.

Tada je istupio Džondalar i ponovio priče o tome kako su on i Tonolan imali mali incident sa zbitoglavcima, pa kako je golema jesetra odvukla Džondalarov čamac, i kako je zbitoglavac koji mu je tada spasio život uzeo pola ribe, te na kraju opisao susret s Gubanom i Jorgom.

– Ako sam na mojem putovanju išta naučio, – rekao je Džondalar – onda je to činjenica da su oni koje smo uvijek nazivali zbitoglavcima ljudi, i to inteligentni ljudi. Oni nisu ništa više životinje nego ste to vi ili ja. Možda je njihov način života drukčiji, možda je njihova inteligencija drukčija, ali nisu zbog toga manje vrijedni. Samo su drukčiji. Postoje neke stvari koje mi možemo raditi, a oni ne mogu, ali postoje i one koje oni mogu, a mi ne možemo.

Tada je ustao Džoharan i govorio o svojoj zabrinutosti i o tome kako se treba razraditi nov odnos prema njima. Na kraju je i Vilamar govorio o mogućnostima da se s njima trguje.

Kasnije je uslijedilo mnoštvo pitanja i diskusija je dugo trajala. Za zelandone i za vođe špilja je sve ovo bilo pravo otkriće. Bilo im je teško u sve to povjerovati, ali većina se trudila sve to shvatiti bez predrasuda. Bilo im je očito da je Ejlina priča istinita, jer ni najbolji pripovjedači priča ne bi mogli ovako nešto izmisliti i tako uvjerljivo ispričati. A ta je priča otkrila da su to zaista ljudska bića. Ništa se nije riješilo, ali svi su imali o čemu razmišljati.

Tada je Prva ustala, kako bi sastanak privela kraju – Mislim da smo svi čuli neke važne stvari – rekla je. – Zahvaljujem Ejli što je bila voljna doći ovamo i tako slobodno nam govoriti o svojim neobičnim iskustvima. Pružila nam je nesvakidašnji uvid u život ljudi koji su možda čudni, ali koji su htjeli prihvatiti dijete za koje su znali da je drukčije i ponašali se prema njemu kao da je njihovo vlastito. Neki od nas su osjećali strah ako su za vrijeme lova ili skupljanja plodova opazili zbitoglavce. Ako su oni bili tako skloni prihvatiti nekoga tko je bio sam i izgubljen, onda, čini se, takvom strahu nema mjesta.

– Misliš li da to znači da su oni tako prihvatili i onu ženu iz Devete Špilje koja se jednom bila izgubila? – upitala je sjedokosa zelandona Devetnaeste. – Ako se dobro sjećam, bila je trudna kad se vratila. Možda se Majka odlučila Blagosloviti je dok je bila među zbitoglavcima pa se koristila duhom jednog od njih da...

– Ne! To nije istina! Moja mati nije bila čudovište’ – povikao je Brukeval.

– Točno! Tvoja mati nije bila čudovište – rekla je Ejla. – To i jest ono što mi pokušavamo reći. Nitko od onih u kojima su pomiješani duhovi nije čudovište.

– U mojoj majci nisu bili pomiješani duhovi – rekao je. – Zato i kažem da nije bila čudovište. – Pogledao je Ejlu s tolikom odbojnošću i antipatijom da je morala okrenuti glavu. Onda je izašao.

Više nije bilo razgovora. Ljudi su ustali i počeli se razilaziti. Izlazeći, Prva je opazila kako je Marona gleda na grub i uvredljiv način, a onda je čula Laramara kako govori zelandoni Pete i njegovom pomoćniku Madromanu – Kako može Džondalarovo ognjište biti svrstano među ona najvišeg ranga? – pitao je. – Imali su izgovor kako je ona bila visoko rangirana kod Mamutovaca, naroda od kojih je, navodno, došla k nama, a ona zapravo i ne zna u kojem se narodu rodila. Ako su je odgojili zbitoglavci, onda je više zbitoglavka nego Mamutovka. Recite mi kakav status ima jedna zbitoglavka? Trebala je biti posljednja, a sada je među prvima. Mislim da to nije u redu.

Nakon tog dugog i iscrpljujućeg sastanka koji je završio takvim žestokim ispadom, Ejla je osjećala da je posve iscrpljena. Pretpostavljala je da će na ljude djelovati uznemirujuće kad tako naglo saznaju da su stvorenja koja su smatrali životinjama zapravo inteligentni ljudi kojima je stalo i do drugih. To je bila radikalna promjena, a promjene nikada nisu lake, ali Brukevalova reakcija je bila iracionalna, a njegov pogled tako pun mržnje da ju je prestrašio.

Džondalar je predložio da pođu na jahanje i tako se udalje od ljudi i opuste nakon tih uznemirujućih događaja s kojima je sastanak završio. Ejli je bilo drago što vidi Vuka kako, sad već bez zavoja na sebi, ali s još ne posve zaraslim ranama, trčkara oko njih.

– Pokušavala sam to ne pokazati, ali bila sam tako ljutita na ljude koji su prigovarali tom združivanju samo zato što je Ekozarova mati pripadala Plemenu – rekla je Ejla. – I usprkos tome što su Zelandona i Dalanar tražili ovaj sastanak, ja ne mislim da se na njemu išta riješilo. Mislim da su na Združivanju toliki pristali na njihovo združivanje samo zato što oni nisu Zelandonci. Oni sebe zovu Lanzadonci, premda ja ne vidim nikakvu razliku. U čemu je razlika, Džondalare?

– Zelandonci zapravo znači ‘Djeca Zemlje koja žive na jugozapadu’, a Lanzadonci su ‘Djeca Zemlje koja žive na sjeveroistoku’ – pojasnio je Džondalar.

– Zašto Dalanar nije sebe i dalje nastavio zvati Zelandoncem i nije osnovao samo novu Špilju koja bi se označila novom riječju za brojenje?

– Ne znam. Nikad ga to nisam pitao. Možda zato što žive tako daleko. Tamo ne možeš stići tijekom jednog poslijepodneva, ili za dan ili dva. Mislim da on zna kako će, usprkos vezama kojih će uvijek biti, jednog dana oni biti posve drugi narod. Sada kad je dobio svoju vlastitu zelandonu, odnosno lanzadonu, imat će još manje razloga za ova duga putovanja na Ljetne sabore. Možda će njihove doniere još neko vrijeme učiti od zelandona, ali kako će ih biti sve više, moći će uskoro same obučavati svoj pomladak.

– Oni će biti poput Losadunajaca – rekla je Ejla. – I njihov jezik i običaji su tako bliski zelandonskim da su sigurno nekad bili jedan narod.

– Mislim da imaš pravo i da je to i razlog zašto smo s njima tako dobri prijatelji. Mi njih ne spominjemo u našim imenima i vezama, ali sigurno je bilo vrijeme kada smo to činili – rekao je Džondalar.

– Pitam se koliko je vremena otad prošlo. Sada već postoje mnoge razlike, čak i u riječima Majčine Pjesme – rekla je Ejla.

Odjahali su još malo dalje.

– Ako su Zelandonci i Lanzadonci isti narod, zašto su se oni koji imaju prigovor na Džoplajino i

Ekozarevo združivanje na kraju ipak složili s tim? Zar samo zato što njihovo ime govori da žive sjevernije? To ne izgleda razumno. Ali, opet, ni te njihove primjedbe u samom početku nisu bile razumne.

– Pa pogledaj samo tko stoji iza svega toga – rekao je Džondalar. – Laramar! Zašto on pokušava podići svu tu prašinu? Nisi mu ništa učinila, samo si pokušala pomoći njegovoj obitelji. Lanoga te obožava, a sumnjam da bi Lorala još uopće bila živa da ti nisi uskočila. Pitam se je li mu uopće do nečega tu stalo ili samo želi privući pozornost. Ne vjerujem da je ikada bio pozvan na poseban sastanak poput ovog danas, na kojem su ugledni ljudi, uključujući tu i Prvu, sve objašnjavali i njemu i drugima koji su iz toga pravili pitanje. Sada kad je osjetio okus toga, bojim se da će i nastaviti praviti probleme, samo da mu se i dalje posvećuje pozornost. Jedino ne razumijem Brukevala. Pa on zna Dalanara i Džoplaju, čak je i u rodu s njima.

– Jesi li znao da mi je Mataganova mati rekla kako je Brukeval još prije Zadruživanja bio u logoru Pete Špilje, pokušavajući nagovoriti neke ljude da prigovore Džoplajinom združivanju? On toliko mrzi Pleme, ali kad pogledaš njega i Ekozara, možeš vidjeti sličnost. Kod njega postoje neke crte koje definitivno pripadaju ljudima Plemena. Nisu tako izražene kao kod Ekozara, ali postoje. Mislim da me on sada mrzi, jer sam rekla da mu je mati rođena od pomiješanih duhova, ali ja sam samo pokušavala reći kako mješanci nisu loši i nisu čudovišta.

– On sigurno još uvijek vjeruje da jesu. Zato i pokušava tako ustrajno to poreći. Mora da je strašno kada mrziš to što jesi – rekao je Džondalar. – To ne možeš promijeniti. Smiješno je to što i Ekozar mrzi Pleme. Zašto mrze narod kojem pripadaju?

– Možda je to zato što ih ljudi vrijeđaju zbog toga što su to što jesu, i što ne mogu sakriti tu pripadnost, jer zaista izgledaju drukčije – odgovorila je Ejla. – Ali taj način na koji me je Brukeval pogledao prije nego je otišao bio je tako pun mržnje da me je prestrašio. Malo me podsjeća na Atarou, kao da s njim nešto nije u redu. Kao da je kod njega nešto krivo ili deformirano poput Lanidarove ruke, samo iznutra.

– Možda se kakav zli duh naselio u njemu ili mu se elan izopačio – rekao je Džondalar. – Ne znam, Ejla, ali možda bi se trebala čuvati Brukevala. Mogao bi pokušati zadati ti još više neprilika.

36

Dolazilo je pravo ljeto, a dani su postajali sve topliji. Trave na poljima visoko su narasle i poprimile zlatnu boju, a klasovi su se ugibali pod težinom sjemena – zavjeta novog života. I Ejlino je tijelo otežalo, ispunjeno novim životom za još nerođeno dijete. Radila je uz Džondalara; vadili su zrnje iz divlje zobi, kad je prvi put osjetila pokret. Stala je i pritisnula ruku uz nabreklu sredinu. Džondalar je primijetio njezin pokret.

– Što je, Ejla? – upitao je zabrinuto se namrštivši.

– Upravo sam osjetila da se dijete pomaklo. Prvi sam put osjetila život! – odgovorila je. Činilo se kao da se smiješi prema svojoj nutrini. – Evo, – rekla je, uzevši iz Džondalarove velike ruke kamen i stavljajući ruku na svoj trbuh. – Možda se dijete opet pomakne.

On je napeto čekao, ali nije osjetio ništa. – Ništa ne osjećam. – Upravo tada pod njegovom se rukom nešto malo pomaklo, jedva trznulo. – Osjetio sam! Osjetio sam dijete! – uzviknuo je.

– Pokreti će postajati jači – reče Ejla. – Džondalare, nije li to prekrasno? Što bi želio? Djevojčicu ili dječaka?

– Nije važno. Želim samo da dijete bude zdravo i želim da ti porod bude lak. Što bi ti htjela?

– Mislim da bih htjela djevojčicu, no drag bi mi bio i dječak. Nije to važno. Samo želim dijete, tvoje dijete. To je i tvoje dijete.

– Hej, vas dvoje. Peta će Špilja svakako pobijediti ako vas dvoje nastavite ovako. – Okrenuli su se i spazili kako im prilazi neki mladić. Bio je srednje visine, i zbijene, žilave građe. Hodao je sa štakom pod jednim pazuhom, a na drugom je ramenu nosio mješinu vode. – Džondalare, hoćeš li vode? – upitao je.

– Zdravo, Matagane! Vruće je, voda će dobro doći, – rekao je Džondalar i prihvatio mješinu, dižući je preko glave i puštajući da mu voda poteče iz proreza u usta. – Kako noga? – upitao je, dodajući mješinu Ejii.

– Sve je jača. Uskoro bih mogao odbaciti ovaj štap – odgovori ovaj smiješeći se. – Trebao bih vodu nositi samo za Petu špilju, no vidio sam svoju najdražu iscjeliteljicu i pomislio da mogu malo i skrenuti. Kako si, Ejla?

– Dobro. Upravo sam malo prije osjetila da je dijete živo. Što misliš, tko vodi?

– Teško je reći. Četrnaesta ima već nekoliko košara, a Treća je upravo pronašla novo veliko nalazište.

– A Deveta? – pitao je Džondalar.

– Mislim da imaju izglede, no ja bih se kladio na Petu – odgovori mladić.

– Ti si pristran. Tebi je samo do nagrada. – smijao se Džondalar.

– Što je Peta priložila ove godine?

– Suho meso dvaju bizona ulovljenih u prvom lovu, desetak kopalja i veliku drvenu zdjelu koju je izdubio naš najbolji drvodjelac. A Deveta?

– Veliku mješinu Martonina vina, pet brezovih rezbarenih bacača koplja, pet vatrenih kamena i dvije Salovine velike košare, od kojih je jedna puna lješnjaka, a druga kiselih jabuka. – odgovori Džondalar.

– Ako Peta pobijedi, ja ću se potruditi oko Martonina vina. Nadam se da će mi kosti donijeti sreću. Kad se oslobodim ove batine – podigao je štaku – vratit ću se u muški šator. Mislim da bih se, sa štapom ili bez njega, mogao preseliti odmah, no moja me mati još ne pušta. Divna je, nitko se ne bi bolje skrbio, no sad mi je njezinog majčinstva već pomalo dosta. Otkad mi se dogodila nesreća, moglo bi se pomisliti da mi je samo pet godina – rekao je.

– Nije ona kriva – rekla je Ejla.

– I ne kažem da je ona kriva. Razumijem ja nju. Samo se želim vratiti u muški šator. Da nisi združen, Džondalare, pozvao bih te na proslavu s vinom.

– Hvala, kao da jesi, no dosta mi je muških šatora. Kad budeš malo stariji, otkrit ćeš da biti združen i nije tako loše kao što ti se čini, – rekao je Džondalar.

– Ali ti imaš ženu koju bih ja htio – reče mladić, bacajući zadirkujući pogled prema Ejli. – Da imam nju, i ja bih se htio odseliti iz muškog šatora. Kad sam je vidio na vašem Združivanju, pomislio sam kako je to najljepša žena koju sam ikada vidio. Nisam mogao vjerovati svojim očima. I mislim da su to pomislili svi muškarci i da bi rado bili na tvom mjestu.

Iako je na početku Matagan bio stidljiv u odnosu s Ejlom, te se nelagode oslobodio tijekom onih mnogih dana kad je ona dolazila u kolibu zelandona kako bi pomogla pri skrbi za njega. Tada su se počeli pokazivati njegova prirodna otvorena srdačnost i šarm što se tek stvarao.

– Čuj ti njega, – rekla je Ejla, smiješeći se i tapšajući se po izbočenom trbuhu. – Baš ‘lijepa’. Starica s punim trbuhom.

– To te čini ljepšom no ikad. A ja volim starije žene. Možda se združim s jednom takvom, nađem li neku kao što si ti – reče Matagan.

Džondalar se nasmiješio mladiću koji ga je podsjećao na Tonolana. Bilo je očito da je očaran Ejlom, no bit će on jednom šarmer i to bi mu moglo biti potrebno ostane li trajno šepav. Džondalaru nije smetalo ako on s Ejlom malo vježba šarmiranje. I sam je nekada bio zaljubljen u stariju ženu.

– A ti si moja najdraža iscjeliteljica. – Oči su mu se uozbiljile. – Nekoliko sam se puta probudio kad su me nosili na nosilima i kad bih te vidio pomislio sam da sanjam. Pomislio sam da si ti jedna od onih prelijepih Doni koje su me došle odvesti Velikoj Majci. Siguran sam da si mi ti, Ejla, spasila život i mislim da uopće ne bih prohodao da nije bilo tebe.

– Bila sam tamo i učinila sam što sam mogla, – rekla je Ejla.

– Možda. Ali, znaš, ako ti ikada što zatreba... – Spustio je pogled porumenjevši od nelagode. Mučio se tražeći kako bi se izrazio. Opet ju je pogledao. – Ako ikad budem mogao išta učiniti za tebe, samo zatraži.

– Sjećam se kad je jednom Ejla bila Doni, – reče Džondalar kako bi razbio zbunjenost. – Znaš li da mi je ona zašila kožu? Sjećam se kako je na našem putovanju cijeli logor S’Armunajaca mislio da je ona osobno sama Majka, živa Doni koja je došla pomoći Majčinoj djeci. A što ja znam, možda ona to i je, kad se muškarci tako zaljubljuju u nju.

– Džondalare, nemoj mu puniti glavu takvim glupostima. – rekla je Ejla. – I bilo bi pametnije da se prihvatimo posla, jer će inače Deveta špilja izgubiti. I ne samo to, želim sačuvati nešto od ovoga zrnja za konje, a možda i za ždrijebe. Drago mi je što smo skupili onoliko raži kad je dozrela, ali konjima je zob draža.

Pogledala je u košaru što joj je visjela oko vrata da bi joj ruke bile slobodne i provjerila je koliko je unutra zrnja, a zatim namjestila kamen u ruci i latila se posla. Jednom je rukom držala nekoliko stabljika zrelog divljeg bilja, a drugom uhvatila stabljike tako da ih je okrugli kamen pritiskao neposredno ispod klasa. Zatim je kratkim potezom provukla stabljike tako da je kamen povlačio zrnje u ruku. Ubacila je zrnje u košaru i posegnula za još nekoliko stabljika.

Bio je to spor i pipav posao, no nije bio težak kad uhvatiš ritam. Pomoću kamena moglo se skidati učinkovitije i brže. Ejla ih je pitala, no nitko se nije mogao sjetiti kome je to palo na um, tako su radili od pamtivijeka.

Matagan je odšepao dalje, a Ejla i Džondalar su nastavili skupljati zrnje u košare. – Imaš u Petoj špilji odanog obožavatelja, – rekao je Džondalar. – Mnogi su takvi. Na ovom si saboru stekla

prijatelje. Mnogi te smatraju zelandonom. Nisu navikli na iscjeliteljice koje nisu doniera.

– Matagan je dobar mladić, – reče Ejla, – a krznom postavljena parka s kapuljačom, koju mi je njegova mati na silu dala, lijepa je i dovoljno velika da ću je moći nositi ove zime. Pozvala me da ih posjetim kad se ujesen vratimo. Nismo li na putu ovamo prošli pokraj doma Pete špilje?

– Da, ona je uzvodno, na malom pritoku Rijeke. Možda se ondje zaustavimo na povratku. Da, za nekoliko dana idem s Džoharanom i još nekolicinom u lov. Neko nas vrijeme neće biti, – reče Džondalar, nastojeći da to zazvuči kao nešto normalno.

– Vjerojatno ne smijem i ja poći? – tužno reče Ejla.

– Bojim se da ćeš se na neko vrijeme morati odreći lova. I sama znaš, a Mataganova je to nesreća jasno pokazala, da lov može biti opasan, osobito ako nisi tako brza kao što si navikla biti. A kad se dijete rodi, dojit ćeš ga i čuvati, – reče Džondalar.

– Išla sam u lov kad se Dark rodio. Druga ga je žena dojila kad se ne bih vratila na vrijeme da ga nahranim.

– Ali tada nisi odlazila na više dana.

– Ne, samo sam praćkom lovila male životinje, – priznala je.

– Pa to ćeš možda opet moći, no ne bi smjela ići na više dana s lovačkom družinom. Osim toga, ja sam sada tvoj muškarac. Moj je posao da se skrbim za tebe i tvoju djecu. To sam obećao kad smo se združili. Kakav bih bio muškarac ako ne bih mogao prehraniti svoju družicu i njezinu djecu? Kakva je muškarčeva svrha ako žene i nose djecu i skrbe o njoj? – rekao je Džondalar.

Ejla nije nikad prije od Džondalara čula takve riječi. Misle li svi muškarci tako, pitala se. Moraju li svi muškarci tražiti svrhu svoga postojanja zato što ne mogu rađati djecu? Pokušala je zamisliti kako bi bilo kad bi bilo obratno, kad ona ne bi mogla rađati djecu i kad bi jedini njezin doprinos bila pomoć u njihovu prehranjivanju. Okrenula se prema njemu.

– Da nije bilo tebe, u meni ne bi bilo ovoga djeteta, – rekla je i stavila ruke na nabreklinu pod svojim grudima. – Ovo je dijete jednako toliko tvoje kao što je moje. Ono samo neko vrijeme raste u meni. Bez tvojeg se bića ono ne bi začelo.

– Ne možeš biti sigurna da je tako, – rekao je.

– Možeš ti tako misliti, ali drugi ne misle tako, pa ni zelandone.

Stajali su jedno pred drugog usred otvorenog polja, ne u sukobu, no sa sukobljenim uvjerenjima. Džondalar je vidio pramene plave, od sunca izbijeljene kose, pobjegle ispod kožnate vrpce kako joj na vjetru šibaju po licu. Bila je bosa, a preplanule ruke i grudi bile su gole iznad jednostavnog kožnatog komada odjeće omotanog oko njezina nabreklog trbuha i obješenog do koljena kako je ne bi grebla suhe trave koju su skupljali. Oči su joj bile odlučne, čvrste, gotovo ljutito prkosne, no djelovala je tako ranjivo. Njegov pogled omekša.

– Ionako to nije važno. Volim te, Ejla. Samo se želim brinuti za tebe i tvoje dijete, – rekao je. Pokušao ju je zagrliti.

– Naše dijete, Džondalare. Naše dijete, – rekla je grleći ga i prislanjajući se uz njegova gola prsa. On osjeti njezine gole grudi i oblinu njezina trbuha i to mu je bilo drago.

– Dobro, Ejla. Naše dijete – rekao je. I želio je u to povjerovati.

Kad su izašli iz kolibe, u zraku se osjećala svježina. Lišće na drveću u šumarku poprimalo je žutu boju i ponešto crvene, a trava koja oko logora nije bila utabana sada je bila smeđa i uvela. Svaki komadić drveta otpalog sa stabala i sve suho raslinje već je izgorjelo u vatri i šuma je bila znatno prorijeđena.

Džondalar je dizao zavežljaje što su ležali na tlu kod otvora kolibe. – Konji s motkama bit će nam

od velike pomoći za nošenje zaliha za zimu. Bila je to dobra sezona.

Vuk je pritrčao, a jezik mu se njihao na jednoj strani gubice. Jedno mu je uho lagano visjelo i bilo na rubu iskrzano, dajući mu obješenjački izgled. – Mislim da je shvatio da odlazimo – rekla je Ejla. – Tako mi je drago što se vratio i ostao s nama iako je ranjen. Nedostajao bi mi. Jedva čekam da se vratimo u Devetu Špilju, no uvijek ću se sjećati ovoga Ljetnog sabora. Ovo je sabor na kojem smo se združili.

– I ja sam uživao u ovom Ljetnom saboru; dugo nisam bio na njima, no sada kad odlazimo, jedva čekam da se vratimo kući – rekao je Džondalar i nasmiješio se. Pomislio je na iznenađenje koje čeka Ejlu. Ona primijeti promjenu u izrazu njegova lica.

Njegov je osmijeh bio sličniji grimasi oduševljenja i ostavljao je dojam iščekivanja. Imala je utisak da joj nešto nije rekao, no nije imala pojma što bi to moglo biti.

– Drago mi je što su Lanzadonci došli. Dalek im je to bio put, no Dalanar je dobio donieru koju je htio, – nastavi on – a Džoplaja i Ekozar su se združili kako treba. Lanzadonci su malen narod, no neće im dugo trebati i već će osnovati Drugu Špilju. Imaju mnogo mladih, a imali su i sreće. Većina je preživjela.

– Drago mi je što je Džoplaja trudna, – rekla je Ejla. – Bila je blagoslovljena i prije no što su združeni, no ne bih rekla da je mnogo ljudi koji su za to čuli tijekom obreda Združivanja.

– Neki su ljudi imali drugih briga, no veselim se za njih dvoje. Ali Džoplaja mi se nekako čini drukčija, tužnija. Možda joj samo treba dijete.

– Trebali bismo požuriti. Džoharan želi da rano krenemo – reče Ejla.

Nije htjela razgovarati o Džoplajinoj tuzi, jer je znala koji joj je pravi razlog, a nije htjela ni spominjati svoj dugi razgovor s Džerikom. Džoplajina je mati od nje tražila neke vrlo određene obavijesti. Ispričala je Ejli o svojim mukama s rađanjem i htjela je da joj Ejla kaže sve što bi Džoplaji moglo olakšati vjerojatno težak porod. Htjela je doznati sve i o lijeku koji može spriječiti začeće, kao i o načinima da se izazove pobačaj ako to ne pomogne. Strahovala je za život svog jedinog djeteta i bilo joj je draže ne imati unuke nego izgubiti kćer. No kad je Džoplaja već trudna i odlučna roditi dijete, Džerika se htjela osigurati da joj kćer, ako preživi taj porod, više ne ostane trudna.

Ljudi iz Jedanaeste špilje su dovezli sve svoje splavi uzvodno i Džoharan je dogovorio da se dio stvari pošalje rijekom, no Mjesto na Rijeci imalo je samo ograničen broj splavi, a sve su ih Špilje htjele. Deveta je Špilja na saonice i leđa Njiske i Trkača ukrcala onoliko koliko se moglo staviti. Nastambe u kojima su preko ljeta živjeli porušene su, a dijelove koji su još mogli poslužiti također su natovarili na konje. Svatko od ljudi također je nosio punu naprtnjaču, a neki su, vidjevši nosiljke na konjima, smislili nešto slično što su sami vukli. Ejla je pomišljala kako bi mogla i za Vuka načiniti nešto slično, no on još nije bio uvježban za takvu vuču. Možda sljedeće godine i on ponese neki teret.

Džoharana je bilo posvuda; požurivao je ljude, savjetovao ih, brinuo se da sve bude spremno. Kad se uvjerio da je Deveta Špilja spakirana i spremna za polazak, krenuo je pred svima, držeći koplje, no više radi simbolike nego iz potrebe. Putovali su danju, u velikoj skupini i dok su god bili tako zajedno nijedan im četveronožni lovac ne bi prišao. Bez obzira na to, Džoharan bi i na prvi znak opasnosti stavio koplje u bacač i bio bi ga spreman začas izbaciti. Vježbao je cijelo ljeto i uvježbao se. Još je pet-šest čuvara bilo određeno da štite bokove, a Solaban i Rašemar su čuvali zaleđe. Stražarenje se moglo podijeliti u smjene s još nekolicinom koji su sada pomagali pri nošenju bogate ljetine u Devetu špilju.

Prije polaska Ejla je bacila zadnji pogled na logorište Ljetnog sabora. Velike gomile kostiju i smeća nagrdile su malu dolinu. Neke od Špilja već su bile otišle, ostavljajući za sobom velik prazan

prostor među logorištima onih što su još ostali. Motke i okviri od cjepanica ostali su, a crni krugovi i četverokuti pokazivali na kojim se mjestima ložilo. Jedan šator, previše dotrajao da bi ga vrijedilo nositi, ostavljen je na mjestu, a poderan rub kože koja se više nije držala štapova sada je mlatarao na vjetru koji je raznosio stare košare. Dok je to gledala, još je jedna Špilja skidala svoje nastambe. Logorište Ljetnog sabora ostavljalo je dojam napuštenosti i uništenosti.

Ali sav je otpad pripadao zemlji i uskoro će se raspasti. Do sljedećeg proljeća ostat će malo tragova da su Špilje ovdje provele ljeto. Zemlja će se sama zaliječiti.

Putovanje kući bilo je naporno. Teško natovareni ljudi posrtali su pod bremenom i navečer su se iscrpljeni bacali na ležajeve. Džoharan je na početku nametnuo brz ritam, no s vremenom ga je usporio da bi najslabiji mogli održati korak. Ali svi su se veselili povratku kući i bili su dobro raspoloženi. Teret koji su nosili značio je preživljavanje u oštrim zimskim mjesecima što su dolazili.

Na prilazu prevjesnoj stijeni Devete Špilje, poznati je krajolik potaknuo ljude na žurbu. Žurili su se doći do zaklona pod kamenim svodom i gurali su se da ne bi vani prenoćili još jednu noć. Kad se na vidiku pojavila poznata litica s Padajućim kamenom, na nebu su žmirkale prve zvijezde. Pod sve slabijim svjetlom i glomaznim teretom teško su, koračajući s kamena na kamen, pregazili Šumsku rijeku, a zatim su nastavili stazom što je vodila do proplanka njihove stijene. Kad su napokon došli do kamenog trijema pred otvorom pod kamenom policom, već se bilo gotovo potpuno smračilo.

Džoharanova je zadaća bila zapaliti prvu vatru i baklju koju će unijeti pod stijenu i bio je sretan što ima vatreno kamenje. Vatra je brzo planula i baklja se brzo zapalila, a ljudi su nestrpljivo pričekali da Zelandona makne mali kip žene koji je čuvao Špilju. Nakon što je ona zahvalila Velikoj Majci što im je čuvala dom dok ih nije bilo, zapalili su još nekoliko baklji. Cijela je Špilja u povorci pratila krupnu ženu koja je odnijela figuricu Doni na njezino mjesto iza velikog ognjišta u stražnjem dijelu zaštićenog prostora, a zatim su se svi razišli u svoja boravišta kako bi napokon skinuli teret sa sebe.

Neizbježna prva zadaća bilo je provjeravanje štete koju su, dok ih nije bilo, mogli počiniti razni kradljivci. Bilo je nešto životinjskog izmeta, poneki je kamen na ognjištu bio pomaknut sa svoga mjesta, dvije-tri košare su bile prevrnute, no šteta je bila mala. U ognjištima su zapalili vatre, a zatim su unijeli hranu i zalihe. Na poznate klupe rasprostrli su krzna za spavanje. Deveta Špilja Zelandonaca vratila se kući.

Ejla je bila krenula prema Martoninom boravištu, no Džondalar ju je poveo u drugom smjeru. Vuk je pošao za njima. S bakljom u jednoj, a njezinom rukom u drugoj ruci, poveo ju je dublje u zaklon, prema nekoj drugoj građevini koje se ona nije sjećala. Džondalar je stao pred nju, odmaknuo kožu što je pokrivala ulaz i pokretom je pozvao unutra. – Noćas ćeš, Ejla, spavati u svojem vlastitom boravištu – rekao joj je.

– Mojem vlastitom boravištu? – upitala je, tako iznenađena da je jedva govorila. U mračan se unutarnji prostor Vuk provukao uz nju. Džondalar je ušao za njima i podigao baklju kako bi Ejla bolje vidjela.

– Kako ti se sviđa? – upitao je.

Ejla se ogledavala oko sebe. Prostor je bio uglavnom pust, no na zidu uz ulaz stajale su police, a na jednom je kraju bio povišen dio s krznima za spavanje. Tlo je bilo popločeno glatkim i ravnim pločama vapnenca s obližnje stijene, a prostor među njima bio je ispunjen stvrdnutom riječnom glinom. Bilo je postavljeno i ognjište, a u niši nasuprot ulaza stajala je mala debela ženska figura.

– Moj vlastiti dom.– Okretala se u sredini praznog prostora, a oči su joj sjale. – Boravište samo za nas dvoje? – A Vuk je sjeo i gledao je. Bilo je to novo mjesto, no tamo gdje je bila Ejla bio je i

njegov dom.

Džondalar se osmjehnuo. – Ili možda za nas troje – reče on tapšući je po trbuhu. – Ovdje je još nekako prazno.

– Obožavam to mjesto, obožavam, Džondalare, ovdje je predivno!

Tako ga je razveselilo njezino oduševljenje da je osjetio kako mu se oči vlaže suzama i morao je nešto učiniti da to prekine. Dodao joj je baklju koju je još držao u ruci. – Onda, Ejla, moraš upaliti svjetiljku. To će značiti da prihvaćaš dom. Imam nešto topljene masti. Nosim je sa sobom još od prošlog prenoćišta.

Posegnuo je pod svoju tuniku i izvukao malu vrećicu. Bila je ugrijana njegovom tjelesnom toplinom, a napravljena od obrađenog srninog mjehura, umetnutog u neznatno veću vrećicu napravljenu od srnine kože tako da je krzno na unutarnjoj strani. Mjehur je bio gotovo potpuno nepromočiv, no s vremenom bi ipak malo propustio. Druga je vrećica služila da upije i ono malo masnoće što se probije, a krzno je upijalo svu masnoću. Vrh mjehura bio je zavezan tetivom oko jednog srninog kralješka s kojeg je višak kosti očišćen tako da je dobio kružni oblik. Prirodna šupljina, u kojoj je nekad bila leđna moždina, sada je služila kao cijev za natakanje, a bila je začepljena kožnom vrpcom nekoliko puta zavezanom u čvor tako da je točno pristajao otvoru.

Džondalar je izvukao kraj remenčića i tako izvadio čvor, a zatim natočio nešto otopljene masti u novu kamenu svjetiljku. Jedan kraj fitilja napravljenog od lišaja s grana drveća u logoru Ljetnog sabora stavio je u ulje, a zatim nad njim postavio baklju. Odmah je planulo. Kad se mast otopila i zagrijala, izvadio je u lišće zamotan zavežljaj fitilja napravljenih od neke osušene vlaknaste gljive razrezane u vrpce. Rado se služio fitiljima od gljiva zbog njihovog duljeg gorenja i toplijeg svjetla. Postavio je fitilj tako da leži od sredine plitke zdjelice do ruba i izvukao ga još malo preko ruba. Zatim je dodao drugi i treći fitilj u istu svjetiljku, pa je sada jedna svjetiljka mogla svijetliti kao tri.

Zatim je napunio još jednu svjetiljku i pružio Ejli baklju. Ona prinese plamen fitilju. Fitilj se zapalio, počeo pucketati, a zatim se smirio dajući sjajno svjetlo. Džondalar je ponio svjetiljku u nišu gdje su bile figurica Doni i postavio je pred figuru. Ejla je išla za njim. Kad se visoki čovjek okrenuo, podigla je pogled prema njemu.

– Ejla, ovo je sada tvoja nastamba. Ako mi dopustiš da u njoj naložim svoje ognjište, sva djeca koja se tu rode bit će rođena uz moje ognjište. Hoćeš li mi to dopustiti? – upita on.

– Hoću. Naravno, – rekla je ona.

On uze baklju i pođe do ložišta okruženog kamenjem. U njemu je već bilo postavljeno drvo spremno za loženje. On prinese baklju triješću i pričeka da grančice zapale i veće komade drva. Nije htio riskirati da se vatra ugasi prije no što se razgori. Kad je podigao pogled, Ejla ga je gledala očima punim ljubavi. On ustane i zagrli je.

– Džondalare, tako sam sretna, – rekla je, privijajući se uz njega. – Nisam ni sanjala da ću ikada biti tako sretna. Jer živjet ću u ovom prekrasnom domu, Zelandonci su moj narod, rodit ću dijete i združena sam s tobom. Najsretnija sam što sam združena s tobom. Volim te, Džondalare, toliko te volim.

– I ja tebe volim, Ejla. Zato sam za tebe i sagradio ovo boravište – reče on, spuštajući glavu do njezinih usana koje mu je pružila. Osjetio je slan okus njezinih suza.

– A kad si to učinio? – upitala je kad su se napokon razdvojili. – I kako? Cijelo smo ljeto bili na saboru.

– Sjećaš li se onog lova u koji sam otišao s Džoharanom i ostalima? Nije to bio samo lov. Vratili smo se ovamo i sagradili, – reče Džondalar.

– Čak si se ovamo vratio da to izgradiš? Zašto mi nisi rekao? – upita ona.

– Htio sam te iznenaditi. Ne znaš samo ti izmišljati iznenađenja, – odgovorio je, razveseljen njezinom sretnom i potresenom reakcijom.

– Ovo mi je najbolje iznenađenje u životu, – rekla je, boreći se sa suzama koje su opet zaprijetile.

– Znaš, Ejla, – reče on, iznenada se uozbiljivši, – ako ikad izbaciš kamenje moga ognjišta, morat ću se vratiti u dom svoje majke ili otići negdje drugdje. To bi značilo da želiš razvezati čvor naše veze.

– Kako to možeš reći, Džondalare. Nikada to ne bih poželjela – zgrozila se.

– Da si se rodila kao Zelandonka, ne bih ti to morao reći. Znala. bi. Želim samo znati da si shvatila. Ejla, ova nastamba pripada tebi i tvojoj djece. Samo je ognjište moje, – objasnio joj je Džondalar.

– Ali ti si je izgradio. Kako bi mogla biti moja?

– Želim li da tvoja djeca budu rođena mome ognjištu, moja je dužnost da tebi i tvojoj djeci dam mjesto gdje ćete živjeti. Mjesto koje će biti vaše ma što se dogodilo.

– Znači, od tebe se traži da mi sagradiš boravište? – upita ona.

– Ne baš. Od mene se zahtijeva da osiguram da imaš gdje živjeti, no ja sam ti htio dati tvoj vlastiti dom. Mogli smo mi ostati i kod moje majke. Nije to rijetkost kad se mladići prvi put združuju. A da si Zelandonka, mogli bismo se dogovoriti da stanujemo kod tvoje majke ili kod nekog drugog od tvoje rodbine, dok ti ja ne uzmognem pružiti tvoj vlastiti dom. Naravno, u tom bih slučaju ja bio dužan tvojoj rodbini.

– Kad smo se združili, nisam znala da si preuzeo tako mnogo obveza prema meni, – rekla je Ejla.

– Nije tako samo radi žena, nego zbog djece. Ona se ne mogu sama skrbiti za sebe, njima treba pružiti dom. Neki s rodbinom ostaju tijekom čitavog života, često sa ženinom majkom. Kad majka umre, njezin dom pripadne njezinoj djeci, no tko je živio s njom, ima pravo prednosti. Ako majčin dom pripadne njezinoj kćeri, njezin par ne mora joj nabavljati stan, no može biti dužan njezinoj djeci. Ako dom pripadne sinu, on je to dužan svojoj djeci.

– Bojim se da ću morati još mnogo učiti o Zelandoncima – namrštila se Ejla.

– I meni je ostalo još mnogo toga što moram naučiti o tebi, Ejla, – rekao je, prilazeći joj. Ona je bila i više nego spremna. Ljubeći se s njom, osjetio je kako je želi i kako mu ona odgovara.

– Pričekaj me ovdje, – rekao je.

Izašao je i vratio se s krznima za spavanje. Razvezao je svežnjeve i rasprostro ih na ploču. Vuk ih je gledao iz sredine prazne glavne prostorije, a zatim podigao glavu i zacvilio.

– Čini mi se da se osjeća izgubljeno. On želi znati gdje će spavati – rekla je Ejla.

– Idem k svojoj majci po njegovu posteljinu. Čekaj me, – reče Džondalar smiješeći joj se. Brzo se vratio i uz ulaz postavio Ejlinu staru odjeću koja je Vuku bila ležaj, i njegovu zdjelu za hranu. Vuk onjuši svoj ležaj, a zatim ga obiđe i sklupča se na njemu.

Džondalar priđe ženi koja ga je još čekala uz vatru, podigne je i prenese do ležaja te je postavi na krzna. Počeo ju je polako razodijevati, a ona mu pokuša pomoći razvezujući jednu uzicu.

– Ne, Ejla. Želim to učiniti sam. To bi mi bilo zadovoljstvo, – reče on.

Ona spusti ruku. Nastavio ju je polako i nježno razodijevati, a zatim skinuo i svoju odjeću i uvukao se pokraj nje. Polako i osobito nježno vodili su ljubav duboko u noć.

Špilja se ubrzo vratila svom uobičajenom životu. Bila je to prelijepa jesen. Trave na poljima ljuljale su se u zlatnim valovima na živahnom vjetru, a drveće uz Rijeku blistalo je u sjajnim preljevima žute i crvene boje. Grmlje je otežalo od zrelih bobica, jabuke su bile ružičaste, ali kisele, jer su im tek prvi mrazovi trebali donijeti slatkoću, a orasi i lješnjaci su padali s grana. Dok je trajalo

lijepo vrijeme cijeli je dan bio ispunjen poslovima skupljanja obilja voća, oraha, bobica i trava. Kad su počeli noćni mrazovi, lovačke su družine redovito odlazile u lov da bi sa zalihama svježega mesa nadopunile sušeno meso iz ljetne sezone lova.

Tijekom toplih dana odmah nakon povratka provjerili su skladišne jame i iskopali nove u zemlji što je omekšala tijekom ljeta, pazeći da budu ispod uobičajene razine smrznute zemlje i dobro su ih obložili kamenjem. Meso novih lovina razrezali bi i ostavili da se, na visokim platformama i daleko od strvinara, preko noći smrzne. Ujutro bi ga stavili u duboke jame, tako da se ne odmrzne dok su dani još topli. U blizini Devete Špilje bilo je nekoliko takvih hladnih podruma. Iskopali su i pliće jame u kojima je voće i povrće ostajalo hladno, ali ne i smrznuto prvih dana zime. Poslije, kad dođe studena zima i zemlja se potpuno zamrzne, hranu će prenijeti u dublji dio špilje.

Losose što su putovali uzvodno, a i druge ribe, lovili su i dimili postupkom koji Ejla još nije poznavala: zamkama Četrnaeste špilje. Ejla je bila u Maloj dolini kad su ribe prolazile, a Brameval joj je tada bio objasnio kako pletene vrše, pričvršćene kamenjem, puštaju ribu unutra, a ne i van. On se uvijek prema njoj držao ljubazno i prijateljski, a njoj je bilo drago opet se susresti s Tišonom i Marševalom. Iako ih nije stigla dobro upoznati za vrijeme Združivanja, osjećala je da je s njima povezuje to što su se združili istom prigodom.

Neki su ribu lovili i udicom. Brameval joj je dao mali komad kosti zašiljen na obje strane i u sredini pričvršćen tankom, ali čvrstom uzicom, i rekao joj da si sama ulovi hranu. Tišona i Marševal su joj se pridružili kako bi vidjeli hoće li joj trebati pomoć, a i radi druženja s njom. Džondalar joj je već bio pokazao kako će se služiti udicom. Za meku je uzela crve i komadiće ribe, a najprije je oko kosti ovila jednog crva. Stajali su na obali Rijeke i ona je bacila udicu. Osjetivši potezanje, koje je značilo da je neka riba progutala mamac s udicom, naglo je potegnula uzicu, nadajući se da će se zašiljena kost poprijeko smjestiti u ribljem grlu, te da će se obje strane zabiti u stjenke. Kad je iz vode izvukla ribu, nasmiješila se. Kad su se na povratku zaustavili kod Jedanaeste špilje, Kariđe slučajno nije bilo kod kuće, no vidjela je donieru Jedanaeste i Marolana, njegovog visokog i zgodnog prijatelja, pa je stala da bi s njima porazgovarala. Vidjela ih je zajedno već nekoliko puta tijekom Ljetnog sabora i shvatila da mu je ovaj više od prijatelja, više kao par, iako nisu obavili obred združivanja. No službeni obred združivanja je ionako najviše postojao zbog moguće djece. Mnogi su živjeli zajedno bez obreda združivanja: osim onih koje je zanimao isti spol, nisu se združivali ni stariji parovi kojima je prošlo vrijeme rađanja, a i neke žene koje su imale djecu a nisu imale svog muškarca kasnije su odlučile živjeti s još nekim.

Ejla je često pratila Džondalara kad je odlazio s lovcima u lov. No kad su lovci na visoku divljač išli dalje, ostajala je blizu Špilje i lovila praćkom ili vježbala bacanje štapa. U dolinama oko Rijeke živjele su kamenjarke i tetrijebi. Znala je da bi ih mogla loviti praćkom, no htjela je naučiti jednako spretno rukovati i štapom. Htjela je naučiti i izrađivati štapove. Bilo je teško od drveta dobiti tanje komade, što se obično radilo klinovima, a zatim je trebalo vremena da bi ih se stanjilo i uglačalo. Još ih je teže bilo naučiti bacati posebnim zamahom tako da kroz zrak idu vodoravno. Jednom je bila vidjela jednu Mamutovku koja je rabila sličan štap. Bacila bi ga u jato niskoletećih ptica i često bi ih srušila po tri ili četiri. Ejla je oduvijek voljela loviti oružjem za koje je potrebna vještina.

Osjećala bi se manje usamljenom kad bi vježbala s novim oružjem, a sa štapom za bacanje postajala je sve spretnija. Rijetko bi se vratila bez barem jedne ili dvije ptice. Uvijek je sa sobom nosila i praćku pa je često mogla zalihama hrane dodati i zeca ili hrčka. To joj je dalo i određenu neovisnost. Iako je već bila zadovoljna kako joj je dom počinjao izgledati, a mnogi od darova koje su ona i Džondalar dobili na Združivanju sada su dobili korisnu primjenu. Naučila je trgovati i često je mijenjala ptičje perje, a ponekad i meso za stvari kojima je htjela opremiti svoj novi dom. Čak su se i

šuplje ptičje kosti mogle razrezati za ogrlice ili mala glazbala, frule s visokim tonom. Ptičje su kosti mogle poslužiti i kao dijelovi raznih alata i pomagala.

A mnoge kože zečeva i kunića koje je ulovila praćkom sačuvala je za sebe. Meke kožice i krzna kanila je, kad zahladi i kad bude morala ostati u zaklonu, upotrijebiti za izradu odjeće za dijete.

Jednoga vedrog i prohladnog dana kasne jeseni, Ejla je slagala stvari da bi bilo mjesta za dijete i ono što je djetetu potrebno. Uzela je dječačko zimsko rublje koje joj je Marona bila dala i prislonila tuniku uza se. Odavno ju je bila prerasla, no i dalje ju je namjeravala nositi. Bio je to udoban komad odjeće. Možda bih si morala napraviti takvu s malo prostranijim gornjim dijelom, pomislila je. Imala je još jelenjih koža. Smotala je tuniku i odložila je.

Bila je obećala da će toga popodneva posjetiti Lanogu i odlučila je sa sobom uzeti nešto hrane. Zavoljela je tu djevojčicu i dijete i često ih je posjećivala, iako je to značilo da će se morati susretati s Laramarom i Tremedom i razgovarati više nego što joj se sviđalo. Upoznala se i s nekom drugom djecom, osobito Bologanom, no to je još bilo prilično nategnuto poznanstvo.

Došavši do Tremedinog boravišta vidjela je Bologana. Počeo je od muškarca svojeg ognjišta učiti kako se radi fermentirano piće, a Ejla nije bila sigurna da joj je to drago. Podučavati djecu svoga ognjišta bilo je muškarčevo pravo, no njoj se, iako nije bilo njezino da se u to upliće, nije činilo da bi se Bologan trebalo družiti s ljudima što su tu stalno pili Laramarovu barmu.

– Pozdravljam te, Bologane, – rekla je Ejla. – Je li Lanoga ovdje?

Iako ga je od povratka u Devetu Špilju već nekoliko puta bila pozdravila, činilo se da ga to svaki put iznenadi i uvijek se činilo kako nije siguran što bi rekao.

– Pozdravljam te, Ejla. Unutra je, – rekao je i okrenuo se.

Možda zato što je upravo odlagala odjeću, Ejla se iznenada sjeti da mu je nešto bila obećala. – Jesi li ovoga ljeta imao sreće? – upita ga.

– Sreće? Kako to misliš ‘sreće’? – upitao je zbunjeno.

– Nekoliko je tvojih vršnjaka na ovom Ljetnom saboru prvi puta ulovilo nešto veliko. Pitala sam se jesi li i ti imao sreće u lovu – objasni ona.

– Imao sam ponešto. U prvom sam lovu ulovio dva goveda, – odgovori on.

– Imaš li još njihove kože?

– Jednu sam mijenjao za sirovine za barmu. Zašto?

– Obećala sam ti da ću ti napraviti nešto zimske odjeće ako mi pomogneš, – odgovori Ejla – pa sam se pitala bi li htio tu goveđu kožu iskoristiti za to, iako mi se čini da bi jelenja koža bila bolja. Možda bi je mogao dati u zamjenu.

– I kanio sam je zamijeniti za još sirovine. Mislio sam da si na obećanje već zaboravila, – reče Bologan. – Davno si to rekla, još kad si prvi put došla ovamo.

– Bilo je to davno, no pomislila sam na neke druge stvari koje bih izradila, pa sam pomislila da bih istodobno mogla izraditi i tvoju odjeću, – rekla je Ejla. – Imam još nešto viška jelenje kože, no morat ćeš doći k meni da te izmjerim.

Pogledao ju je nekim čudnim, gotovo procjenjivačkim pogledom.

– Mnogo pomažeš Lorali. I Lanogi. Zašto?

Ona je na trenutak razmislila – U početku je to bilo zato što je Lorala bila tek dojenče i trebalo joj je pomoći. Ljudi rado pomažu dojenčadi, pa su je žene zato počele dojiti kad su shvatile da njezina mati više nema mlijeka. No ja sam je i zavoljela, a zavoljela sam i Lanogu.

Bologan je neko vrijeme šutio, a zatim je pogleda. – U redu – reče on. – Ako mi doista želiš nešto napraviti, imam ja i jelenju kožu.

Džondalar je bio u većem lovu s Džoharanom, Solabanom, Rašemarom i Džeksomanom, koji se nedavno doselio u Devetu špilju zajedno sa svojom novom družicom Dinodom. Krenuli su u potragu za jelenima, ne toliko da bi ih odmah lovili, koliko zato da otkriju gdje ih ima i kad bi se mogli početi primicati njihovu kraju, pa da mogu organizirati veći lov. Ejla se nije mogla smiriti. Na početku je krenula s lovcima, a zatim se vratila. Vuk je istjerao par kamenjarki koje još nisu potpuno promijenile perje u bijelo, ali su već bile blizu i ona ih je brzo ubila.

Vilamar je također bio otišao na svoje trgovačko putovanje, vjerojatno zadnje te jeseni. Otišao je prema zapadu, posebno zato da od ljudi što žive blizu Velike vode nabavi soli. Ejla je pozvala Martonu, Folaru i Zelandonu da zajedno pojedu kamenjarke. Rekla im je da će ih pripremiti na način kako je to činila za Kreba dok je živjela s Plemenom. Iskopala je u Dolini Šumske rijeke u podnožju jedne kosine malu jamu, obložila ju kamenjem i unutra naložila veliku vatru. Dok je vatra gorjela, ona je očerupala cijele ptice, pa i njihove perjem pokrivene noge, a zatim prikupila naramak sijena u koje ih je umotala.

Da je našla još i jaja, bila bi ih stavila u ptice, no nije sada bilo doba kad ima jaja. Kad dolazi zima, ptice ne podižu mladunčad. Zato je Ejla umjesto jaja odabrala nekoliko pregršti mirisnih trava, a Martona je priložila dio soli što joj je još preostala, na čemu joj je Ejla bila zahvalna. Dok su se kamenjarke, zajedno s nešto mljevenog zrnja, pekle u toj zemljanoj pećnici, ona je neko vrijeme timarila konje, a sada je čekala što bi mogla raditi dok se ptice ne ispeku.

Odlučila je stati i pogledati može li što učiniti za Zelandonu. Doniera joj je rekla da joj treba nešto mrvljenog okera, a Ejla joj je rekla da će joj rado donijeti. Vratila se u Dolinu Šumske rijeke, zviždukom pozvala Vuka koji je istraživao udubine i humke, i pošla prema Rijeci. Kopala je crvenu željeznu rudu i pronašla lijep oblutak koji bi joj mogao dobro poslužiti kao bat za mljevenje boje. Vraćajući se prema padini opet je zazviždala, ne gledajući baš pozorno tko joj se našao na putu.

Kad je gotovo naletjela na Brukevala zaprepastila se. Od sastanka o Ekozaru i Plemenu u nastambi zelandona on ju je izbjegavao, no stalno ju je izdaleka pratio. Njezinu je trudnoću pratio sa zadovoljstvom, znajući da će ona uskoro roditi, a on je stalno zamišljao da je dijete u njoj dijete njegova duha. Svaki je muškarac mogao zamišljati da bilo koja trudna žena nosi dijete njegova duha, a mnogi su se ponekad pitali je li doista tako s nekim ženama, no Brukevalov je san bio prava opsesija. Ponekad bi noću ležao budan i zamišljao cijeli život s Ejlom, najviše onako kako je često vidio da ona živi s Džondalarom, no kad se s njom susreo na stazi, nije znao što bi rekao. Sada je više nije mogao izbjeći.

– Brukevale, – reče ona, nastojeći se nasmiješiti. – Već dugo želim porazgovarati s tobom.

– Pa, evo me, – reče on.

Ona požuri. – Htjela sam ti reći da te na onom sastanku nisam htjela uvrijediti. Džondalar mi je rekao da su te zbog zbitoglavaca već i prije zadirikivali dok ih nisi natjerao da prestanu. Divim ti se što si se tome usprotivio i natjerao ih da te prestanu tako zvati. Ti nisi zbitoglavac... član Plemena. Nitko te nikad nije smio tako zvati. Ti nikad ne bi mogao živjeti s njima. Ti si jedan od Drugih, kao što su i svi Zelandonci. Tako bi te oni doživljavali.

Izraz njegova lica kao da se ublažio. – Drago mi je da to priznaješ, – rekao je.

– Ali moraš shvatiti da su oni za mene ljudi, – požuri ona. – Oni ne mogu biti životinje. Nikada o njima nisam tako mislila. Našli su me samu i ranjenu, primile me i skrbili se za mene, odgojili me. Da ih nije bilo, ja danas ne bih bila živa. Mislim da im se treba diviti. Nisam ni pomišljala da bi za tebe bila uvreda kad sam spomenula da je tvoja baka možda živjela s njima kad se bila izgubila i kad je tako dugo nije bilo, pa su se oni možda brinuli i za nju.

– Pa, valjda i ne možeš znati, – reče on smiješeći se.

Ona mu s olakšanjem uzvrati osmijeh i pokuša još razjasniti svoje objašnjenje.

– Ja sam samo htjela reći da si me podsjetio na neke ljude koje volim. Zato si me od početka privukao. Bio je nekada dječak kojeg sam poznavala i voljela i ti me na njega podsjećaš...

– Stoj! Hoćeš reći da i dalje misliš da su oni dio mene? Mislio sam da si rekla da nisam zbitoglavac, – rekao je Brukeval.

– I nisi. Ni Ekozar nije. To što mu je mati bila iz Plemena ne znači da je on njihov. Oni nisu odgajali ni njega ni tebe...

– Ali ti i dalje misliš da je moja mati bila nakaza. Ja ti kažem da nije! Ni moja mati ni moja baka nisu imale ništa s njima. Nijedna od tih prljavih životinja nije imala ništa sa mnom, čuješ? – Vikao je, a lice mu je bijesno pocrvenjelo. – Ja nisam zbitoglavac! Ako su tebe odgojile te životinje, ne misli da mene možeš ponižavati.

Vuk je zarežao na uzbuđenog čovjeka, spreman skočiti Ejli u obranu. On je izgledao kao da bi joj htio učiniti nešto nažao.

– Vuče! Ne! – zapovjedila je ona. Opet je pogriješila. Zašto nije stala dok se on još smiješio? Ali ni on nije smio zvati njezino Pleme ‘prljavim životinjama’ jer oni to nisu bili.

– Valjda misliš da je i vuk čovjek – zarežao je Brukeval. – Ti i ne znaš razliku između ljudi i životinja. Neprirodno je da se vuk tako ponaša oko ljudi. – On nije shvaćao kako se svojim vikanjem približio Vukovim očnjacima, no ni tada se ne bi smirio. Bio je izvan sebe. – Slušaj ti mene, da te životinje nisu napale moju baku, ne bi se ona tako uplašila i rodila slabu ženu, a moja bi majka poživjela i brinula se za mene i voljela bi me. Ti su prljavi zbitoglavci ubili moju baku i moju majku. Ako mene pitaš, od njih nikad koristi. Trebali bi svi biti mrtvi kao i moja majka. Da mi se nisi usudila reći kako imam išta zajedničkog s njima. Kad bih mogao, sam bih ih sve pobio.

Vičući je prilazio Ejli i pritjerao je uz stazu. Ona je Vuka držala za krzno da ne bi napao pobješnjela čovjeka. Na kraju ju je odgurnuo i pojurio dolje. Nikad prije nije bio tako bijesan. Ne samo zato što mu je spomenula zbitoglavce kao pretke nego i zato što je on u svom bijesu iz sebe izbacio svoje najskrivenije osjećaje. Više od svega drugoga želio je imati majku kojoj bi mogao potrčati kad su ga druga djeca zadirkivala. No žena koja ga je naslijedila zajedno s drugim stvarima njegove majke, nije voljela dijete koje je s odbojnošću odgajala. On joj je bio na teret i smatrala ga je odbojnim. Imala je nekoliko vlastite djece, među kojima i Maronu, pa ga je još lakše mogla zanemariti. Ni svojoj vlastitoj djeci nije bila baš najbolja majka, a Marona je svoje grubo i bezosjećajno ponašanje naučila od svoje majke.

Ejla se tresla. Sada je doista pretjerala. Penjući se stazom prema Zelandoninom domu pokušavala se pribrati. Kad je Ejla ušla, žena je podigla pogled i odmah shvatila da nešto nije u redu.

– Što ti je, Ejla? Izgledaš kao da si se susrela s nekim zlim duhom, – rekla je.

– O, Zelandono, mislim da i jesam. Upravo sam se susrela s Brukevalom, – zaplakala je. – Pokušala sam mu reći da ga na onom sastanku nisam htjela uvrijediti, ali nekako kao da mu uvijek kažem nešto pogrešno.

– Sjedni i sve mi ispričaj – rekla je Zelandona.

Objasnila joj je što se dogodilo na stazi. Kad je završila, Zelandona je šutjela, a zatim je mladoj ženi dala zdjelicu čaja. Ejla se smirila, razgovor joj je pomogao.

– Već dugo promatram Brukevala, – rekla je Zelandona nakon nekog vremena. – U njemu je bijes. On želi uzvratiti svijetu koji mu je nanio toliko boli. Odlučio je da će mu za sve biti krivi zbitoglavci, Pleme. On ih vidi kao korijen svih svojih muka. Najgore što si mu mogla učiniti je to što si spomenula da je on i sam na neki način povezan s njima. Nažalost, Ejla, bojim se da si stvorila neprijatelja. Tu sada više nema pomoći.

– Znam, to se vidi. Zašto ih ljudi tako mrze? Što je to tako strašno u njima? – upita Ejla.

Žena je pogleda razmišljajući, a zatim se odluči.

– Kad sam na onom sastanku rekla da sam se dala u duboku meditaciju i prizvala sve Predanja i Najstarije Legende, bila je to prava istina. Poslužila sam se svim poticajima i svim pomagalima za podsjećanje da bih prizvala sve čega sam se ikad prisjećala. Možda bi se to trebalo raditi češće, jer prosvjetljuje. Mislim, Ejla, da je problem u tome što smo mi doselili u njihovu zemlju. Na početku nije bilo ni tako loše. Bilo je dosta mjesta, mnogo praznih skloništa. Nije bilo teško s njima dijeliti zemlju. Oni su se držali svojih, a mi smo njih izbjegavali. Nismo ih tada zvali životinjama, nego samo zbitoglavcima. Bio je to više opisni izraz nego uvreda.

– Ali s vremenom, kako se rađalo sve više djece, trebalo nam je više mjesta. Neki su počeli zauzimati njihova skloništa, ponekad su se borili s njima, ponekad su ih ubijali, a ponekad i sami ginuli. Tada smo ovdje živjeli već dugo, a ovo je bio i naš dom. Zbitoglavci su možda ovdje bili prvi, no nama je trebalo mjesta pa smo zauzimali njihovo.

– Kad jedni ljudi loše postupaju prema drugima, oni to nastoje racionalizirati kako bi mogli s tim živjeti. Nalazimo si izgovore. Mi smo kao izgovor našli to da nam je Velika Majka dala Zemlju za dom, ‘vodu, zemlju i sve što je stvorila’. To znači da su sve Njezine biljke i životinje naše. Zatim smo sami sebe uvjerili da su zbitoglavci životinje, a ako su životinje, mi možemo uzeti njihova skloništa, – rekla je Zelandona.

– Ali oni nisu životinje, oni su ljudi, – reče Ejla.

– Da, u pravu si, ali mi to rado zaboravljamo. Ona je također rekla da zemlju možemo ‘rabiti, a ne i zlorabiti’. I zbitoglavci su Djeca Zemlje. I to sam shvatila u svojoj meditaciji. Ako Ona miješa njihove duhove s našima, onda su i oni ljudi. Ali ne vjerujem da se išta mijenja time što vjerujemo da oni jesu ili nisu ljudi. Mislim da bismo im to činili bez obzira na to. Doni je svojim bićima olakšala ubijanje da bi mogla živjeti. Ne vjerujem da se tvoj vuk brine za sudbinu zečeva koje ubija da bi se prehranio ili za jelena kojeg možda napada čopor vukova. On je rođen da bi ih ubijao. Bez njih on ne bi živio, a Doni je svakome živom biću dao želju da nastavi živjeti – rekla je doniera.

– Ali ljudi su dobili i sposobnost razmišljanja. Ona nam omogućuje učenje i rast. Ona nam daje i svijest da su suradnja i razumijevanje nužni da bismo i sami mogli preživjeti, a to nas vodi sućuti i sklonosti, no takvi osjećaji imaju i svoju drugu stranu. Sućut i sklonost koju osjećamo za svoje, ponekad se širi na ostala bića što žive na Zemlji. Kad bi nas to priječilo da ubijamo srne ili druge životinje, ne bismo dugo živjeli. Želja za životom je jači osjećaj pa smo naučili selektivno suosjećati. Nalazimo način da zatvorimo um. Ograničavamo svoj smisao za sućut. – Ejla ju je očarano i napeto slušala.

– Teško je znati kako spriječiti te osjećaje a da ih ne iznevjerimo. Ja mislim da je to ono što je glavna pozadina Džoharanove uznemirenosti zbog spoznaja koje si nam ti donijela. Dok je većina vjerovala da se tvoje Pleme sastoji od životinja, mogli smo ih ubijati bez razmišljanja. Teže je ubijati ljude. Sućut je toliko jača da naš um mora izmišljati nova opravdanja. Ali ako to možemo povezati sa svojim vlastitim preživljavanjem, naš će um izmisliti i najčudnija krivudanja da bi to učinio razumnim. U tome smo jako vješti. Ali ljudi se time mijenjaju. Uče mrziti. Tvoj vuk ne mora mrziti ono Što ubija. Lakše bi bilo ubijati bez savjesti, kao tvoj vuk, ali bez nje ne bismo bili ljudi.

Neko je vrijeme Ejla razmišljala o onome što je Zelandona rekla. – Sada razumijem zašto si ti Prva Među Onima Koje Služe Majci. Teško je ubijati. Ja znam kako je to. Sjećam se prve životinje koju sam ubila praćkom. Bio je to dikobraz. Tako me to pogodilo da još dugo nisam lovila, a i onda sam morala naći opravdanje. Odlučila sam ubijati samo mesoždere, jer su ponekad lovcima krali meso i jer ubijaju iste one životinje koje su Plemenu potrebne za hranu.

– To je pravi gubitak nevinosti, Ejla, kad shvatimo što moramo učiniti da bismo živjeli. Zato je tako važna prva lovina mladoga lovca. Odraslim ga ne čine samo tjelesne promjene. Prvi je lov najteži i on je više od pukog svladavanja straha. Muškarac i žena moraju pokazati da su sposobni preživjeti i da mogu učiniti što je za to potrebno. To je razlog zašto imamo obrede u čast duhova životinja koje ubijamo. Tako iskazujemo čast Doni. Moramo se sjetiti i cijeniti to što je njihov život poklonjen nama da bismo mi živjeli. Kad to ne bismo činili, ljudi bi previše otvrdnuli, a to bi se moglo okrenuti protiv nas.

– Moramo uvijek pokazivati da cijenimo to što uzimamo, moramo iskazivati čast i duhovima drveća i trave i ostale hrane koja raste. Moramo se prema svim Njezinim darovima odnositi s poštovanjem. Ako je zaboravimo, Ona se može naljutiti i može uzeti život koji nam je dala. Ako ikad zaboravimo svoju Veliku Majku, Ona nas više neće hraniti, a ako Velika Majka odluči svojoj djeci okrenuti leđa, više nećemo imati doma.

– Zelandono, ti me po mnogočemu podsjećaš na Kreba. On je bio dobar i voljela sam ga, no on je iznad svega razumio ljude. Uvijek sam mu se mogla obratiti. Nadam se da te to ne vrijeđa. Nisam te htjela uvrijediti, – reče Ejla.

Zelandona se nasmiješi. – Ne, naravno da me to ne vrijeđa. Žao mi je što ga nisam upoznala. I, nadam se, Ejla, da znaš da uvijek možeš doći k meni.

Ejla je o svom razgovoru s Prvom razmišljala pripremajući se na drobljenje crvene rudače. A kad se prihvatila teškoga posla drobljenja kuglica željezne rude zaobljenim kamenom po ravnom tanjurastom kamenu, pokušala se utopiti u tom poslu ne bi li zaboravila sukob s Brukevalom. Napor joj je pomogao potrošiti napetost, no jednolična je tjelesna aktivnost ostavila prostora razmišljanju, a Zelandona joj je dala mnogo materijala za razmišljanje. Dobro kaže, mislila je Ejla. Mislim da sam si od Brukevala učinila neprijatelja. Ali što mogu? To je gotovo. Bojim se da protiv toga nikad i nisam mogla ništa učiniti. Što god ja rekla ili učinila, on će misliti ono što on hoće.

Ejli nije na um palo lagati ili mu reći da joj se ne čini da on izgleda kao da je iz Plemena. To i nije bilo istina. Ona je doista mislila da je on mješanac. Počela je razmišljati o njegovoj baki. Žena se izgubila. Kad su je opet našli, govorila je da su je napale životinje, no te životinje o kojima je govorila morali su biti oni koje je zvala zbitoglavcima. Zacijelo su je oni našli; kako bi inače bila preživjela? Ali kad su je uzeli i nahranili, valjda su od nje očekivali da će raditi, kao i njihove žene. A svaki član plemena mogao je tada misliti da se njome može poslužiti za zadovoljavanje svoje želje. Ako se pobunila, netko ju je mogao prisiliti, baš kao što je Brud silovao nju. Za ženu iz Plemena bilo je nezamislivo da se usprotivi. Moralo joj se pokazati gdje joj je mjesto.

Ejla je pokušala zamisliti kako bi rođena Zelandonka reagirala u takvoj situaciji. Za Zelandonce, bio je to Dar Užitka, darovan od Velike Majke Zemlje i bilo ga je nezamislivo nametnuti silom. Trebalo ga je dijeliti, ali samo kad to hoće i muškarac i žena. Nesumnjivo, Brukevalova bi baka to smatrala napadom. Što se događa ako te napadne netko koga smatraš životinjom? Ako te prisiljavaju na dijeljenje Dara Užitka s takvim bićem? Je li to dovoljno da ti poremeti um? Možda. Zelandonske žene nisu bile navikle da im se zapovijeda. Bile su samostalne, jednako samostalne kao i muškarci.

Ejla je prestala drobiti crveni kamen. Zacijelo je doista neki muškarac iz Plemena prisilio Brukevalovu baku na parenje, jer zatrudnjela je i to je i potaknulo novi život u njoj. Tako je rođena Brukevalova mati. Bila je slaba, rekao je Džondalar. I Ridag je bio slab. Možda u tom križanju postoji nešto što može izazvati slabost potomstva.

Međutim, njezin Dark nije bio slab, a ni Ekozar nije bio slab. Ni S'Armunajci nisu bili slabi, iako su mnogi od njih imali izgled Plemena. Možda su slabi rano umirali, kao Ridag, pa su preživjeli samo

najjači. Jesu li S'Armunajci bili plod takvog miješanja započetog nekada davno? Njih pomisao na mješance nije toliko uznemiravala, možda i zato što su na njih bili naviknuti. Činilo se da su oni obični ljudi, no imali su neke od značajki Plemena.

Je li zato Ataroin par pokušao nametati svoju vlast ženama prije no što ga je ubila. Je li nešto od onoga što su ljudi iz Plemena mislili o ženama prelazilo na potomstvo, kao i dio njihova izgleda? Ili je to samo nešto na što se naviknuo jer je živio s njima? Ali u S'Armunajcima je bilo i mnogo toga dobrog. S'Armuna Bodoa otkrila je kako treba uzimati glinu iz rijeke i paljenjem je postići da bude tvrda kao kamen, a njezina je pomoćnica je dobro rezbarila. A Ekozar je vrlo osobit. Lanzadonci misle, jednako kao i Zelandonci, da mu je miješanje duhova dalo izgled obiju vrsta ljudi, no njegovu je majku bio napao jedan od Drugih.

Ejla je nastavila mrviti oker. Čudno li je to pomisli ona. Brukeval mrzi ljude koju su začeli život koji je njemu dao život. Muškarci potiču rast života u ženi, sigurna sam. Oboje je potrebno. Nije ni čudo što je Špilja S'Armunajaca izumirala dok je Ataroa bila njezina glavarica. Ona nije mogla natjerati duhove žena da se pomiješaju i pokrenu život. Jedine žene koje su rađale bile su one koje su se noću uvlačile k svojim muškarcima.

Ejla pomisli na život što je rastao u njoj. Bit će to Džondalarovo dijete jednako kao što je njezino. Bila je sigurna da je nastalo kad su sišli s ledenjaka. Nije tada bila napravila svoj posebni čaj za koji je bila sigurna da je tijekom njihovog dugog putovanja priječio nastanak života u njoj. Zadnji je put bila krvarila nedugo prije nego što su ona i Džondalar krenuli preko ledenjaka. Bila je sretna što ovaj put nije imala mnogo mučnina. Ni izdaleka kao kad je nosila Darka. Činilo se da su miješana djeca ženama veći napor, a i da je i toj djeci teže. Ovaj se put osjećala najveći dio vremena sjajno, no hoće li to biti dječak ili djevojčica? I što će oždrijebiti Njiska?

37

Deveta je Špilja za konje izgradila sklonište pod stijenom u manje prometnom južnom dijelu, nedaleko od mostića kod Nizvodnog. Ejla je pitala Džoharana bi li tko imao kakav prigovor ako bi ona i Džondalar sagradili nešto gdje bi sklonili životinje. Namjeravala je napraviti nešto jednostavno što bi ih samo zaštitilo od kiše i snijega. Međutim, kad je Džoharan sazvao sastanak kod Govorničkog kamena da čuje što ljudi o tome misle, odlučili su se potruditi i napraviti im pravu nastambu, s niskim zidićima pod pločama za zaštitu od vjetra. Ali nije bilo zastora na ulazu niti ograde koja bi ih zadržavala unutra.

Konji su imali slobodu dolaziti i odlaziti kako im se svidi. Njiska je u dolini živjela u Ejlinoj špilji, a oba su se konja navikla na konjsku nastambu koju im je Lavlji tabor izgradio uz svoju brvnaru. Kad je Ejla pokazala novi stan Njiski i Trkaču, nahranila ih sijenom i zobi i dala im vodu, činilo se da im je jasno da je to sada njihovo. Ako ništa drugo, često su tu dolazili, prilazeći izravnijim putem s nedalekog zavoja Rijeke. Rijetko su dolazili stazom od Doline Šumske rijeke i preko prometne zaravni ispred stambenog dijela, osim kad bi ih ovuda vodila Ejla.

Kad je sklonište za konje izgrađeno, Ejla i Džondalar su odlučili napraviti im drveno pojilo, istesanu četvrtastu kutiju sličnu šaramudonskim posudama, a kad su to počeli raditi, svi su se zainteresirali. Iako su imali mnogo pomagača – i još više promatrača – potrajalo je nekoliko dana. Najprije su morali naći odgovarajuće stablo, za što su uzeli visok bor iz sredine gustog šumarka. Blizina drugog drveća tjerala je svako stablo na visok rast s malo niskih grana, što je značilo manje čvorova.

Stablo su morali rušiti kremenim sjekirama, što ni samo po sebi nije lak posao. Kamena sjekira ne zabija se duboko. Zato su počeli visoko, odbijajući mnogo komadića pod oštrim kutom. Panj koji je nakon toga ostao izgledao je kao da su ga izgrizli dabrovi. Stablo je zatim trebalo iznova presjeći neposredno ispod najnižih grana. Krošnja neće propasti; tesari i oni koji su radili alat već su bacili oko na mnoštvo drva, a sav će otpad biti koristan za loženje. Od istoga su drva napravili i valov za konje. Po šaramudonskom običaju, blizu srušenog drva posijali su sjemenke iz borovih češera kao zahvalu Velikoj majci. Taj skromni obred ostavio je dubok dojam na Zelandonu.

Zatim su pokazali kako se iz trupaca pomoću klinova i maljeva mogu napraviti grede. Drvene ploče koje su tako dobili i koje su se sužavale prema rubovima poslužile su mnogim korisnim primjenama, pa i kao police. Nasječene kutije bile su vrlo dovitljiva zamisao. Pomoću kamenih rezalica i drugih dlijetala prorezali su gredu i dobili dugačak komad s ravnim rubovima. Zatim su odrezane dijelove stanjili po rubovima. Na tri su mjesta s određenim razmakom izrezali žljebove klinastog oblika koji nisu potpuno probušili dasku. Dasku su pomoću pare savili tako da je neprorezana strana ostala vani, a stanjeni rubovi sa žljebovima su se spojili i tako je nastala četvrtasta kutija. Kremenom bušilicom izbušili su u zaoštrenim rubovima nekoliko rupa. Trljanje pijeskom i kamenjem uglačalo je dasku.

Dno su izravnali te noževima i pješčenjakom oblikovali još jednu, koja se uklopila i sjela u prorez prosječen cijelim donjim dijelom kutije. Kad je sve bilo uobličeno i sklopljeno, istanjene rubove četvrtoga kuta kutije pričvrstili su klinovima zabijenim kroz rupe. Iako je na početku propuštalo vodu, drvo je kad se namočilo nabreklo i kutija je postala nepropusna, kao dobra posuda za tekućinu i mast ili, s vrućim kamenjem, i kao dobra posuda za kuhanje. I konjima su to bile dobre posude za vodu i hranu. Bilo je vjerojatno da će se ubuduće izraditi još takvih kutija.

Martona je promatrala kako se Ejla, crvenih obraza i izdišući oblačiće pare sa svakim udisajem,

penje uz stazu. Nosila je mokasine s debelim đonom na koje je pričvrstila gamaše što su se oko listova ovijale preko krznenih nogavica, a gore je imala krznom podstavljenu parku koju joj je dala Mataganova mati. Parka nije skrivala trudnoću koja je bila očita i po pojasu koji je nosila visoko i s kojeg su se njihali nož i nekoliko vrećica. Kapuljača joj je bila zabačena, a kosu je skupila u punđu koju je bilo lako održavati, ali iz koje su neučvršćeni pramenovi šibali na vjetru.

Ona je i dalje nosila svoju mamutovsku vreću umjesto onakve u zelandonskom stilu, a vreća je bila puna nečega. Bila se navikla na naprtnjaču koju je nosila preko jednog ramena i nosila ju je na kratkim putovanjima. Tako joj je drugo rame ostalo slobodno za nošenje lovine. Sada su joj s tog drugog ramena preko leđa visjele tri bijele kamenjarke obješene za perjem prekrivene noge, a protutežu si im preko prsa činila dva oveća bijela zeca.

Za njom je išao Vuk. Obično ga je vodila sa sobom. Ne samo što je bio spretan u istjerivanju ptica i manjih životinja, nego joj je znao i pokazati gdje su u snijeg pale bijele ptice ili zečevi.

– Ne znam, Ejla, kako ti to uspijeva, – rekla je Martona, hvatajući za njom korak kad je stigla do kamene zaravni. – Kad sam ja bila u tako visokoj trudnoći kao ti sada, osjećala sam se tako velikom i čudnom da na lov više nisam ni pomišljala, a ti još odlaziš i gotovo svaki put nešto doneseš.

Ejla se nasmiješila. – I ja se osjećam velikom i čudnom, no nije mi teško baciti štap ili iz praćke izbaciti kamen, a Vuk mi pomaže i više no što možeš zamisliti. Ionako ću uskoro morati početi ostajati kod kuće.

Martona se nasmiješi gledajući životinju što je kaskala za njima. Iako se za njega zabrinula kad su ga bili napali drugi vukovi, sada joj se sviđalo njegovo malo obješeno uho. Ako ništa drugo, bar joj ga je tako bilo lakše prepoznati. Pričekale su da Ejla pred svojom nastambom odloži lovinu na blok vapnenca koji je ponekad služio za odlaganje stvari, a ponekad za sjedenje.

– Meni lov na male životinje nikad nije dobro išao, – rekla je Martona, – osim omčom ili zamkama. Ali nekad sam znala rado otići u veliki lov. Odavno već nisam lovila, mislim da sam već i zaboravila kako se lovi, no nekad sam imala dobro oko za tragove. Sada više ne vidim tako dobro.

– Gle što sam našla, – rekla je Ejla, otvarajući svoju nabreklu torbu. – Jabuke! – Bila je naišla na jedno stablo jabuka s kojeg je već bilo otpalo sve lišće, no još je bilo ukrašeno malim, sjajnim i crvenim jabukama, koje su sada nakon smrzavanja bile manje tvrde i trpke, pa je tim jabukama napunila torbu.

Dvije su žene pošle prema skloništu za konje. Ejla nije očekivala da će konji biti tu usred dana, no provjerila je posudu za vodu. Zimi, kad bi se dulje smrzavalo, otopila bi vodu, iako su se konji u divljini dobro snalazili. Stavila je i nekoliko jabuka u istesan valov.

Zatim je otišla do ruba kamene izbočine i pogledala prema Rijeci obrubljenoj šumom i grmljem. Nije vidjela konje, ali je, nadajući se da će konji biti dovoljno blizu da je čuju, zazviždala svoj prepoznatljivi znak na koji su konji bili uvježbani odgovarati. Nije dugo prošlo i vidjela je kako se uz strmu stazu penje Njiska, a za njom i Trkač. Kad su stigli do izbočine, Vuk je s Njiskom protrljao nosove, pozdravljajući je gotovo formalno. Trkač je na njega tiho zarzao, na što mu je odgovoreno kratkim, zaigranim cviljenjem i trljanjem po njušci.

Čak i uz tako jasan dokaz Ejline moći nad životinjama, Martoni je bilo teško povjerovati u to. Navikla se na Vuka, koji je stalno bio uz ljude i koji se odazivao i njoj. Ali konji su bili plahovitiji, nisu se tako prijateljski držali prema ljudima i bili su nekako manje pitomi, osim prema Ejli i Džondalaru, pa su joj se činili sličniji životinjama koje je nekada i sama lovila.

Gladeći i četkajući konje, mlada je žena ispuštala glasove koje je Martona od nje i ranije čula, a zatim ih je odvela u zaklon. Martona je to smatrala Ejlinim konjskim jezikom. Ejla je za svakoga konja uzela po jednu jabuku koje su joj oni jeli iz ruke dok im je ona i dalje govorila na svoj čudan

način. Martona pokuša razlučiti te glasove koje je Ejla ispuštala. Nije to baš pravi jezik, pomisli ona. No djelovalo je slično kao neke riječi kojima se Ejla služila kad je pokazivala jezik zbitoglavaca.

– Ti, Njisko, već dobivaš velik trbuh, – govorila je Ejla, gladeći joj zaobljeni trup. – Baš kao i ja. Vjerojatno ćeš se oždrijebiti u proljeće, kad bude toplije. Do tada bih valjda i ja već trebala roditi. Rado bih te malo pojahala, ali se bojim da sam već malo predaleko u trudnoći. Zelandona kaže da to možda ne bi bilo dobro za dijete. Osjećam se dobro, ali ne želim riskirati. Tebe će, Trkaču, Džondalar jahati kad se vrati.

To je konjima htjela reći i to je u sebi rekla, iako se ta kombinacija plemenskih znakova i riječi s drugim zvucima njezinog osobnog jezika ne bi dala baš potpuno doslovno tako prevesti – kad bi netko to i prevodio. Nije ni bilo važno. Konji su razumjeli pozdrav u glasu, topli dodir i neke zvuke i znakove.

Zima je došla neočekivano. Male su bijele pahuljice počele padati kasno popodne. Narasle su u velike, a do večeri je već nastala uskomešana mećava. Cijela je Špilja odahnula kad su lovci što su ujutro krenuli u lov prije mraka stupili na kamenu izbočinu, praznih ruku, ali zdravi.

– Kad smo vidjeli da mamuti idu prema sjeveru koliko ih noge nose, Džoharan je odlučio da ćemo se vratiti, – rekao je Džondalar nakon pozdrava s Ejlom. – Čula si izreku ‘Ne idi dalje kad vidiš da mamuti kreću na sjever’. Obično to znači da dolazi snijeg pa oni kreću prema sjeveru gdje je hladnije, ali i suše, pa snijeg toliko ne napada. U dubokom i vlažnom snijegu oni zaglibe. Džoharan nije htio riskirati, no ovi su se olujni oblaci tako brzo nakupili da su se možda i mamuti izgubili. Vjetar je okrenuo na sjever i prije no što smo se mogli snaći već je tako sniježilo da smo jedva išta vidjeli. Sada je tamo već do pola koljena. Prije povratka morali smo staviti krplje.

Mećava je trajala cijelu noć, sutrašnji dan i sljedeću noć. Nije se vidjelo ništa osim bijele uskovitlane zavjese, pa čak ni preko Rijeke. Povremeno se snijeg, nošen zračnim strujama što su udarale po visokoj litici i ne nalazeći drugog ispusta, okretao u vrtlozima uskomešanih pahuljica nasuprot glavnom smjeru vjetrova. Drugi put bi se, kad bi vjetar popustio, snijeg gusto spuštao ravno dolje u uspavljujućem gibanju.

Ejla je bila sretna što se zaštitni svod stijene širio sve do dijela gdje su bili konji. Prve je noći bila zabrinuta, jer nije znala jesu li se uspjeli vratiti do zaklona prije no što je snijeg postao predubok. Bojala se da bi, ako su konji potražili drugi zaklon, ostala bez kontakta s njima i da bi konji ostali odvojeni, zatočeni debelim bijelim snježnim pokrivačem.

Laknulo joj je kad je, prilazeći sutradan njihovom zaklonu, začula tiho njištanje i duboko je odahnula kad je vidjela oba konja, no kad im je prišla, vidjela je da su uznemireni. Ni oni nisu bili navikli na ovako dubok snijeg. Odlučila je ostati neko vrijeme s njima i timariti ih četkama izrađenim od češljugovine, što bi obično utješilo njih i opustilo nju.

Otkrivši da su njezini na sigurnom, pitala se gdje su divlji konji. Jesu li preselili u hladnije, suše krajeve na sjeveru i istoku, gdje snijeg neće biti tako dubok i neće pokriti suhu travu koja im je zimska hrana?

Sada joj je bilo drago što za konje nisu sakupili samo zrnje, nego i hrpe trave koja će im nadopuniti prehranu. Bila je to Džondalarova zamisao. On je znao kako duboko snijeg može napadati, a ona nije. Sada se pitala jesu li nakupili dovoljno. Konji su bili navikli na hladnoću, toga se nije bojala. Njihova je dlaka, i kratki donji sloj i onaj čupavi vanjski, narasla debela i gusta, i mogla je dobro zaštititi njihova snažna i zbijena tijela, no hoće li im trave biti dovoljno?

Zime u kraju gdje je živio Džondalarov narod bile su hladne, ali ne i suhe. Glavna im je značajka bio snijeg; teški, vlažan snijeg koji pravi visoke nanose. Toliko snijega nije vidjela još otkad je

živjela s Plemenom. Bila je naviknuta na suhe, smrznute stepe koje su iz zraka izvlačile vlagu, duboko na kontinentu oko njezine doline i područja Lovaca na mamute. Ovdje, gdje je klima bila pod utjecajem Velike vode zapada, bio je krajolik kontinentalnih stepa. Zime su bile vlažnije i s više snijega, i donekle su podsjećale na klimu mjesta gdje je Ejla odrasla, na brdoviti vrh poluotoka koji se protezao u zatvoreno more daleko na istoku.

Debeli snijeg koji je napadao na prednju ravninu ispunio je donji dio otvora pod izbočinom čvrstom pregradom od mekoga snijega koji je zlatno svjetlucao odbijajući svjetlo vatre iz špilje. Sada je Ejla znala čemu su služile debele klade koje su podupirale brojne motke pokrivene kožama za zaštićeni prolaz do vanjskog ograđenog prostora što je zimi služio umjesto jaraka za kanalizaciju.

Drugo jutro nakon što je snijeg počeo, Ejla se probudila i vidjela lice nasmiješenog Džondalara koji je stajao pokraj ležaja i nježno je tresao. Obrazi su mu bili crveni od hladnoće, a na njegovoj debeloj vanjskoj odjeći još je bilo tragova neotopljenog snijega. U ruci je imao posudicu vrućeg čaja.

– Hajde, pospanko, ustaj. Sjećam se kad si ustajala znatno prije mene. Ostalo je nešto hrane. Snijeg je prestao. Toplo se odjeni i izađi, – rekao je. – Možda bi trebala obući ono rublje što si ga dobila od Marone i društva.

– Već si bio vani? – upita ona sjedajući i uzimajući malo vrućeg čaja. – Čini se da sada doista trebam više sna. – Džondalar je pričekao dok se ona osvježavala, na brzinu nešto doručkovala i počela se oblačiti. Nastojao ju je ne požurivati.

– Džondalare, ne mogu ove hlače zatvoriti preko trbuha. A ovaj mi gornji dio nikad neće dobro stajati. Jesi li siguran da želiš da to odjenem? Ne bih to htjela razvući.

– Hlače su najvažnije. Nije važno ako ih ne možeš potpuno zatvoriti. Zatvori koliko možeš. Preko njih ćeš staviti još odjeće. Tu su ti čizme. Gdje ti je parka? – pitao je Džondalar.

Kad su izašli iz špilje, Ejla je vidjela duboko modro nebo i sjajno sunce. Nekoliko je ljudi očito rano ustalo. Staza do Šumske rijeke bila je očišćena od snježnih nanosa, a niz strmu stranu nabacali su vapnenački šljunak da bi bilo manje sklisko. Zidovi snijega na objema stranama bili su visoki do prsa, a kad je Ejla pogledala oko sebe, ostala je bez daha.

Krajolik se promijenio. Svjetlucav bijeli pokrivač omekšao je obrise, a nebo se činilo još modrijim nasuprot bjelini koja je bila tako sjajna da su od nje boljele oči. Bilo je hladno. Snijeg je škripao pod nogama, a dah joj se dimio. U ravnoj naplavnoj nizini preko Rijeke vidjelo se nekoliko ljudi.

– Pazi kad silaziš. Moglo bi biti opasno. Daj ruku, – rekao je Džondalar. Došli su do dna i prešli preko smrznute rječice.

Nekoliko ljudi ih je vidjelo da dolaze, pa su im mahnuli i krenuli im u susret.

– Već sam mislila da i nećeš ustati, Ejla, – rekla je Folara. – Obično svake godine idemo na jedno drugo mjesto, ali do tamo treba pola jutra hoda. Pitala sam Džondalara možemo li te povesti, no on kaže da je to za tebe kakva si sada predaleko. Kad se snijeg još malo slegne mogli bismo napraviti saonice pa te na smjenu vući. Najčešće na njima vučemo drva ili meso ili nešto takvo. Ali kad nam ne trebaju za to, možemo nositi tebe. – Bila je sva uzbuđena.

– Uspori, Folara, – rekao je Džondalar.

Snijeg je sada bio tako dubok da je Ejla, pokušavajući hodati po njemu posrnula, izgubila ravnotežu i uhvatila se za Džondalara, povlačeći ga na sebe. Oboje su sjeli zasuti snijegom i tako su se jako smijali da nisu mogli ustati. I Folara se smijala.

– Nemoj samo tako stajati, – pozvao ju je Džondalar. – Dođi mi pomoći da dignemo Ejlu. – Oboje su je nekako uspjeli podići.

Kroz zrak je doletio bijeli projektil i s pljuskom završio na Džondalarovoj nadlaktici. Podigavši

pogled i vidjevši kako mu se Matagan smije, Džondalar je dohvatio pregršt snijega i počeo raditi grudu. Bacio ju je prema mladiću kojeg je namjeravao učiti svom zanatu. Matagan pobježe šepajući, ali brzo i gruda ga nije dohvatila.

– Mislim da bi to bilo dosta za danas, – rekao je Džondalar.

Ejla je napravila i sakrila jednu grudu, a kad joj je Džondalar prišao, bacila ju je na njega. Pogodila ga je u prsa, a snijeg mu je prsnuo po licu.

– Znači, ti bi se igrala, – reče on dohvaćajući šaku snijega i pokuša joj taj snijeg ugurati pod parku. Ona se odupirala i uskoro su se oboje valjali po snijegu, smijući se i pokušavajući jedno drugome nagurati snijeg za vrat. Kad su se napokon uspravili, oboje su bili pokriveni vlažnom bijelom tvari.

Otišli su do obale smrznute rijeke, prešli je i popeli se natrag do izbočine. Putem do svoje nastambe prošli su pokraj Martonine, a ona ih je čula.

– Džondalare, misliš da ti je bilo pametno odvesti Ejlu i namočiti je u snijegu kad je u tom stanju? – upitala ga je mati. – A što bi bilo da je pala i da se od toga dijete počelo prerano rađati?

Džondalara je to pogodilo. Nije na to pomislio.

– U redu je, Martona, rekla je Ejla. – Snijeg je mekan, a nisam se ni ozlijedila ni previše naprezala. A nikad nisam ni pomislila da na snijegu može biti tako zabavno! – Oči su joj se sjajile od uzbuđenja. – Džondalar mi je pomogao pri silasku niz strminu i na povratku. Dobro mi je.

– Ali, Ejla, dobro ona kaže, – reče Džondalar, kojega je grizla savjest. – Mogla si se ozlijediti. Nisam na to mislio. Trebao sam biti oprezniji. Ti ćeš uskoro postati majka.

Džondalar je poslije toga postao tako uporan da se Ejla osjećala gotovo sputano. Nije joj htio dopustiti da napusti prostor litice niti da se spusti po stazi. Ponekad bi stala na vrhu i s čežnjom gledala dolje, no kad je toliko narasla da više nije vidjela noge kad bi pogledala dolje, i kad je otkrila da se pri hodu naginje natrag da bi nadoknadila težinu sprijeda, više i nije željela napuštati kameni zaklon Devete Špilje i odlaziti na hladni led i snijeg.

Zadovoljavala se ostajanjem uz vatru, često s prijateljicama, u svom ili njihovom domu, ili u središnjem radnom prostoru pod zaštitom izbočene stijene, gdje je užurbano pripremala stvari za dolazak djeteta. Bila je stalno svjesna novoga života što je u njoj rastao. Svu je pozornost usmjerila unutar sebe, ne baš prema sebi, nego u manje područje.

Svakog je dana posjećivala konje, njegovala ih i mazila te se brinula da imaju hrane i vode. I oni su se malo primirili, iako su i dalje silazili do debelo smrznute Rijeke i preko nje do livade na drugoj strani. Iako u tome nisu bili uspješni kao jeleni, konji su znali kopati kroz snijeg tražeći hranu, a njihova je probava bila prilagođena gruboj hrani: slami smrznutih stabljika žute trave, grančicama breze i drugog drveća s mekom korom, kao i grančicama grmlja. A pod zaštitnim slojem snijega znali su pokraj zamrlih stabljika trave naći i meke stabljičice i pupoljke mladog bilja što se upravo pripremalo za rast. Konji su nalazili dovoljno trave da napune želuce, a zrnje i trava koje im je Ejla davala održavalo ih je zdravima.

Vuk je odlazio češće i dalje nego konji. Godišnje doba koje je tako teško vegetarijancima, mnogim je mesožderima bilo prava blagodat. Lutao je nadaleko i ponekad ga nije bilo po cijeli dan, no noću bi se uvijek vratio na spavanje na hrpu Ejline stare odjeće. Ona je njegov ležaj premjestila na pod pokraj njihovog i svake je večeri strahovala za njega sve dok se ne bi vratio, što je ponekad bilo i vrlo kasno. Nekih dana uopće ne bi izlazio, nego bi ostajao blizu Ejle, odmarao se ili bi se, s velikim oduševljenjem, igrao s djecom.

U Špilji je višak slobodnog vremena tijekom razmjerno neaktivnih zimskih mjeseci svatko ispunjavao baveći se svojim zanatom. Iako su ponekad odlazili u lov, osobito na jelene zbog bogatog izvora masnoće unutar kostiju te životinje prilagođene hladnoći, zalihe hrane bile su dovoljne da ih

prehrane, a bilo je i više nego dovoljno drva da im bude toplo, da bude svjetla i da mogu pripremati hranu. Razne stvari koje su im trebale za rad skupljali su cijele godine i spremali za ovo doba. Bilo je to vrijeme za štavljenje i mekšanje, bojenje i laštenje koža radi sjaja ili otpornosti na vodu; vrijeme za krojenje odjeće te ukrašavanje i kićenje. Radili su remenje i čizme, izrađivali kopče i često ih ukrašavali rezbarijama. Bilo je to i pravo doba za učenje novoga zanata ili usavršavanje neke vještine.

Ejlu je očaravao postupak predenja. Gledala je i pozorno slušala kad je Martona govorila o tome. Vlakna životinja što se linjaju u proljeće skupljali su s trnovitoga grmlja ili gologa tla i čuvali do zime kada je bilo vrijeme da se od njih nešto izradi. Mnogo je bilo vrsta vlakana, poput vune od muflona, divlje ovce s velikim rogovima, te kozoroga, velike planinske divokoze, a ta su se vlakna mogla češljati u pust. Topla i pahuljasta unutarnja krzna što ujesen rastu ispod duge vanjske dlake nekih životinja poput mamuta, nosoroga i mošusnih goveda, bila su najcjenjenija zbog svoje mekoće. Duže i oštrije dlake bile su trajnijeg rasta i skupljali bi ih s ubijenih životinja, primjerice, vunastih životinja ili iz dugih konjskih repova. Rabili su i vlakna mnogih biljaka. Vlakna su uplitali u uzice, konopce i fine niti, koje su se mogle ostaviti u prirodnoj boji ili bojiti, a zatim tkati i plesti za odjeću ili tepihe i prostirke za pod ili zidove, protiv propuha ili hladnoće kamenih stijena.

Zdjele su tesali od drveta, a zatim su ih oblikovali, glačali, bojili i ukrašavali rezbarijama. Pleli su košare svih oblika i veličina. Izrađivali su nakit od oblikovanih zrnaca bjelokosti, životinjskih zuba, školjaka i posebnog kamenja. Bjelokost, kosti, rogove i paroške oblikovali su i rezbarili te od njih radili tanjure i pladnjeve, drške za noževe, šiljke za koplja, igle za šivanje te mnoge druge alate, pribor i ukrasne predmete. Osobito su pomno i u detalje rezbarili figurice životinja, bilo samostalne, bilo kao ukras nečeg drugoga što se dalo rezbariti, bilo to drvo, kost, bjelokost ili kamen. Rezbarili su i figurice Doni. Čak su i stijene u špilji bile lijepo isklesane i obojene.

Zima je bila i doba uvježbavanja talenata i igre. Izrađivali su glazbala, osobito udaraljke zanimljiva zvuka te melodične frule i svirali na njima. Uvježbavali su plesove, pjevali pjesme, pričali priče. Neki su uživali u statičnim sportovima kao što je hrvanje i razna gađanja, a mnogi su se upuštali u sve moguće oblike kockanja i klađenja.

Mlade su podučavali u nekim najnužnijim vještinama, a onima koji su imali sklonosti ili pokazivali spretnost u nekoj određenoj djelatnosti, uvijek je netko bio voljan dati poduku. Između Devete Špilje i Nizvodnog išao je ugažen put, a mnogi su vješti obrtnici na putovanjima iz svojih domova onamo često provodili po nekoliko noći u Devetoj špilji.

Zelandona je učila brojiti one koji su to željeli znati, kao i priče i legende, no rijetko je za to imala vremena. Ljudi su se znali prehladiti, dobiti glavobolje, uhobolje, trbobolje i zubobolje; bolovi i muke artritisa i reumatizma uvijek su se pogoršavali u hladno doba godine, a bilo je i drugih ozbiljnih bolesti. Neki su i umirali, pa bi njihova tijela stavljali u hladne prednje prolaze određenih špilja gdje će se održati do proljeća jer su snijeg i smrznuta zemlja onemogućavali pokop u grobljima na otvorenom. Ponekad bi ih, ali rijetko, ostavljali na tim mjestima.

A neki su se i rađali. Zimski je solsticij prošao. Zelandona je Ejli objasnila položaj gdje Sunce zalazi najdalje lijevo i tamo ostaje nekoliko dana dok se mjesto zalaza ne počne neprimjetno pomicati desno. Bio je to povod za slavlje, obred i veselje kojim se slavi prekretnica i mirnim zimskim danima dodaje nešto veselja.

Od tada će suton svaki dan biti sve više desno, sve do zimskog solsticija, kada će doći do svoga najdaljeg položaja i prividno tamo ostati još nekoliko dana. Mjesto između ta dva označena položaja označava ekvinocije, početak proljeća i, na povratku, početak jeseni. Zelandona je pokazala među brdima na obzoru udolinu koja je označavala te središnje točke. Poslužila se brojevima i označila

zarezom na ravnom dijelu jednoga roga, a Ejlu je to zadivilo. Voljela je učiti takve stvari.

Usred zime, u najhladnije, najteže i najgrublje doba godine, snijeg više nije pozivao na zabavne izlete. Čak i kratki izlasci po smrznuto meso ili da bi donijeli drva mogli su se pretvoriti u pravu muku. Hrpe kamenja nad skladištima i ledeni podrumi znali su se zamrznuti, zbog čega bi ih trebalo razbijati. Voće i povrće iz podruma odavno je preseljeno u kamenjem obložene jame u dubini špilje, no trebalo je mnogo pozornosti, omči i zamki da male životinje ne bi uzele prevelik dio. Osobito su mali glodavci dobro živjeli od napornog rada ljudi i uvijek uspijevali uzeti svoj dio.

Jedna od igara za djecu bilo je bacanje kamenja na mala brza stvorenja. Odrasli su to poticali. Spretno bačen kamen mogao je ubiti glodavca. Ne samo što bi to bio novi prilog u borbi protiv štetočina, nego je to djeci značilo i novu točnost i preciznost koja im je trebala da bi se razvili u uspješne lovce, a neki su od mladih razvili priličnu spretnost u gađanju. Ejla se za to služila praćkom i uskoro je već učila djecu kako rukovati njezinim najdražim oružjem. I Vuk se pokazao dragocjenim u naporima da se broj glodavaca ne poveća.

Činilo se da su vanjski podrumi manje ugroženi od takve napasti pa se hranu u njima držalo dok je god bilo moguće. Ali kad bi duboko zimsko smrzavanje zaprijetilo uništavanjem svježine, obično bi zalihe unijeli unutra. Kad bi se smrzla, većina je biljne hrane bila samo za kuhanje, kao i većina sušene.

U nekoliko je proteklih dana Ejla doživjela iznenadan nalet energije. Sve joj je više smetalo što se širi i povremeno se prepustila plaču i drugim emocionalnim ispadima koji su Džondalara bacali u očaj. Živahno dijete ponekad bi je probudilo usred noći, a postalo joj je teško i ustajati iz uobičajenog položaja s prekriženim nogama, iako je bila navikla uvijek s lakoćom ustajati s poda. Što se više približavalo vrijeme poroda, to su jači bili njezini strahovi, no zadnjih je dana postajala sve željnija djeteta pa se bila spremna suočiti i s porodom.

Zelandona je imala dojam da će taj čas doći uskoro. Rekla je Ejli: – Velika majka Zemlja u Svojoj je velikoj mudrosti namjerno učinila zadnje dana trudnoće neugodnima, tako da bi se žene radije suočile s rađanjem, makar i samo zato da bi se toga riješile.

Ejla je dovršila uređivanje i pripreme svega za dijete, pa i svega u svome domu i odlučila skuhati posebnu večeru za Džondalara kad se pojavio. Rekla mu je koje sve biljke želi iz skladišta u dubini špilje i koje meso želi. Kad je on sve to donio, nije se ni makla, a na licu joj je bio čudan izraz, mješavina radosti i straha.

– Što ti je, Ejla? – upitao je odlažući košaru povrća.

– Mislim da je dijete spremno za porod, – odgovori ona.

– Sada? Ejla, bit će najbolje da legneš. Dovest ću Zelandonu. Možda bi bilo dobro da dovedem i svoju majku. Ne miči se dok ne dovedem Zelandonu, – rekao je iznenadno uznemireni Džondalar.

– Ne baš odmah. Džondalare, opusti se. Još će to potrajati. Pričekajmo dok ne dovedeš Zelandonu, da budemo sigurni, – rekla je i uzela košaru bilja. Pošla je prema mjestu za kuhanje i počela vaditi povrće iz košare.

– Pusti mene. Zar se ne bi sada trebala odmarati? Jesi li sigurna da ne želiš da pozovem Zelandonu?

– Džondalare, već si i prije vidio kako se djeca rađaju, zar ne? Ne moraš se odmah tako zabrinuti.

– Tko kaže da sam zabrinut? – rekao je on, pokušavajući održati privid smirenosti. Ona je mirno sjedila i držala ruku na trbuhu. – Ejla, zar ne misliš da bih trebao krenuti po Zelandonu? – Čelo mu se naboralo od napete zabrinutosti.

– Dobro, Džondalare. Možeš poći k njoj, no samo ako obećaš da ćeš joj reći da je to tek počelo.

Nema razloga za žurbu, – rekla je ona.

Džondalar istrči van. Vratio se gotovo vukući Zelandonu za sobom.

– Džondalare, rekla sam ti da joj kažeš da nema razloga za žurbu, – rekla je Ejla i pogledala donieru. – Oprosti što te već dovukao ovamo. Tek je počelo.

– Mislim da bi bilo najbolje da Džondalar ode malo do Džoharana i kaže Prolevi kako bi mi poslije mogla zatrebati njezina pomoć. Nikamo mi se ne žuri. Ostat ću s tobom i bit ću ti društvo. Imaš li čaja? – upitala je Zelandona.

– Mogu ga odmah napraviti, – rekla je Ejla. – Džondalare, mislim da Zelandona dobro kaže. Zašto ne bi skočio do Džoharana?

– Putem svrati do Martone i reci joj, ali je nemoj dovlačiti ovamo, – reče Zelandona. Džondalar je požurio van. – Kad je Folara rođena, bio je tu cijelo vrijeme savršeno smiren. Ali uvijek je muškarcu drukčije kad rađa njegova družica.

Ejla se opet zaustavila i pričekala da joj trud prođe, a zatim počela kuhati čaj. Zelandona ju je promatrala i pratila koliko je potrajalo. Zatim je sjela na širok stolac koji je Ejla napravila upravo za Zelandonine posjete, znajući da ona nerado sjedi na podu ili jastucima ako baš ne mora. I sama je Ejla u zadnje vrijeme često sjedila na tom stolcu.

Popile su čaj i malo nevezano porazgovarate, a onda je Ejla dobila još nekoliko trudova. Zelandona joj predloži da legne kako bi je mogla pregledati. Ejla to i učini. Zelandona je pričekala sljedeći trud i opipala Ejlin trbuh.

– Čini se da ipak nećemo morati dugo čekati, – rekla je iscjeliteljica.

Ejla je ustala, razmislila o sjedanju na pod, predomislila se i krenula prema mjestu za kuhanje, gdje je popila još malo čaja i osjetila novi trud. Pitala se ne bi li sada opet trebala leći. Činilo joj se da se sve odvija brže nego što je očekivala.

Zelandona ju je opet pregledala, ovaj put temeljitije i zatim pozorno pogledala mladu ženu. – Ovo ti nije prvi porod, zar ne?

Ejla pričeka da joj grčenje prođe, a zatim odgovori: – Nije mi prvi. Rodila sam sina, – reče ona tiho.

Zelandona se pitala zašto sin nije s njom. Je li umro? Ako je bio mrtvorođen ili ako je umro kratko nakon poroda, važno je to znati. – Što je bilo s njim? – upita.

– Morala sam ga ostaviti. Dala sam ga svojoj sestri Ubi. On još živi s Plemenom, bar se tome nadam.

– Bio je to vrlo težak porod, zar ne?

– Da, gotovo sam umrla rađajući, – odgovori Ejla obuzdavajući se i nastojeći da ne pokaže osjećaje, no doniera je u njezinim očima otkrila strah.

– Koliko je sada star? Odnosno, koliko si ti bila stara kad si ga rađala? – htjela je znati Zelandona.

– Nisam još brojila ni dvanaestu godinu, – rekla je Ejla kad ju je prošla bol još jednoga truda. Sada su se trudovi ubrzali.

– A sada? – upita Zelandona kad je bol prošla.

– A sada mogu nabrojiti devetnaest, dvadeset kad prođe ova zima. Već sam stara za rađanje.

– Nisi, ali si bila vrlo mlada kad si prvi put rađala. Premlada. Nije ni čudo što ti je to bilo tako teško. Rekla si da si ga ostavila sa svojim plemenom. – Zastala je razmišljajući kako bi postavila sljedeće pitanje. – Je li tvoj sin jedan od onih od ‘miješanih duhova’? – upitala je na kraju.

Isprva Ejla nije odgovorila. Pogledala je Zelandonu koja joj uzvrati jednako dubokim pogledom, a zatim se gotovo prepolovila od grča. – Je, – rekla je kad je prošlo, ostavljajući dojam straha.

– Mislim da je i to pridonijelo tvojim mukama. Koliko znam, ženama zna biti vrlo teško roditi

djecu miješanih duhova. Nešto je s tim njihovim glavama. Tako su mi rekli. Glave su im drugog oblika i prevelike. Ne prolaze tako lako, – reče Zelandona. – Mislim da ti ovo dijete neće biti tako teško. Znaš, dobro ti ide.

Doniera je vidjela da je Ejla od posljednjih trudova postala napetija. Veća će napetost samo pogoršati stvari, pomislila je, no bojim se da se sjeća strašnog poroda svoga prvog djeteta. Šteta što mi nije rekla. Možda bih joj mogla pomoći. Kad bi se samo pojavila Martona. Mislim da joj sada treba netko tko će se pobrinuti oko nje, a ja bih joj htjela napraviti nešto od čega će se opustiti. Možda bi se njezin strah mogao olakšati razgovorom. – Hoćeš li mi pričati o svom sinu?

– U početku su svi mislili da je deformiran i da će biti plemenu na teret, – počela je Ejla. – U početku nije mogao sam podići glavu, no ojačao je. Svi su ga zavoljeli. Grod mi je čak napravio i koplje po mjeri. A tako je brzo trčao, čak i kad je bio vrlo mlad.

Sjećajući se, Ejla se smiješila sa suzama u očima, a to je donieru dovelo do nove spoznaje. Odjednom je shvatila koliko je Ejla voljela to dijete i koliko je bila ponosna na njega, bio on miješanih duhova ili ne. Kad je rekla da ga je prepustila svojoj ‘sestri’, Zelandona je pomislila kakvo li je to moralo biti olakšanje naći nekoga tko će ga uzeti.

Neke od Zelandonki još su govorile o Brukevalovoj baki. Iako se to nikad nije javno spominjalo, većina ih je bila sigurna da je kći koju je rodila dijete pomiješanih duhova. Kad joj je mati umrla, nitko ju nije htio, a i Brukeval je doživio isto. Bio je sličan svojoj majci, ne toliko izrazito, ali i on je bio miješan, vjerovala je Zelandona, iako to nikad ne bi naglas rekla, osobito ne njemu.

Je li moguće da je Ejla sklona privlačiti njihove duhove kad je odrasla među njima? Hoće li i ovo dijete biti miješano? A ako bude, što onda? Najmudrije bi bilo tiho mu prekinuti život i prije no što počne živjeti. Bilo bi to lako, a nitko ne bi znao da nije mrtvorođenče. Svakoga bi to moglo poštedjeti mnogih muka, čak i samo dijete. Ne bi bilo dobro u Špilju dobiti još jedno neželjeno i nevoljeno dijete kao što su Brukeval i njegova mati.

Ali, pomisli doniera, ako je Ejla voljela svoje prvo dijete, neće li voljeti i ovo? Lijepo ju je vidjeti s Ekozarom, mislim da joj je doista drag, a i on se vrlo dobro osjeća s njom. Možda bi to i uspjelo, ovisi o Džondalaru.

– Džondalar mi je rekao da su ti trudovi počeli, Ejla, – rekla Martona ulazeći u nastambu. – Potrudio se reći da je tek počelo i da ne moram žuriti, no gotovo me izgurao van, toliko je želio da dođem.

– Dobro je što si došla, Martona. Htjela bih joj nešto pripremiti, – rekla je Zelandona.

– Da se porod ubrza? – upita Martona. – Prvorođenčad se zna rađati jako dugo. – Nasmiješila se Ejli.

– Ne, – odgovori Zelandona, kratko razmislivši prije no što je nastavila. – Samo nešto što će joj pomoći da se opusti. Vrlo dobro napreduje, brže nego što sam očekivala, no vrlo je napeta, mislim da je zabrinuta zbog poroda.

Ejla je primijetila da Zelandona nije ispravila Martoninu pretpostavku da joj je ovo prvo dijete. Od samog je početka osjećala da Zelandona znade mnogo toga i da čuva mnogo tajni. Možda će biti najbolje ako znanje o svom sinu sačuva za sebe, osim kad je riječ o Zelandoni. S njom je mogla razgovarati o njemu.

Na ulazu se začulo kucanje, no Proleva nije čekala da je pozovu.

– Džondalar kaže da su trudovi počeli. Mogu li pomoći? – upitala je. Na leđima je u zavežljaju za nošenje nosila malo dijete.

– Možeš, – odgovori Zelandona. Preuzela je na sebe pravo propuštanja u boravište, a Ejla joj je na tome bila zahvalna.

Osjetivši kako dolaze novi bolovi, nije joj bilo do toga da sada razmišlja tko bi tu smio, a tko ne bi smio biti. Vidarica primijeti da se Ejla opet napela i počela boriti s bolovima. Bilo je očito i da ne želi plakati. – Možeš ovdje sjediti uz Ejlu dok Martona ne zakuha nešto vode. Morat ću napraviti jedan poseban lijek.

Zelandona brzo izađe. Unatoč svojoj veličini, znala se kretati brzo kad je to htjela. Dok je za sobom spuštala zastor, prilazila je Folara.

– Zelandono, mogu li ući? Rado bih pomogla ako mogu, – rekla je.

Donijera načas zastane. – Možeš, samo uđi. Možeš pomoći Prolevi da je smiri, – odgovorila je i požurila dalje.

Kad se vratila, Ejla se divlje grčila u novim trudovima, no i dalje nije vikala. Martona i Proleva su bile oko nje, držale je za ruke i djelovale su zabrinuto. Folara je u zagrijanu vodu upravo bila stavila još jedan vruć kamen da bi voda ostala topla. Njezin je izraz lica bio isti kao i njezine majke. U Ejlinim je očima bio strah i vidjelo se olakšanje kad je opazila iscjeliteljicu.

Zelandona je požurila k mladoj ženi. – Sve će biti u redu, Ejla. Dobro ti ide, moraš se samo još malo opustiti. Napravit ću ti nešto da ti bude lakše, – rekla je.

– Što ćeš staviti? – upitala je Ejla kad joj je bol popustila.

Zelandona je pogleda. Nije to pitanje postavila iz straha, nego iz radoznalosti. Čak kao da joj je to na trenutak malo umanjilo zabrinutost.

– Vrbovu koru i kupinovo lišće, uglavnom, – reče i požuri vidjeti je li voda zakipila. – I još nešto lipova cvijeta te vrlo malo kužnjaka.

Ejla je kimnula. – Vrbova kora je blago sredstvo protiv bolova, kupinovo lišće opušta u trudovima, lišće lipe zaslađuje, a kužnjak – mislim da je to ono što ja zovem taturom – zna prekinuti bolove i uspavati, ali može zaustaviti i trudove. Kad se stavi samo malo, može pomoći, – reče ona.

– To sam i htjela, – reče donijera.

Žurno stavljajući trave i koru u vruću vodu koju je Folara zakuhavala, Zelandona je shvatila da će, pusti li Ejlu da se i sama uključi u svoje liječenje može za njezino opuštanje biti jednako korisno kao i sami lijekovi koje joj daje, no uzevši u obzir koliko je bilo Ejlino znanje o lijekovima, bilo bi ludo pokušati išta sakriti od nje. Trebalo je neko vrijeme da ljekoviti čaj zakipi, a za to je vrijeme opet imala nove trudove. Kad joj je napokon donijela čaj, Ejla je za to već bila više nego spremna, no najprije je sjela i kušala čaj, usredotočivši se zatvorenih očiju. Kimnula je i ispila.

– Više je kupinova lišća nego vrbove kore, a tek toliko lipinog cvijeta da pokrije gorak okus tature... kužnjaka, – rekla je Ejla i legla čekajući novi val trudova.

Na trenutak je Zelandoni palo na um da bi joj mogla uzvratiti sarkastičnim ‘pa, odobravaš li?’ no zaustavila se i iznenadila da je na to uopće i pomislila. Iskusna žena nije bila navikla da drugi iskušavaju i komentiraju njezine lijekove, no ne bi li i ona sama postupila jednako? Mlada žena nije kritizirala, nego je iskušavala sebe, shvati Zelandona. Gledajući je, doniera se u sebi smiješila, jer je točno znala što to Ejla čini, jer isto bi učinila i sama. Ejla je sama na sebi iskušavala lijek, nijemo provjeravala svoje reakcije i čekala da se pokaže koliko će vremena trebati da lijek počne djelovati i kakav će mu biti učinak. A kao što je iscjeliteljica i očekivala, već ju je i samo to odvratilo od straha i pomoglo joj da se opusti.

Čekale su i tiho razgovarale. Činilo se da je porod krenuo malo bolje. Zelandona nije bila sigurna je li tako zbog lijeka ili zbog toga što joj je strah popustio, vjerojatno i zbog jednog i zbog drugog, no više se nije valjala. Ejla se sada usredotočila baš na svoje osjete i u sebi uspoređivala ovaj porod s onim prethodnim i shvatila je da je ovaj nekako lakši. Išao je onako kako je već vidjela kad su druge žene normalno rađale. Bila je uz Prolevu kad je rađala, a sada se smiješila videći kako ona doji svoju

djevojčicu.

– Martona, znaš li gdje joj je dekica za rađanje? Mislim da će uskoro, – rekla je Zelandona.

– Zar već? Nisam očekivala da će ići tako brzo, osobito kad se na početku tako mučila, – reče Proleva, odlažući usnulo dijete na dekicu.

– Čini se da sada ima sve u svojim rukama, – reče Martona. – Donijet ću dekicu. Je li tamo gdje si mi je prije pokazala?

– Je, – brzo odgovori Ejla, koja je osjećala da dolazi novi grč koji joj steže mišiće i cijelu je obuzima. Kad je i to završilo, Zelandona je rekla Prolevi i Folari neka rašire kožnu dekicu ukrašenu crtežima i simbolima na tlo, a zatim domahne Martoni.

– Vrijeme je da joj pomognemo ustati, – rekla je. Zatim se obrati Ejli, – Moraš ustati i pustiti da Velika Majka Zemlja pomogne djetetu izaći. Možeš li ustati?

– Mogu, – rekla je ona teško dišući. Sve se teže držala nakon svakoga truda i osjećala je potrebu da opet počne gurati, no sada se pokušala na trenutak zadržati. – Mislim da mogu.

Sve su žene pomogle Ejli ustati i povele je do dekice. Proleva joj je pokazala u kakav položaj da čučne, a zatim joj je prišla s jedne strane, dok ju je Folara pridržavala s druge. Martona je bila sprijeda, smiješeći se i pružajući joj moralnu potporu. Zelandona je došla straga i privukla mladu ženu na svoja široka prsa i ovila ruke oko nje iznad nabreklog trbuha.

Ejla je osjetila kako je obuhvaća mekoća i toplina goleme žene; bilo joj je utješno osloniti se na nju. Osjećala ju je kao Majku, kao sve majke u jednoj, kao njedra same Zemlje. A bilo je tu i još nešto. Pod brdima mesa ležala je golema snaga. Ejla je osjećala da ta žena može pokazati sva raspoloženja kao i Majka Zemlja, od mekoće toploga ljetnog dana, do bijesa snažne mećave. Kako se već osjeti, mogla bi udariti razornom snagom divlje oluje ili tješiti i njegovati poput meke maglice.

– Kad opet dođe bol, želim da gurneš, – reče Zelandona. Žene na njezinim bokovima držale su se za ruke, dajući joj za što će se uhvatiti.

– Osjećam da stiže, – rekla je Ejla.

– Onda stisni! – odgovori Zelandona.

Ejla duboko udahne i pritisne koliko je god mogla. Osjećala je kako joj doniera pomaže i zajedno s njom gura dijete. Na dekicu se izlije mlaz vode.

– Dobro. To sam čekala, – reče Zelandona.

– Pitala sam se kad će puknuti vodenjak, – odgovori Proleva. – Meni nekako rano pucaju, već se sve osuši dok dijete ne izađe. Ovako je bolje. Evo ga opet.

– Sad opet stisni, Ejla, – rekla je Zelandona. Ejla posluša i osjeti pokret.

– Vidim glavu, – reče Martona. – Hvatam dijete. – Kleknula je bliže Ejli baš kad je počeo novi grč. Ejla duboko udahne i gurne.

– Evo, izlazi! – reče Martona.

Ejla osjeti prolazak glave. Ostalo je bilo lako. Kad je dijete skliznulo van, Martona pruži ruke i uzme ga.

Ejla pogleda dolje, vidje mokro dijete u Martoninim rukama i nasmiješi se. I Zelandona se nasmiješila.

– Još jedan stisak, Ejla, da izađe i posteljica, – rekla je Zelandona i opet joj pomogne. Stisnula je i vidjela kako masa krvavog tkiva pada na dekicu.

Zelandona je pusti i prijeđe ispred mlade nove majke. Proleva i Folara pridržavale su Ejlu dok je Zelandona uzela dijete, okrenula ga naglavce i potapšala sitna leđa. Začuo se štucav zvuk. Zelandona potapša djetetove noge i pričeka da dijete ispusti dah u iznenađenju, a zatim udahne prvi dah životvornog zraka. Začuo se tih plačni zvuk, u početku jedva jači od cviljenja, a zatim sve jači, što su

se bolje pluća prilagođavala održavanju života.

Dok je doniera čistila Ejlu brišući krv i tekućinu, Martona je držala dijete, a zatim su Proleva i Folara pomogla Ejli da se vrati na ležaj. Zelandona zaveže jednu tetivu oko djetetove pupčane vrpce – prema Ejlinoj želji tetiva je bila obojena crveno – da bi je stisnula i spriječila krvarenje iz još nabrekle pupkovine. Oštrim kremenim sječivom odsjekla je vrpcu između čvora i posteljice, odvajajući tako dijete od placente koja joj je sve do poroda pružala hranu i mjesto za rast. Ejlino je dijete sada bilo zasebno biće, jedinstveno i posebno ljudsko biće.

Martona i Zelandona očistile su dijete baršunastom mekom zečjom kožicom koju je Ejla priredila baš za tu svrhu. Martona je pripremila malu dekicu, također baršunasto meku i tako glatku da je na dodir bila kao koža dojenčeta. Napravila ju je od kože košutinog ploda gotovo spremnog za okot. Zelandona je bila Džondalaru rekla da djetetu njegova ognjišta osobitu sreću donijeti ako nabavi takvu kožu za porod, pa su on i njegov brat krajem zime pošli naći trudnu košutu.

Ejla mu je pomogla da od te kože napravi nježnu kožnu dekicu. On se oduvijek divio mekoći kože koju je ona obrađivala, a znao je da je tu vještinu naučila od Plemena. Radeći to zajedno s njom shvatio je koliko je za to potrebno napora, čak i kad se radi s mekom kožom nerođene životinje. Zelandona je polegla dijete na dekicu, a zatim je Martona novorođenče umotala i dala ga Ejli.

38

– Trebala bi se veseliti. Savršena djevojčica, – rekla je Martona, dodajući zamotuljak majci.

Ejla je gledala na sićušni lik koji joj je bio toliko sličan. – Tako je lijepa! – Odmotala je meke kože i pozorno pregledala svoju novorođenu kćer, bojeći se, unatoč ohrabrujućim riječima, da će naći neku nakaznost. – Savršena je. Martona, jesi li ikad vidjela tako savršeno dijete?

Ova se nasmiješi. Naravno da je vidjela. Svoju vlastitu djecu, a ovo je dijete, kći ognjišta njezina sina, nije bilo ništa manje lijepo od njezine vlastite.

– Porod na kraju uopće i nije bio tako težak, Zelandono, – rekla je Ejla kad je doniera došla i pogledala ih. – Tvoja je pomoć bila vrijedna, ali nije bilo baš tako teško. Drago mi je što je djevojčica. Gle kako se trudi da pronađe sisu. – Ejla joj je pomogla s lakoćom koja, pomislila je Zelandona, dolazi s iskustvom. – Može li Džondalar doći da je vidi? Mislim da mu je jako slična, zar ne, Martona?

– Još malo pa može doći, – rekla je Zelandona pregledavajući Ejlu i motajući nove kože za upijanje među njezine noge. – Ejla, ništa se nije razderalo, nije nastala nikakva šteta. Samo nešto krvarenja koje treba očistiti. Bio je to dobar porod. Imaš li ime za nju?

– Imam. O tome razmišljam još otkad si mi rekla da ću morati izabrati ime za dijete, – odgovori Ejla.

– Dobro. Reci mi ime. Načinit ću simbol toga imena na ovom kamenu i zamijeniti ga s ovim, – rekla je podižući dekicu zamotanu u čvor nakon posteljice. – Zatim ću iznijeti ovo i pokopati to prije no što duh koji je još ostao u posteljici pokuša pronaći dom blizu života koji je prije podržavala. Moram to učiniti brzo, a zatim ću reći Džondalaru da može ući.

– Odlučila sam je nazvati... – počela je Ejla.

– Ne! Nemoj to reći naglas, šapni samo meni, – rekla je Zelandona.

Doniera je prignula glavu prema njoj, a Ejla joj je šapnula. Zatim Zelandona brzo izađe. Martona, Folara i Proleva sjedile su pokraj majke, hvalile dijete i tiho razgovarale. Ejla je bila umorna, ali sretna i laknulo joj je, a ne onako kako je bilo kad se Dark bio rodio. Tada je bila iscrpljena i boljelo ju je. Sada je malo odrijemala, a probudila se kad se Zelandona vratila i dala joj mali kamen na kojem su sada crnom i crvenom bojom bili naslikani zagonetni znakovi.

– Stavi to na neko sigurno mjesto, možda najbolje u nišu iza kipova, – rekla je Zelandona.

Ejla je kimnula, a zatim vidjela kako se pojavljuje još nečija glava. – Džondalar! – rekla je. On je kleknuo pokraj ležaja da bi joj bio što bliže.

– Kako si, Ejla?

– Dobro. Nije bio težak porod. Bilo je znatno lakše nego što sam očekivala. A vidiš dijete? – rekla je odmatajući dekicu da bi mogao vidjeti. – Savršena je!

– Dobila si djevojčicu, kao što si htjela, – rekao je gledajući sitno novorođenče i osjećajući se nekako svladano. – Tako je mala. Gle, ima čak i sićušne noktiće. – Pomisao da žena rađa tako cjelovito ljudsko biće iznenada ga je svladala. – Ejla, kako si nazvala svoju kćer?

Ona pogleda Zelandonu – Smijem li mu reći?

– Smiješ, sada se ne moraš bojati, – odgovorila je.

– Našu sam kćer nazvala Džonejla, Džondalare, po tebi i sebi, jer je nastala od oboje nas. Ona je i tvoja kći.

– Džonejla. Sviđa mi se to ime. Džonejla, – rekao je on.

I Martoni se ime sviđalo. Ona i Proleva s razumijevanjem se osmjehnuše Ejli. Nije bila rijetkost da mlade majke svoje muškarce uvjeravaju da su djeca od njihovog duha. Iako Ejla nije rekla riječ

‘duh’, one su bile uvjerene da su shvatile što njezine riječi znače. Zelandona nije bila baš tako uvjerena. Ejla je bila sklona govoriti točno baš ono što joj je na umu.

Džondalar i nije sumnjao. On je točno znao što ona hoće reći. Bilo bi lijepo ako je tako, mislio je gledajući djevojčicu.

Odmotana od svojih pokrivača, počela se buditi.

– Prekrasna je. Izgledat će točno kao ti, Ejla. Već se to vidi, – rekao je.

– I tebi je slična, Džondalare. Želiš li je uzeti u ruke?

– Ne znam, – reče on, malo se uplašivši. – Tako je mala.

– Džondalare, nije premala da bi je mogao pridržati, – rekla je Zelandona. – Evo, pomoći ću ti. Sjedni i opusti se. – Brzo je umotala dijete, podigla ga i smjestila Džondalaru u ruke pokazujući mu kako da ga drži.

Djetetu su oči bile otvorene i činilo se kao da gleda u njega. Jesi li ti moja kći, pitao se on. Tako si mala, netko će te morati čuvati i pomoći u skrbi za tebe dok ne odrasteš. Jače ju je privio uza se, osjećajući se zaštitnički. A zatim, na svoje iznenađenje, osjeti iznenadan i posve neočekivan val topline i zaštitničke ljubavi za dojenče. Džonejla, pomisli on. Moja kći Džonejla.

Sutradan je Zelandona došla do Ejle. Čekala je i tražila trenutak kad će je naći nasamo. Ejla je sjedila na jastuku na podu i dojila dijete, a Zelandona se spustila na jastuk do nje.

– Zelandono, mogla bi uzeti stolac, – rekla joj je Ejla.

– Dobro mi je Ejla. Mogu ja sjediti i na podu, samo što mi je ponekad draže da to izbjegnem. Kako je Džonejla?

– Dobro. Dobro je to dijete. Probudila me sinoć, ali uglavnom spava, – reče Ejla.

– Htjela sam ti reći da će preksutra biti imenovana Zelandonkom iz Džondalarovog ognjišta i njezino će ime biti dano Špilji, – reče žena.

– To je dobro, – rekla je Ejla. – Drago mi je što će biti Zelandonka iz Džondalarovog ognjišta. Time će se sve zaokružiti.

– Jesi li čula što je s Relonom? Družicom Šivonara, onoga kojeg je bizon probo nedugo nakon što si došla? – upitala je Zelandona kao da se radi o običnom prijateljskom razgovoru.

– Ne, što je s njom?

– Ona i Ranokol, Šivonarov brat, združit će se sljedećega ljeta. On joj je počeo pomagati da nadoknadi što je izgubila gubitkom svoga para, pa su se počeli sviđati jedno drugome. Mislim da je to dobro združivanje, – rekla je starija žena.

– Baš mi je drago. Njega je tako pogodilo kad je Šivonar poginuo. Činilo se gotovo kao da je okrivio sebe. Mislim da je imao dojam da je on trebao poginuti. – rekla je Ejla. Ušutjele su, a ona osjeti neko iščekivanje. Pitala se je li Prva došla zbog nekog razloga koji još nije spomenula.

– Želim s tobom razgovarati o još nečemu, – rekla je Zelandona. – Voljela bih doznati još nešto o tvom sinu. Znam zašto ga nikad nisi spomenula, osobito nakon nevolja s Ekozarom, no ako ti sada ne smeta razgovor o njemu željela bih saznati neke stvari.

– Ne smeta mi govoriti o njemu. Ponekad bolno zaželim razgovarati o njemu – odgovorila je Ejla.

Opširno je donieri pričala o sinu kojeg je rodila dok je bila s Plemenom, sinu miješanih duhova, o svojim jutarnjim mučninama koje su trajale po sav dan i gotovo cijelu trudnoću, o svom porodu kad su joj kosti gotovo pucale. Već je zaboravljala sve neugodnosti rađanja Džonejle, no još se sjećala boli rađanja Darka. Pričala je o njegovoj nakaznosti u očima Plemena i svom bijegu u malu špilju ne bi li ga spasila, o povratku unatoč tome što je mislila da će ostati bez njega. Govorila je o radosti koju joj je donijelo to što su ga prihvatili i o tome kako je dobio ime. Govorila je o svom životu s njim,

njegovom smijehu i o tome kako se oduševila kako on može ispuštati glasove kao i ona, o jeziku koji su zajedno počeli razvijati, a pričala je i kako ga je morala ostaviti s Plemenom kad je morala otići. Na kraju priče već je teško govorila od suza.

– Zelandono, – rekla je Ejla, pogledavši krupnu ženu majčinskog izgleda – Kad sam se u maloj špilji skrivala s njim, nešto sam pomislila, a što sam više o tome mislila, to više vjerujem da je istina. O načinu kako počinje život. Ne vjerujem da se novi život začinje miješanjem duhova. Mislim da se novi život začinje kad se spare muškarac i žena. Mislim da muškarac pokreće život u ženi.

Začudna je bila ta pomisao mlade žene, osobito zato što Zelandoni prije nje nitko nikad nije govorio o tome, no njoj to nije bila posve strana pomisao, iako je jedina osoba za koju je ikad znala da je takvo što pomislila bila ona sama.

– O tome sam otad često razmišljala i sada sam još više uvjerena da život počinje kad muškarac stavi svoju ud u ženu, u ono mjesto odakle djeca izlaze, i tu ostavlja svoju srž. Mislim da novi život pobuđuje to, a ne miješanje duhova, – rekla je Ejla.

– Hoćeš reći, kad dijele Dar Užitka Velike Majke Zemlje? – pitala je Zelandona.

– Da, – odgovori Ejla.

– Postavit ću ti nekoliko pitanja. Muškarac i žena mnogo puta dijele Donine Darove. Ne rađa se toliko djece. Kad bi se život začeo svaki put kad oni dijele Užitke, bilo bi neusporedivo više djece, – reče Zelandona.

– Razmišljala sam o tome. Jasno da se život ne začinje svaki put kad dijele Užitke, pa dakle mora postojati još nešto osim njih. Možda Užitke treba dijeliti mnogo puta, ili možda u određeno vrijeme ili Velika Majka odlučuje kada će se život začeti, a kada ne. Ali ne miješa Ona njihove duhove, nego muškarčevu srž, a možda i posebnu ženinu srž. Sigurna sam da je Džonejla začeta odmah nakon što smo Džondalar i ja sišli s ledenjaka, prvoga jutra kad smo se probudili i dijelili Užitke.

– Kažeš da o tome razmišljaš već dugo. Što te navelo da o tome uopće počneš razmišljati? – pitala je Zelandona.

– Prvi sam put na to pomislila kad sam se u maloj špilji skrivala s Darkom, – rekla je Ejla.

– Rekli su mi da ga moram odnijeti i ostaviti jer je nakazan, – rekla je Ejla boreći se sa suzama – no ja sam ga dobro pregledala i on nije bio nakazan. Nije izgledao kao oni, a nije izgledao ni kao ja. Izgledao je kao ljudi iz Plemena i kao ja. Glava mu je bila duga i velika na zatiljku, imao je istaknute arkade, baš kao oni, no imao je visoko čelo kao moje. Izgledao je donekle slično Ekozaru, osim što mislim da će mu tijelo biti sličnije našima kad odraste. Nije bio širok i nabijen kao dječaci iz Plemena, a noge su mu duge i ravne, ne savijene kao Ekozarove. Bio je mješanac, ali snažan i zdrav.

– Ekozar je miješan, no njegova je mati iz Plemena. Kad bi ona mogla dijeliti Užitke s čovjekom kao što su naši? Zašto bi neki muškarac htio dijeliti Užitke sa zbitoglavkom? – upitala je Zelandona.

– Ekozar mi je rekao da je njegova mati bila prokleta smrtnom kletvom, jer je njezin par poginuo kad ju je pokušavao zaštititi od jednoga muškaraca Drugih. Kad su otkrili da je trudna, dopustili su joj da ostane dok se Ekozar ne rodi. – objasni Ejla. Džonejla je pustila bradavicu i stala se gnijezditi. Ejla ju prebaci na rame i potapša po leđima.

– Hoćeš reći da je muškarac kao naši silovao njegovu majku? Valjda se i to može dogoditi, ali meni je neshvatljivo, – reče Zelandona.

– Dogodilo se to jednoj ženi koju sam upoznala na jednom Susretu Plemena. Imala je miješanu kćer. Rekla je da su je silovali neki muškarci od Drugih, muškarci slični meni, kako je rekla. Njezina kći poginula je kad ju je jedan od muškaraca dohvatio i ona joj je ispala iz ruku. Kad je otkrila da je opet trudna, željela je opet djevojčicu, što je naljutilo njezinog muškarca. Žene Plemena trebale bi željeti samo dječake, iako mnoge potajno žele djevojčice. Kad se djevojčica rodila nakazna, on ju je

natjerao da dijete zadrži kako bi joj to bila pouka.

– Tužno li je to kad se njezin čovjek tako odnosio prema njoj nakon napada i nakon što je pretrpjela takav gubitak, – rekla je doniera.

– Zamolila me da porazgovaram s Brunom, vođom mojeg plemena, ne bi li se dogovorilo združivanje njezine kćeri, Ure i moga Darka. Bojala se da njezina kći inače nikad ne bi pronašla muškarca. Činilo mi se da je to dobra ideja. I Dark je u očima Plemena bio nakazan, pa bi i njemu bilo teško naći družicu. Brun je pristao. Ura je sada obećana Darku. Poslije sljedećeg Plemenskog okupljanja, trebala bi se preseliti u Brunovo pleme... odnosno, sada je to Braudovo pleme. Sada bi već trebala biti ondje. Ne vjerujem da će Braud biti jako obziran prema njoj. – Ejla je malo zastala razmišljajući o tome kako Ura mora prijeći u tuđe pleme. – Neće joj biti lako napustiti svoje pleme i majku koja je voli, a preseliti u pleme gdje možda i neće biti dočekana dobrodošlicom. Nadam se da će Dark izrasti u muškarca koji će joj htjeti pomoći. – Ejla zatrese glavom, a dijete se tiho podrigne i ona se nasmiješi. Ostavila ju je još malo na svom ramenu i dalje ju tapšajući po leđima.

– Džondalar i ja čuli smo na svom Putovanju još takvih priča o mladićima Drugih koji su silovali žene iz Plemena. Mislim da se oni međusobno izazivaju da to čine, no ljudima iz Plemena se to ne sviđa.

– Moglo bi, Ejla, biti tako kao što kažeš, iako me i sama pomisao na to uznemiruje. Neki mladići kao da uživaju činiti što ne bi smjeli. Ali silovanje žene, pa bila ona i iz Plemena, to me još više uznemiruje, – reče Ona Koja Je Prva.

– Nisam sigurna jesu li sva miješana djeca posljedica toga što je netko od Drugih silovao ženu iz Plemena ili obratno. Ridag je bio mješanac. – rekla je Ejla.

– Ono dijete koje je prihvatila družica glavara plemena Mamutovaca s kojima si živjela? – pitala je Zelandona.

– Da. Njegova je mati bila iz Plemena, a on, kao i oni, nije mogao govoriti, osim nekoliko zvukova koje nitko nije mogao jasno razumjeti. Bio je slabo dijete. Zato je i umro. Nezija kaže da je Ridagova mati bila sama i slijedila ih. Takvo ponašanje nije svojstveno ženama iz Plemena. Zacijelo je zbog nečega bila prokleta, jer inače ne bi bila sama, osobito ne u tako visokoj trudnoći. A morala je poznavati nekoga od Drugih tko je prema njoj bio susretljiv, jer bi se inače skrivala od Mamutovaca, a ne bi ih slijedila. Možda je to bio čovjek koji je začeo Ridaga.

– Možda, – kratko je rekla Zelandona. Ali razmišljajući o miješanima, pitala se zna li Ejla još ponešto o Ekozaru. On ju je zanimao, jer ga je Dalanarovo pleme prihvatilo i dopustilo mu da se združi s Džerikinom kćeri. – A Ekozarova mati? Kažeš da je bila prokleta? Nisam sigurna da shvaćam što to znači.

– Bila je odbačena i izopćena. Smatrali su je ženom koja donosi ‘nesreću’, jer joj je par bio ubijen kad su nju napali, a osobito kad je rodila ‘nakazno’ dijete. Ni Pleme ne voli miješanu djecu. Nakon što je izbačena iz plemena, našao ju je muškarac imenom Andovan, u trenutku kad je, zajedno s djetetom, bila spremnu za smrt. Ekozar kaže da je to bio stariji muškarac koji je zbog nekog razloga živio sam, i on je prihvatio nju i njezino dijete. Mislim da je on bio S’Armunajac, no živio je na rubu zelandonskog područja i znao je zelandonski. Moguće je da je možda bio bjegunac od Ataroe. On je Ekozara odgojio, naučio ga govoriti zelandonski i nešto sarmunajskog. Njegova ga je mati naučila govor znakova kojim se služi Pleme. I Andovan je morao naučiti te znakove, jer ona nije mogla izgovarati njegov jezik. Ali Ekozar je mogao. On je bio kao Dark.

Opet je zastala, a oči joj se zamagliše. – I Dark bi bio mogao naučiti govoriti da ga je tko mogao podučiti. Prije mog odlaska već je malo i govorio, a znao se i smijati. Kako su mogli i misliti da će Dark izgledati kao netko iz Plemena ako je moje dijete? Ako sam ga ja rodila? Ali on nije izgledao ni

kao ja, niti kao Džonejla, a i kako bi, ako ga je Braud začeo.
– Tko je taj Braud?
– On je Ebrin sin, a ona je bila Brunova družica. Brun je bio vođa mojeg plemena. Bio je dobar vođa. Braud je taj koji me protjerao iz Plemena kad je postao vođa. Ja sam odrastala uz njegovu mržnju. Oduvijek me mrzio, – rekla je Ejla.
– Ali rekla si da je on začeo dijete koje si rodila? A ti misliš da je to od dijeljenja Užitaka. Zašto bi s tobom dijelio Užitke ako te mrzio? – pitala je Zelandona.
– Nije s njim bilo dijeljenja Užitaka. Nije u tome za mene bilo Užitka. Braud me silovao. Ne znam zašto je to učinio prvi put, no bilo je grozno. Boljelo me. Bilo mi je nepodnošljivo i zamrzila sam ga zbog toga. Znao je da mi je to grozno i zato je to učinio. Možda je od početka znao da će mi biti grozno, no znam da je baš zbog toga nastavio.
– A tvoje je pleme to dopustilo! – rekla je Zelandona.
– Žene Plemena moraju se pariti kad god to muškarac poželi i kad god im da znak. Tako su odgojene.
– Ne mogu to shvatiti, – rekla je doniera. – Zašto bi muškarac ikad poželio ženu koja ga ne želi?
– Mislim da ženama iz Plemena to i nije toliko smetalo. Imale su one i svojih načina da potaknu muškarca da im da taj znak. Iza mi je o tome govorila, ali ih nikad nisam htjela davati. Osobito ne Braudu. Toliko mi je to bilo grozno da nisam mogla jesti, ujutro nisam mogla ustati, nisam htjela otići od Krebova ognjišta. A kad sam otkrila da ću imati dijete, to me toliko usrećilo da mi je sve vezano uz Brauda postalo svejedno. Samo sam ga podnosila i ignorirala. Nakon toga je prestao. Nije ga zabavljalo kad ne bih pružala otpor.
– Rekla si da ti je kad si rodila dijete bilo samo jedanaest godina? Ejla, pa bila si jako mlada. Većina ih u toj dobi uopće još nisu žene. Rijetke tako mlade postanu ženama, a većina ne.
– Za Pleme sam bila već stara. U Plemenu neke djevojčice postanu ženama već sa sedam godina, a dok nabroje deset godina, većina ih postaje ženama. Neki su u Brunovu plemenu mislili da nikad neću odrasti u ženu. Mislili su da nikad neću imati djece, jer je moj totem prejak za ženu, – rekla je Ejla.
– A očito jesi.
Ejla zastane i razmisli. – Samo žene rađaju. A ako žene zatrudne miješanjem duhova, zašto je Doni stvorila muškarce? Samo za društvo i samo za Užitke? Mora postojati još neki razlog. Žene mogu jedne drugima biti društvo, mogu se međusobno pomagati, skrbiti se jedna o drugoj, pa čak i jedna drugoj pružati Užitke.
– Ataroa od S’Armunajaca mrzila je muškarce. Držala ih je zatvorene. Nije im dopuštala dijeljenju Dara Užitaka s njima. Žene su stanovale s drugim ženama. Ataroa je mislila da će se, riješi li se muškaraca, duhovi žena morati miješati, pa da će se rađati samo djevojčice, no to joj se nije ostvarilo. Neke od žena međusobno su dijelile Užitke, no nisu se mogle pariti i nisu mogle miješati svoje srži. Rađalo se vrlo malo djece.
– Ali ih se nešto ipak rađalo? – upitala je Zelandona.
– Nešto, ali nisu sve bile djevojčice. Ataroa je osakatila dva dječaka. Većina žena nije mislila kao Ataroa. Neke su se kriomice provlačile k muškarcima, neke od žena koje je Ataroa postavila da čuvaju muškarce pritom su im pomagale. Žene s djecom bile su one koje su bile oko iste vatre s muškarcima prve noći kad su muškarci bili slobodni. Bile su to one koje su se parile ili htjele pariti. Mislim da je jedini razlog zašto su dobile djecu bilo to što su posjetile muškarca. Nisu s njima dijelile ognjišta i nisu zajedno provele dovoljno vremena da bi muškarac stigao pokazati da je vrijedan da njegov duh bude izabran. Rijetko su se viđale s muškarcima i vrlo kratko, jedva dovoljno dugo da bi se stigle spariti. Bilo je to opasno; Ataroa bi ih dala ubiti da je za to doznala. Mislim da su

žene zatrudnjele od parenja.

Zelandona je kimnula. – Zanimljivo je to tvoje razmišljanje. Nas uče da je to od miješanja duhova, a čini se da to pruža odgovor na sva pitanja o početku života. Ali većina to uopće ne dovodi u pitanje, samo prihvaćaju. Tvoje je djetinjstvo bilo drukčije, sklonija si postavljati pitanja, no ja bih na tvome mjestu oprezno birala s kime ću o tome raspravljati. Neki bi se jako uznemirili. Često sam se pitala zašto je Doni stvorila muškarce. Istina je da se žene mogu same brinuti o sebi i o drugim ženama ako moraju. Pitala sam se i zašto je stvorila mužjake životinja. Majke životinja često se moraju same skrbiti o svojim mladuncima, a mužjaci i ženke ne provode mnogo vremena zajedno, osim u određeno doba godine kad dijele Užitke.

Ejlu je to ohrabrilo da nastavi. – Kad sam živjela s Mamutovcima, bio je tamo čovjek iz Lavljeg tabora. Zvao se Ranek i živio je s Vimezom, kalateljem kremena.

– Onim o kojem govori Džondalar?

– Da. Vimez je u mladosti bio na vrlo dugom putovanju, a prije povratka je izbrojio deset godina. Vimez je putovao južno od Velikog mora, oko njegova istočnog dijela, pa opet prema zapadu. Združio se s jednom ženom koju je tamo upoznao i htio je nju i njezinog sina dovesti sa sobom k Mamutoncima, no ona je putem umrla. Doveo je samo sina svoje družice. Rekao mi je da je njegova družica imala kožu crnu kao noć i da su svi iz njezinog naroda takvi. Ona je rodila Raneka nakon što su se združili, a Vimez kaže da je on različit od sve druge tamošnje djece, jer je bio mnogo svjetliji, iako se meni činio vrlo taman. Koža mu je bila smeđa, bio je taman gotovo kao Trkač, a kosa mu je bila sva u malim crnim kovrčama, – rekla je Ejla.

– Misliš da je bio smeđ zato što mu je mati bila gotovo potpuno crna, a njezin par svijetao? To se moglo dogoditi i miješanjem duhova, – rekla je Zelandona.

– Moglo je, – priznala je Ejla. – To su i Mamutonci vjerovali, no kako su svi osim Vimeza bili crni, nije li bilo znatno više crnih duhova koji bi se mogli miješati s duhom njegove majke. Bili su združeni i zacijelo su dijelili Užitke. – Ona opet pogleda svoje dijete, pa Zelandonu. – Bilo bi zanimljivo vidjeti kako bi nam djeca izgledala da sam se združila s Ranekom.

– S njim si se trebala združiti?

Ejla se nasmiješi. – Imao je nasmijane oči i nasmijane bijele zube. Bio je pametan i zabavan, nasmijavao je i bio je najbolji rezbar kojeg sam ikad vidjela. Načinio mi je posebnu Doni figuricu i rezbariju Njiske. Volio me. Rekao je da bi se više od ičega što je želio u životu htio spojiti sa mnom. Izgledao je različito od svih koje sam ikada prije ili kasnije vidjela. Bio je tako različit, čak su mu i crte lica bile različite. Očaravao me. Da se nisam već zaljubila u Džondalara, mogla bih voljeti Raneka.

– Ako je doista bio takav, ne mogu ti to prigovoriti – reče Zelandona s osmijehom. – Zanimljivo, čula sam glasine o nekim tamnoputim ljudima koji žive s jednom Špiljom na jugu, iza planina na obali Velikog mora. Mladić i njegova mati, kažu. Nikad to nisam ozbiljno povjerovala, nikad ne znaš koliko je istine u takvim pričama pa je zvučalo neuvjerljivo. Sada više nisam sigurna.

– Ranek je doista imao sličnosti s Vimezom, unatoč razlikama u boji kože i crtama lica. Bili su jednake visine, slične tjelesne građe i hodali su baš jednako, – rekla je Ejla.

– Ne moraš ići jako daleko da bi otkrila sličnosti, – rekla je Zelandona. – Mnoga djeca imaju sličnosti s muškarcima svojih majki, a ima ih i koja izgledaju kao drugi ljudi iz Špilje, pa i oni koje je mati jedva ikada upoznala.

– Moglo se dogoditi tijekom nekoga slavlja ili obreda u čast Majci. Nije li tako da tada mnoge žene dijele Užitke s muškarcima koji im nisu par? – upita Ejla.

Zelandona je šutjela i razmišljala. – Ejla, ta tvoja zamisao traži duboko razmišljanje i razmatranje.

Ne znam razumiješ li sve moguće posljedice. Ako je to istina, moglo bi izazvati promjene koje ni ti ni ja ne možemo ni zamisliti. Takvo bi otkriće, Ejla, moglo doći samo od zelandona. Nitko ne bi prihvatio takvu pomisao ako ne dolazi od nekoga tko govori u ime same Velike Majke Zemlje. S kim si o tome još razgovarala?

– Samo s Džondalarom, a sada i s tobom, – odgovori Ejla.

– Predložila bih ti da zasad više o tome ne govoriš nikome. Razgovarat ću s Džondalarom i uvjeriti ga u nužnost da ni on o tome ne govori nikome drugom. – Sjedile su bez riječi, zadubljene u misli.

– Zelandono, – reče Ejla, – pitaš li se ikad kako bi bilo biti muškarac?

– Čudno se o tome pitati.

– Razmišljala sam o nečemu što je Džondalar spomenuo. Kad sam htjela ići u lov, a on nije htio da idem. Znam da je jedan od razloga bilo to što se kanio vratiti ovamo i izgraditi ovaj naš dom, no bilo je u tome još nešto. Rekao je nešto o tome da mu je potrebna svrha. 'Čemu muškarac, ako žene rađaju djecu i same ih prehranjuju?' Tako je rekao. Nikad prije toga nisam razmišljala o svrsi nečijeg života. Kako bi bilo misliti da moj život nema smisla?

– Možeš to još malo razraditi. Ti znaš da je dio svrhe tvoga života donijeti novi naraštaj, no kakva je svrha novoga naraštaja? Koji je smisao života?

– Ne znam. Što je smisao života? – pitala je Ejla.

Zelandona se nasmije. – Kad bih to znala bila bih ravna samoj Velikoj Majci. Samo Ona može odgovoriti na to pitanje. Mnogi misle da im je svrha služiti Njoj. Možda nam je svrha jednostavno živjeti i skrbiti se za novi naraštaj, tako da i on živi. Možda je to najbolji način služenja Njoj. Majčina Pjesma kaže da nas je Ona stvorila jer je bila sama, pa je htjela da je se netko sjeća i da je priznaju. A neki kažu i da svrhe nema. Sumnjam da se na to pitanje može odgovoriti na ovom svijetu. Nisam sigurna ni da se može odgovoriti na drugom svijetu.

– Ali žene znaju bar da su potrebne da bi nastao novi naraštaj. Kako bi bilo kad ne bismo imale ni toliko svrhe? – pitala je Ejla. – Kako bi bilo znati da će se život nastaviti jednako s tobom ili bez tebe, s tvojom vrstom i rodom ili bez njih?

– Ejla, ja nikad nisam imala djece. Trebam li misliti da moj život nema nikakve svrhe? – upita Zelandona.

– Nije to isto. Možda si mogla imati djece, a ako i nisi, ipak si žena. Pripadaš spolu koji donosi život, – rekla je Ejla.

– Ali svi smo mi ljudi. I muškarci su ljudi. Svi smo mi ljudi. I muškarci i žene nastavljaju se i u sljedećem naraštaju. Žene jednako često rađaju i dječake i djevojčice.

– I to je to. Žene rađaju dječake jednako često kao djevojčice. Što s time imaju muškarci? Kad bih mislila da ti i svi kao ti nemate nikakve uloge u stvaranju novoga naraštaja, bi li se osjećala kao ljudsko biće? Ili bi se osjećala manje vrijednom? Nešto što je dodano na kraju, nešto nepotrebno? – Ejla se nagnula naprijed, ističući svoje argumente, strastveno ih doživljavajući.

Zelandona je razmišljala o tom pitanju, a zatim ozbiljno pogleda mladu ženu koja je držala usnulo dijete. – Ejla, ti pripadaš zelandonama. Ti raspravljaš kao mnoge od njih – rekla je.

Ejla se povuče. – Ne želim biti zelandona, – rekla je.

Velika žena promatrala ju je u nedoumici – A zašto?

– Želim samo biti majka i Džondalarova družica, – odgovori Ejla.

– Zar više ne želiš biti iscjeliteljica? U tome si dobra kao bilo koja, pa i ja, – izjavila je doniera.

Ejla se namršti. – Pa da, želim i dalje biti i iscjeliteljica.

– Rekla si da si svome Mamutu nekoliko puta pomogla u nekim od njegovih dužnosti, pa zar ti to nije bilo zanimljivo? – upita Ona koja je Prva.

– Bilo je zanimljivo, – priznade Ejla, – osobito naučiti stvari koje prije nisam znala, no bilo je i strašno.

– A koliko bi tek bilo strašnije da si bila sama i nepripremljena? Ejla, ti si kći Mamutova Ognjišta. Mamut je imao dobre razloge da te usvoji. Ja to razumijem, a mislim da bi i ti mogla razumjeti. Pogledaj u sebe. Jesi li se ikad uplašila nečeg nepoznatog i stranog kad si bila sama?

Ejla izbjegne Zelandonin pogled, pogledala je u stranu, a zatim dolje, no gotovo je neprimjetni kimnula.

– Znaš da u tebi ima nečeg posebnog, nečega što imaju samo rijetki, zar ne? Pokušavaš to zanemariti, izbaciti si to iz glave, no ponekad je to teško, zar ne?

Ejla podigne pogled. Zelandona ju je netremice gledala, držeći oči kao kad su se prvi put vidjele i prisilila ju da uzvrati pogled. Ejla se borila da skrene pogled, no nije uspijevala.

– Da, – rekla je tiho. – Ponekad je teško.

Zelandonin pritisak popusti i Ejla opet spusti pogled.

– Ne postaje zelandonom ona koja ne osjeća poziv, – tiho je rekla. – No što ćeš ako osjetiš poziv, a ne budeš spremna? Ne misliš li da bi ti dobro došlo malo obuke, bar za svaki slučaj? Mogućnost postoji, koliko god ti to htjela sama pred sobom zanijekati.

– Ne čini li obuka sama poziv vjerojatnijim? – upita Ejla.

– Da. Čini. Ali može biti zanimljivo. Bit ću iskrena. Želim imati učenicu. Ne ostaje mi više mnogo godina. Želim sama podučiti onu koja će doći poslije mene. Ovo je moja Špilja. Želim za nju najbolje. Ja sam Prva Među Onima Koji Služe Velikoj Majci Zemlji. Ne govorim to često, ali nisam bez razloga Prva. Ako netko ima dara, nitko ga neće podučiti bolje nego ja. Ti, Ejla, imaš dar. Možda si i obdarenija nego ja. Mogla bi ti biti Prva.

– A Džonokol? – pitala je Ejla.

– I sama znaš odgovor. Džonokol je sjajan umjetnik. Njemu ne smeta što ostaje samo pomoćnik. Nikad i nije pokušavao postati zelandonom dok mu ti nisi pokazala onu špilju. Znaš da će on već sljedećeg ljeta otići. Preselit će se u Devetnaestu špilju čim uspije navesti zelandonu Devetnaeste da ga prihvate i naći izgovor da me napusti. Ejla, on želi tu Špilju i mislim da bi mu to trebalo dati. Ne samo što će je uljepšati, nego će u toj špilji oživjeti svijet duhova, – rekla je Zelandona.

– Gledaj ovo, Ejla! – rekao je Džondalar pokazujući kremeni šiljak. Bio je sav uzbuđen. – Zagrijao sam kremen onako kako to čini Vimez, vrlo jako. Znao sam da sam dobro postupio, jer kad se ohladio postao je sjajan i gladak, gotovo kao da je nauljen. Zatim sam ga s obje strane doradio onim postupkom pritiskanja koji je on razvio. Nije još kvalitetno kao njegovo, no mislim da ću mu se uz nešto vježbe već približiti. Već vidim kako se otvara mnoštvo mogućnosti. Sada mogu skinuti ove tanke duge komadiće. To znači da mogu postići da šiljci budu onoliko tanki koliko to poželim, mogu dobiti dugu ravnu oštricu za nož ili koplje, bez onog zakrivljenja koje se uvijek pojavi kad sječivo radiš skidanjem s jezgre. Mogu napraviti sječiva kakve god poželim. Mogu napraviti zakrivljene šiljke s jezičcem za držak. Ne bi ni povjerovala kakve mi to mogućnosti otvara. Mogu učiniti što god zamislim. Gotovo kao da kamen mogu savijati po volji. Taj Vimez je genij!

Ejla se nasmiješila njegovom nezaustavljivom oduševljenju – Možda je Vimez genij, ali ti si jednako dobar kao on.

– Kad bih barem bio. Sjeti se, on je razradio taj postupak. Ja ga samo pokušavam oponašati. Kakva li je šteta što živi tako daleko od nas. Kad bi barem Dalanar bio ovdje. Rekao je da će ove zime obaviti neke pokuse i jako bih to volio raspraviti s njim.

Džondalar iznova pregleda sječivo, kritički ga promatrajući. Zatim podigne pogled i nasmiješi joj

se. – Gotovo sam ti zaboravio reći. Matagana ću uzeti za učenika i za više od ove zime. Otkad je došao u posjet procjenjujem ga i mislim da ima dara i sposobnosti za rad s kamenom. Dugo sam razgovarao s njegovom majkom i njezinim muškarcem, a i Džoharan je suglasan.

– Drag mi je Matagan, – rekla je Ejla. – Drago mi je što ćeš ga učiti svom zanatu. Imaš veliko strpljenje i najbolji si kalatelj kremena u Devetoj špilji, a možda i među svim Zelandoncima.

Na njezine se riječi Džondalar nasmiješi. Družica će ti uvijek naći prednosti u usporedbi s drugima, rekao je u sebi, no u dubini je mislio da bi to moglo biti istina. – Bi li bilo u redu da ostane s nama za stalno?

– Mislim da bi mi to bilo drago. Imamo u glavnoj sobi toliko prostora da dio možemo odvojiti za njegovu spavaću sobu. Nadam se da ga dijete neće buditi. Džonejla se noću još uvijek budi.

– Mladići tvrdo spavaju. Mislim da je i ne čuje.

– Htjela sam s tobom razgovarati o nečemu što je Zelandona rekla, – reče Ejla.

Džondalar pomisli da ona izgleda malo zabrinuto. Vjerojatno mu se to samo učinilo.

– Zelandona me pozvala da budem njezina pomoćnica. Želi me podučiti, – izbaci iz sebe Ejla.

Džondalar je naglo podigao glavu – Nisam znao da bi ti htjela biti zelandona.

– Nisam ni ja znala, a ni sada nisam sigurna želim li to ili ne. Već je i prije govorila kako misli da mi je mjesto među zelandonama, no prvi me put izravno zvala neposredno nakon što se Džonejla rodila. Kaže da joj je netko potreban, a ja već znam nešto o iscjeljivanju. To što bih bila pomoćnica, ne mora nužno značiti da ću biti zelndona. Džonokol je dugo pomoćnik, – reče Ejla i spusti pogled na povrće koje je rezala.

Džondalar joj priđe, podigne joj bradu i pogleda joj u lice. Oči su joj imale zabrinut izraz. – Ejla, pa svi znaju zašto je Džonokol Zelandonin pomoćnik. Jer je tako dobar crtač i jer tako vješto hvata duh životinja, a Zelandoni je potreban za obrede. Nikada on neće biti doniera.

– Mogao bi postati. Zelandona kaže da se on želi preseliti u Devetnaestu špilju, – reče Ejla.

– U onu novu koju si ti otkrila? – upita Džondalar. – Pa on je pravi čovjek za to. A ako postaneš pomoćnicom, postat ćeš i zelandona, zar ne?

Ejla još nije naučila odbiti odgovor niti lagati. – Da, Džondalare, – reče ona. – Mislim da ću, ako se pridružim Zelandoni, jednoga dan postati zelandona, ali to neće biti odmah.

– Želiš li to? Ili te Zelandona na to nagovorila zato što si iscjeliteljica? – zanimalo je Džondalara.

– Ona kaže da na neki način već jesam zelandona. Možda je u pravu. Ne znam. Kaže da bih se trebala obučavati da bih se mogla zaštititi. Moglo bi za mene biti vrlo opasno osjetim li da sam pozvana, a ne budem spremna, – reče Ejla. Nikad mu nije rekla kakve su joj se čudne stvari događale, a ne reći mu, to bi doživjela kao da mu laže. Čak i u Plemenu moglo se suzdržati od spominjanja. Mučilo ju je, ali svejedno mu nije rekla.

Sada je Džondalar bio na redu za zabrinutost. – Ne mogu o tome mnogo reći ni za ni protiv. To ti moraš odabrati. Vjerojatno je bolje ako se pripremiš. I ne znaš kako si me uplašila kad ste ti i Mamut bili na onom čudnom Putovanju. Mislio sam da si mrtva i molio sam Veliku Majku da te vrati. Mislim da nikad u životu nisam tako jako molio za nešto. Nadam se da nikad više nećeš izvesti ništa slično.

– I mislila sam da si to ti, ne odmah, ali sam pomislila poslije. Mamut je rekao da nas je netko zvao, i to s tolikom snagom da se nije moglo odbiti. Kad sam se osvijestila, pomislila sam da sam te tamo vidjela, ali tamo te nije bilo, – priznala je Ejla.

– Bila si obećana Raneku. Nisam se htio ispriječiti, – rekao je Džondalar, živo se sjećajući te strašne noći.

– Ali volio si me. Da me nisi tako volio, moj bi duh još bio izgubljen u toj praznini. Mamut je rekao da više nikad neće ići onamo i da ako ikad još pođem na to Putovanje pazim da budem pod

jakom zaštitom, jer se možda i neću vratiti. – Odjednom je posegnula prema njemu. – Zašto ja, Džondalare? – zaplakala je. – Zašto baš ja moram biti zelandona?

Džondalar je zagrli. Tako je, pomislio je. Zašto baš ona? Sjetio se kako je doniera govorila o svojim dužnostima i opasnostima. Sada je shvatio zašto je tada ona bila tako otvorena. Pokušavala ih je pripremiti. Zacijelo je cijelo vrijeme, od prvoga dana kad su stigli, znala, baš kao što se činilo da je i Mamut znao. Zato ju je i primio u svoje Ognjište. Mogu li ja biti par jedne zelandone? Pomislio je na svoju majku i Dalanara. Ona je rekla da on nije mogao ostati s njom, jer je ona bila vođa. A zahtjevi što se postavljaju pred zelandonu još su veći.

Svi su govorili kako je on isti Dalanar i nije bilo sumnje da je on sin Dalanarova duha. A Ejla kaže da nije sve u duhovima. Ona kaže da je Džonejla moja kći. Ako je to točno, onda sam ja Dalanarov sin. Ta ga je pomisao zapanjila. Je li moguće da je Dalanarov sin jednako kao što je Martonin? Ako je, znači li to da je toliko jednak njemu da ni on ne bi mogao živjeti sa ženom čije su dužnosti tako važne? Bila je to vrlo mučna pomisao.

Osjetio je kako Ejla drhti u njegovu zagrljaju i pogledao ju je. – Što ti je, Ejla?

– Bojim se, Džondalare. Zato to ne želim. Strah me biti zelandona, – jecala je. Umirila se i izvukla od njegova zagrljaja. – Džondalare, ono zbog čega se tako bojim je to što su mi se dogodile stvari koje ti nikad nisam rekla.

– Kakve stvari? – upitao je on, a čelo mu se naboralo.

– Nisam ti rekla, jer nisam znala kako bih ti to objasnila. Još nisam sigurna da ću ti znati objasniti, ali pokušat ću. Znaš da sam, dok sam živjela s Brunovim plemenom, otišla s njima na Plemensko okupljanje. Iza je bila previše bolesna da bi išla s nama. Umrla je brzo nakon našeg povratka, – Ejline su se oči stale puniti suzama. – Iza je trebala pripremiti posebna pića za mog-ure. Nitko drugi nije to znao pripremiti. Uba je bila vrlo mlada, još nije postala žena, a piće je morala pripremiti žena. Prije našeg polaska, Iza je meni objasnila kako se to radi. Nisam bila sigurna da bi mi mog-uri dopustili da ga pripremam, jer oni su govorili da ja ne pripadam Plemenu, ali došao je Kreb i rekao mi da se spremim. Bilo je to isto ono piće koje sam napravila Mamutu i sebi kad smo otišli na ono čudno Putovanje.

– Ali nisam znala jesam li to napravila kako treba, pa sam i sama malo popila. Nisam ni znala kamo idem kad sam slijedila mog-ure u špilju. Napitak je bio tako snažan da sam se možda našla i u samom Svijetu duhova. Opazivši mog-ure, sakrila sam se i gledala, no Kreb je znao da sam tamo. Rekla sam ti već da je Kreb bio vrlo moćan mog-ur. On je bio kao Prva među zelandonama, bio je Prvi, bio je Mog-ur. Svime je upravljao i nekako se moj um sjedinio s njihovima. S njima sam se vratila natrag u prošlost, u same početke. Ne mogu to objasniti, ali bila sam tamo. Kad smo se vratili u sadašnjicu, došli smo ovamo. Kreb je spriječio ostale, oni nisu znali da sam s njima, a zatim ih je ostavio i pošao za mnom. Znam da je to ovo mjesto, prepoznala sam Padajući kamen. Pleme je ovdje živjelo generacijama. Ne znam kako dugo.

I protiv svoje volje, Džondalar je bio očaran.

– Nekada davno, mi smo nastali iz istih ljudi, – nastavila je Ejla, – a poslije smo se promijenili. Pleme je ostalo, a mi smo napredovali. Čak ni sa svim svojim moćima, Kreb me nije mogao slijediti, no nešto je vidio ili osjetio. Zatim mi je rekao da odem, da izađem iz špilje. Čula sam ga kao da govori unutar mene, u mojoj glavi, kao da govori u mene. Ostali mog-uri uopće nisu primijetili da sam s njima, a on im nikada nije rekao. Bili bi me ubili da su doznali. Žene nisu smjele sudjelovati u njihovim obredima.

– Poslije toga se Kreb promijenio. Nikad više nije bio onaj isti. Počeo je gubiti moć i mislim da mu više nije ni bilo do upravljanja tuđim umovima. Ne znam zašto, no nekako sam ga povrijedila;

tako bih željela da nisam, no i on je meni nešto učinio. Otad sam drukčija, moji su snovi drukčiji i ponekad se osjećam čudno, kao da odlazim nekamo drugamo, a... ne znam kako bih to rekla... ali ponekad kao da znam što ljudi misle. Nije baš tako, više je kao da znam što osjećaju, no ni to nije baš pravi opis. Ono što jesu, ne znam, Džondalare, kojim bih to riječima izrazila. Najčešće to odbijam od sebe, no ponekad se probije, osobito kad je riječ o vrlo snažnim emocijama, kao što su Brukevalove.

Džondalar ju je čudno gledao. – Ti znaš ono što ja mislim, kakve su mi misli u glavi?

– Ne, ne znam baš same misli. Ali znam da me voliš. – Promatrala je kako mu se izraz mijenja. – Pogađa te to, zar ne. Možda ti o tome nisam smjela govoriti, – promucala je, osjećajući Džondalarove osjećaje kao uteg. Oduvijek je bila osobito osjetljiva na Džondalara. Spustila je glavu, a i ramena su joj se spustila.

On je osjetio njezinu muku, a njegova nelagoda je iznenada isparila. Uhvatio ju je za ramena i naveo da podigne pogled, a zatim joj se zagledao u oči. U njima je bio onaj nevjerojatno star pogled koji je znao vidjeti i prije, tuga i duboka, neizreciva sjeta.

– Ejla, nemam što skrivati od tebe. Svejedno mi je znaš li što ja mislim ili osjećam. Volim te. Nikada te neću prestati voljeti.

Iz njezinih očiju prolile su se suze, koliko od ljubavi, toliko i od olakšanja. Pridigla se da bi ga poljubila, a on se sagao i zagrlio je želeći je zaštititi od svega što bi joj moglo nanijeti bol. I ona je grlila njega. Dok bude imala Džondalara, ništa drugo neće biti važno. A upravo tada Džonejla poče plakati.

– Želim samo biti majka i biti tvoja družica i ne želim biti zelandona, – rekla je Ejla odlazeći po dijete.

Doista je uplašena, pomislio je on, no tko ne bi bio na njezinom mjestu? Ja sam ne volim proći blizu grobova, a kamo li pomišljati na posjet svijetu duhova. Gledao ju je kako mu se vraća držeći dijete u rukama, sa suzama koje su joj još bile u očima, i tada je osjetio iznenadan val ljubavi i želje da zaštiti ženu i dijete. Pa što onda ako i postane zelandona? Njemu će i dalje biti Ejla i on će joj i dalje biti potreban.

– Ejla, sve će biti u redu, – rekao je uzimajući dijete u svoje ruke. Nikad nije bio sretniji nego što je bio sada otkad su se združili, a osobito otkad se Džonejla rodila. Pogledao je dijete i nasmiješio se. I ja vjerujem da je to moja kći, pomislio je.

– To moraš sama odlučiti, – rekao je. – Točno kažeš, čak i ako se pridružiš zelandonama, ne znači da moraš postati zelandona, no ako i postaneš, i to će biti u redu. Oduvijek sam znao da sam se združio s nekim posebnim. Ne samo s prelijepom ženom, nego i sa ženom koja ima rijedak Dar. Tebe je Majka izabrala, to je čast, a ona je to pokazala ukazujući ti čast na našem združivanju. A sada imaš i prelijepu kćer. Ne, mi imamo prekrasnu kćer. Rekla si da je to i moja kći, zar ne? – reče, nastojeći umiriti njezina strahovanja.

Suze su joj iznova potekle, no kroz njih se i nasmiješila.

– Da. Džonejla je tvoja kći i moja kći, – rekla je i zatim opet zajecala. Pružio je drugu ruku prema njoj i tako ih obgrlio obje.

– Džondalare, ne znam što bih učinila kada bi me prestao voljeti. Molim te, nikad me nemoj prestati voljeti.

– Naravno da te nikad neću prestati voljeti. Uvijek ću te voljeti. Ništa me ne može spriječiti, – rekao je Džondalar, osjećajući to i u dubini svoga srca i nadajući se da će zauvijek tako i ostati.

Konačno je i zimi došao kraj. Snježni nanosi, prljavi od prašine koju je donosio vjetar, otapali su se, a prvi šafrani počeli su probijati svoje ljubičasto-bijele cvjetove kroz zadnje krpe snijega. Ledene

su sige kapale dok nisu nestale, a pojavili su se i prvi zeleni pupoljci. Ejla je mnogo vremena provodila s Njiskom. S djetetom čvrsto pričvršćenim uz nju u nosiljci, šetala se s kobilom ili ju je lagano jahala. Trkač je bio življi, pa se čak i Džondalar ponekad morao namučiti da bi ga obuzdao, no njemu se izazov sviđao.

Vidjevši Ejlu, Njiska je tiho zanjištala, a ona ju je zagrlila i nježno potapšala. Ejla se kanila sastati s Džondalarom i nekoliko drugih kod male stijene niz rijeku. Htjeli su zarezati nekoliko breza, pa dio soka skuhati u gust sirup, a drugi bi dio pustili da provre u lako alkoholno piće. Nije to bilo daleko, no ona je odlučila povesti Njisku, najviše zato da bi joj bila blizu. Već je gotovo stigla do tog mjesta, kad je počela kiša. Potaknula je Njisku na brži korak i tada primijeti da kobila nekako teže diše. Ejla na njezinim zaobljenim bokovima osjeti grč od trudova.

– Njisko! Došlo doba, zar ne? Pitam se samo koliko ti je ostalo do ždrijebljenja. Nismo daleko od zaklona gdje bih se trebala sastati s ostalima. Nadam se da ti neće smetati budu li i drugi ljudi oko tebe.

Stigavši do logora, pitala je Džoharana smije li dovesti Njisku pod zaklon. Kobila se trebala oždrijebiti.

Brzo je pristao, a među okupljenima se osjetio val uzbuđenja. Bit će to novo iskustvo. Nitko od njih nije izbliza vidio kako se kobila ždrijebi. Uvela je Njisku pod prevjesnu stijenu.

Džondalar požuri prema Ejli i upita je li joj potrebna pomoć. – Ne vjerujem da je Njiski potrebna moja pomoć, no ja želim biti uz nju, – reče Ejla, – Pomoći će mi ako pričuvaš Džonejlu. Upravo sam je nahranila. Neko joj vrijeme ništa neće trebati. – On pruži ruke prema Džonejli, a ona prepozna njegovo lice i pokaže to velikim oduševljenim osmijehom. Tek se nedavno počela smiješiti i pozdravljati muškarca svojeg ognjišta tim znakom prepoznavanja.

– Džonejla, ti imaš osmijeh kao tvoja mati, – reče on dohvativši je i uzvraćajući joj osmijeh. Dijete se usredotoči na njegovo lice, tiho zaguče i opet se nasmiješi. Njegovo se srce topilo. Uzeo je Džonejlu u naručje i krenuo natrag prema ljudima na drugom kraju malog zaklona.

Činilo se da je Njiska zadovoljna što se sklonila od kiše. Ejla ju je istrljala i odvela do suhog dijela, što je mogla dalje od ljudi.

Oni su osjetili da se Ejla želi malo udaljiti, no mjesta je bilo malo i nije bilo teško vidjeti što se događa. I Džondalar se okrenuo s njima. Nije mu to bilo prvi put što vidi da se Njiska ždrijebi, no nije mu zato bilo manje zanimljivo. Poznavanje procesa ždrijebljenja nije umanjivalo divljenje nad pojavom novoga života. Bio to ljudski ili životinjski život, ipak je to Donin najveći Dar. Svi su čekali u tišini.

Nakon nekog vremena, kad se učinilo da Njiska još nije spremna, ali se osjeća sigurno koliko je to moguće, Ejla je prišla vatri po nešto vode. Ponudili su joj vrućeg čaja, pa se vratila odnijevši kobili malo vode.

– Ejla, ne sjećam se da sam ikad čula kako si našla te konje – rekla je Dinoda. – Kako to da se ne boje ljudi?

Ejla se nasmiješi. Već se bila navikla pričati priče, pa je mogla pričati i o svojim konjima. Brzo im je rekla kako je ulovila i ubila kobilu koja je Njiski bila mati, a tek onda vidjela ždrijebe i hijene. Objasnila je kako je donijela mlado do svoje špilje, hranila ga i odgajala. Zagrijala se za to pričanje i ne primjećujući to, počela je u priču ubacivati pokrete koje je naučila živeći s ljudima iz Plemena i kojima se značenje izražavalo mimikom i izrazom lica.

Stalno motreći krajem oka kobilu, nesvjesno je uprizorila događaje iz priče, a ljudi, među kojima je bilo i onih iz drugih obližnjih Špilja, bili su očarani. Njezin egzotični izgovor i njezina nesvjesna sposobnost oponašanja životinjskih glasanja dodali su zanimljive elemente njezinoj i inače neobičnoj

priči. Osvojila je čak i Džondalara, koji je poznavao događaje o kojima je govorila. On još nije bio čuo cijelu tu priču na takav način. Bilo je i pitanja, a kad je počela opisivati svoj život u dolini i kako je pronašla i odgajala špiljskog lava, čuli su se i izrazi nevjerice. Džondalar joj je brzo priskočio potvrđujući priču. Vjerovali joj u potpunosti ili ne, ali čuti priču o lavu, konju i ženi što zajedno žive u istoj špilji u zabačenoj dolini bilo je veliko zadovoljstvo. Prekinuo ju je zvuk koji je došao od kobile.

Ejla je pritrčala Njiski koja je sada ležala na boku. Počela se pojavljivati opnom ovijena glava zdrebeta. Ejla je već drugi put bila primalja svojoj kobili. Prije nego što su mu stražnje noge potpuno izašle van, mladunče je već pokušavalo stati. Njiska se okrenula da vidi kako je prošlo i tiho je zarzala prema svome ždrebetu. I dalje na tlu, ono se počelo privlačiti prema Njiskinoj glavi, zastajući na trenutak ne bi li pokušalo sisati prije nego uopće stane na noge. Kad je došlo do majke, ova ga je odmah počela čistiti jezikom. Već za nekoliko trenutaka ždrijebe je pokušavalo stajati. Palo je na nos, no već u drugom pokušaju je bilo na nogama, tako kratko nakon ždrijebljenja. Snažno malo ždrijebe, pomislila je Ejla.

Čim je mlado stalo na svoje noge, Njiska je ustala, a čim se ona našla na nogama, ždrijebe ju je već gurkalo glavom, opet pokušavajući sisati, a pritom je posrtalo, ne nalazeći pravo mjesto. Nakon drugog prolaska kroz stražnje noge, Njiska je malo gurnula ždrijebe ne bi li ga usmjerila. Samo je to bilo potrebno. Njiska je bila potpuno sposobna bez tuđe pomoći iznijeti na svijet svoje mladunče s vretenastim nožicama.

Ljudi su bez riječi gledali znanje koje je Velika Majka Zemlja dala svojim divljim stvorovenjima da se brinu o svojoj novorođenoj mladunčadi. Jedini način da mladunče Njiskine vrste, kao i mladunčad drugih vrsta što su u velikom broju pasle po prostranim stepama, preživi bio je da mlado može stati na svoje noge i trčati gotovo jednako brzo kao i odrasli odmah nakon što se okoti. Bez toga bi bili tako lak plijen grabežljivcima da ne bi mogli preživjeti. Njiska je djelovala zadovoljno dok ju je mladunče sisalo.

Ždrijebljenje je bilo neuobičajena predstava za one koji su ga sada vidjeli i bila je to priča koju će ubuduće pričati i prepričavati svi koji su ga sada vidjeli. Čim su se konji smirili, nekolicina je imala pitanja i primjedbe za Ejlu.

– Nisam znala da konjska mladunčad prohoda gotovo odmah nakon što se oždrijebi. Ljudskom novorođenčetu treba bar godinu dana da bi prohodalo. Je li im i odrastanje tako brzo?

– Da, – odgovorila je Ejla. – Trkač se oždrijebio dan nakon što sam našla Džondalara. Sada je već odrastao pastuh iako može nabrojiti tek tri godine života.

– Ejla, morat ćeš izmisliti i neko ime za mlado, – reče Džondalar.

– Da, ali ću o tome morati još razmisliti, – odgovori mu Ejla.

Džondalar je vrlo brzo shvatio što to ona želi reći. Vidjelo se da je kobila boje sijena okotila ždrijebe druge boje. Bilo je jasno i da je među konjima istočnih stepa, nedaleko od područja Mamutovaca, bilo konja u preljevima tamnosmeđe, poput Trkačeve. Nije bio siguran kakve će boje biti mala kobila, no nije se činilo da će imati boju svoje majke.

Vuk ih je uskoro pronašao. Kao da instinktivno zna da se novoj obitelji mora približiti oprezno, najprije je prišao Njiski. Unatoč svojim instinktima, ona je znala da se ovoga mesoždera ne mora bojati. Ejla im se pridružila, a nakon što se zadovoljila time što je ovaj vuk postao iznimkom, osobito kad je žena u blizini, Njiska mu je dopustila da onjuši mlado i da mlado onjuši njega.

Mladi je konj bio siva kobila. – Mislim da ću je nazvati Sivka, – rekla je Džondalaru, – I bit će to

Džonejlin konj. Ali morat ćemo ih oboje učiti. – On se već smješkao toj pomisli.

Sutradan, u prostoru za konje na izbočini, Trkač je svoju mlađu sestru dočekao sa živim zanimanjem, ali pod strogim Njiskinim nadzorom. Ejla je slučajno baš bila pogledala prema naselju, kad se pojavila Zelandona. Iznenadilo ju je što doniera dolazi vidjeti mladunče, jer se vrlo rijetko izlagala ikakvom naporu da bi vidjela životinje. Drugi su iskoristili priliku da bace pogled, a Ejla ih je molila da za početak ne prilaze preblizu, no donieri je priuštila osobno upoznavanje sa Sivkom.

– Džonokol mi je rekao da će napustiti Devetu špilju kad pođemo na Ljetni sabor, – rekla je doniera pogledavši ždrijebe.

– Pa to si i očekivala, – rekla je Ejla napeto se osjećajući.

– Jesi li već odlučila hoćeš li biti mojom novom pomoćnicom? – upitala je izravno, ne oklijevajući.

Ejla spusti pogled, a zatim ga vrati na ženu.

Zelandona pričeka, a zatim Ejlu pogleda u oči. – Mislim da nemaš izbora. I sama znaš da ćeš jedan dan osjetiti poziv, a to može biti i brže nego što se nadaš. Ne bih voljela doživjeti da se tvoje sposobnosti razore, čak i ako to preživiš i bez potpore i vježbe.

Ejla se s mukom borila da se oslobodi njezinog pogleda. A onda, iz dubine svoga bića ili staza u svom mozgu, našla je snagu. Osjetila je kako u njoj raste moć i znala je da je doniera više ne može ograničavati, nego da naprotiv, ona sama ima vlast nad Onom Koja Je Prva i izdržala je taj pogled. To joj je donijelo osjećaj nečega neopisivog, osjećaj snage, znanja, vlasti, kakav koju nikad prije nije svjesno doživjela.

Kad ju je pustila, Zelandona je na trenutak skrenula pogled. Kad ga je opet podigla, osjećaj strašne sile koja ju je držala nestao je, no Ejla ju je gledala s osmijehom koji je odavao da zna. Dijete u njezinim rukama počelo se meškoljiti kao da ga nešto muči, pa se Ejlina pozornost vratila djetetu.

Zelandona je bila potresena, no brzo je to obuzdala. Okrenula se kao da će otići, no onda se opet okrenula i ponovo pogledala Ejlu, ne onim pogledom koji je značio sučeljavanje volja nego izravnim, prodornim pogledom. – I sad mi, Ejla, reci da nisi zelandona, – tiho je rekla.

Ejla pocrveni i nesigurno skrene pogled, kao da traži izlaz za bijeg. Kad je opet pogledala krupnu ženu, Zelandona je opet bila onaj autoritativni lik koji je poznavala otprije.

– Reći ću Džondalaru, – rekla je, a zatim brzo spustila pogled na dijete.

Majčina pjesma

,,Iz mrkle tmine, iz kaosa vremena
Kovitlac rodi Majku i bila si je dovoljna
Tad shvati da je život nešto dragocjeno
Tamno ništavilo je Majku rastužilo."
,,Sama bijaše Majka mila. Jedina je ona bila."

,,Iz praha svog rođenja Ona stvori drugog svata
Treperavo biće – prijatelja, druga, brata.
Zajedno su stasali, naučili su voljeti
Kad je bila spremna, odlučiše se združiti."
,,Kružio je oko Nje, silno ljubio ju je."

,,Isprva je bila sretna, jer ne bijaše više jedna
Tad postade nesretna, u svom srcu nemirna
Voljela je druga svoga,– svog dragana jedinoga
Al' nešto joj je nedostajalo, ljubavi joj ostajalo."
,,Jer Mati je bila. O drugima je snila."

,,Izazivala je pustoš, taj kaos, taj mrak
Da u toj studeni života daju znak
Kovitlac i tmina mamili su strah
Ledeni joj kaos oduzimao dah."
,,Hrabra bijaše Majka mila. Opasnost je strašna bila"

,,Iz hladnog je kaosa izvukla snagu stvaranja
I tamo je zanijela, s iskrom života pobjegla
Noseći život u sebi Ona sva je nabrekla
S ponosom i ljubavlju od sebe je davala."
,,Majka bijaše noseća. Svoj život je dijelila."

,,Sva mračna prostranstva i Zemlja jalova
Nestrpljivo su rođenja života čekala
Što srži Njenom se hranio i krv Njenu pio
Njenu kožu rasprsnuo, Njezin kamen raskolio."
,,Majka će roditi. Nov život će stvoriti."

,,Bujica plodnih voda stvori tad rijeke i mora
Kopno je preplavila, drveću rasti pomogla
Iz dragocjene kapi svake niknuo je list i travke
Sve dok bujnost zelenila nije Zemlju svu prekrila."
,,Njene vode su potekle. Zelenilo su stvorile."

,,Kroz trudove teške, kroz oganj i borbu

Rođenje je dala novome životu
A krv Njena postade tek okera gruda
No divno djetešce vrijedilo je truda."
,,Radosna je Majka bila. Sjajnog sina je rodila."

,,Uzdigle su se planine, plamen s njihovih visina
Tim grudima od planina Ona dojila je sina
Sisao je tako silno, plamen liznuo do neba
Na svodu tad nastala je staza od Majčinog mlijeka."
,,Život njegov počeo je. Sina svoga dojila je."

,,Smijao se i igrao, rastao je bistar, jak
Sreća Majčina je bio, odagnao onaj mrak
Obasut ljubavlju Njenom rastao je bistar, mio
I sazrio on je brzo, više nije dijete bio."
,,Već gotovo stasao je. Svojom glavom mislio je."

,,Od izvora otela je kad taj život začela je
A sada ta strašna tmina mamila je Njenog sina
Majka mu je ljubav dala, no mladić je više htio
Za znanjem i putovanjem, za avanturom je žudio."
,,Borila se s mračnom noći. Ali on je htio poći."

,,Kad Majka je snila, njen sinak se iskrao.
Dok mračni se kovitlac kaosom šuljao
Da bi vještim trikovima pustoš prevario.
I kaos mu nasjeo, Njenog sinka zarobio."
,,Tmina otela joj sina. Tog mladoga i sjajnoga."

,,To Majčino čedo milo nakratko je sretno bilo
No studena tama i zlo ga je prekrilo
Neoprezan sinak tada počne se kajati
No kaosu mističnom nije mogao umaknuti."
,,Kaos nije puštao ga, brzopletog sina toga."

,,Čim mrak ga je povukao do mjesta studena
Majka se probudila i odmah je sve shvatila
Svoju ljubav staru tad je zamolila
Da pomogne joj vratiti sina voljenoga."
,,Čvrsto ga je držala, pogledom ga molila."

,,Ljubavnika svojeg starog natrag je primila
O boli i tuzi svojoj sve mu ispričala
Dragan je pristao s Njom zajedno se boriti
Iz nevolje teške sina Njenog će spasiti."
,,Rekla mu je svoju tugu, o kradljivcu kovitlacu."

,,Mati bijaše umorna, odmorit se morala
Stisak je popustila s kojim ga je držala.
Dok je snila, on borio se protiv zlotvora
Na tren ga je potisnuo do samoga izvora."
,,Snažno se je borio. Dugo je to čekao."

,,Njen lijep sjajni dragan silno borio se
U sukobu strašnom bitke bespoštedne
No oprez mu popusti kad oko je zatvorio
Mrak se prišuljao, svjetlost s neba mu ukrao."
,,Prijatelj blijedi se umorio, bez svjetlosti svoje ostao."

,,U tmini Ona se s krikom probudila
Mračna pustoš s neba svjetlost je sakrila
Brzo se je Ona bitci pridružila
Sjenu tamnu od dragana svojeg je odvukla."
,,Dragan blijedi je sustao. Sina Njezinog nije vidio."

,,Sjajan sin Njezin, uhvaćen u kovitlacu
Nije mogao toplinom ogrijati Zemlju
Sve plodno zelenilo u led se pretvori
Studeni vjetrovi stalno su puhali."
,,Zemlja se ogolila. Nijedna biljka nije ostala."

,,Umorna i tužna, Majka se iscrpila
No dalje se borila za život koji je stvorila
Nije mogla odustati, morala se boriti
Da bi divna svjetlost sina mogla opstati."
,,I dalje se borila, da bi tu svjetlost vratila."

,,I svijetli njen dragan želio se sukobiti
S lopovom što dijete Joj ukrao s grudi
Zajedno su se borili za Njeno dijete milo
I konačno uspjeli, njegovo svjetlo se vratilo."
,,On sav je plamtio, sjaj mu se vratio."

,,Tmina je njegovu svjetlost željela
No Majka se borila i nije se povukla
Kovitlac je vukao, Ona nije puštala
Posve neizvjesna bitka se vodila."
,,Mrak ju nije nadvladao, a sin bijaše daleko."

,,Kad nadvladala je kovitlac i kaos potjerala
Svjetlost Njenog sina je snažnije zasjala
Tad se umorila pa ju je pustoš nadvladala
I potkraj dana tmina se vraćala."

„Sin ju je grijao, ali nitko nije pobijedio."

„Velika Majka tužno je živjela
Zauvijek od sinka svojeg rastavljena
Za djetetom svojim silno je žudjela
Još jednom u utrobi život je potakla."
„Nije mogla prihvatiti bez djeteta da će biti."

„Kad bila je spremna, plodne vode Njene
Vratile su zelenilo na tlo puste Zemlje
Suze što su tekle za sina izgubljena
Postadoše rosa i duga treperava."
„Zelenilo je donijela, al' tuga se vidjela."

„Uz prasak groma Njeno se kamenje raspalo
Duboku je dolje špilju otvorilo
Iz praznog tog prostora život je iznijela
Iz utrobe svoje Djecu Zemlje je rodila."
„Usamljena i očajna, više djece je rodila."

„Svako dijete joj drukčije, i veliko i malo
Neko je hodalo il' letjelo, plivalo il' puzalo
Ali svaki oblik je savršen, svaki duh cjelovit
Svako od njih je stvorenje koje može se ponovit."
„Majka ih je rađala, s njima Zemlju ispunila."

„Sve te ptice, ribe i životinje
Neće je više ostaviti da tuguje
Živjet će uz mjesto gdje su se rodili
I širenju Majke Zemlje će pomoći."
„Uz Nju će ostati, oni nisu mogli pobjeći."

„Svi Joj bijahu djeca s kojom se ponosila
Ali potrošili su snagu koju je imala
Ostade je još samo za stvorenje jedno jedino
Za dijete koje će znati Tko je sve stvorio."
„Za dijete koje će je štovati. I naučiti štititi."

„Živa i već zrela, prva Žena se rodila
S Darovima koje će trebati da bi preživjela
Prvi dar joj bijaše Život, i poput Majke Zemlje
Znala je koliko je njegovo značenje."
„Prva Žena je stvorena, od svoje vrste jedina."

„Sljedeći je bio Dar percepcije u učenja
Dar želje za znanjem i zdravoga razuma
S tim znanjem prva Žena se rodila

Da bi s njim živjela i na potomke ga prenijela."
,,Prva je Žena imala znanje kako se uči i kako se raste."

,,Snage joj nestade, posve se je iscrpila
Prenijet Duh Života na druge je željela
Nov život mogu stvarati sva djeca Njezina
I Ženu je Majka s time obdarila."
,,Ali Žena bijaše samotna, jer bila je jedina."

,,Majka se prisjetila vlastite samoće
I ljubavi koju njen dragan pružao je
Zadnjom iskrom snage rađat je počela
Da dijeli ljubav sa Ženom, Muškarca je stvorila."
,,Opet od sebe je davala, još jedno biće je stvorila."

,,Ženu i Muškarca Majka je rodila
I dom njihov na Zemlji im dala
I vodu i zemlju i sve što je stvorila
Na čuvanje svega toga ih je obvezala."
,,Da s tim domom se koriste, a ne da ga unište."

,,Za Djecu Zemlje Majka je stvorila
Darove za opstanak i onda odlučila
Dati im Dar Užitka i nježnosti
Da je štuju radošću fizičke ljubavi."
,,Te darove zaslužuju kada svoju Majku štuju."

,,Majka bijaše zadovoljna s parom kojeg je stvorila
Kad su se združili, ljubavi ih nježnoj naučila
Usadila im žudnju da jedno drugog žele
Darovala im sreću da Užitke svoje dijele."

,,Prije nego je skončala Njena djeca su se već voljela.
Djeca Zemlje će živjeti. Sad se može odmoriti."